

**T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI**

**KENTLEŞMENİN COĞRAFİ ANALİZİ:
KEÇİÖREN (ANKARA) ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

HAZIRLAYAN

Yrd. Doç. Dr. İlhan Oğuz AKDEMİR

Aşır Yüksel KAYA

2014

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANA BİLİM DALI

KENTLEŞMENİN COĞRAFİ ANALİZİ: KEÇİÖREN (ANKARA)
ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

HAZIRLAYAN

Yrd. Doç. Dr. İlhan Oğuz AKDEMİR

Aşır Yüksel KAYA

Jürimiz,tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans tezini oy birliği / oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

1. **Yrd. Doç. Dr. Selçuk HAYLİ**

2. **Yrd. Doç. Dr. İlhan Oğuz AKDEMİR**

3. **Yrd. Doç. Dr. Esen DURMUŞ**

4. **Yrd. Doç. Dr. Ayşe ÇAĞLAYAN**

5. **Yrd. Doç. Dr. HÜSEYİNKLİOĞLU**

F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih vesayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Doç. Dr. Zahir KIZMAZ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi****KENTLEŞMENİN COĞRAFİ ANALİZİ:****KEÇİÖREN (ANKARA) ÖRNEĞİ****Aşır Yüksel KAYA****Fırat Üniversitesi****Sosyal Bilimler Enstitüsü****Coğrafya Anabilim Dalı****Beşeri ve İktisadi Coğrafya Bilim Dalı****Elazığ-2014, XIV + 179**

Keçiören; İç Anadolu Bölgesinin yukarı Sakarya bölümünde, Ankara İline bağlı bir ilçe merkezidir. Aynı zamanda Keçiören, Ankara il merkezinin bir bölümünü oluşturmaktadır. Genel olarak engebeli bir arazi üzerinde gelişen Keçiören, 1936 yılında Etlik, Kalaba ve Ovacık köylerinin birleşmesiyle nahiye merkezi olmuştur. 1953 yılında Altındağ ilçe olduğunda Bağlum ve Keçiören buraya bağlanmıştır. 1966 yılından 1983 yılına kadar Ankara belediyesine bağlanan Keçiören, yerel yönetimlerin yeniden düzenlenmesiyle 30 Kasım 1983 yılında ilçe konumuna gelmiştir.

Keçiören'in kentleşmesinde Ankara'nın önemli bir yeri vardır. Çünkü bilindiği gibi Ankara Cumhuriyet'in ilk yıllarında kesintisiz olarak en hızlı kentleşen şehirdir. Kale ve çevresinde küçük bir kent nüvesi olan Ankara, Cumhuriyet'in ikinci yarısında kent çevresinde yayılmaya başlamıştır. 1960 yılına kadar yaklaşık 40 kat artan nüfusuyla Ankara Keçiören'inde içinde bulunduğu kent çevresine süratle yayılmaya başlamıştır.

Keçiören Cumhuriyet'in ilk yıllarından 1960'a kadar Ankara'dan bağımsız bir gelişme göstermiştir. Nitekim Ankara'da yaşanan idari, iktisadi ve kültürel değişimler yoğun göç almasına neden olmuştur. Bu dönemden sonra yoğun göç alan Keçiören, hızlı nüfus artışının yaşandığı bir yerleşim birimi haline gelmiştir.

Keçiören’de hızla artan nüfus beraberinde büyük sorunları da getirmiştir. Nüfus artışına bağlı olarak kentleşen Keçiören’de en büyük sorun konut sıkıntısı olmuştur. Gecekonduların kentsel alana yayılmaya başlamasıyla Keçiören’de sahte kentleşme yaşanmıştır.

Sahte, çarpık ve hızlı kentleşme dönemlerinde Keçiören, Ankara’nın en önemli yoksulluk yuvalarından biri olmuştur. Kent tarihi ve kimliği yok edilerek sadece demografik olarak büyüyen, coğrafi mekânın beton yığınlarıyla kaplandığı, yanlış arazi kullanımının hâkim olduğu Keçiören’de kentsiz kentleşme yaşanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya, Ankara, Keçiören, Aşırı Kentleşme, Şehir Coğrafyası, Kentleşme, Demografik Kentleşme,

SUMMARY**Master Thesis****GEOGRAPHICAL ANALYSIS OF URBANIZATION:****THE EXAMPLE OF KEÇİÖREN (ANKARA)****Fırat University****Institute of Social Sciences****Department of Geography****Department of Human and Economic Geography****Elazığ-2014, Page : XIV + 179**

Keçiören is a district centre in the above (upper) Sakarya section of the Central Anatolia Region of Ankara Province. Keçiören, at the same time, constitutes a part of the province centre of Ankara. Keçiören, in general, having been developed on a hilly land, has become a centre of the township by merging of the villages of Etlik, Kalaba and Ovacık in the year of 1936. When Altındağ became a town in 1953, Bağlum and Keçiören was bound there. Keçiören, having been bound to the Ankara municipality from 1966 until 1983, has come to the position of a county on November 30, 1983 by reorganization of the local administrations.

Ankara has an important place in the urbanization of Keçiören. As we know, Ankara is uninterruptedly the fastest urbanized city during the early years of the Republic. Ankara, which has been a tiny city core at and around the castle, began to spread around the city surrounding during the second half of the Republic. Ankara, with its population increase approximately 40-fold until 1960, has begun to rapidly spread around the city, where Keçiören was located.

Keçiören has developed independently from Ankara since the first years of the Republic until 1960. Indeed, administrative, economic and cultural changes that took place in Ankara have led to high migration rates. Keçiören, having intensive migration after this period, has become a residential unit with a rapid population growth.

The rapid growing population in Keçiören has brought with it enormous problems. The biggest problem was the housing shortage in Keçiören, which has

urbanized depending on the population growth. A fake urbanization was experienced in Keçiören with the spread of slums in the urban areas.

Keçiören has been one of the most important poverty housing of Ankara during the fake, distorted and rapid urbanization periods. Growing only demographically by destroying the city history and identity, an urbanization without a city is being experienced in Keçiören where the geographic area was covered with a concrete jungle and where dominates an improper land use.

Key Words: Geography, Ankara, Keçiören, Overurbanization, Urban Geography, Urbanization, Demographic Urbanization

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
SUMMARY	IV
İÇİNDEKİLER	VI
TABLolar LİSTESİ	VIII
HARİTALAR LİSTESİ	IX
GRAFİKLER LİSTESİ.....	X
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	XI
ÖNSÖZ	XIII

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

1.1.Araştırma Alanının Yeri, Sınırları ve Genel Özellikleri.....	1
1.2. Amaç.....	4
1.3. Metod.....	5
1.4. Daha Önce Yapılmış Çalışmalar	8
1.5. Keçiören'in Doğal Ortam Karakterleri	10

İKİNCİ BÖLÜM

2. KEÇİÖREN'DE NÜFUS VE COĞRAFİ ORTAM

2.1. Keçiören'in Nüfus Gelişimi ve Mekânsal İlişkileri.....	27
2.1.1.1960 ÖncesiYüksek Durağanlık Dönemi Keçiören'de Nüfusun Gelişimi....	28
2.1.2. 1960-1985 İlk Yayılma Aşaması ve Sahte Kentleşme	31
2.1.3. 1985 Sonrası Geç Yayılma Aşaması ve Kentleşme Dönemi.....	33
2.2. Keçiören'de Hane Halkı Büyüklüğü.....	35
2.3. Keçiören'de Nüfusun Dağılışı ve Yoğunluğu	36
2.4. Keçiören İlçesi'nde Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Yapısı	54
2.5. Keçiören'de Nüfusun Eğitim Durumu.....	60

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ANKARA'NIN KENTSEL FONKSİYONLARI VE KEÇİÖREN

3.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Ankara ve Keçiören	62
3.1.1. Keçiören İsmi Etimolojisi ve Tarihi	67
3.2. Ankara'nın Kentsel Fonksiyonları ve Keçiören'de Kentleşme	72
3.2.1. Başkent Olma Süreci ve İdari Fonksiyonların Gelişimi	72
3.3. Kamusal Alanlar-Kentsel Fonksiyonlar ve Kentleşme.....	74

3.4. Cumhuriyet Dönemi, Ankara ve Keçiören’de Kentleşme	85
3.5. Demografik Kentleşme Dönemi	88

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. KEÇİÖREN’İN KENT MORFOLOJİSİ’NİN OLUŞUMU

4.1. Keçiören’in Kent Morfolojisinde Doğal Ortamın Etkisi	93
4.2. Keçiören Kent Morfolojisinin Antropojen İlişkileri	102
4.3. Kent Dokusu ve Biçimi	106
4.4. Kent içi Ulaşım ve Kent Biçimi	112
4.5. Kamusal Mekânlar ve İşlevler	118

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. KEÇİÖREN’DE KENT MERKEZLERİ VE ÇEVRESEL İLİŞKİLERİ

5.1. Çankaya-Keçiören İlişkileri (Çöküntü Bölgesi)	123
5.2. Nüfus ve Kent Merkezinin Oluşumu (MİS)	125
5.2.1. Mis ve Nüfuz Alanları	130
5.3. Mekânsal Büyüme Çoklu Kent Merkezlerinin Oluşumu ve Gelişimi	135

ALTINCI BÖLÜM

6. KEÇİÖREN’DE KONUTLAR

6.1. Kentsel Konutlarda Yer Seçimi	140
6.2. Tarihi Süreç ve Anadolu Konut Mimarisi	148
6.3. Bağ Evleri	151
6.4. Hızlı Kentleşme Dönemi ve Kentsel Konutlar	153
6.5. Kentsel Dönüşüm Uygulamaları ve Kentsel Konutlar	160
SONUÇ	165
KAYNAKÇA	170

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1:	Farklı İstasyonlara Göre En Yüksek ve En Düşük Sıcaklık Değerleri	23
Tablo 2:	Keçiören ve Yakın Çevresinde Sıcaklığın Ortalama, Yüksek ve Düşük Sıcaklıklığının Seyri 2010.....	23
Tablo 3:	Farklı istasyonlara göre Ortalama Yağış Miktarı(mm) 2010.....	24
Tablo 4:	İstasyonlara Göre 30 Yıllık Ortalama Rüzgâr Değerleri	25
Tablo 5:	1935-1940 Yıllarında Keçiören ve Yakın Çevresinde Bulunan Kır Yerleşmeleri	29
Tablo 6:	Keçiören'de Nüfusun Sayısal Değişimi (1935-2012)	30
Tablo 7:	Keçiören'de Sayım Yıllarına Göre Nüfus Artış Miktarı, Yıllık Ortalama Artış Miktarı ve Aritmetik Nüfus Artışı (1935-2012)	32
Tablo 8:	Türkiye, Ankara ve Keçiören Kır ve Şehir Nüfusu(1927-2012)	34
Tablo 9:	Ankara Toplam Hane Halkı Büyüklüğünün İlçelere göre Dağılımı (2000)	35
Tablo 10:	Keçiören'de mahallelerin 2000 ve 2012 yılları Fizyolojik Nüfus Yoğunlukları	50
Tablo 11:	Keçiören'de Sayım Yıllarına Göre Nüfusun Cinsiyet Bölünüşü (1985-2012)	54
Tablo 12:	Keçiören'de Nüfusun Yaş gruplarına Göre Bölünüşü (1985-2000-2012)... ..	56
Tablo 13:	Keçiören'de Nüfusun 1985, 2000 ve 2006 Yılları Arasındaki Nüfusun Geniş Aralıklı Yaş Grupları ve Oranları ile Bağımlı Nüfus Oranları	58
Tablo 14:	Ankara'da İktisaden Faal Nüfusun Sektörel Bölünüşü (1970-2005).....	77
Tablo 15:	Ankara'da Hizmet Fonksiyonunun Sektörel Bölünüşü (2000).....	79
Tablo 16:	Ankara'da İktisaden Faal Nüfusun Yaptıkları İşlere Göre İlçelere Bölünüşü (2000).....	79
Tablo 17:	Keçiören ve Ankara'da Kent Nüfusun Gelişimi (1927-2012).....	86
Tablo 18:	Ankara, Keçiören, Çankaya ve Altındağ'da Kentsel Nüfus Artış Hızı ve Oranları (1940-2010)	89
Tablo 19:	Ankara'da Kentsel Kentsel Alan Kullanımı (1927-2000)	103
Tablo 20:	Keçiören Mis Alanlarının Oluşmasında Etkili Olan Mahalleler ve Mahalle Nüfusları	134
Tablo 21:	Keçiören Kent Merkezlerinin Nüfusu ve kullanılan Alan	139
Tablo 22:	Keçiören'de Binaların sayısı ve Kullanım Türleri.....	147
Tablo 23:	Ankara'da gecekonduların Yıllara Göre Dağılışı	154
Tablo 24:	Keçiören'de 1970 yılı arazi kullanımı	157
Tablo 25:	Proje Alanı Büyüklüğü ve Planlanan Yapılar	162

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1: Araştırma Sahasının Yeri ve Sınırlar (Lokasyon Haritası)	3
Harita 2: Keçiören (Ankara) ve Yakın Çevresinin Topoğrafyası	10
Harita 3: Keçiören (Ankara) ve Yakın Çevresi Jeomorfolojisi.....	15
Harita 4: Keçiören ve Yakın Çevresinin Jeolojisi	18
Harita 5: Ankara Deprem Haritası	20
Harita 6: Keçiören’de Yükselti Basamaklarına Göre Nüfusun Dağılışı (1975).....	37
Harita 7: Keçiören’de Yükselti Basamaklarına Göre Nüfusun Dağılışı (2012).....	38
Harita 8: Keçiören’de Nüfusun Dağılışı (1975)	42
Harita 9: Keçiören’de Nüfusun Dağılışı (2000)	44
Harita 10: Keçiören’de Nüfusun Dağılışı (2012)	45
Harita 11: Keçiören’de Nüfus Yoğunluğu (2000).....	49
Harita 12: Keçiören’de Nüfus Yoğunluğu (2012).....	51
Harita 13: 14-17. Yüzyılda Ankara ve Keçiören’de Yollar ve Başlıca Yapılar.....	62
Harita 14: Keçiören ve Ankara’da Kentsel Dokunun Gelişimi.....	64
Harita 15: Keçiören Tarihi Gelişimi.....	69
Harita 16: Keçiören’de Eğitim Kurumları ve Sağlık Kuruluşlarının Dağılışı (2013)...	81
Harita 17: Keçiören K-G ve D-B Doğrultulu Boyuna ve Enine Profilleri.....	94
Harita 18: Keçiören GB-KD ve GD-KB Doğrultulu Profilleri	95
Harita 19: Keçiören’de Yükselti Basamaklarına Göre Kentsel Alan Kullanımı	98
Harita 20: Keçiören Merkez İş ve Ticaret Alanları (MİS) (2013)	107
Harita 21: Keçiören’de Kent İçi Kademelerine Göre Yollar (2013).....	113
Harita 22: Keçiören Kent Merkezleri ve Konut Gelişim Alanları (1970).....	125
Harita 23: Ankara Kent Merkezleri ve MİS Alanları (2013)	127
Harita 24: Keçiören’de Konut Alanlarının Eğim’e Göre Dağılışı	141
Harita 25: Keçiören’de Konutların Kentsel Mekana Dağılışı	157

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Esme Sayısı ve Hızına Göre Rüzgâr Değerleri ve Rüzgâr Gülü	26
Grafik 2: Keçiören ve Ankara’da Yıllara Göre Nüfusun Seyri	30
Grafik 3: Ankara ve Keçiören’de Sayım Dönemlerine Göre Nüfus Artış Hızı Değişimi (1935-2012)	33
Grafik 4: Ankara Metropol İlçelere Göre Hane Halkı Ortalaması (2000)	35
Grafik 5: Keçiören’de Hane Halkı Büyüklüğü 2012.....	36
Grafik 6: Keçiören’de Sayım Yıllarına Göre Kadın-Erkek Nüfus Gelişimi (1935-2012)	55
Grafik 7: Keçiören’in Nüfus Piramidi (1985)	57
Grafik 8: Keçiören’in Nüfus Piramidi (2000)	58
Grafik 9: Keçiören’in Nüfus Piramidi (2012)	59
Grafik 10: Keçiören’deYıllarında Nüfusun Yaş Gruplarına Bölünüşü (1985,2000,2012)	60
Grafik 11: Yıllara Göre Okuma Yazma bilen Kadın ve Erkek Nüfus	61
Grafik 12: Ankara’da İktisaden Faal Nüfusun Sektörel Bölünüşü (1970-2005).....	77
Grafik 13: Keçiören ve Ankara’da Kent Nüfusun Gelişimi (1927-2012).....	88
Grafik 14: Ankara, Keçiören, Çankaya ve Altındağ’da Kentsel Nüfus Artış Hızı ve Oranları (1940-2010)	90
Grafik 15: Ankara Metro Ulaşım Şeması.....	117
Grafik 16 Keçiören Metro Hattı	118
Grafik 17: Keçiören’de Binaların sayısı ve Kullanım Türleri.....	147

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Foto 1:	Keçiören’den Genel Bir Görünüm	2
Foto 2:	Esenboğa Havalimanı Yolu Yeni MİS alanları	14
Foto 3:	Kavacık Subay Evleri, Alçak Sekilerde Skyline Yapılaşma Örnekleri	15
Foto 4:	Hacıkadın Deresi ve Illegal Konut Alanları	18
Foto 5:	Keçiören’in kuzeyinde Sarıbeyler Kırsal Yerleşmesi	24
Foto 6:	Keçiören Hâkim Rüzgâr Yönü ve Kentsel Mekân	26
Foto 7:	Etlik Yamaçlarında Skyline Konut Dokusu	70
Foto 8:	Keçiören Meteoroloji Binası Eski Karargahtepe.....	73
Foto 9:	Etlik Yıldırım Beyazıt Üniversitesi ve Skyline Konut Dokusu	84
Foto 10:	Kentsel Fonksiyonların Bir Özekte Toplanması Etlik	85
Foto 11:	Keçiören’de Konut Dokusu.....	94
Foto 12:	Keçiören’in Güneyinde Basınevleri Mahallesi Sınırları İçinde Selçuklu Caddesinin Bulunduğu Alan	95
Foto 13:	Etlik’te Yükselti Basamaklarına Göre Değişen Konut Tipolojisi.....	98
Foto 14:	Bakı ve Konut Yönleri	101
Foto 15:	Ovacık Düzensiz Konut Alanları	105
Foto 16:	Fatih Köprüsü Trafik Akışı	110
Foto 17:	Yahya Mahallesi 1512. Sokak Merdivenli yol.....	116
Foto 18:	Keçiören Ziraat Mektebi	120
Foto 19:	Keçiören Belediye Sarayı Yakın Çevresinden Bir Görünüm.....	121
Foto 20:	Keçiören Belediye Sarayı Yakın Çevresinden Bir Görünüm.....	122
Foto 21:	Kızılarpınarı Caddesi MİS alanı ve 3-4 Katlı Konut Tipolojisi	126
Foto 22:	Aşağı Eylence ve Dutluk kavşağı üzerinde gelişmiş MİS alanları	133
Foto 23:	Muhtemel MİS Alanı, Kentsel Dönüşümle Birlikte Muhtemel MİS Bölgesi Olarak Dönüştürülmek İstenen Mekân	135
Foto 24:	Keçiören Genel Görünümü	140
Foto 25:	Kalaba Vadisi	142
Foto 26:	Sümerbank Yapı Kooperatifi Tarafından Yapılan Villa Konutları.....	146
Foto 27:	Altındağ Sokak Sağlıklaştırma Projesi Öncesi ve Sonrası.....	150
Foto 28:	Etlik Bağ Evi	151
Foto 29:	Keçiören Bağ Evi	152
Foto 30:	Hıdırlıktepe Gecekonduları	154
Foto 31:	Keçiören Belediyesi Kurulmadan Önce Belediye Binası ve Çevresi.....	158
Foto 32:	Topografik Durumun Kentsel Alan Üzerinde Sınırlayıcı ve Belirleyici Etkisi	160

Foto 33: Kuzey Ankara Kentsel Dönüşüm Alanı	161
Foto 34: Kuzey Ankara Dönüşüm Alanı	163
Foto 35: Hacıkadın Deresi Yüksek Katlı Konutlar.....	163

ÖNSÖZ

Keçiören, Ankara’ya idari olarak bağlı fakat Ankara’dan farklı tarihi gelişim dönemleri ve kent dokusuna sahip yerleşim birimidir. Keçiören’de özellikle 1960 yılından sonra ortaya çıkan hızlı kentleşme, günümüze kadar devam etmiştir. Kırsal kökenli nüfusun, Ankara’nın kentsel fonksiyonlarındaki gelişmelere bağlı olarak, Ankara’nın hızlı kentleşmesi sonucunda, Keçiören kentsel nüfusunda büyük artışlara neden olmuştur. Bu hızlı kentleşme sonucunda Keçiören’in nüfusu, 68 ilinden daha büyük bir ilçe merkezi konumuna gelmiştir.

Keçiören’de nüfus artışına bağlı olarak meydana gelen kentleşme, beraberinde kentsel sorunları da getirmiştir. 1960-1980 arasında gecekondu sorunun yaşandığı, kent topografyasının yok sayılarak yerleşildiği, kentsel alt yapı ve donatıların gelişmediği bir şehir haline gelmiştir. Kuşkusuz Keçiören’in çarpık kentleşmesinde, Ankara’nın kentsel fonksiyonlarında yaşanan değişimlerle birlikte sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerinde yaşanan gelişmeler doğrudan etkili olmuştur. Çünkü Keçiören’de sanayi alanlarının olmaması, ticaret ve hizmet sektörlerinin de sınırlı bir yapıda olması, Keçiören’in sadece barınacak bir yer olmasında neden olmuştur. Bu durum gelişmiş ülkelerde sanayi fonksiyonun ön planda olduğu çalışma alanları yakınlarında oluşan yatakhane kentlerine benzemektedir.

Tüm bu sorunların varlığı araştırma sahası olarak Keçiören’in seçilmesinde etkili olmuştur. Ancak çalışma alanının mekânsal büyüklüğü ve geçmiş dönemlere ait verilerin derlenmesinde büyük sorunlarla karşılaşmıştır. Bu yüzden daha çok Keçiören’de nüfus artışına bağlı olarak yaşanan kentleşme ele alınmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde sahanın genel fiziki özellikleri ile metodolojisi açıklanmıştır. İkinci bölümde farklı dönemlere ayırarak Keçiören’in nüfus özellikleri anlatılmıştır. Üçüncü bölümde Ankara’nın kentsel fonksiyonlarında yaşanan değişimlerin Keçiören’de kentleşme üzerindeki etkileri anlatılmıştır. Dördüncü bölümde Keçiören kent morfolojisinin oluşmasında etkili olan doğal ve beşeri faktörler göz önüne alınarak, kent dokusu, biçimi, cadde-sokak sistemleri, kent içi ulaşım sistemleri ve kamusal mekânlar ve işlevleri incelenmiştir. Beşinci bölümde ise “Keçiören’de Kent Merkezleri ve Çevresel İlişkileri” başlığı altında Keçiören’de kent merkezlerinin oluşumu, MİS alanları, Mis alanlarının oluşumunda etkili olan faktörler açıklanmıştır. Son olarak altıncı bölümde Keçiören’de konutların dünü ve bugünü, konutların yer seçiminde etkili olan faktörler anlatılmıştır.

Çalışmam boyunca beni yönlendiren, farklı bakış açıları ve olaylara sistematik yaklaşmama katkı sağlayan, kütüphanesini ve bilimsel ve hayat tecrübelerini sıkılmadan, usanmadan benimle paylaşan tez danışmanı hocam Yrd. Doç. Dr. **İlhan Oğuz AKDEMİR**'e, değerleri tavsiyeleri ve yardımlarıyla Yrd. Doç. Dr. **Selçuk HAYLİ** 'ye, Elazığ'a geldiğim ilk günden bu güne kadar hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan, her fırsatta yardımlarıyla destek olan Arş. Gör. **Fethi Ahmet CANPOLAT** ve Arş. Gör. **Dündar DAĞLI** ve **Sinem SÖĞÜT**'e ayrıca bugünlere gelmemde büyük emek sahibi canım **Aileme**; kıymetli hocalarım Doç. Dr. **Hasan KARA** ve Prof. Dr. **Lütfi ÖZAV** ile fotoğraf arşivini benimle paylaşan Albay **Ahmet SOYAK**'a minnet ve teşekkürlerimi arz ederim.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

1.1.Araştırma Alanının Yeri, Sınırları ve Genel Özellikleri

Keçiören; İç Anadolu Bölgesinin yukarı Sakarya bölümünde, Ankara İline bağlı bir ilçe merkezidir. Aynı zamanda Keçiören, Ankara il merkezinin bir bölümünü oluşturmaktadır. Genel olarak engebeli ve volkanik araziler üzerine kurulmuş olup; kuzeydoğu ve doğudan Pursaklar, güney ve güneydoğudan Altındağ, güneybatı ve batıdan Yenimahalle, kuzeybatıdan Kazan, kuzeyden de Çubuk ilçeleriyle çevrilidir. Doğusunda Hüseyin Gazi dağı ve 1985 m yüksekliğindeki İdris dağı, kuzeyinde Karyağdı dağı ile Ufuk tepe ve Batısında Yüksel tepe bulunur. Çubuk Çayı, Keçiören'in güney sınırını oluşturarak, Hatip ve Ankara çayları ise Keçiören'in güneyinden geçmektedir (Harita 1).

Keçiören; Kalaba (Galebe), Etlik ve Ovacık köylerinin arazilerinin gelişmesinden sonra 1936 yılında Bucak (Nahiye) merkezi olmuştur. 1950 yılında Altındağ ilçe olduğunda, Keçiören ve Bağlum, buraya bağlanmıştır. 1966 yılında Keçiören, Ankara Belediyesi sınırları içine alınarak semt haline getirilmiştir. 1983 yılında yerel yönetimin yeniden düzenlenmesiyle birlikte Ankara, metropol haline getirilmiş ve Büyükşehir Belediyesi statüsü kazanmıştır. 30 Kasım 1983 tarihli ve 2983 sayılı kanunla ayrı bir ilçe haline getirilen Keçiören'in sınırları, İçişleri Bakanlığı'nın 13/81 sayılı kararıyla tespit edildi. Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı, metropol ilçesi statüsünde 8 ilçe belediyesinden birisi de Keçiören Belediyesi olmuştur. Diğer 7 metropol ilçe ise Altındağ, Çankaya, Etimesgut, Gölbaşı, Mamak, Sincan ve Yenimahalle ilçeleridir (Harita 1).

Keçiören'de yer alan 51 mahallenin % 90'ından fazlası çevre yolunun güneyinde yer alırken % 10'a yakın bir kısmı ise Bağlum bölgesinde bulunmaktadır. **Bağlum;** Karakaya, Karşıyaka, Hisar ve Kafkas, Çalseki, Köselik, Güzelyurt, Sarıbeyler olmak üzere kentsel alan içerisinde kırsal karakter gösteren sekiz mahalleden oluşmaktadır. **Keçiören** ise 19 Mayıs, 23 Nisan, Adnan Menderes, Aktepe, Aşağı Eğlence, Atapark, Ayvalı, Bademlik, Bağlarbaşı, Basınevleri, Çaldıran, Çiçekli, Emrah, Esertepe, Etlik, Güçlükaya, Gümüşdere, Güzelyurt, Hasköy, İncirli, Kavacık, Subayevleri, Kalaba, Kamilocak, Kanuni, Karargahtepe, Köşk, Kuşcağız, Osmangazi,

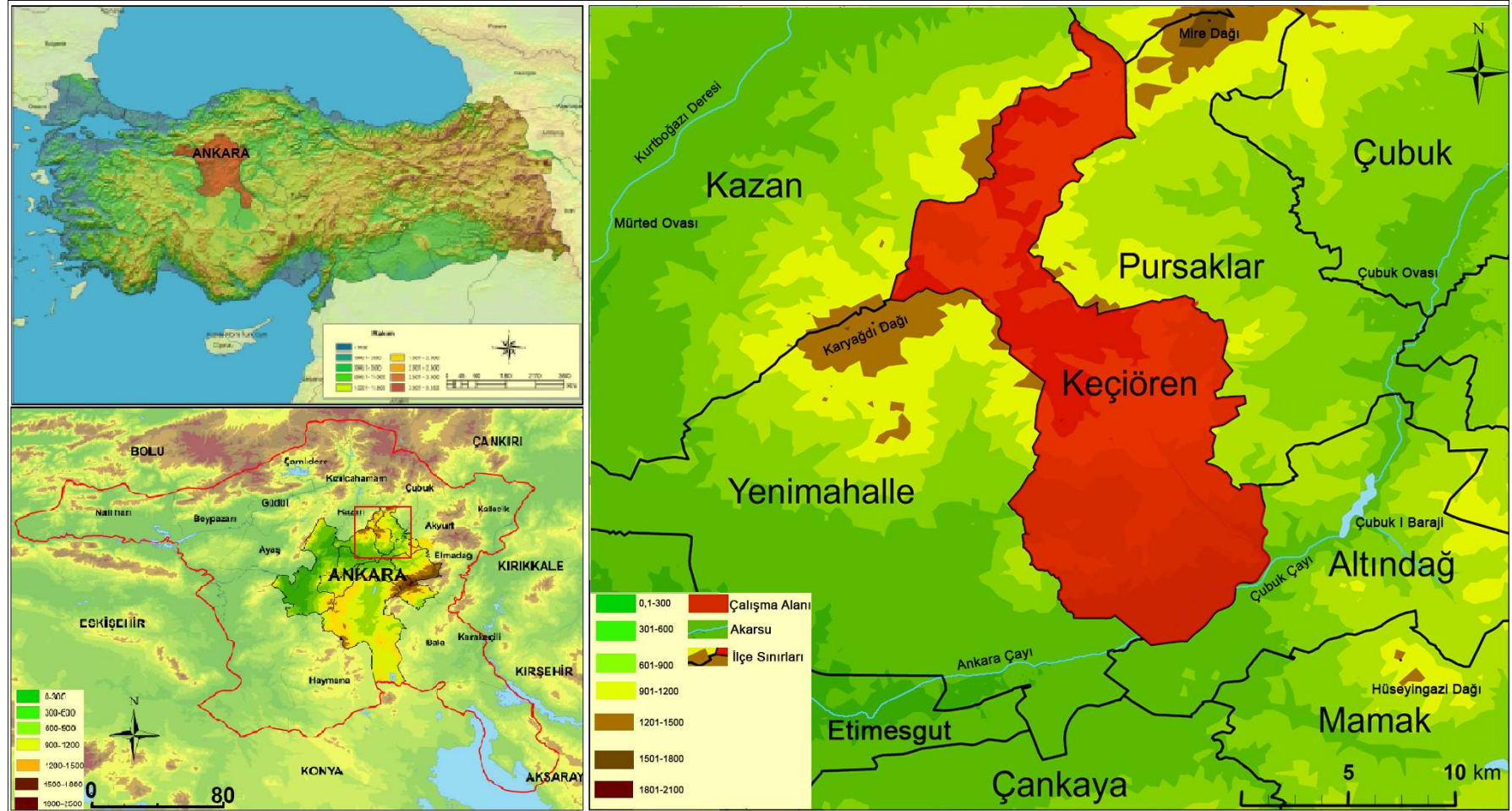
Ovacık, Pınarbaşı, Sancaktepe, Şehit Kubilay, Şenlik, Şenyuva, Şevkat, Tepebaşı, Ufuktepe, Uyanış, Yakacık, Yayla, Yeşilöz, Yeşiltepe, Yükseltepe, ise kentsel karaktere sahip mahallelerdir.

Günümüzde Keçiören sürekli artan nüfusu ile Türkiye'nin en fazla nüfusa sahip ilçe merkezlerinden biridir. 2012 yılında Keçiören de toplamda 840 bin 809 kişi yaşamaktadır. Keçiören ile birlikte Türkiye'nin en büyük ilçeleri Gaziantep'in Şahinbey, Bursa'nın Orhangazi ve Adana'nın Seyhan ilçesi ile İstanbul'un Bağcılar ilçesidir. Bu veriler ışığında bakıldığında Keçiören'in toplam nüfusu ile Türkiye'nin **68 il merkezinden** daha büyüktür.

Foto 1: Keçiören'den Genel Bir Görünüm

Harita 1: Araştırma Sahasının Yeri ve Sınırları

1.2. Amaç

Türkiye’de kentleşme genel olarak demografik bir olgudur. Bilinği gibi ülkemizde kentleşme eğilimleri 1950’lerden sonra ortaya çıkmıştır. Özellikle bu dönemden sonra kentleşme, demografik bir olgu olarak gerçekleşmiş ve halen önemini koruyarak devam etmektedir. Ayrıca Ankara’nın ülke kentleşmesinde önemli bir yeri bulunmaktadır. Cumhuriyet’in kuruluşundan günümüze kadar, ülke bazında gözlenen kentsel gelişme eğilimlerinin tümü bir biçimde başkent için alınan kararlardan etkilenmiş, bir anlamda Ankara, bugün içinde yaşanılan kentleşme sürecinin olumlu ve olumsuz yönlerinin ilk ortaya çıktığı yer olmuştur (Keleş, Duru, 2008). Ankara’da yaşanan bu kentleşme ve kentlileşme eğilimleri doğrudan Keçiören’i etkilemiştir. **Keçiören, Ankara’ya bağlı fakat Ankara’dan farklı gelişme eğilimleri göstererek genelden ayrı bir tutum sergilemiştir.**

Bilindiği üzere Ankara’da kentleşme cumhuriyetin kuruluşla başlayan ve daha sonra uygulanan politikalarla süreklilik kazanan bir yapıdadır. Fakat Keçiören’de kentleşme 1950’lerden sonra kırdan kente göçle başlamış, demografik bir yapıdadır. Tez konusu Keçiören, Ankara sınırları içerisinde fakat Ankara’dan farklı tarihlere ve mekânsal özelliklere sahip kırsal bir yerleşim birimiyken, Cumhuriyetin ilanından sonra Ankara’da yaşanan toplumsal ve ekonomik değişimlere paralel olarak Keçiöre’de yaşanan kentleşmenin benzerlikler ve farklılıklarının ortaya konması, kentleşmenin olumlu ve olumsuz sonuçlarının zamana ve mekâna bağlı olarak açıklamaya çalışmaktır. Bu tez çalışmasının genel amaçları şunlardır.

- Nüfus artışının kentleşmeye nasıl etkileri olduğunu açıklamak
- Keçiören’in kentsel gelişiminin belirlenmesi,
- Demografik yapıda meydana gelen değişikliklerin kent fizyonomisine etkileri
- Kentsel mekânın, nüfus artışına bağlı kullanımının belirlenmesi
- Keçiören’deki coğrafi olguların kentleşme üzerindeki etkilerinin belirlenmesi
- Ankara ve Keçiören’de şehirselleşme fonksiyon özelliklerinin değerlendirilmesi
- Şehiriçi arazi kullanımının tespit edilmesi
- Nüfus ve yerleşme özelliklerinin incelenmesi

1.3. Metod

Bir kentin bilimsel bir anlayış ile analiz edilebilmesi için hem kentin diğer kentlerle ortak yapılarını tespit etmek, hem de bahsi geçen şehrin özgün boyutlarını ortaya çıkarmak gerekmektedir. Bir şehri diğerinden sadece temel özelliklerini gözeterek ayırmak oldukça zahmetli bir uğraş alanıdır. Çünkü benzer tarihsel süreçlerden geçen pek çok kent benzer yapısal özellikleri taşımak durumundadır. Benzer kentsel dokusu, benzer kent fizyolojisi, kentsel mimari, pek çok şehirde karşımıza çıkabilir; fakat bütün bu kent özelliklerinin ötesinde bir kent bütünselliğiyle karşılaşırız. Bu anlamda onu oluşturan öğeler her ne kadar sınıflandırılabilir olursa olsun, bütün kentler kendilerine özgü karakterler barındırırlar.

Keçiören'in örneklem olarak seçildiği çalışmada, arazi çalışmaları oldukça zorlu aşamaları geride bırakarak gerçekleştirilmiştir. Çünkü Keçiören; Ankara gibi bir megalopolisin bir parçasıdır. Doğal olarak kentteki insanlar sürekli hareket halindedirler. Sürekli bir şeyler satın almak veya bir işi halletmek için hareket halindedirler. Bu durum büyük bir kentsel relief meydana getirmiştir. **Dinamik ve büyük Keçiören** problemini çözmek bir hayli zor bir süreç olmuştur. İkinci önemli zorluk **nüfus ve mekan yoğunluğudur**. Araştırma sahası mekanları ile yaşayan nüfus ile her m²'si insanlar ve insanın oluşturduğu inşa edilmiş bir ortam ile kuşatılmıştır. Ayrıca Keçiören her tipten ve her sosyal ve iktisadi gruptan ve zeminden insanı çeker. Var olma mücadelesi içerisinde farklılıklar benzerliklere üst üste oturmuştur. Böylece **değişken-heterojen** bir arazi kullanımı, Keçiören'in kentsel karakterleri ve analiz edilmesi gerekli metodolojik problemler olarak kendisini göstermiştir.

Keçiören'de problemlerin çözümünde, son zamanlarda coğrafya biliminde ve kentbilim analizlerinde, ağırlık kazanan **İlerlemeci (Progressive) coğrafi yöntemin** aşamalar halinde yatay ve dikey arazi kullanım çözümlemelerinde kullanılmıştır. Bu yolla İnsan tarafından arazi kullanımı sırasında meydana getirilen tasarımlar, hem tarihten günümüze kadar olan birikimi yansıtmaları hem de sürecin gelecekte nasıl devam edebileceği yönde ipuçları barındırması ilkesi ile mekânsal analizleri sentezler ve projeksiyonlar oluşturulmuştur. Kentsel ve kırsal mekânların, mekânsal özelliklere bağlı olarak nasıl kullanılması gerektiği, jeomorfolojik, hidrografik, vejetatif sakıncalı alanlar, uygun alanlar, nüfus ve iktisadi faaliyetler ile olan bağlantısı, Coğrafyanın insanlığa sunacağı, işlevsel bilgilerdir. Plan ve projeksiyon yapmak, tezlerin sonuç

bölümünü bu yolla işlevsel hale getirmek temel yöntemlerden birisi olarak bu tezde belirlenmiştir.

İlerlemeci yöntem uygulanırken, Harvey'in coğrafya çalışmalarında ileri iki aşama olarak vurguladığı:

1) Fonksiyonel ve Ekolojik analiz: Coğrafi olayların belirli bir organizasyon içinde oynadıkları rollerinin tetkik ve tespitidir. Ancak bu yaklaşım ile şehrin birbirine bağlı bir bütün olarak çalışma mekanizması anlaşılabilir. Bu yapı özellikle sosyal ve iktisadi tabakalarda kendisini gösterir. Böylece Keçiören bir ekonomik yapı içinde gösterdiği fonksiyonlar bakımından analiz edilebilir. Ekoloji kelimesi doğal ortamı çağrışırsa da kent ekolojisi kent parçalarında varolan işleyişin diğer kentsel ortamların lehine veya aleyhine olan işlevlerini vurgulamak açısından önemlidir. İşlevsel olanın ayakta kalması ve arazi kullanımında değerli olması anlayışını getirmiştir. İlke, arazi kullanımındaki değişimin temel metodudur.

2) Sistem Analizleri: Organizasyonların ve arazi kullanımının karşılıklı etkileşim içindeki kısımlarının bir sistem olarak bütün yapısını incelemek için yapısal bir mekanizmanın varlığını görebilmek önemlidir. Nitekim Keçiören, Ankara kentsel alanının önemli bir parçasıdır. Kendi içerisinde ve Ankara içinde şekillenmiş arazi kullanımına sahiptir. Araştırmayı bu bakış açısı ile yürütmek, bir diğer temel yöntem olarak belirlenmiştir.

3) Lokasyon Teorisi Yaklaşımı: Günümüzde Coğrafyanın yeni kuramlarından birisi olan cevap aradığı “ mekânsal biçimin oluşum mekanizmaları, faaliyetler için uygun yer” mantığı Coğrafya biliminin mekânsal ilkesinin uygulamada güzel örneklerini oluşturmuştur. Keçiören’de iktisadi ve sosyal organizasyonlar için oluşturulan yer seçimlerinin uygunluk analizleri yolu ile izahı tezin metodik yaklaşımlarından birisidir.

Araştırmada uygulanan teknikler klasik coğrafya teknikleridir. Böylece biraraya getirilen malzemeler, yukarıda izah edilmeye çalışılan mantıkla analiz edilmiş ve tezin sonuca ulaştırılması sağlanmıştır. Uygulanan teknikler şu aşamalarda sınıflandırılabilir:

1. Literatür çalışmaları
2. Arşiv çalışmaları

3. Arazi alışmaları
4. Sentez ve değerlendirme.

İlk aşama olarak çalışma sahası ve çalışma evreni ile ilgili literatür araştırmaları yapılmıştır. Bu aşamada çalışma sahasına ait tezler, makaleler, kitaplar ve istatistikler taranmış daha sonra çalışma evreni içerisinde elde edilen bulgular coğrafya perspektifinde nasıl değerlendirileceği üzerine metodolojik eserler taranmıştır. İkinci aşama arşiv çalışmalarını oluşturur. Ankara'daki her türlü arşiv ve kütüphaneye ulaşılarak kentin önceki dönemlerdeki arazi kullanımı anlaşılmaya çalışılmıştır.

Üçüncü aşamada arazi tüm boyutları ile analiz edilmiştir. Kentsel relief, kentsel doku, kentsel mimari ve kentsel işlevler ayrıntılı olarak gözlemlenmiştir. Çalışmamızın son safhasını sentez ve değerlendirme kısmı oluşurmaktadır. Bulgulardan hareket edilerek Keçiören'de arazi kullanımı enterpolasyonu yapılmıştır. Bu safhada saha çalışmalarından derlenen veriler, yazıya, tablolara, grafik ve haritalara dönüştürülmüş, Keçiören şehrinin konum haritaları, tarihi gelişim haritaları, nüfusun dağılışı, kentsel yapılarını gösteren haritalar ve ulaşım ağlarına göre Keçiören'in konum haritaları hazırlanmıştır. Daha sonra tüm bulgu, bilgi, belge, veri ve haritalar birlikte ele alınarak, sentez yapılmış ve bir tez metni oluşturulmuştur.

Aşır Yüksel KAYA

Elazığ 2014

1.4. Daha Önce Yapılmış Çalışmalar

Keçiören, Ankara iline bağlı bir yerleşim birimi olduğu için çalışma alanını doğrudan anlatan çalışmalar olmasa bile Ankara'yı konu alan birçok kitap, tez ve makalede doğrudan veya dolaylı olarak anlatılmaktadır. Keçiören ve Ankara ile ilgili çalışmalar coğrafyacılar ve özellikle kent bölge plancıları tarafından yapılmıştır. Bu bölümde yararlanılan temel kaynaklar ve Keçiörenle ilgili kitap, tez ve makalelerden kısaca bahsedilecektir.

- **AKÇURA, T., 1971;** “Ankara: Türkiye Cumhuriyetinin Başkenti Hakkında Monografik Bir Araştırma” çalışmada Ankara çok yönlü olarak incelenmekte ve şehir hakkında tüm bir görüşe varmak amaçlanmıştır.
- **CENGİZKAN A., 2002;** “1950’lerden bir konut kooperatifi: Ankara Ucuz Subay Evleri” isimli çalışmada 1950’li yıllarda uygulanan konut politikaları ve Subayevleri konut mimarisini anlatmaktadır.
- **CENGİZKAN A., 2002;** “Bağ evinden Villaya: Ankara Keçiören Bağ Evleri ve Kent Konutu Tipolojisinde Dönüşüm” isimli çalışmada Keçiören’de bulunan bağ evlerinin zaman içerisinde geçirdiği değişim ve dönüşümü anlatmaktadır.
- **EROL O., 1956;** “Ankara ve Güneydoğusundaki Elma Dağı ve Çevresinin Jeoloji ve Jeomorfolojisi Üzerine Bir Araştırma” isimli çalışmada yörenin jeolojisi ve jeomorfolojisini anlatmaktadır.
- **EROL O., 1973;** “Ankara Şehrinin Jeomorfolojik Ana Birimleri İsimli Çalışmasında Jeomorfolojik Birimler” isimli çalışmada jeomorfolojik birimler ve bu birimler üzerinde gelişen kentsel mekân kullanımı detaylı bir biçimde anlatılmaktadır.
- **KORKMAZ TİRKEŞ G. 2010;** “Ankara Çayyolu ve Keçiören’de Orta Sınıfların Mekânsal Seçimleri” isimli yüksek lisans çalışmasında Ankara Çayyolu ve Keçiören’de yerleşik olan iki orta sınıf grubunun mekânsal seçimlerinin kıyaslanmasına dayanmaktadır. Söz konusu mekânsal seçimler yerleşilen konut ve mahalle başta olmak üzere, kent mekânında çeşitli yerlerin ve faaliyetlerin tüketimi ve kent mekânına yönelik değerlendirmeleri kapsamaktadır.

- **ODTÜ** şehir ve bölge planlama bölümü çalışma grubu tarafından hazırlanan “**Ankara 1985’den 2015’e**” isimli çalışma üç farklı bölümden oluşmakta ve her bir bölümde farklı yazarlar tarafından Ankara’nın mevcut beşeri ve fiziki karakteri analiz edilerek gelecekte alacağı durumlar anlatılmaktadır.
- **ÖZBAŞ B., 2007;** “Tandoğan-Keçiören Metro Tünelinin Mecidiye-Tandoğan Kısımında Tbm-Epb İle Kazılabilme Güçlüğü’nün Cbs Tabanında Belirlenmesi” isimli Yüksek lisan tezinde Keçiören-Tandoğan metro güzergahının Tandoğan - Mecidiye kesiminde geçilecek değişik litolojik birimler içinde Yer basınç Dengeli Tünel Açma Makinesinin (TBM-EPB) performansını belirlemektir.
- **ÖZDEMİR R., 1998;** “XIX İlk Yarısında Ankara” isimli çalışmada 1785-1840 yılları arasında Ankara şehrinin tarihi incelenmektedir. Dönemin daha iyi anlaşılabilmesi için yazar XV, XVI. Yapılmış çalışmalar ve Cumhuriyet döneminde yapılmış çalışmalardan da yararlanılarak dönemin tüm özellikleri ortaya konmuştur.
- **SAYLAN A., 2008;** “Karmaşıklık ve Beğeni: Keçiören Örneği” isimli yüksek lisans tezinde yerel yönetim ve müteahhitlerin müdahaleleriyle değişikliğe uğrayan Keçiören ilçesindeki apartman konut cephelerinin ‘beğeni’, ‘karmaşa’ ve ‘etkilenme’ durumu açıklanmıştır.
- **ŞENYAPILI T., 2006;** “Cumhuriyet’in Ankara’sı” isimli derleme kitapta farklı yazarları bir araya gelerek Cumhuriyet Ankara’sının planları, plan uygulamaları, Ankara’nın tarihi, güncel kentsel dönüşümler ve kentin yaşadığı büyük dönüşümlerin anlatıldığı bir eserdir.
- **ŞENYAPILI T., 2010;** “Barakadan Gecekonya” isimli çalışması ile 1923-1960 yılları arasında Ankara kentinde gecekondu gelişiminin anlatıldığı bir eserdir.
- **TERZİOĞLU İ.,2008;** “Keçiören Sehrengizi” isimli çalışma Keçiören’i bilimsellikten çok estetik kaygılara yer vererek tanıtan bir kitabıdır. Kitap’ta tarihi metinler ve Keçiören’de yaşayanlarla yapılan mülakatlar ve görüşlere de yer verilmiştir.
- **UCKAÇ L.,2006;** “Kent Tasarımının Kent Kimliği Üzerine etkileri: Keçiören Örneği” isimli yüksek lisan çalışmasında Keçiören’de yaşayanların başta kendi yaşam çevreleri olmak üzere, yaşadıkları kenti hangi öğelerle

tanımladıklarını saptayarak kent kimliğini oluşturan öğeleri belirlemek; zaman içinde kimlik öğelerinde ve kent kimliğinde meydana gelen değişimleri ortaya koymak; bu değişimlerde kentsel tasarım çalışmalarının rolünü incelemektir.

- **YILMAZ T., 2007;** “Coğrafi Bilgi sistemleri Kullanarak Ankara İli Keçiören Bölgesi Mikro Bölgeleme Haritalarının Oluşturulması” isimli çalışmada zemin etüt raporlarından yararlanarak Keçiören bölgesinin mikrozemin parametre haritalarını oluşturmaktır.

1.5. Keçiören’in Doğal Ortam Karakterleri

Keçiören; Ankara ilinin kuzeyinde Mürted ovası ile Çubuk ovası arasında güneyden kuzeye doğru yükseltinin arttığı fakat yerleşmeye uygun alanlarda kurulmuştur. Çubuk vadisinin doğusundan Hüseyin Gazi dağı ve İdris dağı ile kuzeyinde Karyağdı dağı, Ufuk tepe ve batısında Yüksel tepe bulunur. Çubuk çayı, Keçiören ilçesinin güneyinde KD-GB doğrultulu akarak Ankara çayı ile birleşir. Hatip çayı ise Mürted ovasını K-G doğrultulu geçtikten sonra güneyde Ankara çayına karışır (Harita 2).

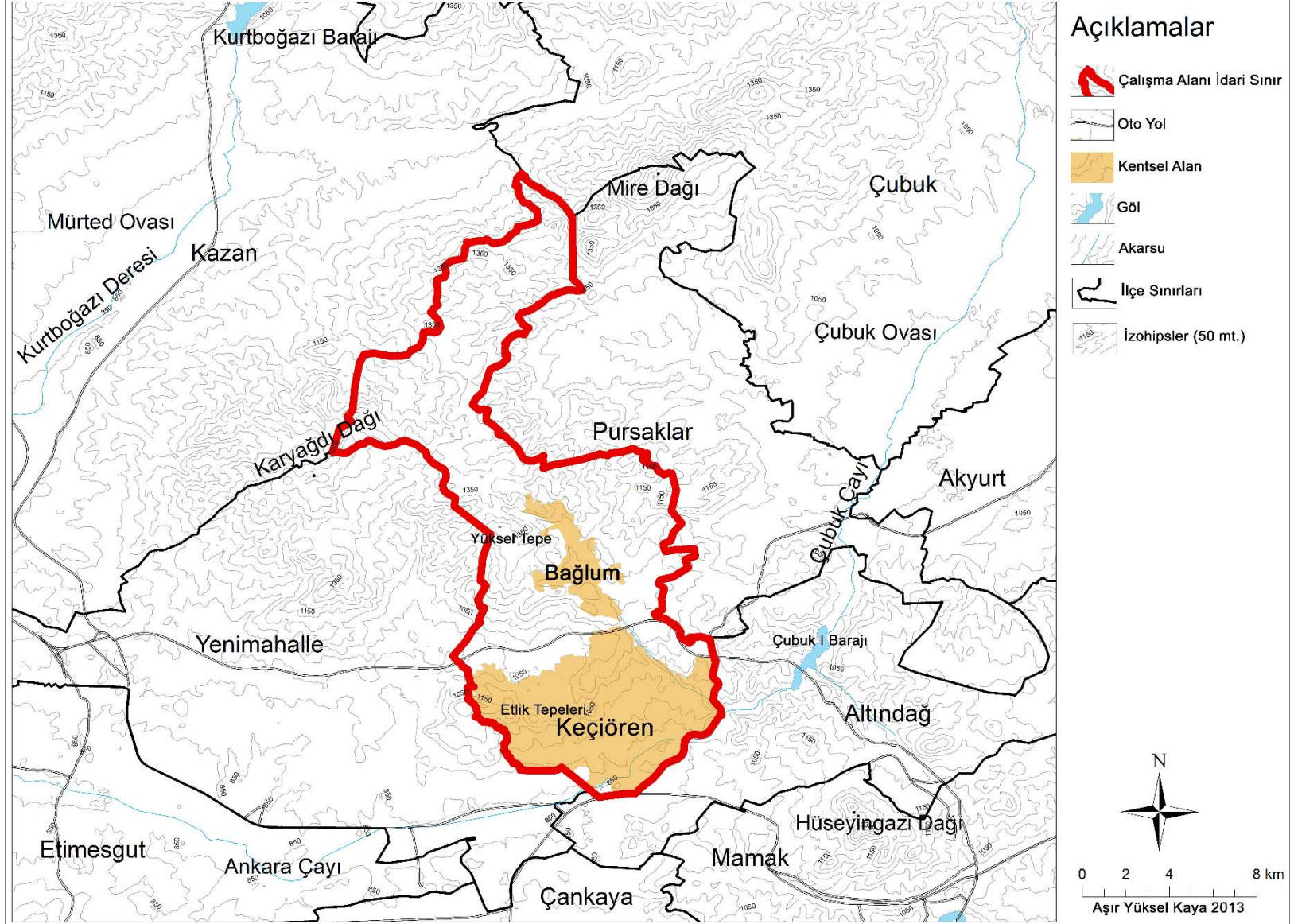
Keçiören ve çevresinin doğal ortam karakterine bakıldığında Doğu-Batı yönünde Ankara çayı boyunca daralarak uzanan Ankara ovasını, ovanın doğu yamaçlarında kuzey ve güneye doğru yükselen, alçak ve yüksek sekilerde yerleşik kentsel alan bulunmaktadır. Kuzeyde 1050 metre yükseklikte Etlik tepeleri ve daha yukarıda 1200-1500 metre yükseltilere ulaşan Karyağdı dağı, Doğuda kent lekesi yakın olarak 1415 metre yükselen Hüseyin Gazi dağı, kuzey doğuda İdris dağları yer alır (Harita 2).

Araştırma sahasında en önemli yükseltileri Karyağdı-Mire-Aydos dağları, İdris dağı ve Hüseyingazi dağıdır. **Karyağdı-Mire-Aydos dağları;** Palezoik, Mezozoik ve Tersiyer serilerinden mürekkep (oluşmuş) bir dağ sırasıdır. Muhtelif antiklinallerin birleşmesiyle oluşmuş büyük birer antiklinal kümesini teşkil eder. **İdris dağı;** araştırma sahasının en eski arazilerinden oluşmuştur. İdris dağında en genç seriler Mezozoik aittirler. Tersiyer tortuları ancak eteklerde görülür (Erol, 1956, s.52). **Hüseyin Gazi dağı;** Araplar ile Mamak arasında, ayrı yolda, ana vadinin güney yamacını, eski arazi teşkil eder. Volkanik kütleler artık yalnız sağ kıyı üzerinde görülebiliyor. Hüseyin gazi dağının kuzeydeki, 1050-1100 metrelerde, güney alanındaki yaylalara benzer, yeniden

büyük yaylalarla karşılaşmaktadır. Bu yaylalarda yer yer hafifçe eğimli lavlar görülür (Chaput,1976, s.11).

Araştırma sahası genel olarak engebeli bir araziye sahip olmasına rağmen yakın çevresinde ovalık alanlarda bulunmaktadır. **Mürted ovası**; araştırma sahasının batısında yer almaktadır. Drenaj alanı 1550 km²'dir. Ovaçayı ve en büyük kolu olan Kurtboğazı Deresi başlıca akarsularıdır. Asıl Mürted ovası, Kurtboğazı ve Zir boğazı arasında yer alır. Kuzeyden güneye uzanan hafif eğimli bir platodur. Ovanın kuzeyde 950 m. Güneyde 800 m. olup, ortalama olarak 875 m'dir. Ovayı kuzey güney yönünde kat eden Ovaçayı ise 12 km genişlikte nispeten alçak bir yatak boyunca akar. **Çubuk ovası**; Çubuk ilçesi sınırları içinde Keçiören'in D-KD'da yer almaktadır. Ovanın en önemli akarsuyu çubuk çayı ve geçici dereleridir. Çubuk çayı üzerinde Çubuk I ve II barajları bulunmaktadır (Harita 2).

Harita 2: Keçiören (Ankara) ve Yakın Çevresinin Topografyası

Ankara’da kentsel alanın doğal çevrede yayılması Prof. Dr. Oğuz EROL’un çalışmasına göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre Keçiören’de kentsel alanın yayıldığı jeomorfolojik ana birimler ise;

- (800-850 m.) Vadi ve Ova Tabanları
- (850-950 m.) Alçak sekiler
- (900-1000 m.) Yüksek Sekiler
- (1000-1100 m.) Alçak Platolar
- (1100-1500 m.) Yüksek ve En Yüksek Platolar

Vadi ve Ova Tabanları (800-850 m.); Bu düzlükler akarsu yataklarının iki tarafında bazen 7-8 kilometreye kadar varan genişliğe sahip arazi şeklinde belirmiştir. Akarsuların getirdiği çakıl, kum, mil ve killerin karışık bir şekilde birikmesinin eseridir. Kuvaternerin son devresi yani Holosende oluşmuşlardır (Erol 1973 s. 5). Çubuk vadisi çakıl, kum, mil ve killerden oluşmuştur. Geçirgen kayalardan olan çakıl, kum gibi yapılar taban suyunun yüzeyde olmasına sebebiyet vermektedir. Vadi ve ova tabanı düzlükleri geçmişte olduğu gibi günümüzde de önemli ulaşım ağlarının kurulabileceği alanlardır. Çankırı yolu tarih boyunca kullanılmış ve günümüzde de kullanılmaya devam eden düzgün eğimli, düz uzanışlı bir yoldur. Mürted ovası ve Esenboğa Hava alanının bulunduğu alanlar genellikle 800-850 M. arasındaki ova ve vadi tabanlarıdır. Bu düzlüklerde yer alan akarsuların getirdiği kum ve çakıl yığılmalarından oluşan birikinti konilerine göre taban arazilerde nem oranının düşüklüğü, rüzgâra açıklığı, taşıma gücü açısından daha ağır tesislerin yerleşmesine uygun alanlardır. Bu yüzden Ankara Esenboğa Hava limanı kente uzak olmasına rağmen en uygun alan olan Esenboğa’ya kurulmuştur. Fakat bu alanlarda taban suyunun yüksek olması ve zeminin taşıma gücünün düşük olmasından dolayı yoğun yerleşim alanları ve ağır sanayi tesislerinin yapılması uygun değildir. Çünkü vadi ve ova tabanlarında hava kirlenmesine müsait alanlar olmalarından dolayı ağır sanayi bu alanlarda kurulmamıştır. Fakat D 140 kara yolu ve bu yolun kullanışlı bir ulaşım sistemi olması, kent içi ulaşımın kolay sağlanabilmesi, iş yeri yapmak için uygun topografik koşullara sahip olmasından dolayı son yıllarda Pursaklar ve Çubuk Ovası, yoğun göç almakta ve artan konut ihtiyacının karşılanması ile Ülker, Emek Elektrik, Oğullar A.Ş ve Öncü gibi büyük fabrikaların varlığı, her geçen gün daha yoğun bir kent dokusu oluşturmaya sebep olmaktadır (Foto 2). Ayrıca bu alanlar yerleşmeye uygun topografik şartlara sahip olmasından dolayı yol boyu (lineer) bir yerleşim tipolojisi oluşmuştur.

Foto 2: Yeni MİS alanları; Esenboğa Havalimanının bulunmasından dolayı özellikle lojistik ve teknolojik fabrikaların yer seçiminde etkili olmuştur. Ülker başta olmak üzere, Ego, Man, Öncü gibi büyük firmaların yanında Çok sayıda otel gibi yeni hizmet alanları ortaya çıkmaktadır. Mevcut topografya ve değişen sityasyona bağlı olarak günümüzde önemli sanayi ve ticaret alanı olarak gelişmektedir.

Alçak Sekiler (Taraçalar 850-950 m.); Genellikle 30 metreden az derin vadeciklerle yarılmış eski alüvyal taban araziye teşkil eder. Bazı kesintilere rağmen bu eski düzlükler çok zaman genişliği birkaç kilometreyi aşan düz yüzeyler halinde kalmıştır. Bu seki düzlükleri kuvaternerin biraz daha eski devirlerinde, Genç Pleistosen'e ait olup önceleri eski vadi tabanları şeklinde oluşmuş daha sonra da yarılarak hafifçe yüksekte kalmış, ince uzun, üstü düz sırtlar halini almıştır. Jeolojik bakımdan seki düzlüklerinin yüzeyinde, kalınlığı bazen üç metreyi bulan çakıl depoları vardır. Eski taban düzlüklerine ait olan bu çakıl ve kumlar yer yer doğal olarak çimentolamış, sertleşmiş yani konglomeralanmıştır (Erol 1973 s. 8). Keçiören'de Hasköy, Gümüşdere ve Kavacık Subayevleri mahallerinin küçük bir bölümü alçak sekiler üzerine kurulmuş ve ova ve vadi tabanlarına yayılmıştır. Keçiören'in G-GB ile Batısı, 850-900 metre alçak seki düzlükleri üzerinde kurulmuş kentsel mekânlardır. Bu alanlarda yeraltı suyu az, drenajı iyi ve zeminin kolay işlenebilen ve taşıma gücü yüksek alanlardır. Bu sebepten dolayı skyline yapılaşma yaygındır (Foto 3).

Foto 3: Kavacık Subay evleri, alçak sekilerde skyline yapılaşma örnekleri

Yüksek Sekiler (900-1000 m.); Oluşum bakımından alçak sekilere benzemektedir. Bunları yaşlı Pleistosen'e ait taban arazisinin sonradan akarsularla yarılmaması sonucu meydana gelmiştir. Ancak bu eski tabanlar, Kuvaternerin daha eski dönemlerine ait oldukları için daha yükseklerde kalmış, daha derin vadilerle daha sık ve daha fazla parçalanmıştır. Bu sebepten dolayı alçak sekilere nazaran daha arızalı ve kesintili bir özelliğe sahiptir (Erol 1973 s.10). Keçiören'de kentsel arazi kullanımının önemli bir kısmı bu yüksek seki alanlarıdır. Keçiören'in 40 mahallesi, yaşlı aşınmış düzlükler olmakla birlikte derin ve dik vadilerle parçalanmış yüksek sekilerde yerleşmiştir. Keçiören'de yerleşme ve ulaşım bakımından alçak sekilere göre daha az elverişlidir. Özellikle ulaşım bakımından yüksek sekilerde küçük vadi içlerinde vadi boyunca enine yollar yapılmıştır. Bu alanlarda yollar K-G doğrultulu olmakla birlikte, D-B uzantılı yollar yapmak hem masraflı hem de kısa mesafelerde 80-100 metre arasında yamaç ve vadi gibi topografik faktörlerin tesiri altındadır. Buna rağmen günümüzde bakıldığında ana yollar olmasa bile ikinci dereceden öneme sahip yollar bu alanlarda gelişme göstermiştir. Keçiören'de kentsel konutların ilk kurulduğu alanlara bakıldığında alçak sekiler ve yüksek sekiler karşılık gelmektedir. Yerleşme bakımından artan konut ihtiyacı ve gelişen teknoloji sayesinde eskiye nazaran arızalı relief tamamen işlenmiş ve yerleşmeye açılmıştır. Etlik, Aşağı Eğlence, Tepebaşı, İncirli, Çiçekli, Basın evleri, 19 Mayıs mahallelerinin yüksek sekiler üzerine kurulmuştur. Yüksek sekiler yeraltı suyu bakımından fakirdirler ve drenaj sistemleri gelişmiş alanlardır.

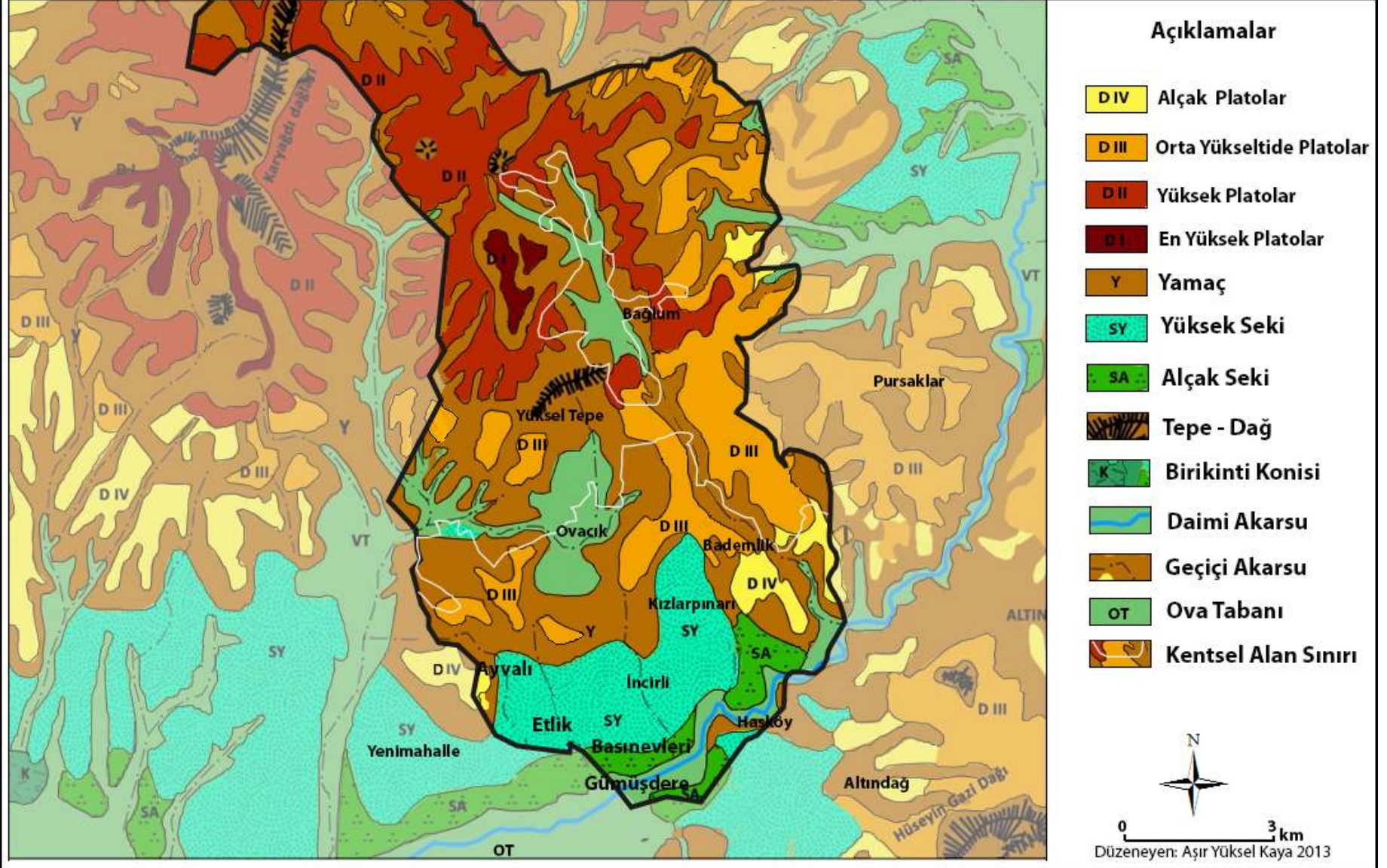
Alçak platolar (D IV 1000-1100 m.); Bunları ortalama 1000-1100 metreler arasında gelişmiş ve genellikle 100-125 metre derinlikte vadilerle yarılmış, Plisen sonları ile Kuvaterner başlarına (esas itibarı ile Villafrankien'a) ait plato (yayla) düzlükleridir. Bu sisteme ait düzlükler esas itibarıyla havzaları dolduran kırmızı renkli ve Pliokuaterner yaşlı akarsu çakıl, kum ve killerin yatay duruşlu tabakalar üzerinde, o

tabakalarla konkardan bir şekilde gelişmiş dolgu düzlükleri olup; havza kenarlarında sınırlı bir ölçüde anakaya üzerinden de geçerler. Villafrankien platoları ile daha eski düzlük sistemleri arasında 50-60 metrelik bir yükselti farkı vardır. Ancak birçok yerde D IV dolgu düzlüklerinden, D III aşınım düzlüklerine geçilmektedir (Erol. 1973. s.10). Keçiören’de Villafrankien platoları KD-GB ve GD görülmektedir. Özellikle Hasköy mahallesinde gecekondulaşmanın ilk başladığı alanlar yüksek sekiler ile alçak platolar arasındaki yamaçlar olup, daha sonra düzlüklere kadar gelişmiştir. Kentleşmenin başlaması ile birlikte gecekondu yerleşmeleri, yerlerini 4-5 katlı binalara bırakmıştır. Ulaşım topografyanın etkisi altında kalmıştır. Vadiler ve plato düzlükleri boyunda ovalardan dağlara doğru nispeten kolay, K-G doğrultulu yollar gelişmiştir. Fakat alçak platolar ile vadileri dikine kesen bir ulaşım sisteminin gelişmesi hem zor hem de masraflı olduğu için daha çok tali yollar gelişmiştir.

Orta yükseklikteki platolar (D III); Alçak platoların henüz ovaların kenar şekilleri olarak kabul edilmesine karşılık, 1100-1200 metre yükseklikte olan ve 100-125 metre derinlikte vadilerle yarılmış bulunan orta platoların, dağ eteklerine doğru geçişin başladığı yerlerdir. Buralarda Pliosen öncesine ait temel yüzeye çok yaklaşmış eski ve kuvvetli bir aşınımın etkileri belirginleşmiştir. Buna karşılık, Üst Pliosen düzlükleri üzerinde uzun süren doğal olayların etkisi altında gelişmiş kırmızı renkli kalınca bir toprak örtüsüne rastlanır. Orta yüksekteki plato düzlükleri ile alçak platolar arasında 50-60 metre yükselti farkı bulunduğundan yerleşme ve ulaşım gibi beşeri etmenler aynı fiziki ortam karakterinin etkisinde kalmıştır (Erol. 1973. s.13). Keçiören’de orta yüksekteki yani 1100 ila 1300 metre yükseltideki platolar araştırma sahasının kuzeyinde yaygındır. Fakat D III düzlükleri kentleşmenin en aktif olduğu Kamil Ocak, Bağlarbaşı, Adnan Menderes, Pınarbaşı ve Tepebaşı mahallerin olduğu alanlardır. D III düzlüklerinden D II yüksek platolarına geçilmeye başlandığı ortamlarda kentsel gelişim topografik koşullar tarafından sınırlandırılmıştır.

Yüksek ve En Yüksek Platolar (D II ve DI); Orta Pliosene ait 1200-1500 metreler arasındaki yüksekçe boyun alanlarda gelişen yer şekilleridir (Erol, 1973, s.14). Keçiören’de Yüksek platolar olarak Bağlum ve yakın çevresi ile kuzeye doğru gidildikçe D I yüzeylerine rastlanılmaktadır. Yüksek plato sahalarda fiziki ortam karakteri, beşeri unsurlar üzerinde doğrudan yaptırıcı etkiye sahiptir. Ulaşım ve yerleşme bakımından elverişsiz yerlerdir. Ulaşım ancak vadiler ve az eğimli yamaçlar boyunca gerçekleştirilebilir. Yerleşme içinse topografyanın elverişli olmasından ziyade mikroklima olarak, olumsuz şartların daha ağır basmasından dolayı buralarda kentsel gelişim sınırlı olmalıdır. Fakat artmakta olan nüfusun ve kentsel mekân kullanımının sınırlı olmasından dolayı, kentsel gelişim 1200 metreleri aşmaktadır.

Harita 3: Keçiören (Ankara) ve Yakın Çevresinin Jeomorfolojisi

EROL, O., 1973 Ankara Şehri Çevresinin Jeomorfolojik Ana Birimleri 1/100.000'lik Jeomorfoloji Haritası Sadeleştirilmiştir.

Keçiören daimi ve geçici akarsular tarafından oldukça fakirdir. Keçiören’de belirgin bir şekilde akış gösteren akarsu olmasa da Çubuk Çayı ve Hacıkadın deresi dolaylı yollardan çalışma sahasını etkilemektedir. Fakat günümüzde **Hacıkadın** deresi, kuru dere haline gelmiştir ve kentleşmeyi sınırlamaktadır. Hacıkadın dere yatağında illegal konutların geliştiği, topografyanın olumsuz koşullarının yok sayıldığı bir yapılaşma görülmektedir (Foto 4). **Çubuk çayı:** Ankara’nın kuzeyinde, KD-GB yönünde uzanmaktadır. Sırayla Söğüt, Azman, Karapınar, Kızılhisar, Bellihsar Dereleri ile Çubuk I barajını oluşturduktan sonra Hacıkadın Deresini alarak Akköprü mevkiinde İncesu Deresi ve Hatip Çayı ile birleşir. Bu üç akarsu daha sonra Akköprü de birleştikten sonra Ankara Çayı ismini alır (Harita 2).

Foto 4: Hacıkadın Deresi ve Illegal Konut Alanları: Hacıkadın Deresi, Keçiören’de kentsel alanı sınırlayan önemli bir topografik unsur olmanın yanı sıra yeni kentlileri yerleştikleri illegal konutların varlığını sürdürdükleri coğrafi ortamdır. Mekânın en önemli özelliği kentin ilk dokularından birini oluşturan gece kondu yapısını halen korumasıdır. Bu kentsel konutlar doğal çevre koşullarının kontrolünde, lokasyonlarından dolayı gelişmeye ve dönüşmeye elverişli değildirler.

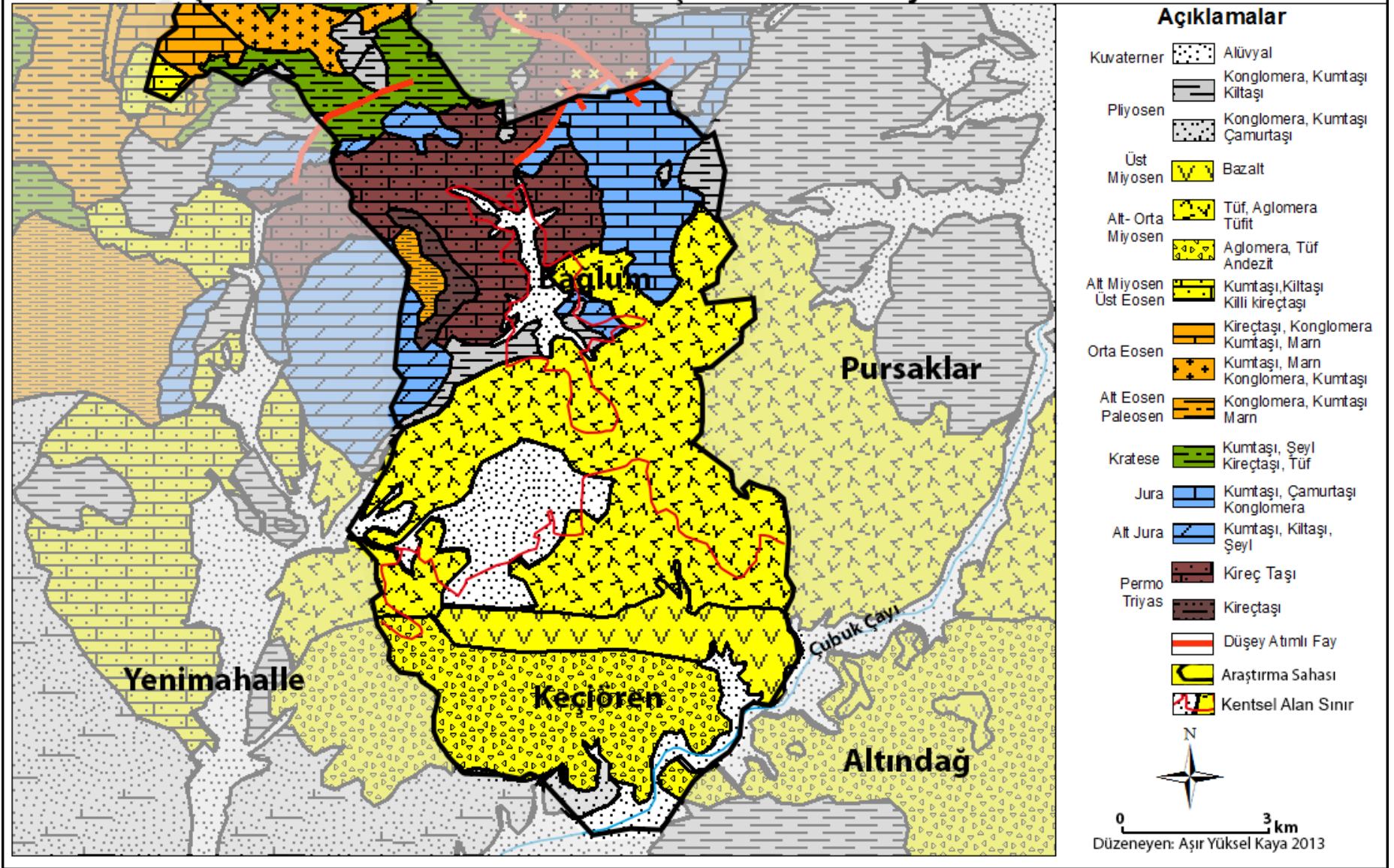
Keçiören’de yerleşmelerin kuruluş yeri seçiminde doğal ve beşeri çevre faktörlerinden ziyade nüfus artışına bağlı olarak yerleşmeye uygun eğim ve yükselti gibi topografik özellikleri yerleşmeye uygun alanlar tercih edilirken, jeolojik, jeotektonik gibi yerleşmeleri doğrudan etkileyen özellikleri dikkate alınmadan gelişmiştir. Özellikle kentsel gelişmede yerleşim birimlerinin yer seçiminde jeolojinin önemi göz ardı

edilmiştir. Bu durum kentsel gelişimi olumsuz yönde etkilemektedir. Örneğin jeolojik açıdan zaaflı bölgeler yerleşmeye açılmış ve olası bir afet durumuna davetiye çıkartılmıştır. Araştırma sahası genel olarak miyosen dönemine ait andezit, bazalt ve piroklastik tabakalar üzerine kurulmuştur. Gri, siyah, kırmızı, kahverengi renklerde, masif, bloklu, çüruf biçiminde görünen lavlar, bazalt ve bazaltik andezit türündedir (Harita 4).

Ankara'nın özellikle kuzey kesimlerinde Keçiören, Yenimahalle, Altındağ, Solfasol yöresindeki geniş alanlar andezitlerden oluşmaktadır. Birim genellikle plajioklas, biotit, hornblend amfibol ve ojit mineralleri içermektedir. Çevrede yaygın olarak yüzeyleyen aglomera ve tüflerle bir arada bulunur. Miyo-Pliyosen'de gerçekleşen volkanik faaliyetin ürünü olan andezitler de diğer birimlerde olduğu gibi yoğun geçmiş tektonizmanın izlerini taşımakta, soğuma çatlaklarının yanında, farklı yönlerde gelişmiş eklem sistemleri sergilemektedir. Birimin atmosfere açık yüzeylerinde oldukça derin ayrışma zonları gelişmiş bulunmaktadır. Ayrışmama ürünleri daha çok plajioklasların killere dönüşümü şeklinde gözlenmektedir. Adı geçen bu killi seviyelerin bazen birkaç metre derinliğe indiği gözlenmekte olup, bu durumda temellerde problem çıkarması doğaldır (Pekin , 2007, S.121).

Araştırma sahasında Çubuk ovası boyunca Kuvaterner arazilerine rastlanmaktadır. Bu alanlar en genç tabakalar olmakla birlikte yerleşme için en elverişsiz alanların başında gelmektedir. Bu doğal ortamlar yerleşmeden daha çok, kentsel eğlencilen mekânları olarak tercih edilmelidir. Fakat Keçiören'de kentleşme gecekondularla birlikte gelişmeye başladığı için bu alanlar istila edilmiş ve yerleşim birimi olarak kullanılma açılmıştır. Son dönemlere Kuzey Ankara kentsel dönüşüm planında kısmen bu jeolojik durum göz önüne alınarak daha çok vadi yamaçlarında miyosen arazileri üzerinde konutlar kurulurken, Kuvaterner arazileri olan vadi tabanına ise daha çok kentsel hizmetler sunacak olan eğlence ve dinlenme tesislerinin yapımına ayrılmıştır. Fakat tüm araştırma sahasında bu durum göz önüne alınmamıştır. Keçiören'de artan nüfus ile birlikte doğal ortam özellikleri yok sayılarak tamamen yerleşmeye açılmıştır. Bağlum bu alanların başında gelmektedir. Bağlum'un jeolojik durumuna bakıldığında kuvaterner arazisi üzerine kurulmuş bir yerleşim birimidir . Keçiören'de jeomorfolojik olarak yerleşmeye uygun alanlar, jeolojik olarak sakıncalı alanlar iken, jeolojik olarak yerleşmeye uygun alanlar ise topografya ve eğimden dolayı jeomorfolojik olarak riskli alanlarıdır (Harita 3, 4).

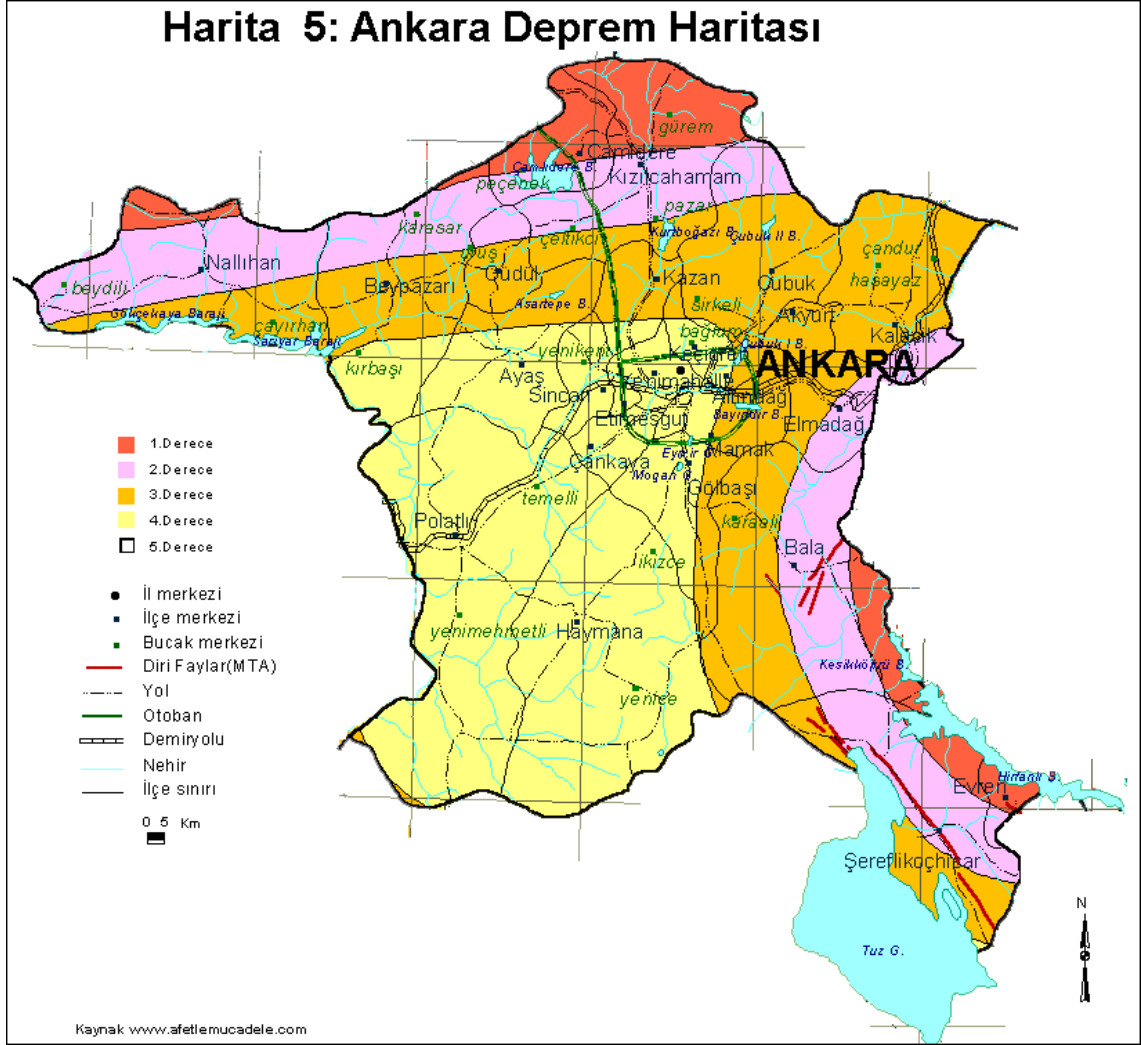
Harita 4: Keçiören ve Yakın Çevresinin Yakın Çevresinin Jeolojisi

Bolu H29 ve Ankara F15 Paftalı 1/100.000'lik Jeoloji Haritalarından Yararlanılarak Düzenlenmiştir.

Araştırma sahasının depremselliğine bakılacak olursa Keçiören; III. ve IV derece deprem bölgesinde kabul edilmektedir. Özellikle kentleşmenin yoğun olduğu Kuzey Ankara çevre yolunun güneyi IV. Dereceden deprem bölgesindedir. Fakat Keçiören I. ve II. Derece deprem bölgesi olan Kızılcahamam ve Camdere de meydana gelebilecek orta büyüklükteki bir depremden doğrudan etkilenebilmektedir. I. derece deprem bölgeleri Ankara ilinin kuzeyinde, Kuzey Anadolu fayına yakın kesimler ile Şereflikoçhisar ve güneydoğusundaki Tuz Gölü fayına yakın kısımları kapsamaktadır (Harita 5). Araştırma sahasının sismotektonik özellikleri göz önüne alındığında önemli bir hasara yol açan depremin merkez üssü olmadığı, ancak çevresinde meydana gelen depremlerden etkilendiği görülmektedir. Ankara depremsellik açısından kent merkezinden itibaren 70 kilometre yarıçapındaki bir alanda meydana gelebilecek 5,5 büyüklüğünde 120 kilometre yarıçapındaki bir alanda ise 7 büyüklüğündeki depremlerin etkisi altındadır. Bu açıdan bakıldığında Ankara kenti 100 kilometre kuzeyinden geçen Kuzey Anadolu fayı, 70 kilometre doğusunda bulunan Ezine Pazarı fayı, batısında yer alan Eskişehir fayı, güneyinde yer alan Tuz Gölü fayı ile doğusunda yer alan Kırıkkale Keskin fay zonunun etki alanındadır. Tarihsel ve aletsel kayıtlar bu fay sisteminin büyük depremler ürettiğini göstermektedir.

1938 Kırşehir-Keskin, 1943 Samsun, 1944 Bolu-Gerede, 1951 Çankırı-Kurşunlu, 1953 Çankırı-Çerkeş, 1983 Çankırı Köşker ve 1999 Marmara depremleri ve 2 Ekim 2008 Bala depremi Ankara'yı etkilemiştir. Özellikle 1944 yılında meydana gelen Bolu-Gerede depremi ve 1999 Marmara depremi ile Bala da yaşanan depremler sırasında Yenişehir ve Kale bölgesindeki yapılarda önemli hasarlar oluşmuştur. Ankara'yı etkileyen deprem kaynakları 90-120 kilometre uzaklıkta olduğundan kent uzun periyotlu yüzey dalgalarından daha çok etkilenmektedir. Bu dalgaların özellikle genç alüvyal alanlarla kalın pliyosen dolgu alanlar üzerinde rezonans nedeniyle genliklerinin büyümesi olasılığı vardır. Kaya zeminler ile doğal titreşim periyotları yarım saniyenin altında olan zeminler genellikle daha küçük hareket ivmesi vermektedir. Genç alüvyal ve pliyosen yaşlı kalın dolguların bulunduğu alanlar ve üstünde bulunan yapılarda, civarda olabilecek depremlerden daha büyük ivme değerli ve daha uzun deprem devam süresi verebilecek en tehlikeli yerlerdir. Bu durumda gittikçe yükselen ve dolayısıyla titreşim periyotları, zemin hâkim titreşim periyoduna yaklaşmış olan buradaki yapılara deprem kuvvetlerinin etkimesi daha büyük olacaktır (Bayrak, 2007, s.138-139).

Kentlerde yaşayan nüfusun hızla artması sonucunda bu alanlardaki arazi örtüsünde belirgin değişiklikler olmaktadır. Kent içindeki ve çevresindeki doğal peyzajlar taş ve beton yüzeylerle yer değiştirmekte, kırsal saçak olarak tanımlanabilecek doğal peyzaj elemanları kent merkezinden gittikçe daha uzağa itilmekte, daha fazla endüstriyel, ticari ve ulaşım servisi büyüyen kente hizmet vermek üzere geliştirilmektedir. Kentleşme ve sanayileşme, atmosferin sınır tabakasındaki ısı ve su döngüsünü etkilemekte ve kent iklimini kırsal alandan farklılaştırmaktadır (Yüksel, 2005, s.30).

Keçiören kenti konut alanları, ticaret alanları ve kamusal alanların, coğrafi ortamı yapay bir örtü ile örtmektedir. Keçiören kent merkezi ile Esenboğa istasyonu arasında da farklılıklar bulunmaktadır. Bu nedenle Keçiören ile kırsal kesimler arasında

sıcaklık rejimlerinde farklılaşmalar olmaktadır. Keçiören, Ankara içinde kent merkezi olarak ölçümlere dâhil edilirken, Esenboğa ise kentleşmenin daha az olmasından dolayı bu iki istasyon arasında belirgin iklim elamanlarında farklılıklar bulunmaktadır (Tablo1).

Tablo 1: Farklı İstasyonlara Göre En Yüksek ve En Düşük Sıcaklık Değerleri

En yüksek ve En düşük Sıcaklık Ortalamaları		
	En Düşük	En Yüksek
Merkez	-0,1	23,1
Esenboğa	-1,7	21,4
Etimesgut	-1,1	22,7

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü-2010

Keçiören İç Anadolu bölgesinin karakteristik iklim özelliklerine sahip bir yerleşim birimidir. Araştırma sahası ve yakın çevresi genel olarak genel olarak kışların sert ve soğuk, yazların kurak ve sıcak geçtiği bir iklim karakteri gösterir. En sıcak ay Temmuz ve Ağustos, en soğuk ay ise Ocak ayıdır. En sıcak ay ile en soğuk ay arasındaki sıcaklık farkı 26 °C'dir (Tablo 2). Keçiören'de sıcaklık güneyden kuzeye doğru yükseltiyeye bağlı olarak azalmaktadır. Kuzey'de sıcaklığın azalması kentsel alan içinde kalan kırsal karaktere sahip konut mimarisini doğrudan etkilemektedir. Ancak Kentleşmenin yoğun olduğu güneyde konutlar iklim elamanlarından etkilenmemektedir. Çünkü hem gelişmiş mimarileri hem de kent dokusunun sıkı olmasından dolayı yapay korunaklı alanlar oluşmuştur. Fakat kırsal karakterli ortamlarda yerleşmeler toplu halde bulunur (Foto 5).

Tablo 1: Keçiören ve Yakın Çevresinde Sıcaklığın Ortalama, Yüksek ve Düşük Sıcaklığın Seyri 2010

	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Yıllık
Ort. Sıcaklık	0,2	1,8	6	11,3	15,9	20	23,4	23,1	18,5	12,8	6,7	2,2	11,8
Ort. Yüksek Sıcaklık	4,1	6,4	11,8	17,2	22	26,4	30,1	30	25,9	19,7	12,3	6,2	17,7
Ort. Düşük Sıcaklık	-3,2	-3,2	1	5,8	9,6	12,9	15,9	16,1	11,9	7,4	2,3	-0,9	6,3

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü 2010, 2023 Başkent Ankara İmar Planı Açıklama Raporu Etütler ve Müdahale Biçimleri

Foto 5: Keçiören'in kuzeyinde Sarıbeyler kırsal yerleşmesi iklim şartları ve topografyanın olumsuzluklarından dolayı toplu yerleşme özelliği göstermektedir. Bu kırsal meskenler çevresine göre daha korunaklı vadi içinde kurulmuştur. Böylelikle D-B doğrultulu rüzgârlara karşı daha korunaklı bir haldedirler.

Keçiören'de İç Anadolu yağış rejimi görülür. Araştırma sahasının güneyinde yağışlar en fazla ilkbahar aylarında özellikle Mayıs ve Haziran aylarında “kırkikindi” yağışları olarak düşmektedir. Yaz başlangıç tarihine göre değişmekle birlikte Haziran ayından Kasım ayı ortalarına kadar ise yağışlarda belirgin bir azalma yaşanmaktadır (Tablo 3). Keçiören'de ilkbahar ve yaz mevsimlerinde kent içinde kısa süreli sel olaylarına neden olmaktadır. Çünkü akarsu ve mevsimlik dere yatakları kentsel alanlar tarafından istila edildiği için yüzeye düşen yağışlar drene edilememekte ve yüzeysel akışa geçmektedir.

Erol'un da vurguladığı gibi, Ankara ve Keçiören jeomorfolojik bir çanak içinde gelişmiştir. Sungur'unda belirttiği gibi bu topografik yapısından dolayı özellikle kış aylarında sıcaklık terslemesine bağlı olarak sis olayları görülmektedir (Sungur 1977 s.25). Genel olarak Keçiören'de ortalama sıcaklık 10-13°C arasında, ortalama yağış miktarı da 370-565 mm. arasındadır. Donlu günler sayısı yılda ortalama 60-114 arasında, karla örtülü günler sayısı ise yılda ortalama 17-42 gün arasında değişmektedir.

Tablo 3:Farklı istasyonlara göre Ortalama Yağış Miktarı(mm) 2010

Ort. Yağış	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Merkez	40,5	34,9	35,6	40,3	51,6	32,6	13,5	10,3	17,4	24,4	30,9	45,6
Esenboğa	49,4	39,2	37,5	43,1	53,6	34	14	10,6	17,8	25,9	31,6	55
Etimesgut	42,6	34,1	33	41,1	47	34,1	15,5	9,8	15,3	22,4	29,4	44,5

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, 2010, 2023 Başkent Ankara İmar Planı Açıklama Raporu Etütler ve Müdahale Biçimleri

Keçiören bulunduğu topografyanın bir sunucu olarak günlük rüzgârların görüldüğü bir yerleşim birimidir. Rüzgâr koşullarına bakıldığında genel olarak topografyanın etkisi altında olduğu görülmektedir. Araştırma sahasının hâkim rüzgâr yönü Esenboğa ve Çubuk havzasına doğru yani KD-GB doğrultulu Çubuk havzası boyuncadır. Bu durumun ana sebebi Çubuk çayı havzasının çevresine göre alçakta kalması ve ısınan havanın yamaçlar boyunca yükselmesi ile vadi boyunca akışa geçmektedir. Özellikle Çubuk çayını takip ederek GB 'da Mürted ovasına açılması rüzgâr yönünün KD-GB olmasına neden olmuştur. Keçiören'de kuvvetli rüzgârların görüldüğü aylar Mart ve Nisan aylarıdır. Yıllık ortalama rüzgâr hızı ortalaması 1,7 m/sn civarındadır. Esme sayılarına göre incelendiğinde de kuzey rüzgârlarının hâkimdir (Tablo 4). Keçiören'de esen etkin rüzgârlar yere yakın yüksekliklerde doğuya bakan yönlerden, daha yüksek tabakalarda ise batı ve batıya yakın yönlerden gelmektedir. Rüzgârların günlük hareketi incelendiğinde kuvvetli olmayan bir dağ ve vadi meltemi sistemi mevcuttur. Keçiören'de esen, hâkim rüzgârlarda 1. sırayı KD, 2. sırayı K rüzgârları alırken, 3. ve 4. sıradaki rüzgârlar K-KD ve GB rüzgârlarıdır (Şekil 1).

Tablo 4: İstasyonlara Göre 30 Yıllık Ortalama Rüzgâr Değerleri

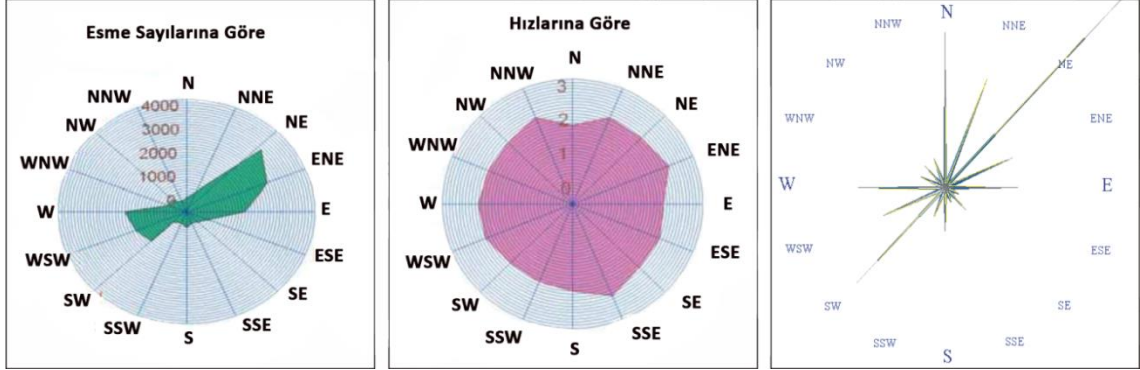
Ort. Rüzgâr	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Merkez	2,2	2,3	2,4	2,4	2,1	2,3	2,7	2,6	2,2	0,2	1,9	2,1
Esenboğa	1,9	2,3	2,7	2,7	2,3	2,3	2,8	2,7	2,2	1,8	1,7	1,9
Etimesgut	1,3	1,5	1,6	1,8	1,4	1,3	1,5	1,3	1,1	1	0,1	1,3

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, 2010, 2023 Başkent Ankara İmar Planı Açıklama Raporu Etütler ve Müdahale Biçimleri

Keçiören'de kent dokusu ve biçimi rüzgâr yönünü tayin eden önemli bir unsurdur. Çünkü kentsel alanlarda binalar, rüzgâr akımlarına karşı birer engelleyicidir. Konutlar, ağaçlar ve rüzgârların yönünü etkileyebilecek her türlü beşeri unsurların yoğun olduğu sokaklar, aynı topografik özelliklere sahip ortamlara oranla daha korunaklıdır. Bu yüzden Keçiören kentsel bir örtü ile kaplı topografyaya sahip olmasından dolayı daimi rüzgâr akışını engellemektedir. Çünkü kent dokusu çok sık

olduğu için yerel rüzgârlar süreklilik gösteremezler. Bu yüzden akış için daha uygun olan vadi ve ovaları takip ederek bir oluk içinde akış göstermektedir. Bu oluk yanlış planlanan şehirlerde cadde ve sokaklar olabildikleri gibi doğal çevre unsurları da olabilmektedir. Keçiören her ne kadar düzensiz bir yapıda olsa da cadde ve sokak sistemleri daimi rüzgâr akışını engelleyecek bir biçimde gelişmiştir. Ayrıca KD skyline yapılaşma görülmesinden dolayı rüzgâr akışı engellenmektedir (Foto 6) .

Grafik 1: Esme Sayısı ve Hızına Göre Rüzgâr Değerleri ve Rüzgâr Gülü

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, 2010, 2023 Başkent Ankara İmar Planı Açıklama Raporu Etütler ve Müdahale Biçimleri

Foto 6: Keçiören Hâkim Rüzgâr Yönü ve Kentsel Mekân: Keçiören'in Batısında Ufuktepe'den genel kentsel alanın gözüktüğü bir fotoğraf. Özellikle KD skyline (Kuzey Ankara çok katlı konutları) rüzgâr yönünü teyit etmektedir. Çünkü mevcut topografik koşullar bir oluk oluşturmuşken, bu konutları kurulmasıyla birlikte bu oluk (vadi sistemi) daha yüksek bir hal almasına neden olmuştur. KD yönlü esen bu rüzgârların vadi boyunca devam edip, GB 'da Mürted ovasına kadar devam etmesine neden olmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KEÇİÖREN'DE NÜFUS VE COĞRAFİ ORTAM

Keçiören, Ankara'nın başkent olmasıyla birlikte artan nüfusa bağlı olarak özellikle 1960'dan sonra önemli bir yerleşim merkezi olmuştur. Araştırma sahasında

sürekli artan nüfus miktarı ve yoğunluğu, şehrin yapısını etkileyen temel unsurlardan biri haline gelmiştir. Keçiören İlçesiyle ilgili ilk demografik verilerden, 1935 yılı sayım kitaplarında Keçiören nahiyesi olarak bahsedilmektedir. 1955-1965 yılları arasında Altındağ, 1965-1985 yıllarında ise Ankara merkeze bağlı mahalle kabul edilmesi, bu dönemlere ait verilere net ulaşılamamasına neden olmuştur. Ancak Ankara Belediyesi ve araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalar incelenerek bu döneme ait demografik verilere ulaşılabilmektedir.

2.1. Keçiören’in Nüfus Gelişimi ve Mekânsal İlişkileri

Nüfus (İng. ve Fr. Population, Alm. Bevölkerung), dünya, kıta, ülke, bölge, idarî ünite (il, ilçe, bucak gibi) veya bir yerleşme (köy, kasaba, şehir) gibi sınırları kesin olarak belirlenmiş bir alanda, belli bir zaman diliminde yaşayan insanların sayısına denilmektedir. Başka bir deyişle nüfus, belirli bir zamanda, sınırları tanımlı bir bölgede yaşayan insan sayısıdır. Nüfus belirli bir bölgede, belirli bir anda yaşayan bireylerin oluşturduğu toplam sayıdır (Üner, 1972 s. 11, Small ve Witherick, 1986 s. 176, Özgür, 2011, s. 5).

Toplumun en önemli unsuru nüfus olduğu gibi bir ülkenin en büyük kuvvet ve zenginlik kaynağı da onun nüfusedir. Ekonominin kuvvetli oluşu ve nedeni nüfusa bağlıdır. Bunun yanında bu ekonomik hayatın düzenlenmesinde, nüfus dağılışı miktarının ve nüfusun kültürel yapısının önemi azımsanmayacak kadar önemlidir. Bir ülke beşeri insanın yaşama sahası olarak araştırılmak istenince en önde gelen meselelerden biri şüphesiz nüfustur (Karaboran, 1992, s.1). Bölgesel coğrafyanın öncülerinden Paul Vidal de la Blache “insan bütün coğrafyanın esasını oluşturur” diyerek insan ögesinin önemini açıkça ifade etmiştir (Tümertekin-Özgüç, 2002, s.12). Şu halde yeryüzünde insanla ilgili bütün coğrafi olayların temelinde yatan ve bütün olaylara ışık tutan olay olarak, başta nüfusa yer vermek gerekir (Tanoğlu, 1966, s.29).

Keçiören, Ankara şehrinin parçalarından birisi olmasından dolayı nüfus verilerine kolay ulaşılabilirliğini akıllara getirmesine rağmen, büyük şehirlerde yaşanan gelişmelere bağlı olarak sürekli idari değişiklikler yaşanması, istatistiki veri karmaşasına neden olmuştur. Araştırma sahasının nüfus özelliklerine bakıldığında Cumhuriyet öncesi döneme ait resmi sonuçlara ulaşılamamaktadır. Keçiören ilçesi ile ilgili ilk demografik veriler, Cumhuriyet dönemi ile başlayan periyodik nüfus sayımları ile elde edilmiştir. 1985 yılı sayımlarına kadar Keçiören nüfusu ile ilgili net sonuçlara

ulaşılamamıştır ancak doğruya en yakın rakamlar yapılan araştırmalar sonucunda çıkartılmıştır. Bu yüzden özellikle 1985 yılına kadar olan nüfus sayımlarında Keçiören ve Etlik 'in bugünkü sınırlar içerisinde kalan yerleşim birimleri dikkate alınarak hesaplanmıştır.

Keçiören nüfus gelişimi ve mekânsal ilişkileri incelenirken üç farklı dönem belirginleşmektedir;

1. 1960 öncesi **yüksek durağanlık** dönemi ve kırsal karakter
2. 1960-1985 **ilk yayılma aşaması** ve sahte kentleşme
3. 1985 sonrası **geç yayılma aşaması** ve Kentleşme dönemi

2.1.1. 1960 Öncesi Yüksek Durağanlık Dönemi ve Kırsal Karakter

Türkiye’de ilk nüfus sayımları 1927 yılında yapılmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında yapılan bu sayımda Ankara kent nüfusu, Anadolu’nun farklı yerlerinden ve İstanbul’dan gelen nüfus dolayısı ile kent nüfusu büyük bir artış gösterirken, Keçiören günümüz idari sınırları bu artıştan etkilenmemiştir. Keçiören’de bulunan nüfusun tamamı kırsal nüfustan oluşmaktadır.

Araştırma sahası Kalaba, Ovacık ve Etlik köylerinin birleşmesiyle 1936 yılında nahiye olmuştur. 1935-1940 yılları arasında Keçiören nahiyesi ve yakın çevresinde bulunan kırsal yerleşmelerin toplam nüfusu 6192’dir (Tablo 5). Keçiören sınırları içinde yaşanan ilk idari değişiklik kentin bugünkü ismini almasında da etkili olmuştur. Çünkü 1936 yılında Etlik ve Keçiören iki ayrı köyken, idari olarak birleştirilmeleri sırasında nahiye isminin, Etlik mi? yoksa Keçiören mi? olsun sorusuna, Keçiören kısmında daha çok yerleşim birimi bulunması ve Ziraat mektebinin varlığından dolayı Keçiören tercih edilmiştir.

Tablo 5: 1935-1940 Yıllarında Keçiören ve Yakın Çevresinde Bulunan Kır Yerleşmeleri

KEÇİÖREN	Erkek	Kadın	Toplam
Aydıncık	113	106	219
Gıcık	202	239	441
Karacaviran ve Ören	89	75	164
Ovacık	121	126	247
Peçenek	477	258	735
Pursaklar	136	136	272
Solfasol	329	382	711
Bağlum	597	609	1206
İvedik	112	83	195
Kapaklı	43	40	83
Kılıçlar	138	158	296
Köselik	59	57	116
Lezgi	137	137	274
Memlik	160	142	302
Mahmudiye	50	58	108
Pursaklar	136	136	272
Saray	120	108	228
Yakacık	155	168	323
Toplam	3174	3018	6192

Kaynak: DİE Nüfus Sayımları (1935-1940)

Sanayi öncesi, tarım ve geleneksel yaşam tarzının egemen olduğu araştırma sahasının içinde bulunduğu ilk dönemler **yüksek durağanlık dönemleridir**. Yüksek durağanlık dönemi 1960 yılında kadar devam etmiştir. Bu dönemde doğum oranları yüksek olmasına rağmen ölüm oranları da yüksektir. Keçiören, 1935-1955 dönemde doğal gelişme yolu ile artan bir nüfus yapısına sahiptir. Nüfus artış hızı ve oranı düşüktür. 1935'te nüfus 6.192 iken, 1940 yılında % 5,23'lük bir artış göstermiştir. Bu artışın nedeni ise Keçiören nahiyesi adı altında farklı yerleşmelerle birleşilmesidir. 1945 yılında ise % 0,96'lık bir artışla nüfusu 6.385 e ulaşmıştır. Bu dönemde araştırma sahasında tüm yerleşmeler köy ve köy altı olduğu için 1927 yılına ait nüfusları net olarak verilememiştir. Ayrıca 1927 yılında Keçiören adını taşıyan herhangi bir yerleşim birimi de bulunmamaktadır. Fakat Keçiören, Kiçiviran köyünden doğup büyüyen bir şehirdir. Bu nedenlerden dolayı 1935 yılı nüfus artış hızı bilinmemektedir. Artış hızının yavaş olması 1940 yılında askere alımlarla etkisini sürdürmüştür. 1945 yılı nüfus artış hızına bakıldığı zaman bir önceki dönemde II. Dünya savaşının etkileri daha net anlaşılmakla birlikte belirsizliği de tam olarak ortadan kaldırmamıştır. 1945-1950 yılları arasında nüfus artış hızı % 18,68 yükselmiş, 1950-1955 yılları arasında ise artış hızı bir

önceki döneme göre azalma yaşamıştır. Bu durumun en önemli sebebi ise idari olarak parçalanmalardır (Tablo 6).

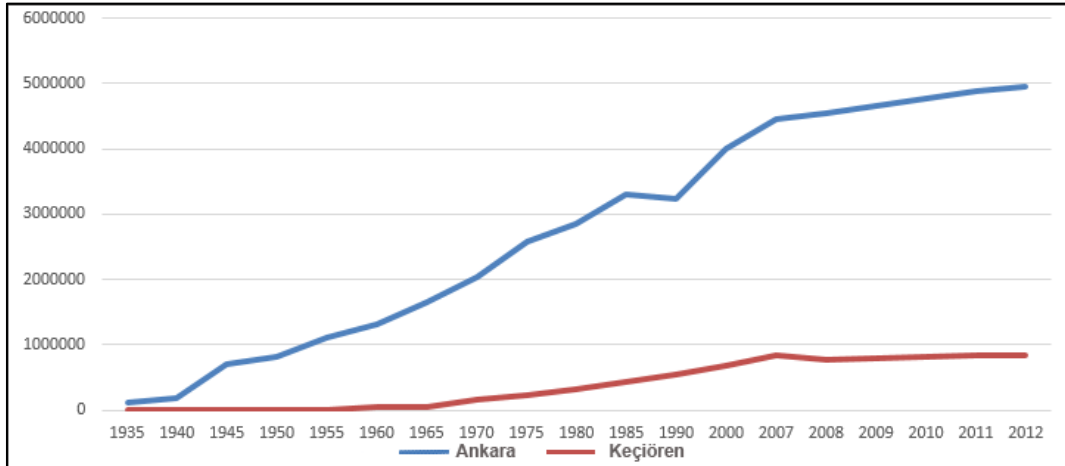
Tablo 6: Keçiören'de Nüfusun Sayısal Değişimi (1935-2012)

Yıllar	Ankara			Keçiören		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
1935	74809	47911	122720	3174	3018	6192
1940	105948	82468	188416	3263	3093	6356
1945	370768	324758	695526	3144	3241	6385
1950	432852	386841	819693	3475	3535	7010
1955	604887	515997	1120884	3495	3542	7037
1960	712668	608712	1321380	21980	17307	39287
1965	872680	771622	1644302	30163	26626	56768
1970	1067437	974221	2041658	80215	74028	154243
1975	1359373	1225920	2585293	115993	109352	225345
1980	1466584	1388105	2854689	163405	157405	320810
1985	1702805	1603522	3306327	224353	219037	443390
1990	1658276	1578350	3236626	267515	268653	536168
2000	2027105	1980755	4007860	332012	340805	672817
2007	2225033	2241723	4466756	417.156	426379	843535
2008	2267779	2281160	4548939	385062	394843	779905
2009	2318633	2332169	4650802	393246	403400	796646
2010	2379226	2392490	4771716	403112	414140	817252
2011	2439058	2451835	4890893	409904	421325	831229
2012	2474456	2491086	4965542	415085	425724	840809

Kaynak: DIE, TÜİK, Nüfus İstatistikleri, ADNKS ve Genel Nüfus Sayımı Sonuçları 1935-2012

Yüksek durağanlık döneminde Keçiören, Ankara kenti çevresinde yerleşme uygun topografik şartlara sahip olmasına rağmen özellikle Çankaya ve Altındağ ana kentin ilk gelişim alanları oldukları için 1960 yılından önce nüfusun büyük değişimler yaşanmadığı, kırsallığın hâkim olduğu bir yerleşim birimidir.

Grafik 2: Keçiören ve Ankara'da Yıllara Göre Nüfusun Seyri

2.1.2. 1960-1985 İlk Yayılma Aşaması ve Sahte Kentleşme

1960 nüfus sayımı Keçiören’de ilk büyük nüfus artışının yaşandığı dönemdir. Ankara’da yaşanan iktisadi ve sosyal değişikliklerin etkilerini göstermeye başladığı dönemdir. Çünkü Ankara kent merkezinde nüfus çevreye saçılma eğilimi göstererek yeni kent merkezleri oluşmaya başlamıştır. Bu oluşumda izlenen konut politikaları da etkili olmuştur. Keçiören’de nüfusun artmasına neden olabilecek kooperatifleşme ve kırsal kesimden kopan nüfusun anakent çevresinde hazine arazilerine yerleşmeye başlaması, Keçiören’de göç yoluyla nüfusun artmasına neden olmuştur.

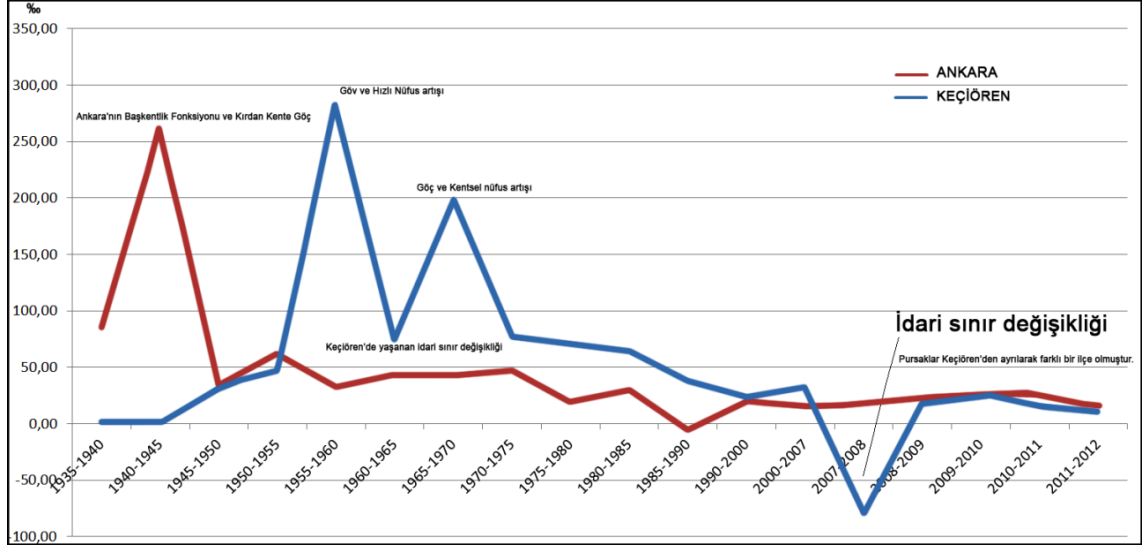
Keçiören’de toplumun yavaş yavaş modernleşmeye başladığı, yüksek doğurganlık ve azalan ölümlerle birlikte nüfus **ilk yayılma aşamasına** girmiştir. 1960 yılından itibaren nüfusunun katlanarak artmaya başladığı bir dönemdir. 1955’te 7.037 olan nüfus binde 343,94 lük bir artışla 39.287 ye ulaşmıştır. 1960-1965 yıllarında ise binde 78 gerilemesine rağmen 17.481 kişi artmıştır. 1955’ten 1965’e kadar ki 10 yıllık evrede 49,.737 kişilik bir artış yaşanmıştır. 1965 yılında 56.768 olan nüfus binde 199,91 artarak 154243’e yükselmiştir. 1970-1975 yılları arasında binde 75.82 ye 1975-1980 arasında binde 70,64 ve 1980-1985 yıllarında ise nüfusun artış hızı binde 64,8’dir. Keçiören’de nüfus artış hızının yüksek olmasının en önemli sebebi kırdan kente göçün bu dönemde etkisini doğrudan hissettirmeye başlamasıdır. Kentsel gelişme sürecinde, kentin nüfus yapısının oluşumunda göç çok önemli bir unsur olarak ortaya çıkmıştır. Ankara’nın Cumhuriyetin Başkenti olması, ulaşım ağlarının kesişme noktasında bulunması, tüm ülkeye direk bağlantı noktasında bulunması, altyapı ve sosyal donatı alanları yoğun göç almasının ana nedenleridir (Tablo 7).

Tablo 7: Keçiören’de Sayım Yıllarına Göre Nüfus Artış Miktarı, Yıllık Ortalama Artış Miktarı ve Aritmetik Nüfus Artışı (1935-2012)

Dönemler	Keçiören			Ankara		
	Artış Hızı (%)	Artış oranı (%)	Toplam	Artış Hızı (%)	Artış oranı (%)	Toplam
1927-1935			6192			122720
1935-1940	0	5,23	6356	85,75	53,53	188416
1940-1945	0,91	0,46	6385	261,20	269,14	695526
1945-1950	18,68	9,79	7010	32,85	17,85	819693
1950-1955	0,77	0,39	7037	62,59	36,74	1120884
1955-1960	343,94	458,29	39287	32,91	17,89	1321380
1960-1965	73,62	44,5	56768	43,73	24,44	1644302
1965-1970	199,91	171,71	154243	43,29	24,17	2041658
1970-1975	75,82	46,1	225345	47,22	26,63	2585293
1975-1980	70,64	42,36	320810	19,82	10,42	2854689
1980-1985	64,72	38,21	443390	29,38	15,82	3306327
1985-1990	38,00	20,92	536168	-4,26	-2,11	3236626
1990-2000	22,70	25,49	672817	21,37	23,83	4007860
2000-2007	32,30	25,37	746361	15,49	11,45	4466756
2007-2008	-78,43	-7,54	779905	18,23	1,84	4548939
2008-2009	21,24	2,15	796646	22,15	2,24	4650802
2009-2010	25,54	2,59	817252	25,67	2,60	4771716
2010-2011	16,96	1,71	831229	24,67	2,50	4890893
2011-2012	11,46	1,15	840809	15,15	1,53	4965542

Kaynak: DİE, TÜİK, Nüfus İstatistikleri, ADNKS ve Genel Nüfus Sayımı Sonuçları 1935-2012

1960-1985 arası Keçiören’de hızlı kentleşme ve kentsel arazinin gecekondu tarafından istila edildiği bir dönemdir. Keçiören’de nüfus artışı ile kentsel fonksiyonlar aynı oranda gelişmemiştir. Bu dönemde Keçiören şehir kabul edilmesine rağmen, şehrsel fonksiyonların ve hâkim bir kent kimliğinin gelişmediği **aşırı kentleşme (overurbanization)** dönemidir (Grafik 3). Bu dönemde faal nüfusun büyük bir çoğunluğu Ankara MİS alanlarında ve kamu kuruluşlarında çalışmaktadır. Faal nüfusun günlük hareketi kent içi toplu taşıma sistemlerinin gelişmesine neden olmuştur. Özellikle KB bulunan Siteler sanayi alanı ve Batıda Ostim OSB’ne yönelik dolmuş hatları kurulmuştur. Aynı zamanda 1960 yılından sonra kent topografyası, konut örtüsüyle kaplanmaya başlamıştır. Kent öteklerinde 3-4 katlı konutlar yükselirken, ötekler çevresinde gecekondu yaygınlaşmıştır. Özellikle Aktepe, Adnan Menderes mahallesi, Hacıkadın ve Ayvalı, Esertepe, Yükseltepe nüfusun ve gecekonduların en yoğun bulunduğu yerleşim birimleridir.

Grafik 3: Ankara ve Keçiören’de Sayım Dönemlerine Göre Nüfus Artış Hızı Değişimi (1935-2012)

2.1.3. 1985 Sonrası Geç Yayılma Aşaması ve Kentleşme Dönemi

Doğurganlıkta azalmalar olmakla birlikte, ölüm oranlarının da düşmesi sonucu nüfus artışının önemini koruduğu dönem olarak **geç yayılma dönemi** yaşanmaktadır. Bu dönem 1985 yılı sonrasını kapsamaktadır. Sanayileşme ve modernleşmeyle birlikte kırsal alanlardan Ankara şehrine ve Keçiören’e doğru göçlerin devam ettiği bir aşamadır. Geleneklerden uzaklaşma, eğitim düzeyinin yükselmesi ve daha az çocuk sahibi olma arzusuyla, nüfusun sayısal artışı sürdüğü halde, hızı ilk yayılma aşamasına göre daha azdır. Keçiören’de kırdan kente göç önemini korumakta ve kent yeni bir yapılaşma dönemine girmiştir. Genel olarak araziye bakıldığında Ankara’nın çöküntü semti olarak görülen araştırma sahası, kamu ve özel sermayenin devreye girmesiyle kentsel perspektifte büyük değişimler yaşamıştır. Kentleşme için bütün koşulların tamamlanmaya başlamasının yanında sosyo-ekonomik yapıda meydana gelen değişikliklerle nüfus geç yayılma dönemini içine girmiştir.

1960 yılından sonra sürekli artmaya başlayan kent nüfusundan dolayı 1983 yılında yerel yönetimlerin yeniden düzenlenmesiyle Keçiören, Ankara’ya bağlı merkez ilçe konumuna gelmiştir. 1985 yılında yapılan nüfus sayımına göre erkek nüfusu 224.353 kadın nüfusu ise 219.037 toplam nüfus ise 443.390 kişidir. Bu dönemde şehir merkezinin nüfusu 443.559 iken kır nüfusu ise 9.831dir (Tablo 8).

Keçiören’in ana kent içinde ayrı bir yönetim birimi olması, artık kent nüfusuna ait daha doğru ve net sonuçların oluşturulduğu bir dönemdir. Fakat bu dönemde yapılan nüfus sayımlarında 2008 yılından sonra Keçiören sınırlarında bulunan tüm yerleşmeler, kentsel alan içine dâhil edilmiş ve kent olarak kabul edilmiştir. Oysa bu durum

yanılırlara sebep olmaktadır. Çünkü Bağlum Belediyesi sınırları içinde kalan Sirkeli, Çalıseki, Sarıbeyler ve Köşrelilik köyleri kırsal yerleşmelerdir. TÜİK tarafından yapılan sayımlarda, kır yerleşmeleri ilçe merkezine bağlı oldukları için kent nüfusuna dâhil edilmiştir. Ankara mücavir alanı içinde kalan bu yerleşmelerin başka kurum ve kuruluşlar tarafından kentsel alan olarak kabul edilebilir ama coğrafyacılar için kent nüfusu ve kır nüfusu ayrı iki unsurdur. Tümerterkin'in de vurguladığı gibi en geleneksel ayırım, kırsal yerleşmelerde halkın geçimini doğrudan topraktan yani **primer üretimle** kazanmakta olmalarına karşılık, şehirselle yerleşmelerin genellikle **sekonder ve tersiyer faaliyetlerle** uğraşmasına göre yapılmaktadır (Tümerterkin, 2011, s.363).

Tablo 8: Türkiye, Ankara ve Keçiören Kır ve Şehir Nüfusu(1927-2012)

	Türkiye			Ankara			Keçiören		
Yıllar	Kır	Kent	Toplam	Kır	Kent	Toplam	Kır	Kent	Toplam
1927	10342391	3305879	13648270		74553	74553			
1935	12355376	3802642	16158018	43818	122720	166538	6356		6356
1940	13474701	4802642	18277343	414549	188416	602965	6356		6356
1945	14103072	4346249	18449321	416035	279491	695526	6385		6385
1950	15702851	5244337	20947188	471141	348552	819693	7010		7010
1955	17137420	6927343	24064763	669643	451241	1120884	7037		7037
1960	18895089	8859731	27754820	671313	650067	1321380	8725	30562	39287
1965	10805817	20585604	31391421	574541	1069761	1644302	11398	45370	56768
1970	21974075	13691101	35605176	574354	1467304	2041658		154243	154243
1975	23478651	16869068	40347719	587313	1997980	2585293		225345	225345
1980	25091950	19645007	44736957	615722	1166751	2854689		320810	320810
1985	23798701	26865757	50664458	1314274	2737209	3306327	9831	433559	443390
1990	23146684	33326351	56473035	399907	2836716	3236626	12277	523891	536168
2000	23797743	43706184	67503927	467338	3540522	4007860	47650	625167	672817
2007	20838397	49747859	70586256	325866	4140890	4466756	97174	746361	843535
2008	17905377	53611723	71517100	153051	4395888	4548939		779905	779905
2009	17754093	54807219	72561312	136881	4513921	4650802		796646	796646
2010	17500632	56222356	73722988	130460	4641256	4771716		817252	817252
2011	17338563	57385706	74724269	128777	4762116	4890893		831229	831229
2012	17178953	58448431	75627384	123406	4842136	4965542		840809	840809

Kaynak: DİE, TÜİK, Nüfus İstatistikleri, ADNKS ve Genel Nüfus Sayımı Sonuçları 1927-2012

1985-2012 yılları arası düşük doğurganlık, düşük ölüm oranları ve nüfus artışının diğer dönemlere göre daha az olduğu bir dönemdir. Özellikle 1985 yılından sonra toplumun modernleşmesi, bunu ekonomik ve sosyal kalkınmaların takip etmesiyle demografik geçişin tamamlanmasını güçlendirmiştir. 1985’de 443.390 olan ilçe nüfusu, 2012 yılına kadar geçen 27 yılda ortalama % 23,7’lik artış hızıyla 1,8 kat büyüyerek, 840.809 kişiye ulaşmıştır (Grafik 3). Bu dönemde Ankara’daki nüfus artış binde 18,68 olduğu düşünüldüğünde Araştırma sahasında nüfusun hızlı bir şekilde arttığını söyleyebiliriz (Tablo 8). 2008 yılında bir önceki yıla oranla % 11,68 bir azalma görülmektedir. Bunun sebebi ise Pursaklar’ın Keçiören’den ayrılarak yeni bir ilçe

olmasıdır. Adrese dayalı nüfus kayıt sistemine geçilmesiyle birlikte araştırma sahasında daha doğru nüfus verileri sağlanmıştır. Son dönemlerde ise nüfus artış oranı düşmeye başlamıştır. Keçiören demografik döngüsünü tamamlamıştır. Doğal olarak nüfus artarken, artış hızı düşmektedir. Buda nüfusun ikiye katlanma süresini geciktirmektedir.

2.2. Keçiören’de Hane Halkı Büyüklüğü

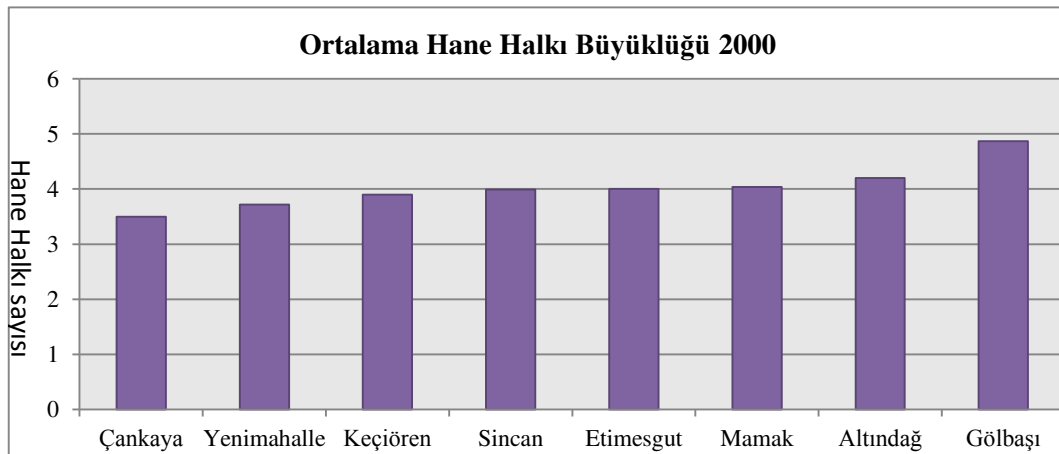
Nüfusun sosyo-demografik nitelikleri açısından hane halkı büyüklüğü önemli bir ölçüttür. 1990 yılı itibariyle 4,3 olan Ankara’daki hane halkı büyüklüğü, 2000 yılı itibariyle 4’e gerilemiştir (Nazım İmar Planı s.192). Kuşkusuz bu gerilemenin en temel nedeni Ankara’nın sosyo-ekonomik olarak gelişmesi gösterilebilir. Bununla birlikte kent özeğinde ve çevresinde geniş aile yapısından çekirdek ailelere yaygınlaştığı söylenebilir. Ankara’da kent merkezinde bulunan Mamak, Gölbaşı ve Altındağ ilçeleri hane halkı sayısı ortalamasının üzerindeyken, Çankaya, Keçiören, Yenimahalle, Sincan ve Etimesgut ortalamasının altındadır (Tablo9, Grafik4).

Tablo 9: Ankara Toplam Hane Halkı Büyüklüğünün İlçelere göre Dağılımı (2000)

Bölge Adı	Nüfus	Hane halkı Nüfusu	Hane halkı sayısı	Ort. Hane halkı Büyüklüğü	Hane halkı Nüfusuna Göre Ort. Hane Halkı Büyüklüğü
Çankaya	769331	715979	219976	3,50	3,25
Yenimahalle	553344	543271	148741	3,72	3,65
Keçiören	672817	672974	172635	3,90	3,90
Sincan	289783	290365	72607	3,99	4,00
Etimesgut	171293	150685	420802	4,00	3,52
Mamak	430606	423379	106611	4,04	3,97
Altındağ	407101	388956	97002	4,20	4,01
Gölbaşı	62602	58737	12867	4,87	4,56

Kaynak: 2023 Başkent Ankara Nazım İmar Planı Açıklama Raporu Etütler ve Müdahale Biçimleri

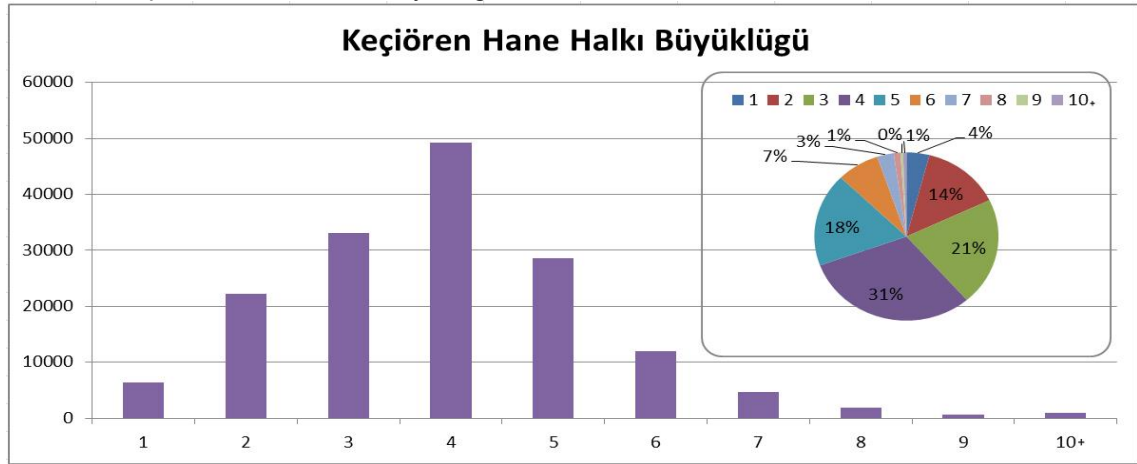
Grafik 4: Ankara Metropol İlçelere Göre Hane Halkı Ortalaması (2000)

Kaynak: 2023 Başkent Ankara Nazım İmar Planı Açıklama Raporu, Etütler ve Müdahale Biçimleri

Keçiören’de hane yapısı ve büyüklüğüne bakıldığında genel olarak 3.4.5 haneden oluştuğu görülmektedir (Grafik 5). Fakat Keçiören hanehalkı büyüklüğü Türkiye ortalamasının üzerindedir. Türkiye’de 3,7 iken, Keçiören’de 3,9’dur. Keçiören’de mahallelere göre hane halkı büyüklüğü ise mahallelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik durumlarını yansıtmaktadır. Örneğin Çaldıran, Subayevleri, Hasköy’de hane halkı büyüklüğü % 3,69, İncirli’de 3,80’e, Aktepe’de 3,93, Bağlum ’da 4,25’tir. Hane halkı ortalaması fazladır. Bağlum ve Aktepe de Ankara ili içinden ve yakın illerden göç aldığı ve hane halkının ekonomik-sosyal ve kültürel açıdan kırdan kopuk olmamalarından dolayı birden fazla aile aynı hanede barınmaktadır. Bu durum Aktepe ve Bağlum da hane halkı istatistiklerini yükseltmektedir.

Grafik 5: Keçiören’de Hane Halkı Büyüklüğü 2012

Kaynak: 2023 Başkent Ankara Nazım İmar Planı Açıklama Raporu, Etütler ve Müdahale Biçimleri

2.3. Keçiören'de Nüfusun Dağılışı ve Yoğunluğu

Günümüzde toplumların teknolojik gelişmelere bağlı olarak mekân üzerinde çok kısa bir zaman diliminde geniş alanlara yayılabilmektedir. Toplumlar mekân üzerinde ulaştırma ve ulaşım ağlarına bağlı olarak yer değiştirmektedir. Bu yer değiştirme doğal ortam özelliklerinden daha çok, mekân rekonstrüksiyon ile yakından ilgilidir. Dolayısıyla nüfusun yerleşim birimlerine göre belirli periyotlarla belirlenmesi kadar nüfusun mekânsal olarak dağılışı da önemlidir.

Nüfus dağılışı doğal veya beşeri faktörlere bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Doğal faktörler genellikle yerleşim birimlerinin yer seçiminden nüfusun dağılışına kadar birçok hususta belirleyici faktördür. Yerleşim sahası olarak seçilen topografya (dağ ova, vadi kenarında, yamaç) üzerinde nüfusun gelişimi farklı farklı olabilmektedir fakat şehirler özellikle büyük şehirlerde doğal özellikler önemini

yitirmektedir. Çünkü ülkemizde daha çok antropojen unsurlar, yani iktisadi fonksiyonlar, ulaşım, ticaret, turizm, teknoloji oldukça belirleyici faktör olabilmektedir (Akdemir, 2004, s.59).

İnsanların nerede yaşadığı, mekânı nasıl kullandıkları önemli bir kriterdir. Çünkü Rowland'ın da vurguladığı gibi; insanların nerede yaşadığı, planlama ve karar verme süreçlerinde yaşamsal öneme sahiptir. Yönetim kademelerinde, sivil örgütlerde (organizasyonlarda) planlama faaliyeti, düzenli olarak ülkenin çeşitli düzeylerdeki alansal birimlerindeki (bölge, il vb.) nüfusa bakmayı gerektirir. Nüfusun nerede yaşadığı esas olarak toplumların doğası/yapısı ve değişimlerini, dolayısıyla refah gereksinimlerini, hizmet kullanımını ve tüketici istekleri bilmek anlamına gelmektedir. Bu durum yaş yapısı, gelir düzeyi ve meslekleri de içerecek şekilde çok sayıda nüfus niteliğine mekânsal olarak yansır. Böylelikle nüfus dağılışı, insanların eşya satın almasından tutun da çocuk doğurma veya seçimlerde seçmen tercihlerine kadar pek çok konuda tutum/alışkanlık farkları yaratır (Rowland, 2006, s. 348-349).

Keçiören'de nüfus dağılımı zamansal olarak kırsal ve kentsel nüfus gelişimiyle yakından ilgilidir. Araştırma sahasında nüfusun, mekânsal dağılımı geçmişten günümüze artış göstermekle birlikte, özellikle göçlere bağlı olarak kentsel mekânda nüfus artışı dikkat çekmektedir.

Araştırma sahasında nüfus dağılışı incelendiğinde, nüfusun genel olarak güneyde toplandığı görülmektedir. Nüfus dağılışı şehirleşmeye paralel olarak değişmektedir. Araştırma sahasının kuzeyinde yükseltiyle birlikte kentleşme de azalmıştır. Bu durum nüfusun dağılışını negatif yönde etkilemektedir. Keçiören'de yaşayan nüfusun %90'ı Kuzey Ankara çevre yolunun güneyinde toplanmış bulunmaktadır. Nüfusun, imar planındaki ve mücavir alan planlarındaki sınırlara ulaşmamış olması topografik olarak yerleşmeye uygun alanların az olmasından öte ana kent (Ankara) ile olan uzaklıktır. Ayrıca iktisadi fonksiyonlar, ulaşım, ticaret, teknoloji gibi antropojen unsurlar nüfusun dağılışını etkilemektedir. Ulaşım ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte arsa ve konut fiyatları daha uygun olduğu Keçiören'in kuzeyine doğru kaymaktadır.

Araştırma sahasında nüfusun dağılışını etkileyen fiziki unsur topografyadır. Günümüzde nüfusun topografik birimler üzerinde dağılışı incelendiğinde yerleşmelerin 800-850 m. arasındaki vadi ve ova tabanları, 850-950 m. yükseltide alçak sekiler, 900-1000 yüksek sekiler ve 1000 metrenin üzerinde bulunan yüksek platolarda nüfus yoğun olarak bulunmaktadır. Keçiören'de yerleşme 800-850 metre yükseltideki güneyde

Kalabavadisinden başlayarak, kuzeyde Bağlum'a doğru seyrekleşmektedir. Nüfusun %90'dan fazlası Kuzey Ankara Çevre yolunun güneyinde 848 metre yükseltiye sahip Gümüşdere ile Ufuktepe 1125 m arasında dağılmaktadır. Yerleşmenin üst sınırı 1350 metreye ulaşmaktadır. Fakat 1000 metreden sonra nüfusun dağılışı belirgin bir azalma görülmektedir. Bu alanlarda daha çok yeni yerleşim birimleri bulunmaktadır. Bağlum, Köselik, Sarıbeyler, Hisar, Güzelyurt ve Karşıyaka 1000 metrenin üzerinde kurulmuş yerleşmelerdir (Harita 6-7). Ulaşım ağlarının gelişmesi ve yeni konut alanlarının oluşması fiziki coğrafyanın oluşturduğu olumsuz durumları ortadan kaldırmaktadır. 1960'lardan sonra artan nüfusun konut talebini karşılamak için birçok fiziki engel gelişen teknoloji ile ortadan kaldırılmıştır.

Şehirler genel karakterleri bakımından da kuruldukları alanlarda yatay (horizontal) olarak büyüme eğilimindedirler. 1975 yılında kent nüfusu seyrek, fakat kentsel konutlar mekâna yayılmış bulunmaktadır. Bu dönemin en önemli özelliği, artan gecekondü sayısı ve hızlı artan nüfustur. 1975 yılında nüfusun en yoğun olduğu alanlar; güneyde Etlik, Ayvalı ve Kızılarpınarı, Adnan Menderes mahalleleri ile Tepebaşı mahalleleridir (Harita 6)

2012 yılında nüfusun yükselti basamaklarına göre dağılışına bakıldığında, 1975 yılına göre bariz bir nüfus artışı olduğu görülmektedir. 1975 yılında topografyaya seyrek dağılmış nüfusun 2012 yılında sıklaştığı görülmektedir. Bunun en önemli sebebi Keçiören'de hızlı kentleşme yaşanmasıdır. Özellikle 1985 yılından sonra başlayan kentsel yatırımlar ile birlikte kent yatay büyümeye ek olarak dikey büyüme yaşamıştır. Bu dönemden sonra kent öteklerinden başlayarak çevreye doğru yoğun bir nüfuslanma gözlenmektedir. Nüfus artış hızının fazla, kentleşme hızının yüksek olmasından dolayı jeoloji ve topografyanın ortaya koyduğu nüfus ve yerleşme için elverişsiz reliefe rağmen kent fizyonomisi gelişmektedir (Harita7).

Keçiören'de nüfusun dağılışı etkili olan fiziki faktörlerden ziyade demografik olaylar daha baskındır. Ankara'nın göç alması, Keçiören'de de nüfusun dağılışı etkili olmuştur. Türkiye'de kırdan kente göç ile başlayan ve kentin nüfus taşıma kapasitesinin aşılmasına başlanması, nüfus dağılışı asıl etki yapan beşeri faktörlerdir. Artan nüfusla birlikte topografyadan kaynaklanan olumsuzluklar giderilmiş ve nüfus hareketliliğinde tetikleyici güç oluşturan antropojen faktörler nüfusun dağılışı yegâne faktör olmuştur.

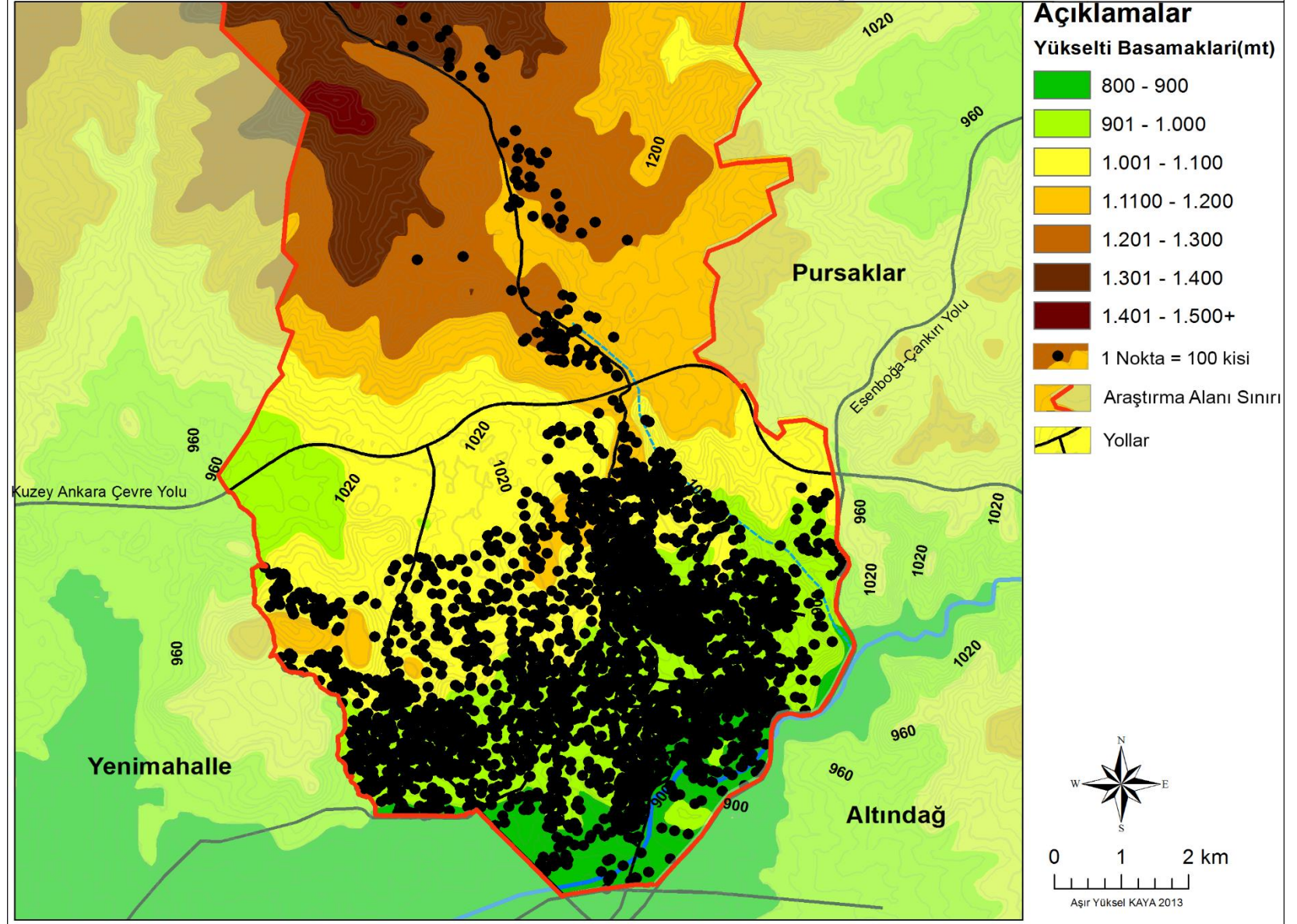
Nüfusun dağılışındaki en temel faktör göçtür. Nüfusun; devamlı yaşama bölgelerini kişisel olarak, aileler veya gruplar halinde terk edip, geçici veya sürekli olarak yaşamak amacıyla bir başka yere gitmesi hareketine, göç denir (Doğanay, 1994, s.165). Kentsel gelişme sürecinde kentin nüfus yapısının oluşumunda göç çok önemli bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Ankara ve Keçiören'in göç almasında etkili olan faktörler;

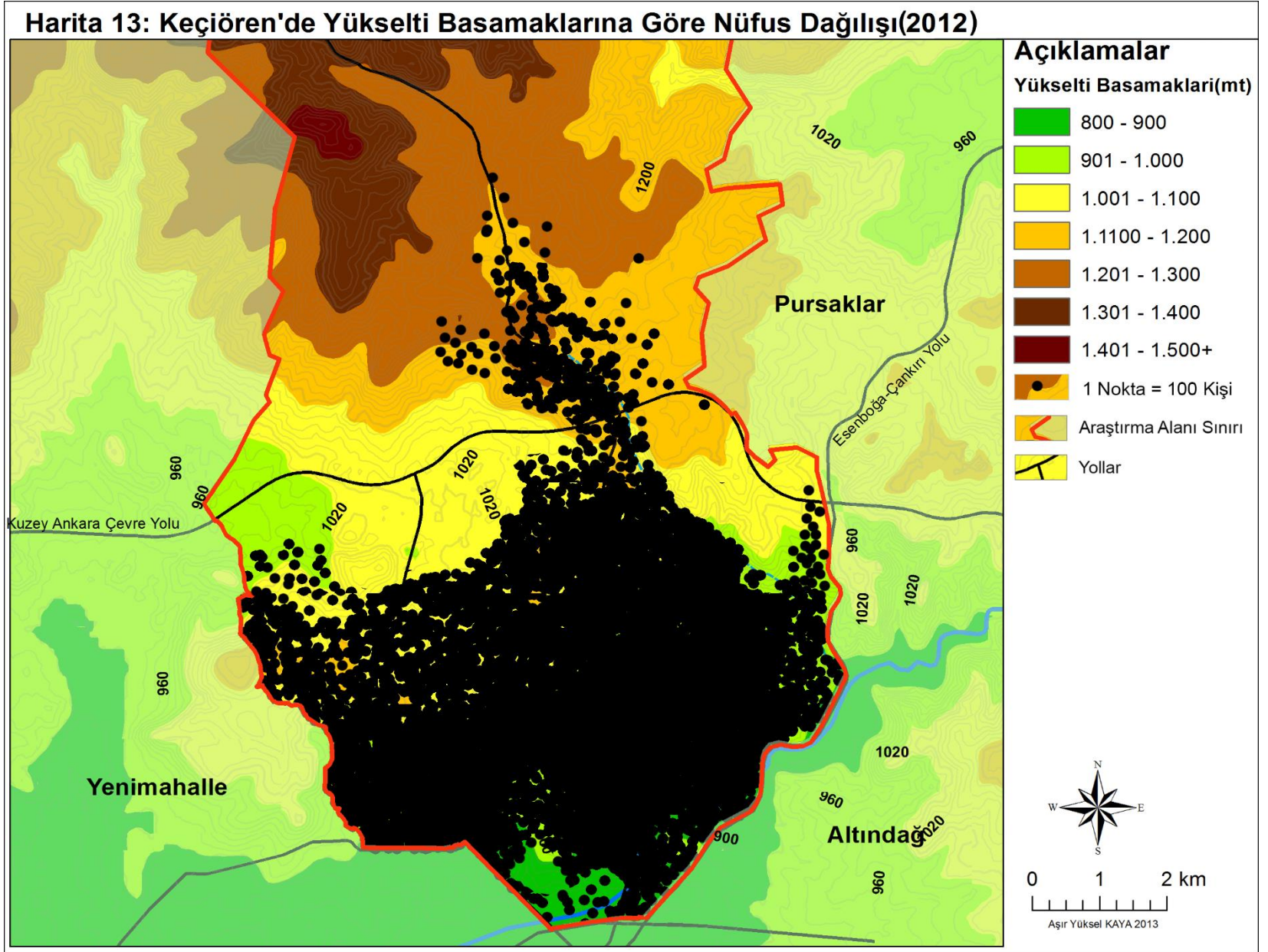
1. Ankara'nın Başkent olması,
2. Ülke ve ulaşım ağlarının kesişme noktasında bulunması,
3. Tüm bölgelerle direkt ulaşımının sağlanması,
4. Altyapı ve sosyal donatı alanlarının iyi olması
5. Eğitim kurumlarının gelişmiş olması
6. Ekonomik yapının gelişmişliği
7. Sağlık koşullarının kırsal alanlara göre daha iyi olması
8. İletişim ağının gelişmiş olması

Ankara ve Keçiören'in göç alma sebeplerinin en temel nedenlerindendir. Aldığı göç, yıllar itibariyle hep verdiği göçten daha fazla olan Ankara, bu yoğun hareketliliğini son 20 yılda önceki dönemlere göre daha durağan bir döneme bıraksa da, 2012 yılı itibariyle, halen bölgenin en önemli göç hareketliliği yaşanan merkezi ve net göç oranı en fazla olan merkezidir. Bu durum doğal olarak araştırma sahasında nüfusun dağılışında doğrudan etki etmektedir.

Keçiören'de olan göç olgusu Ankara'dan bağımsız düşünüldüğünde yanıltıcı sonuçlar ortaya çıkarır. Çünkü kırsal mekânlardan kopan nüfusun istihdamı araştırma sahasının idari sınırları dışındadır fakat bu nüfusun daimi ikametgâhları ise Keçiören'dedir.

Harita 14: Keçiören'de Yükselti Basamaklarına Göre Nüfus Dağılışı(1975)

Nüfus dağılışını etkileyen bir diğer beşeri faktör kazanılan idari fonksiyonlardır. Kırdan kente göçün artması ile Ankara'nın en önemli yerleşim birimlerinden biri haline gelen Keçiören 1936 yılında nahiye iken, 1950 yılında Altındağ ilçe olduğunda, Keçiören ve Bağlum buraya bağlanmıştı. 1966 yılında Keçiören Ankara Belediyesi'nin sınırları içine alınarak semt haline getirilmiştir. 1983 yılında yerel yönetimin yeniden düzenlenmesiyle birlikte Ankara metropol il merkezi haline getirilmiş ve Büyükşehir Belediyesi statüsü kazanmıştı. 30 Kasım 1983 tarihli ve 2983 sayılı kanunla ayrı bir ilçe haline getirilen Keçiören'in sınırları İç İşleri Bakanlığı'nın 13/81 sayılı kararıyla tespit edildi. Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı, metropol ilçesi statüsünde 8 ilçe belediyesinden birisi de Keçiören Belediyesi olmuştur. Diğer 7 metropol ilçe ise, Altındağ, Çankaya, Etimesgut, Gölbaşı, Keçiören, Mamak, Sincan ve Yenimahalle ilçeleridir.

Keçiören'in ilçe merkezi olması ile birlikte nüfusu artmaya devam etmiştir. İdari büyüme ve bu idari teşkilatlanmaların tamamlanması ile birlikte nüfus dağılışındaki pozitif ivme, etkisiz bir fonksiyona dönüşür. Bunun için daha farklı fonksiyonların veya nüfusu çekecek unsurların meydana gelmesine bağlıdır. Keçiören mevcut hizmet, ticaret ve idari fonksiyonları ile ulaşabileceği azami nüfus büyüklüğüne ulaşmıştır.

Nüfusun dağılışındaki bir diğer unsur ulaşım dır. 1950 yılından önceki dönemlerde Keçiören'de ulaşım yaya olarak sağlanabilecek bir büyüklükteydi. Ulaşım XIX. Yüzyılın ortalarından itibaren dünya ketlerinde, kent formunu ve buna bağlı olarak nüfusun dağılışını etkileyen temel unsurlardan biri olmuştur. Kitle ulaşımın doğması, sadece çalışma alanlarında değil, diğer yerleşim alanlarında da yüksek yoğunluklu gelişmeyi talep etmiştir. XIX. Yüzyılın ortasında ve XX. Yüzyılın başında kent içi hareketlerde kitle iletişim tesislerinin artmasıyla yüksek yoğunluklu kentler biçimlenmiştir (Kılıçaslan, 2012, s.49). 2000'li Keçiören kent biçimi Ankara merkeze yönelmiş; ekonomik, sosyal ve idari merkezi vurgulayan ışınsal yol düzeni bunu yansıtmaktadır. Keçiören'de yolların uzanışı ve kent morfolojisi göz önüne alındığında nüfusun en yoğun dağıldığı alanlar, ana yolların bulunduğu alanlardır. Örneğin nüfusun en fazla olduğu alanlarda otobüs ve dolmuş ile kent içi hareketlilik; Etlik, Aşağı Eğlence, İncirli, Tepebaşı ve Pınarbaşı mahalleleri ile Adnan Menderes, Tepebaşı, Aktepe gibi mahallelerden günlük ortalama 200,000 kişi Ankara merkeze taşınmaktadır.

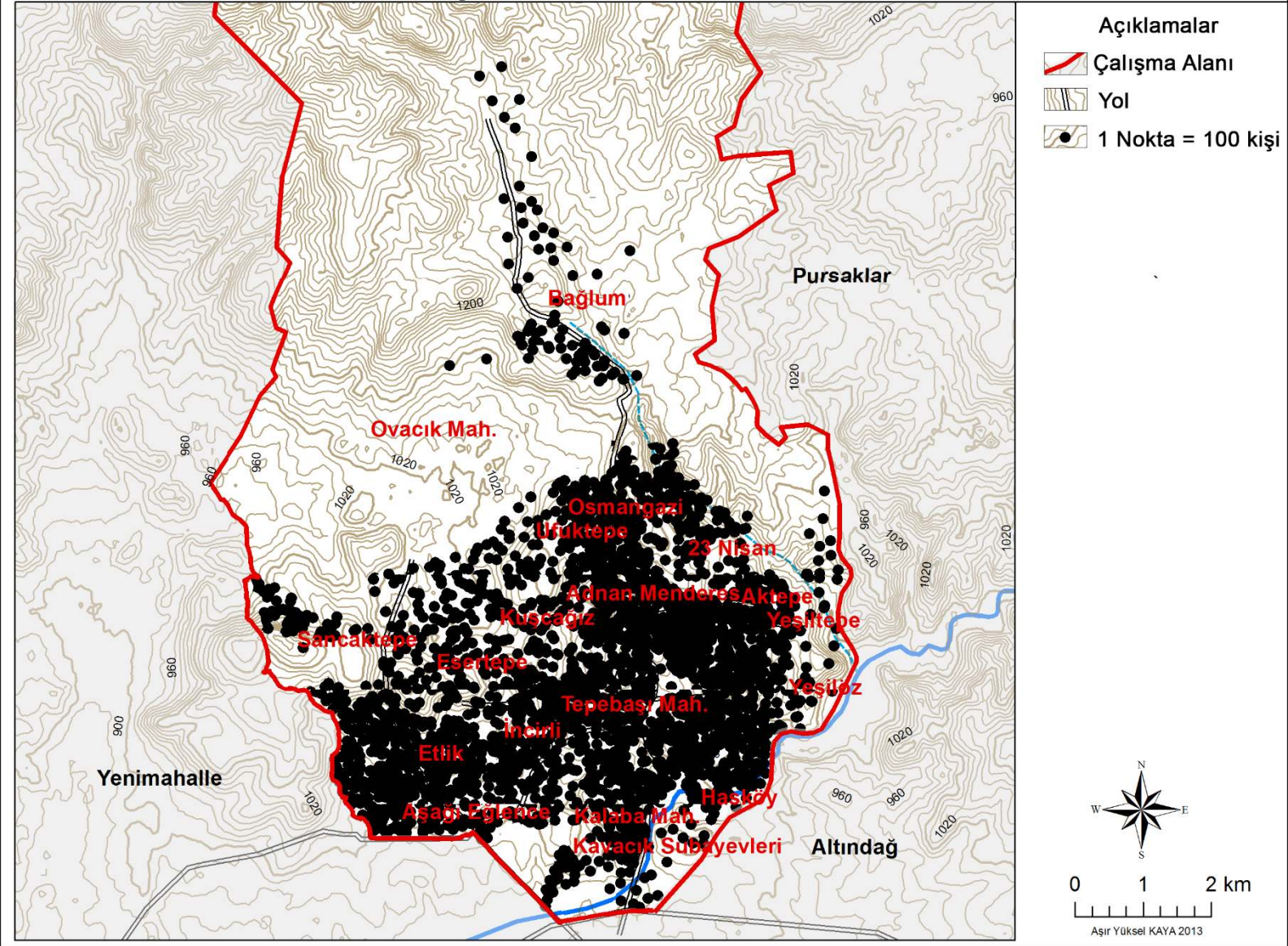
Bunların yanında eğitim ve sağlık hizmetlerinde nüfus dağılışı ve yerleşim biriminin büyümesinde etkisi mevcuttur. Okulların ve hastanelerin bulunduğu alanlar ile

nüfusun en yoğun olduğu alanlar örtüşmektedir. Çünkü bu mekânların yer seçiminde önemli kriterlerdir. Bireylerin yerleşim yeri seçimlerinde hastaneler ve eğitim kurumları önemli bir yer teşkil etmektedir. Aileler çocuklarının iyi eğitim almaları için araştırma sahasında bulunan iyi okullara kayıt ettirmektedir. Son dönemlerde ilköğretim ve lise kayıtları ikametgâha göre yapıldığı için üst düzey okulların bulunduğu mahallelere doğru göreceli de olsa göçe neden olmuştur. Göç sonucunda okul sayısı fazla olan yerleşim birimlerinde doğal olarak genç nüfus fazla olmaktadır. Nüfusun dağılışında da bu yerleşmelerin aldıkları pay yüksek olmaktadır. Fakat araştırma sahasında bulunan Kalaba Lisesi, Bekir Gökdağ Lisesi, özel okullar ve Ankara üniversitesi, Turgut Özal Üniversitesi ile İnönü Üniversitesinin bulunduğu alanlarda günümüzde genç nüfus artışı görülmektedir.

Keçiören'de nüfusun dönemlere göre dağılışına bakıldığında, 1960 yılından önce kırsal karakter göstermesi ve daha sonra kırsal yerleşmelerin kentsel alan içinde kaybolmalarından dolayı dağılış haritaları yapılamamıştır. Fakat bugün bulunan kent nüveleri ile karşılaştıkları varsayılmaktadır. Bu dönemde Etlik ve Keçiören'de nüfusun çevreye göre daha yoğun dağıldığı varsayılmaktadır. Bu dönemde Etlik ve Keçiören sınırlarında dağınık halde çok sayıda bağ evi bulunmaktadır.

1960 sonrası incelendiğinde kent nüfusunun artmakta olduğu ve nüfusun az eğimli alanlardan başlayarak yerleşmeye uygun alanlara yayıldığı görülmektedir. Fakat bu dönemde nüfusun dağılışını etkileyen beşeri etmenler ağırlıklı olmasından dolayı kentin büyük bir çoğunluğuna yerleşilmiştir. Kent özellikle 1970 yılından sonra hızlı artan nüfus miktarı da dikkate alındığında, kentsel alanın büyük çoğunluğuna yerleşilmiştir. Bu dönemin ilk yıllarında az eğimli, yerleşmeye uygun alanlarda nüfus yoğunluğu fazla iken, kentsel alanın gecekonducular tarafından istilasıyla birlikte yerleşmeye uygun olmayan alanlarda da nüfus artmıştır. Harita 8 incelendiğinde KD-GB arasında nüfus yoğunluğunun fazla olduğu görülmektedir. Çünkü nüfus, Etlik ve Keçiören kent öteklerinden çevreye doğru azalmaktadır. Nüfusun en çok dağıldığı alanlar Güneybatıda Etlik ve Ayvalı yamaçları, ulaşım ağlarının gelişmiş olduğu Yayla mahallesi ve Kızılarpınarı ile Aktepe arasında yoğun bir dağılış gösterir (Harita 8). Nüfus dağılışının en az olduğu alanlar ise Kuzey'de Bağlum tepesi, Ovacık, Karşıyaka ve KD Yeşiltepe ve Yeşilöz mahalleleridir.

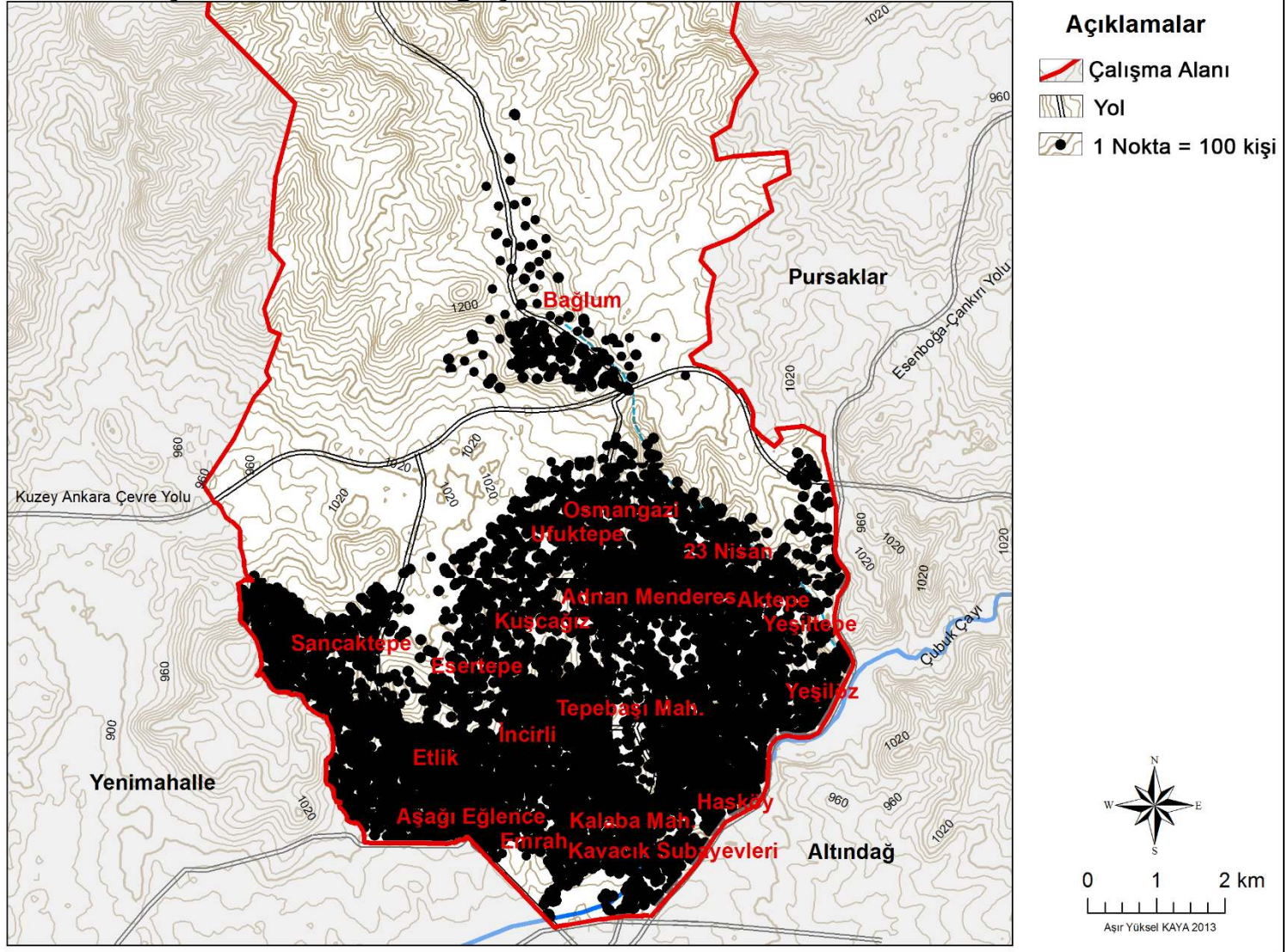
Harita 8: Keçiören'de Nüfusun Dağılışı (1975)

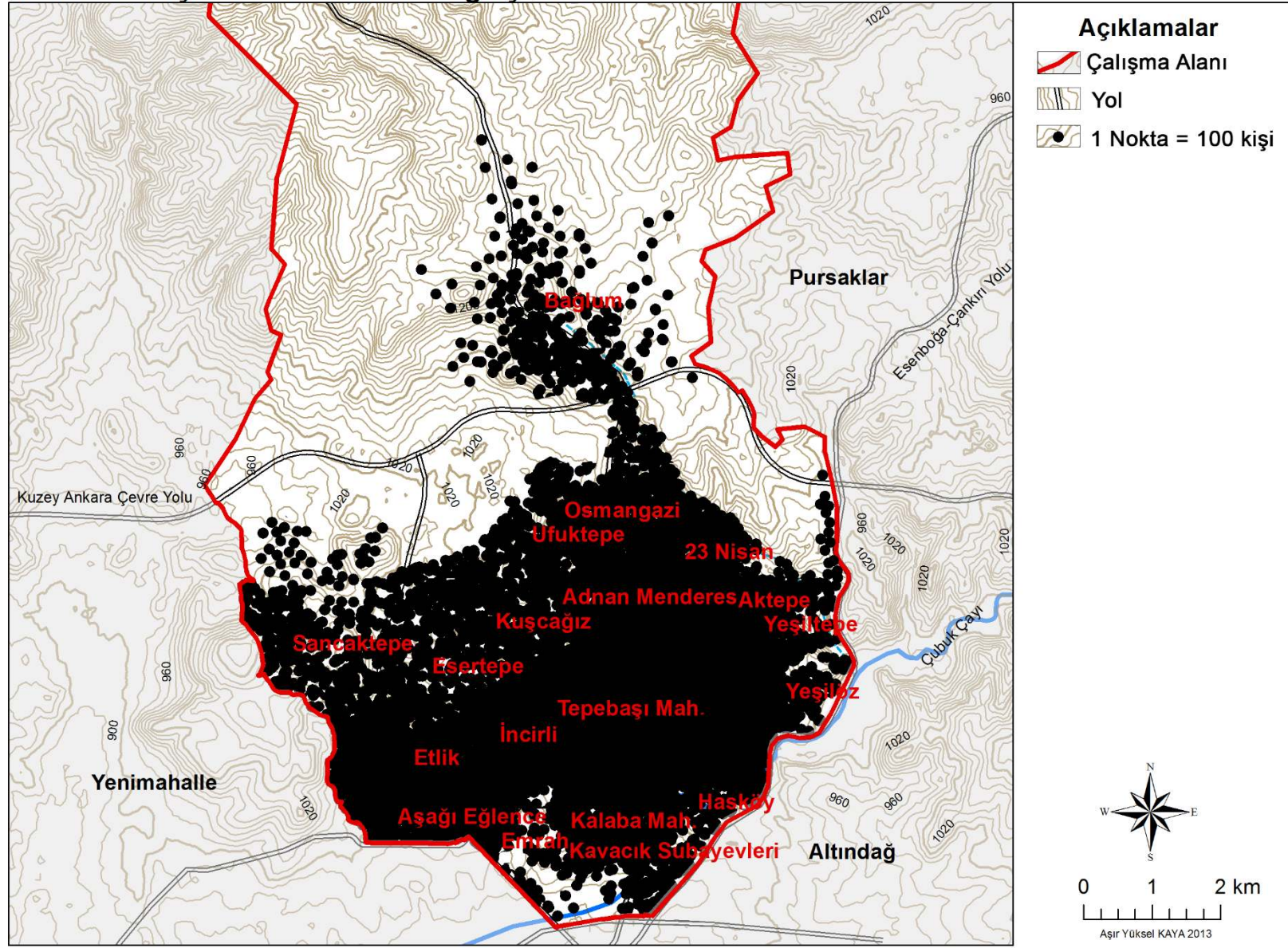
1985 yılından sonra kentte yaşanan nüfus artışına bağlı olarak birim alana düşen kişi sayısında artmıştır. Özellikle Kuzey Ankara Çevre yolunun güneyinde Etlik ve Keçiören sınırları nüfusun en yoğun olduğu alanlardır. Kentleşmenin yoğun olduğu bu alanlardan çevreye doğru gidildikçe nüfus yoğunluğu azalmaktadır. Etlik, Ayvalı, İncili, Sanatoryum, Aktepe, Adnan Menderes gibi mahallelerde nüfus yoğunluğu dikkat çekmektedir. Nüfusun dağılışı güneyden kuzeye doğru seyrekleşmektedir. Yükseltinin 1000 metreyi geçtiği Kuzey Ankara çevre yolunun Kuzeyi ve Yükseltepe, Ufuktepe, Bağlum 'da nüfus yoğunluğu azdır.

2000 ve 2012 yıllarında mahallere göre nüfus dağılışı incelendiğinde nüfusun en yoğun olduğu alanlar araştırma sahasının güneyidir. Kuzey Ankara çevre yolu ile Çubuk çayı arasında bulunan mahallelerde nüfus yoğunluğu fazladır (Harita 9-10). Ancak Kuzeyde Bağlum belde bir yol boyu yerleşim birimidir. Yükseltinin 1100-1300 metre arasında olduğu beldede yol boyu nüfus toplanmaktadır. 2000 ile 2012 yıllarında mahalle nüfuslarında büyük değişimler yaşanmıştır. Özellikle yeni kent merkezlerinin oluşması, ana yolların çevresinde nüfus yoğunluğu artmıştır. 2000 yılında araştırma sahasının KB'da Yeşilyurt, Yeşiltepe ve Yeşioz mahallelerinde nüfus yoğunluğu 2012 yılına göre daha fazladır. Çünkü Kuzey Ankara Kentsel dönüşümünden dolayı bu vadi ve yamaçlarda bulunan gecekonduların büyük bir çoğunluğu boşaltılmıştır. Bu yüzden Harita 10 da bu bölge daha seyrek nüfuslu görülmektedir. Fakat Projenin tamamlanmasıyla tamamı çok katlı konutlar ile kaplanacak bu mahalleler muhtemelen yoğun nüfuslu alanlar haline gelecektir.

Harita 9: Keçiören'de Nüfusun Dağılışı (2000)

Harita 10: Keçiören'de Nüfusun Dağılışı(2012)

Nüfus yoğunluğu, insan ile alan ilişkisini yansıtan, nüfusun mekânsal dağılımında, doğal ve beşerî pek çok faktörün oynadığı rolü aksettirmeye çalışan bir kavramdır. Basit olarak söylenecek olursa nüfus yoğunluğu, belli bir ünitenin alanı ile oradaki nüfus arasındaki oransal ifadedir. Yoğunluk, nüfusta sıklaşma derecesidir. Belli bir alanda yaşayanların sıklaşması, insanların birbirine yakın olma düzeyi; sosyal ve ekonomik zenginliklerin mekânsal dağılımının bir sonucudur. Nüfus yoğunluğu, aynı zamanda nüfusun çevre üzerindeki baskısını ölçebileceğimiz bir ölçüt özelliği de taşımaktadır. Ancak, nüfus yoğunluğu kavramları, tam anlamıyla hedeflediği gibi insan ile yeryüzü arasındaki ilişkileri ve bu ilişkilerden yola çıkarak, çeşitli ülke ve bölgelerin oldukça karmaşık demografik, sosyal ve ekonomik durumlarını gözler önüne serebilecek yetenekte değildir. Kavramların önem veya gerçeğe yakınlık derecesi değişmekle birlikte, nüfus çalışmalarında bir başlangıç noktası ve araç olarak kabul edilmeleri gerekir (Özgür 2011, s. 87).

Akdemir'e göre nüfus yoğunluğu sınırları belirli bir alanda yaşayan insan sayısıdır ve yoğunluk ise birim alana düşen insan sayısıdır. Genellikle 3 tip yoğunluktan bahsedilir. Aritmetik nüfus yoğunluğu, Fizyolojik nüfus yoğunluğu ve Zirai (tarımsal) nüfus yoğunluğu olarak ayrılır. Fakat günümüzde bunlara Kentsel nüfus yoğunluğu da eklenir. İnsanların çoğunlukla kentlerde yaşaması, şehrin farklı bölümlerinde farklı nedenlerle farklı yoğunluk değerlerine bağlı olarak bunları zorunlu kılmıştır (Akdemir 2012).

Kentsel nüfus yoğunluğu ile Fizyolojik nüfus yoğunluğu aynıdır. Fizyolojik nüfus yoğunluğu; toplam nüfusun ekili dikili alanlara bölünmesi ile elde edilir. Fakat bu metodun sonuçları tam güvenilir değildir. Doğanay'ında belirttiği gibi çayır ve otlak arazisi ile bağ ve bahçe tarım arazisinin hesaba katılıp katılmayacağı sorunu, tartışmalıdır (Doğanay, 1994 s. 207). Bu yüzden Fizyolojik nüfus yoğunluğu hesaplamaları yapılırken ekili dikili alanlar değil de, kullanılan alanlar dikkate alınmalıdır. Kentsel nüfus yoğunluğu saptanırken ise, kentlerde kullanılan alan hesap edilmelidir. Bunun dışında kalan alanların hesaba katılması yanlış sonuçlar verebilir. Kentsel nüfus yoğunluğu hesapları, toplam nüfusun, kullanılan alana bölünmesi ile bulunur.

Nüfus miktarının herhangi bir sahada dağılışının neden ve sonuçlarının ortaya çıkardığı nüfus yapısının analizinde, arazi ile nüfus arasındaki ilgi derecesini ortaya koyan önemli göstergelerden birisi nüfus yoğunluğudur (Doğanay, 1997, s.210). Doğal

ve beşeri şartlara bağlı olarak araştırma sahasında zamansal ve mekânsal olarak farklılıklar vardır. 1960 yılına kadar nüfus yoğunluğu homojen bir dağılışı göstermekteyken, 1960'dan sonra göç ve doğal nüfus artışına bağlı olarak karmaşık bir hal almaya başlamıştır. Keçiören 1960 yılından önce düşük yoğunluklu kırsal bir yerleşim birimiyken, nüfus artışının fazla olmasından dolayı, kent öteklerinden çevreye doğru nüfus yoğunluğu azalarak artmıştır.

Keçiören'de kentsel alan kullanımı ve nüfus yoğunluğu dönemlere göre değişiklik göstermektedir. 2000 yılında Etlik ve Keçiören (Kızılarpınarı, Dutluk-Şose) nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu yerlerdir. Aynı zamanda kent nüvesini oluşturan bu mahallelerden çevreye doğru yoğunluk düşmektedir. Tablo 10 incelendiğinde mahalle nüfusları ve toplam arazi büyüklükleri görülmektedir. Bu verilere nüfus yoğunluğu ile gerçekte nüfus yoğunluğu arasında farklar bulunmaktadır. Şöyle ki Etlik'te kullanılan kentsel alan ile kentsel nüfus verileri, kentsel nüfus yoğunluğunun km^2 2000 yılında 28,4, 2012 yılında ise 28,8 olduğunu göstermektedir. Ancak Etlik 'in kent özeğı ve önemli MİS alanı olmasından dolayı gerçekte nüfus yoğunluğu daha fazladır. Etlik, Aşağı Eylence, Hasköy gibi mahallelerde gerçekte nüfus yoğunluğu adrese kayıt sistemi verilerinden daha fazladır. Tablo 10 oluşturulurken mahallelerin mevcut nüfusları ve toplam arazileri dikkate alındığı için gerçekte nüfus yoğunlukları ile oluşturulan tablo ve haritalar çelişmektedir. Keçiören'de gerçekte nüfus yoğunluğunu gün içinde büyük değişiklikler yaşanmaktadır. Bu değişimde etkili olan faktörler;

1. MİS alanlarının kent öteklerinde olması
2. Hastaneler, okullar, restoranlar, alışveriş merkezlerinin bir arada bulunması
3. Toplu taşıma sistemlerinin gelişmiş olması
4. Oturulan yer ile çalışma sahalarının farklı yerlerde bulunması
5. Ankara'nın MİS alanlarına yönelik günlük hareketin fazla olması
6. Sanayi Tesislerinin bulunmaması
7. Keçiören'de Konut yoğunluğunun fazla olması

Tüm bu sebeplerden dolayı Keçiören'de Etlik, Hasköy, Aşağı Eylence, Yakaçık ve Şenlik mahallelerinde nüfus yoğunluğu daha fazladır. Çünkü bu alanlar aynı zamanda Keçiören MİS alanlarını oluşturmaktadır. Tüm bunların dışında Etlik sınırları içinde Anteres, Metro Alışveriş merkezleri ile Etlik Kadın Doğum Hastanesi, GATA ve

Turgut Özal Üniversitesi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi'nin bulunması, Etlik'te gece gündüz nüfus yoğunluğunu etkilemektedir. Keçiören nüfusun oturma yeri, çalışma yerinin ise Ulus-Kızılay-Ostim başta olmak üzere Ankara genelinde olması Keçiören'de gündüz nüfus yoğunluğunun düşük, gece ise fazla olmasına neden olmaktadır.

Tablo 10: Keçiören'de mahallelerin 2000 ve 2012 yılları Fizyolojik Nüfus Yoğunlukları

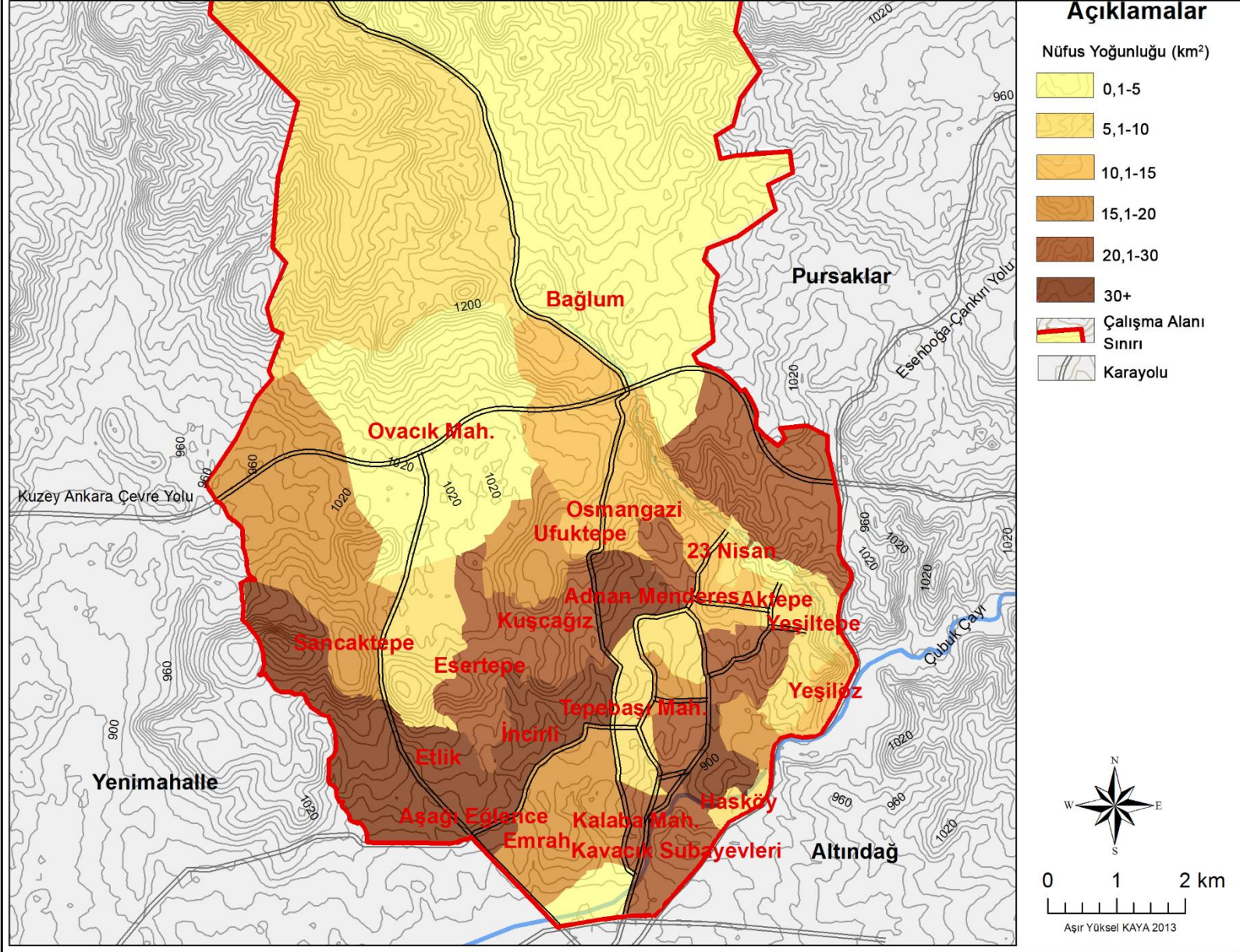
Mahalleler	Arazi (km ²)	2000		2012		Mahalleler	Arazi(km ²)	2000		2012	
		Nüfus	FNy	Nüfus	FNy			Nüfus	FNy	Nüfus	FNy
19 Mayıs	0,88	27403	31,3	29204	33,33	Kanuni	2,68	10818	4,0	17186	6,41
23 Nisan	0,32	5023	15,6	9262	28,69	Karakaya	1,76	1190	0,7	9318	5,29
Adnan Menderes	0,56	10999	19,7	16267	29,13	Karargahtepe	0,55	13466	24,4	13849	25,11
Aktepe	0,34	4876	14,5	10030	29,82	Karşıyaka	20,50	3150	0,2	5201	0,25
Aşağı Eylence	0,93	30201	32,3	28870	30,88	K.Subayevleri	1,37	15990	11,6	18463	13,44
Atapark	1,72	13882	8,1	25671	14,94	Köşk	15,65	7257	0,5	11920	0,76
Ayvalı	2,01	32209	16,0	42780	21,24	Kuşcağız	0,29	15899	55,6	39882	139,54
Bademlik	0,96	8708	9,1	20374	21,31	Osmangazi	0,76	7674	10,1	18756	24,59
Bağlarbaşı	1,23	21487	17,5	34945	28,45	Ovacık	8,90	2905	0,3	3009	0,34
Basınevleri	0,69	15214	22,0	16736	24,20	Pınarbaşı	0,20	33137	167,7	35069	177,45
Köselik	15,65	3500	0,2	3500	0,22	Sancaktepe	1,11	13847	12,5	9958	8,97
Çaldıran	0,44	6337	14,4	15093	34,26	Şehit Kubilay	1,54	30768	20,0	20378	13,22
Çiçekli	0,48	11728	24,7	12400	26,10	Şenlik	0,74	3979	5,4	29226	39,75
Emrah	1,42	15481	10,9	10013	7,05	Şenyuva	4,35	16877	3,9	381	0,09
Esertepe	1,84	17919	9,7	30679	16,67	Şevkat	0,81	27076	33,4	18362	22,63
Etlik	1,31	37039	28,4	37754	28,93	Tepebaşı	1,20	5115	4,3	25818	21,47
Güçlükaya	0,78	18524	23,8	20975	27,00	Ufuktepe	0,55	10479	18,9	15796	28,54
Gümüşdere	0,79	2428	3,1	1419	1,80	Uyanış	0,61	17074	28,0	16178	26,56
Güzelyurt	14,94	2591	0,2	1377	0,09	Yakacık	0,40	14359	36,0	15811	39,63
Hasköy	0,28	3513	12,4	4400	15,52	Yayla	2,30	4662	2,0	31760	13,78
Hisar	6,81	4000	0,6	6322	0,93	Yeşilöz	0,53	8384	15,8	3994	7,52
İncirli	1,13	27603	24,5	34695	30,81	Yeşiltepe	0,91	5023	5,5	9643	10,56
Kafkas	0,82	8023	9,8	11813	14,45	Yükseltepe	5,28	12218	2,3	9799	1,85
Kalaba	0,42	15874	37,7	13525	32,13	BAĞLUM	14,94	17430	1,0	19,401	1,30
Kamil Ocak	0,59	15234	26,0	16393	27,94						

Kaynak: TÜİK, Nüfus İstatistikleri, ADNKS ve Genel Nüfus Sayımı Sonuçları, Mahalle Nüfusları 2000-2012

Keçiören'de 2000 yılı nüfus yoğunluğunun mahallelere göre dağılımına bakıldığında nüfusun en az yoğun olduğu alanlar, araştırma sahasının kuzeyde Karşıyaka, Kafkas, Güzelyurt gibi Bağlum belediyesine bağlı yerleşmelerde nüfus yoğunluğu km² 0-10 kişidir. Ancak Kafkas ve Kanuni mahallelerinde nüfus yoğunluğu artmaktadır. Çünkü Sanatoryum Caddesi üzerinde bulunan bu mahallelerde nüfus yoğunlaşmaktadır. Ayrıca kent ötekleri olan Keçiören ve Etlik mevkilerinden çevreye doğru nüfus yoğunluğu azalmaktadır (Harita 11).

2000 yılında nüfus yoğunluğu kent merkezleri ve ulaşım ağlarının gelişmiş olduğu alanlarda fazlayken, kent merkezlerinden çevreye doğru gidildikçe düşmektedir. Nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu alanlar Etlik, Pınarbaşı, Ayvalı, Şevkat, Şehir Kubilay mahalleleridir. Birim alana ortalama 20 ve üzeri kişi düşmektedir (Tablo 10, Harita 11).

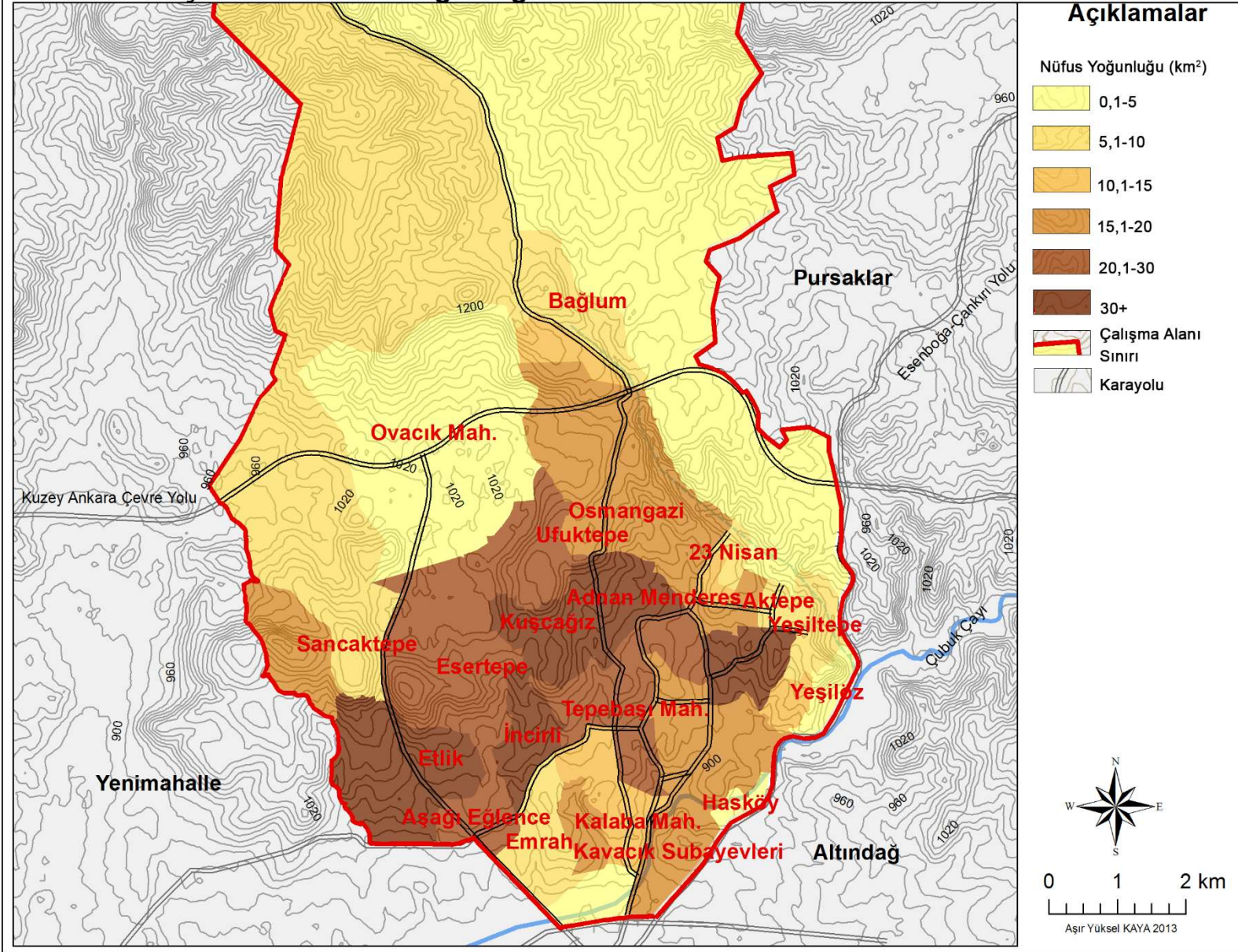
Harita 11: Keçiören'de Nüfus Yoğunluğu (2000)

Keçiören’de 2012 yılında Kentsel nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu alanlar 900-1050 metre yükseltiye sahip, Etlik, Ayvalı, İncili, 19 Mayıs, Kuşcağız, Pınarbaşı Şenlik ve Yayla mahalleleridir. Bu mahallelerin en fazla nüfus yoğunluğuna sahip olmaları kent özekleri ve bu özekler çevresinde skyline yapılaşmalarla birim alana düşen kişi sayısının fazla olmasıdır. Bu mevkilerde kent dokusu çok sık ve karmaşık durumdadır. Genel olarak 4-5 katlı ve çok katlı binaların yaygın olmasından dolayı, hem birim alana düşen kişi sayısı artmış, hem de nüfus yoğunluğu fazladır (Harita 12).

2000 ve 2012 nüfus yoğunluğu haritaları incelendiğinde, Keçiören’de nüfus yoğunluğunun arttığı bariz olarak görülebilmektedir. Fakat bu artış rastlantısal değil aksine kentin gelişim yönleri ile paralel olmuştur. 2000’li yıllarda daha çok gecekonduların yaygın bulunduğu Şehit Kubilay, Yayla, Esertepe, Ayvalı, Bademlik ve Atapark gibi araştırma sahasının KD-K’de bulunan mahallelerde yoğun bir kentsel yapılaşma yaşanmıştır. Bu durum kentli nüfusun yeni yerleşim birimi olarak bu alanlara taşınmasına ve bu mevkilerde nüfus yoğunluğunun artmasına neden olmuştur. Aynı zamanda Aşığı Eğlence mahallesinde nüfus yoğunluğu azalmıştır. Çünkü bu mahallenin MİS bölgesi olmaya başlamasından dolayı iş yeri olarak kullanılan bina sayısı artmıştır. Bir başka ayrıntı ise Keçiören’in güneyinde bulunan Gümüşdere ve Emrah mahallelerinde ise nüfus yoğunluğu en az olan yerlerin başında gelmesidir. Bunda etkili olan faktör ise zeminin alüvyon topraklar tarafından oluşması ve çok katlı yapılaşmaya uygun olmamasından dolayı bu alanlarda daha çok 3-4 katlı ve müstakil (tek katlı) konutlar gelişmiştir. Bu sebepten dolayı bu ortamlarda kentsel nüfus yoğunluğu azdır (Harita 11-12).

Harita 12: Keçiören'de Nüfus Yoğunluğu 2012

2.4. Keçiören İlçesi'nde Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Yapısı

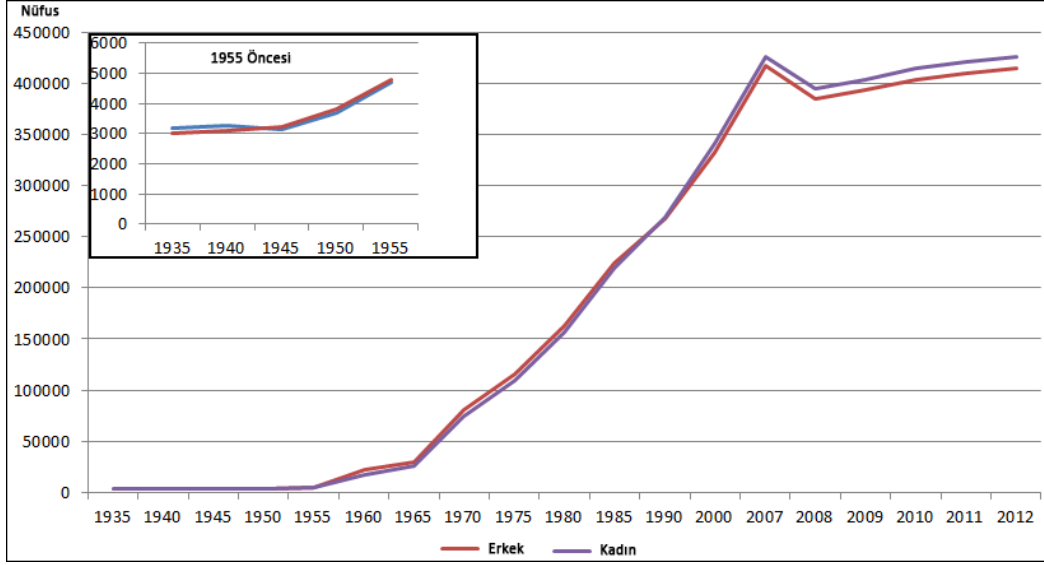
Her hangi bir yerin, değişken bir nüfus özelliği olarak yaş bileşiminin bilinmesinde, pek çok faydalar vardır. Karar ve strateji geliştirme, plan yapma ve uygulama çalışmalarında yaş yapısı analizlerinin rolü inkâr edilemez. Bir yerdeki insan topluluğunun, belirli yaşlar veya yaş grupları itibariyle sergilediği kompozisyon olarak tanımlanabilecek yaş yapısı, başta ekonomi olmak üzere, askeri, toplumsal ve demografik olaylar bakımından çeşitli anlamlarla yüklüdür. Yaş yapısı, nüfusun işgücü potansiyeli, toplumun günlük hayat içindeki talep ve istekleri, doğum, ölüm ve göç olaylarının, bugünkü ve gelecekteki durumları hakkında, kıymetli ipuçları verebilecek bir özelliktir (Özgür, 2011, s.104).

Keçiören'de nüfusun cinsiyet yapısı yıllara göre değişmektedir. Araştırma sahasında 1935-1960 arasında kırsal nüfus egemen olduğu dönemlerde cinsiyet yapısında önemi bir dalgalanma bulunmamaktadır. Bu dönemlerde kadın erkek nüfusu dengelidir. 1935-1940 yılları arasında erkek nüfusu daha fazladır. 1935 nüfus sayımında erkek nüfusun oranı % 51,3, kadın nüfusun oranı %48,7'dir. 1945 yılında bu denge kadınlar lehine bozulmuştur. Fakat 1960 yılına kadar 25 yıllık süreçte yapılan sayımlarda doğan ve ölenlerin cinsiyetlerinin ağırlığına göre çok az farklılıklar, nüfus yaş yapısında belirgin bir özellik kazandırmamıştır. 1960 yılından itibaren Ankara'da yaşanan kentleşme eğilimleri ve değişen idari ve iktisadi fonksiyonlar, araştırma sahasında nüfusun yaş ve cinsiyet yapısında dalgalanmalara neden olmuştur (Tablo 11).

Tablo 11: Keçiören'de Sayım Yıllarına Göre Nüfusun Cinsiyet Bölünüşü (1985-2012)

Yıllar	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	Cins Oranı
1935	3174	51,3	3018	48,7	6192	105,2
1940	3263	51,3	3093	48,7	6356	105,5
1945	3144	49,2	3241	50,8	6385	97,0
1950	3702	49,2	3823	50,8	7525	96,8
1955	4716	49,5	4810	50,5	9526	98,0
1960	21980	55,9	17307	44,1	39287	127,0
1965	30163	53,1	26626	46,9	56768	113,3
1970	80215	52,0	74028	48,0	154243	108,4
1975	115993	51,5	109352	48,5	225345	106,1
1980	163405	50,9	157405	49,1	320810	103,8
1985	224353	50,6	219037	49,4	443390	102,4
1990	267515	49,9	268653	50,1	536168	99,6
2000	332012	49,3	340805	50,7	672817	97,4
2007	417156	49,5	426379	50,5	843535	97,8
2008	385062	49,4	394843	50,6	779905	97,5
2009	393246	49,4	403400	50,6	796646	97,5
2010	403112	49,3	414140	50,7	817252	97,3
2011	409904	49,3	421325	50,7	831229	97,3
2012	415085	49,4	425724	50,6	840809	97,5

Kaynak: TÜİK, Nüfus İstatistikleri, ADNKS ve Genel Nüfus Sayımı Sonuçları (1935-2012)

Grafik 6: Keçiören’de Sayım Yıllarına Göre Kadın-Erkek Nüfus Gelişimi (1935-2012)

1960 yılında başlayan erkek nüfustaki fazlalık 1985 yılına kadar devam etmiştir. Kuşkusuz bunun en önemli sebebi **hızlı kentleşme ve yoğun göçtür**. Ülke genelinde yaşanan kırdan kente göç ve Ankara’nın önemli göç alan şehirlerden biri olması araştırma sahasında özellikle 1960 yılında kadın erkek nüfusun anormal düzeylere çıkmasına neden olmuştur. 1960 yılında toplam nüfusun %55,9 erkek nüfus, %44,1 ise kadın nüfustan oluşmaktadır. Erkek ve kadın nüfusu arasında 4.673 kişilik bir fark vardır. Nüfusun cins oranı ise 127’dir (Tablo11). 1966 ve 1965 yılları cins oranlarının en yüksek olduğu iki denemdir. Büyük bir nüfus patlaması yaşayan araştırma sahasında erkek nüfusun fazlalığının ana nedeni, Ankara’ya çalışmak için gelen nüfusun ilk yıllarda barınma sorunu yaşamasından dolayı ailelerini memleketlerinde bırakarak gelmelerinden dolayıdır. Bu dönemde nüfusun genel olarak kent öteklerinin çevresinde kendi konutlarını inşaa ettikleri yıllardır. Özellikle ulaşım ağlarının gelişmiş olması ve Ankara çalışma sahalarına yakınlığından dolayı erkek nüfusun daha fazla olduğu dönemlerdir.

Grafik 6 incelendiğinde 1990 yılından sonra nüfusun, kadın nüfus lehine göre gelişmeye başladığı bir dönemdir. Hızlı nüfus artışının devam ettiği bu dönemde Keçiören’de kadın erkek nüfusunun dengelendiği görülmektedir. 1960 yılından sonra ilk kez kadın erkek nüfusu birbirine bu kadar yakındır. 1990-2012 yılları arasında erkek nüfusun toplam nüfustaki oranı azalırken kadın nüfusun artmaktadır. Artık Keçiören de nüfus artış hızı fazla olmasına rağmen, nüfusun yapısını bozacak demografik süreçleri sona erdiği, nüfusun kendi iç dinamikleri ile artmaya başladığı bir dönemdir.

2007 yılında bir önceki döneme göre erkek ve kadın nüfuslarında yükselmeler olsa da cins oranlarında önemli değişiklikler olmamıştır. Bu dönemde erkek ve kadın nüfusun sayısal artmasında kişilerin bulundukları yerde sayılmaya başlamalarıdır. Sayım yönteminde değişim yaşanması kişilerin bulundukları yerde sayılmaları bu artışın ana nedenidir. Ancak 2008 yılında ise Pursaklar'ın, Keçiören'den ayrılarak yeni bir ilçe merkezi olması, kadın ve erkek nüfusun azalmasına neden olmuşsa da cins oranlarında değişimler yaşanmamıştır. Genel olarak 1965 yılından itibaren kadın nüfusu erkek nüfusuna oranla daha fazla artmıştır. Nihayet 1990 yılında kadın nüfusu erkek nüfusunu geçmiştir. 1960-1990 arası erkek nüfusun fazla olduğu, 1990-2012 arasında ise kadın nüfusunun daha fazla olduğu dönemlerdir.

Nüfusun yaş yapısı, nüfusla ilgili gelecekteki nüfusun yapısı ve coğrafi dağılışı için oldukça önemlidir. Meydana gelen doğumlar, ölümler, sağlık alanındaki gelişmeler, bebek ölümlerindeki azalmalar, ortalama yaşam süresindeki değişimler yaş yapısına farklılık kazandıran unsurlardır. Nüfusun yaş yapısındaki değişimler özellikle gelecekteki sosyal ve ekonomik analizlerin yapılabilmesi açısından gereklidir. İlerleyen yıllarda yerleşim birimlerinin okul ihtiyacı, derslik ihtiyacı, talep edilecek su miktarı, tüketilecek olan elektriğin miktarı, sağlık gereksinimleri, askere alınacak nüfus, iş ve konut talebi, olabilecek nüfus miktarının tayininin tamamı nüfusun günümüz yaş yapısı ile alakalıdır (Akdemir, 2004, s.103 a).

Tablo 12: Keçiören'de Nüfusun Yaş gruplarına Göre Bölünüşü (1985-2000-2012)

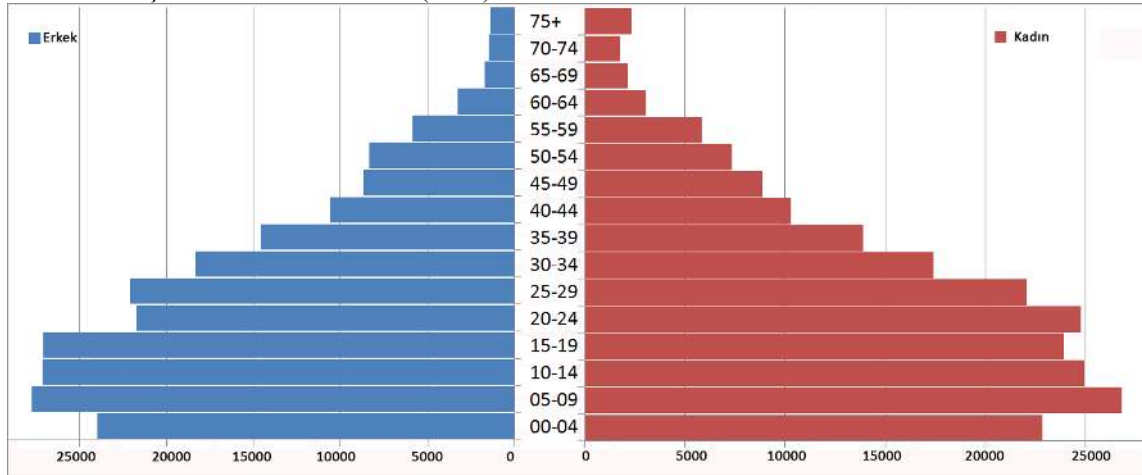
Yıllar	1985					2000					2012				
Yaş Grupları	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	Erkek	%	Kadın	%	Toplam
0-04	23980	5,4	22857	5,2	46837	29572	4,4	27716	4,1	57288	32095	3,82	30501	3,6	62596
5-09	27746	6,3	26818	6,0	54564	30463	4,5	29288	4,4	59751	32320	3,84	29942	3,6	62262
10-14	27167	6,1	24929	5,6	52096	32379	4,8	30756	4,6	63135	34180	4,07	32556	3,9	66736
15-19	27092	6,1	23904	5,4	50996	34740	5,2	33885	5,0	68625	32457	3,86	31349	3,7	63806
20-24	21709	4,9	24789	5,6	46498	30424	4,5	35491	5,3	65915	30555	3,63	32948	3,9	63503
25-29	22117	5,0	22058	5,0	44175	31386	4,7	33451	5,0	64837	36220	4,31	37790	4,5	74010
30-34	18324	4,1	17408	3,9	35732	28582	4,2	30054	4,5	58636	38530	4,58	39938	4,7	78468
35-39	14545	3,3	13880	3,1	28425	28558	4,2	29376	4,4	57934	35258	4,19	36051	4,3	71309
40-44	10623	2,4	10289	2,3	20912	23506	3,5	23112	3,4	46618	32009	3,81	33267	4,0	65276
45-49	8668	2,0	8880	2,0	17548	18524	2,8	18388	2,7	36912	29892	3,56	30683	3,6	60575
50-54	8330	1,9	7340	1,66	1567	13763	2,0	14056	2,1	27819	25313	3,01	24880	3,0	50193
55-59	5844	1,3	5822	1,3	11666	9667	1,4	10061	1,5	19728	20071	2,39	20124	2,4	40195
60-64	3239	0,7	3040	0,7	6279	7297	1,1	8746	1,3	16043	13530	1,61	14626	1,7	28156
65-69	1696	0,4	2171	0,5	3867	6326	0,9	8621	1,0	13147	8764	1,04	10557	1,3	19321
70-74	1456	0,3	1748	0,4	3204	3730	0,6	4915	0,7	8645	6235	0,74	8399	1,0	14634
75+	1357	0,3	2315	0,5	3672	2989	0,4	4602	0,7	7591	7656	0,91	12113	1,4	19770
Genel Toplam	224358	50,8	219059	49,2	443417	332012	49,3	340805	50,7	672817	415085	49,4	425724	50,6	840809

Kaynak: TÜİK, Nüfus İstatistikleri, ADNKS ve Genel Nüfus Sayımı Sonuçları 1985-2000-2012

Araştırma sahasının nüfus piramitlerine bakıldığında nüfusun yıllara paralel olarak değiştiği görülmektedir. Araştırma sahasının nüfusunun çoğunu genç nüfus

oluşturmaktadır. Nüfusun büyük bir bölümü genç nüfustan oluşmaktadır. Tablo 12 incelendiğinde 1985-2012 döneminde çocuk nüfusunda azalmalar yaşanırken, yaşlı nüfusunda ise artışlar görülmektedir. Keçiören'in 1985 yılından sonra değişmeye başlayan yaş yapısında kentin sosyo-ekonomik olarak gelişmesi önemli bir unsurdur. 1985 yılıyla birlikte geç yayılma dönemini yaşamaya başlayan araştırma sahasında doğum oranları azalırken, ölüm oranlarında da azalmalar görülmektedir. 1985 yılında erkek ağırlıklı ve doğurganlığı, genç nüfusu yüksek bir göç kentinin nüfus yapısı görülmektedir. Kuşkusuz bu durumun ana sebebi 1960'larda başlayan göç ve hızlı nüfus artışının bir sonucudur. Bilindiği gibi Keçiören 1960 yılından büyük bir değişim yaşamıştır (Grafik 7).

Grafik 7: Keçiören'in Nüfus Piramidi (1985)

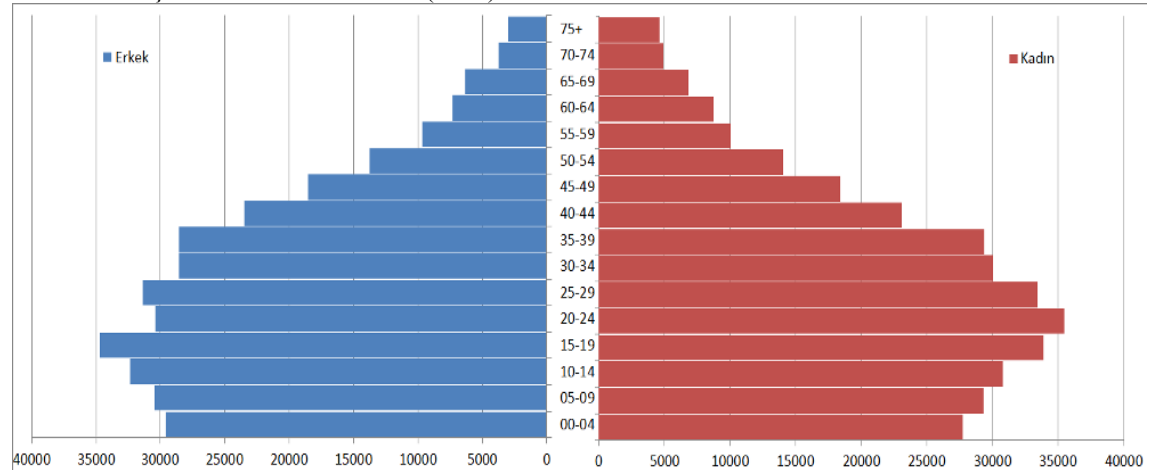
Araştırma sahasında 1985 yılında nüfusun %34,6'nı 0-14 yaş grubu, % 63'nü 15-64 yaş grubu ve %2,4 'ünü 65 yaş üzeri oluşturmaktadır. Bu yıl araştırma sahadaki bağımlılık oranı % 54,8 olarak gerçekleşmiştir. Aynı yıl 0-14 yaş grubunun yani genç bağımlılık oranı ise 54,98 iken yaşlı bağımlılık oranı ise 3,85'tir. Bu durum araştırma sahasında bulunan 0-64 yani üretici grubun en çok genç nüfus üzerinde yükümlülükleri olduğunu göstermektedir (Tablo 13). Yıllara göre bağımlılık oranları düşerken, özellikle kadın yaşlı nüfusun erkek nüfustan daha fazla olduğu görülmektedir. Genç nüfusun oranı ise bu dönemden sonra azalmaya başlamıştır. Bu durumun ana nedeni ise çalışma alanlarının fazlalaşmasından kaynaklanmaktadır. Doğum oranlarında azalmalarla birlikte genç ve yaşlı nüfusun artmaya başladığı yeni bir döneme girilmiştir.

Tablo 13: Keçiören’de Nüfusun 1985, 2000 ve 2006 Yılları Arasındaki Nüfusun Geniş Aralıklı Yaş Grupları ve Oranları ile Bağımlı Nüfus Oranları

Geniş Aralıklı Yaş Grupları									
Yaş Grupları	1985	%	Bağımlı Nüfus Oranı	2000	%	Bağımlı Nüfus Oranı	2012	%	Bağımlı Nüfus Oranı
0-14	153497	34.6	58.8	192174	28.6	49.4	191952	22.8	41.3
15-64	279175	63.0		450217	66.9		595491	70.8	
65+	10745	2.4		30383	4.5		53725	6.4	
Toplam	443417	100		672774	100		841168	100	

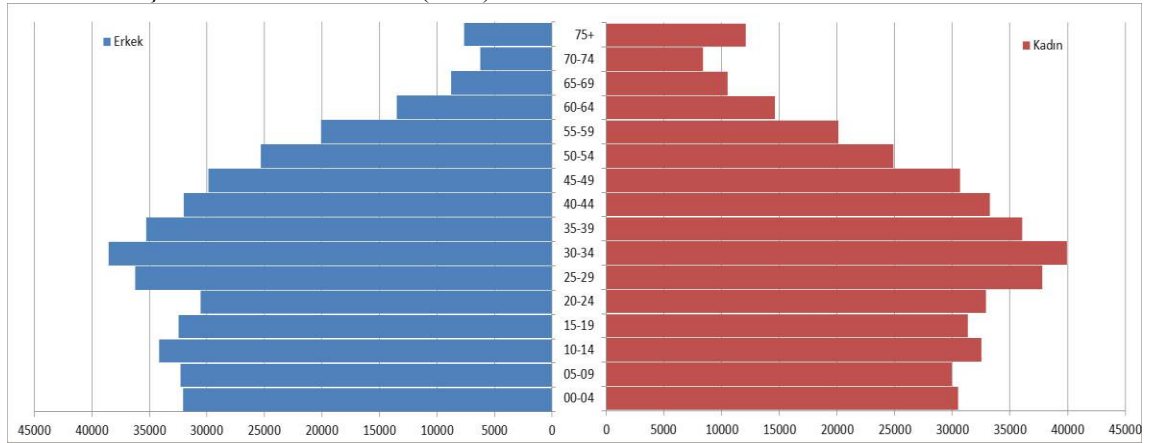
Kaynak: TÜİK, Nüfus İstatistikleri, ADNKS ve Genel Nüfus Sayımı Sonuçları 1985-2000-2012

2000 yılına gelindiğinde, kadın nüfusu dengelenmiş, yaşlı nüfus artmış bir kent profili görünmektedir. Keçiören’in 1985 ve 2000 nüfus piramitlerinin en önemli özelliği yaş gruplarına göre artışın devam etmiş olmasıdır. 0-15 yaş grubunun toplam nüfustaki yüzdesi düşerken, 65 üzeri grubun yüzdesinde artışlar görülmektedir. 2000 yılı nüfus sayımlarına göre toplam nüfusun %28,8’ni genç nüfus, %66,9’nu yetişkin nüfus ve %4,5’i ise yaşlı nüfus oluşturmaktadır. Aradan geçen 15 yılda 0-14 yaş grubunun toplam nüfus içindeki yüzdesi düşerken, 15-64 ve 65 üzeri yaş grubunun payı artmaktadır. 2000 yılının bağımlılık oranları ise bir önceki döneme göre %9,4 lük bir gerileme ile %49,9’a düşmüştür. Bu düşüşün kuşkusuz en önemli sebebi insanların refah seviyesinin yükselmesi, Keçiören’in demografik olarak gelişim dönemlerini tamamlaması olarak gösterilebilir. Bu dönemde genç nüfusun bağımlılık oranı bir önceki döneme göre %12,3’lük bir azalma göstererek, %42,6’ya gelmiştir. Yaşlı nüfusun oranı ise bir önceki döneme göre %2,9’luk bir artışla %6,5 olmuştur. Keçiören kentsel yaşam kalitesinin arttığı görülmektedir. Ortalama yaşam süresi bir önceki döneme oranla artmıştır. 1985-2000 arasında nüfusun doğal yollarla arttığı, kentleşmeye paralel olarak doğum oranlarında düşüşler yaşandığı görülmektedir (Grafik 8).

Grafik 8: Keçiören’in Nüfus Piramidi (2000)

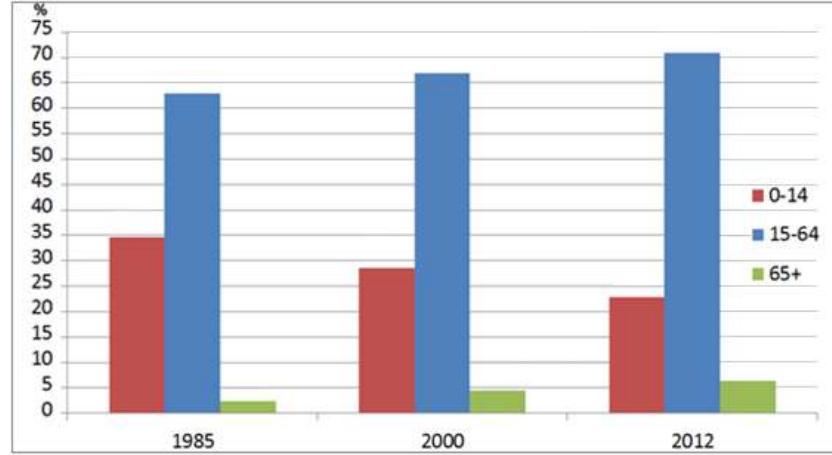
Son olarak 2012 nüfus piramidi incelendiğinde önceki dönemlere oranla 0-14 yaş grubunda azalmalar, 0-64 ve 65 üzeri yaş grubu ise artıştır. 2012 yılında toplam nüfusun %70,8 genç nüfustan oluşmaktadır. 2012 yılında Keçiören sosyo-ekonomik açıdan gelişmişliğin bir göstergesi olarak doğum oranlarının düşük, bebek ve çocuk ölümlerinin az olduğu bir nüfus yapısına sahiptir. Hayat standartlarının yükselmesi ortalama yaşam süresinin uzaması gibi demografik yapıyı olumlu etkileyecek etmenlerin olmasından dolayı kentte yaşlı nüfusu artmaktadır. Keçiören’de hızlı kentleşme sonrasında yaşanan nüfus artışının olumsuz etkileri bu dönemde ortadan kalkmıştır. Artık doğum oranlarının az, ortalama yaşam süresinin fazla olduğu, medyan yaşın yükselmeye başladığı bir dönemdir (Grafik 9).

Grafik 9: Keçiören’in Nüfus Piramidi (2012)

2012 yılında nüfusun bağımlılık oranları incelendiğinde bağımlılık oranı %41,2 ye düşmüştür. Toplam nüfusta genç nüfusun bağımlılık oranı %32,4 iken, yaşlı nüfusun oranı %9 ‘a yükselmiştir (Tablo 13). Nüfusun bağımlılık oranlarında azalmalar olması ekonomiye daha çok katkıda bulunacak yaş grubunun olduğunu göstermektedir.

Keçiören’de yaşanan sosyo-ekonomik gelişmeler nüfusun yaş ve cinsiyet yapısını doğrudan etkilemiştir. Keçiören’de 1985-2012 yılları arasında 0-14 yaş grubunun toplam nüfus içindeki payı düşerken, 15-64 yaş grubunun arttığı ve nüfusun büyük bir dilimini oluşturduğu bunun yanında 65 yaş üzeri nüfusun arttığı bir dönem yaşanmaktadır. Tarihi süreç göz önünde bulundurulduğunda artık Keçiören’de nüfusun yaşlanmaya başladığı, gelişmiş ülkelerin nüfus yapısına benzer bir durum ortaya çıkmıştır (Grafik 10).

Grafik 10:Keçiören’deYıllarında Nüfusun Yaş Gruplarına Bölünüşü (1985,2000,2012)

2.5. Keçiören’de Nüfusun Eğitim Durumu

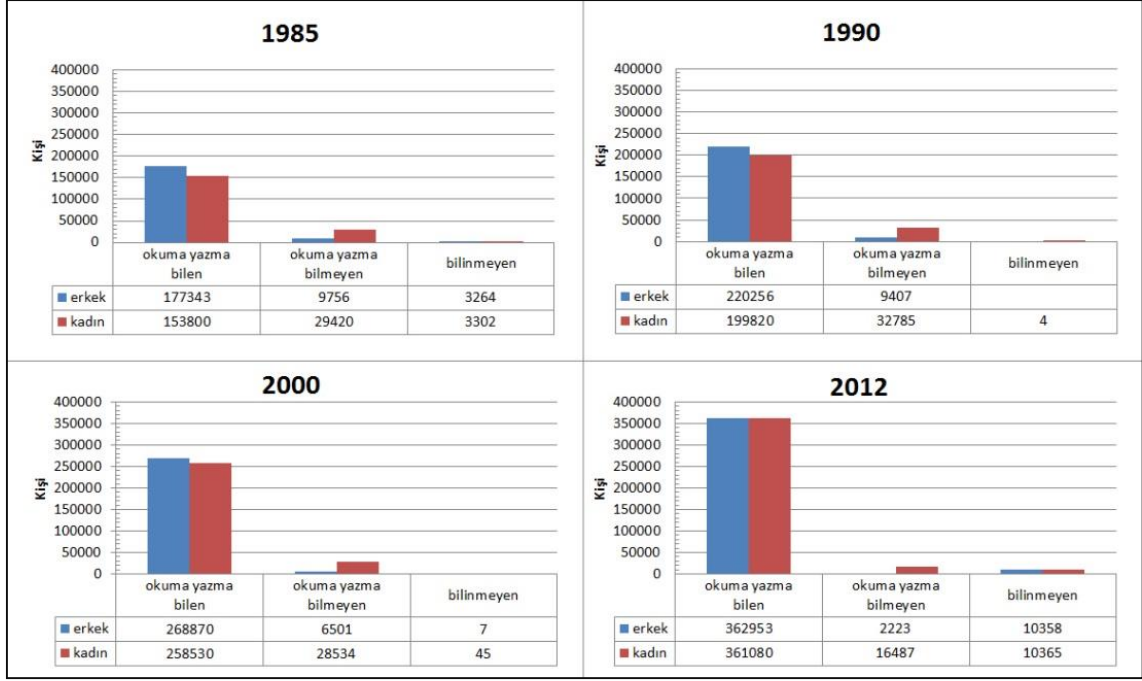
Nüfusun sosyal özelliklerinde bir diğeri ise eğitim durumudur. İnsan ve doğal çevre arasındaki etkileşim sahalarından biride eğitimidir. Nüfusun eğitim durumu değimi ile çoğu kez okuryazar olan olmayan nüfus anlaşılmaktadır. Gerçekten de, bir nüfus kitlesinde, okuma çağı nüfusun eğitim düzeyi, eğitim durumu konusunda temel göstergelerden ilkidir. Ama yeterli değildir. Çünkü bir ülkede nüfusun eğitim düzeyi, sadece okuryazarlık oranı ile ölçülemez (Doğanay,1994,s.163)

Keçiören’de yıllar içinde okuma yazma bilenlerin oranları sürekli artmaktadır. 1985 yılında erkeklerin %95,5’ü, kadınların %79,9’sı okuma yazma bilirken, erkeklerin %5,5’i kadınların ise %19,1’i okuma yazma bilmemektedir (Grafik 10). Özellikle kadınlarda okuma yazma bilmeyenlerin oranlarının yüksek olduğu yerler ise araştırma sahasının kuzeyinde gecekondü mahallelerin yaygın olduğu Aktepe ve Bağlum beldesidir. Kent ile kır arasında bir yaşamın sürdürüldüğü şehirlerde kadın nüfusun eğitimine sürekli sekteler vurulmuştur. Ülkemizde yaygın bir atasözü olan, kadının sacı uzun aklı kısa sözü aslında kadınlarda eğitim seviyesinin erkeklere oranla daha düşük olmasını açıklamaya yeterli bir sözdür. Kentin yoksul mahallerinde ailelerin sosyo-ekonomik durumunun eğitimi sürekli hale getirecek durumda olmaması, kadınların uzun süreli eğitimler görmesini engellemiştir.

1985 yılında en az ilköğretim mezunu olanları oranları erkeklerde %23,9 iken, kadınlarda ise %22,9’dır, 2012 yılında erkeklerde %16, kadınlarda ise %20’ye gerilemiştir. Şüphesiz bu gerilemenin temel sebebi eğitim sisteminde yaşanan değişikliklerdir. Ancak %2-3 lük düşüşler yaşanması araştırma sahasında eğitim

seviyesinin halen çok fazla yükselmediğini göstermektedir. Bir diğer önemli husus ise ortaöğretim bitirenlerin oranlarında yaşanan değişimlerdir. 1985 yılından 2000 yılına kadar %13-14 iken, 2012 yılında %6'ya gerilemiştir(Grafik 10).

Grafik 10:Yıllara Göre Okuma Yazma bilen Kadın ve Erkek Nüfus

Kaynak: TÜİK ; Genel Nüfus Sayımları ve Adrese Dayalı Nüfus Sayımları, Nüfusun Eğitim durumu 1985-1990-2012

Ankara ülkemizin en önemli üç şehirlerinden biridir. İdari merkezin Ankara'da bulunması ve çok çok sayıda kamu kurum ve kuruluşunu içinde barındırmasından dolayı memurlar şehri olarak anılmasına sebep olmuştur. Başkent Ankara'da üniversite mezunlarının genel nüfusa oranı %11,7 iken, Keçiören %13,3'tür. Keçiören'de en dikkat çekici artışı lise ve üniversite bitirenlerde görülmektedir. 1985 yılında lise bitirenler %14,5 iken 2012 yılında %13,3 yükselmiştir (Grafik 10).

Genel olarak bakıldığında kentleşme ile okuma yazma oranlarında paralellik bulunmaktadır. Özellikle 1990 yılından sonra Keçiören'de okuma yazma bilenlerin oranlarında artış gözlenmektedir. Bu durumun ana nedeni Keçiören'de Sosyo-ekonomik seviyenin yükselmesinden kaynaklanmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ANKARA’NIN KENTSEL FONKSİYONLARI VE KEÇİÖREN

Kentler bütünleşik fonksiyonların iç içe geçtiği kompleks bir sisteme sahiptirler. Aynı zamanda kentler idari, kültürel, ticari, sosyal ve ulaşım donatılarının bir arada bulunduğu ve mekâna düzenli/düzensiz dağıldığı alanlardır. Kentsel fonksiyonlar bulundukları mekânı ve yakın çevresini doğrudan ve dolaylı yollarla etkiler. Kentlerin ortaya çıkmasını, gelişmesini büyümesini, centralization ve decentralization ile mekâna dağılmasını (diffusion) ve yayılma (spread) belirleyen işlevleridir¹.

Ankara tarih boyunca Anadolu’nun en önemli kentleri arasında yer almıştır. Önemli ulaşım ağlarının kesişme noktasında bulunan Ankara, kentsel fonksiyonlar bakımından en gelişmiş iki şehirden biridir. 1982 yılında Ankara-İstanbul demir yolunun kurulması ve daha sonra Ankara’nın kurtuluş savaşında **sit ve sitüasyonundan** dolayı **merkezi karargâh alanı seçilmesi**, devam eden süreçte başkentin ilanı ile başlayan modern kent kurma girişimleri, Ankara’nın idari, kültürel, askeri ve sosyo-ekonomik olarak büyümesi ve tüm bu gelişmelere bağlı olarak, demografik büyüme ile mekâna yatay ve dikey olarak yayılması sonucunda kentsel fonksiyonların geliştiği, cumhuriyet şehri konumuna gelmiştir.

3.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Ankara ve Keçiören

Cumhuriyet öncesi dönemde Keçiören’i anlayabilmek ve anlatabilmek için öncelikle kale kenti olan Ankara’nın tarihini iyi irdelenmelidir. Çünkü Keçiören yerleşmesinin kuruluşundan günümüze kadar Ankara’nın etkisinde kalarak gelişim göstermiştir.

Ankara kentinin kimler tarafından, ne zaman kurulduğu kesin olarak bilinmemekle birlikte, kentin birçok ilkçağ kenti gibi iskân edilmesinin birkaç nedeni bulunmaktadır.

1. Ankara, Orta Anadolu’nun kuzeybatısında, Sakarya nehrini besleyen Ankara (Engürü) çayının geçtiği ovanın doğu kenarında kurulması
2. Çubuk ovasının, kenti çevreleyen verimli bir tarım alanı olması

¹Bkz : GÖNEY S.,**Şehir Coğrafyası**, TÜMERTEKİN E., Türkiye’de Şehirleşme ve Şehir Coğrafyası, TOLUN-DENKER B., **Şehir İçi Arazi Kullanışı**, KARABORAN H.H.,1989; **Şehir Coğrafyası ve Şehrsel Fonksiyonlar**,

3. Ankara Kalesi ve eteklerinin sarp yamaçlı olması, tarihte bölgeyi düşman saldırılarına karşı korunaklı olması
4. Bentderesi'nin dar vadisi, Ankara Kalesi'nin bulunduğu eski lav tepesini, yaylanın ovaya hâkim dik kenarından ayırdığından, askeri önemi olan bir mevki oluşturmuştur (Erdoğan, Günel, Kılıcı, 2008, s.7 b).

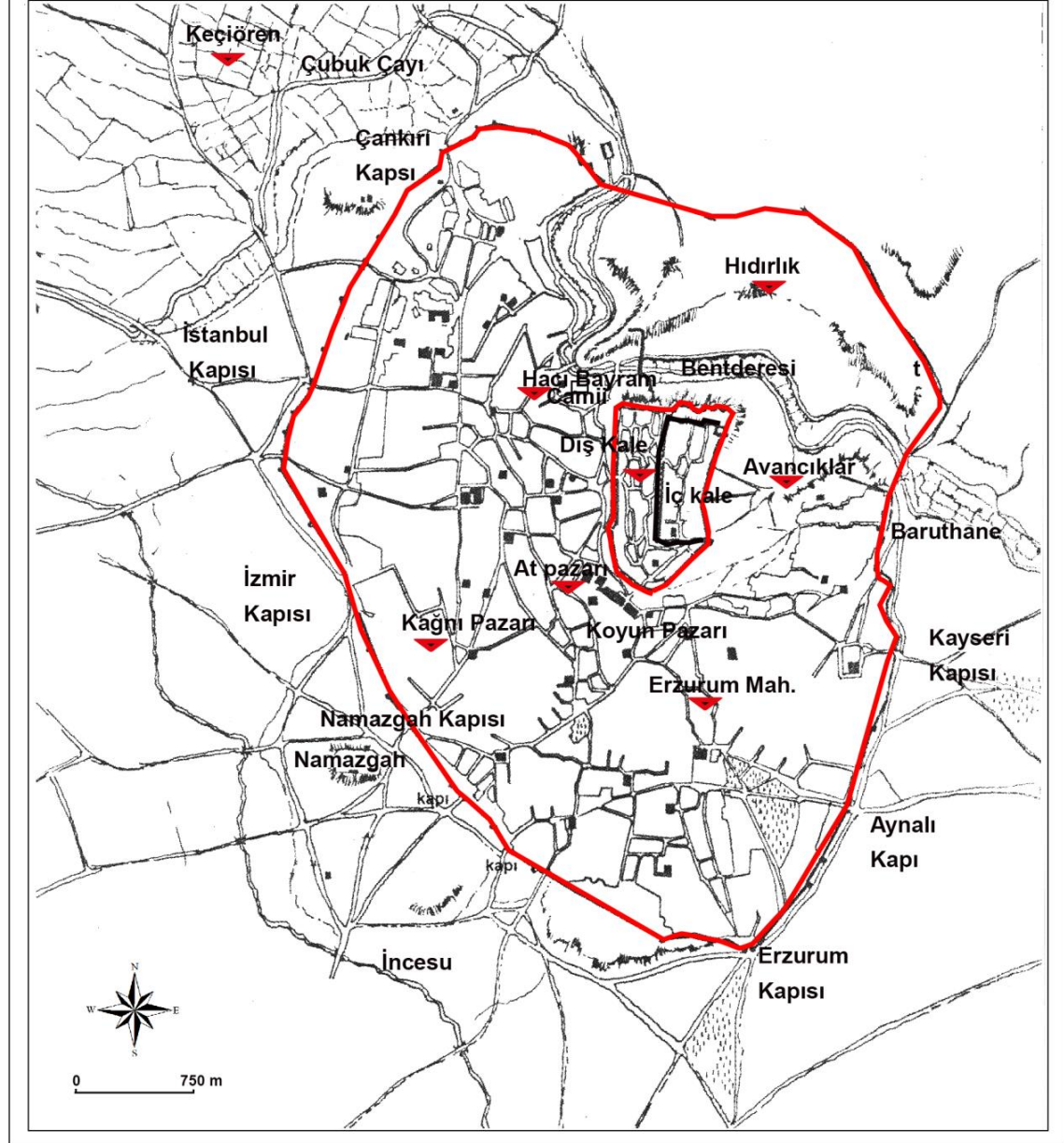
Ankara ve Keçiören tarihi ilk çağlara kadar dayanmaktadır. Kentte ilk izlere Paleolitik dönemde rastlanmaktadır. Max Pfannestiel 1941 yılında Etlik, Keçiören, Bağlum, Hacıkadın deresinde Paleolitik döneme ait aletler bulmuştur. Ankara'da Paleolitik döneme ait çeşitli yıllarda yapılan araştırmalarda, çakmaktaşı ve andezitten yapılmış balta, bıçak gibi el aletleri bulunmuştur. Buluntulardan, Ankara ve çevresinde Paleolitik çağda yaşam olduğu ortaya çıkmaktadır (Erdoğan, Günel, Kılıcı, 2008, s.11b). Bu dönemden sonra sürekli yaşamın olduğu bir yerleşim birimi haline gelen Ankara'da Tunç çağında Hatti Uygarlığı, daha sonra Hitit uygarlığı dönemi, milattan önce onuncu yüzyıldaki Frigya uygarlığı dönemi ve sonra Lidyalılar, Persler, Makedonlar, Galatyalılar, Roma İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu, Selçuklular, ve Osmanlı İmparatorluğu dönemleri takip etmektedir². Öte yandan Ankara kenti, eski çağlardan beri ana ulaşım yolları üzerinde bulunmaktaydı. Ayrıca yakın çevresinde zengin su kaynakları bulunmaktadır. Tüm bu coğrafi etmenler, Ankara'nın tarihsel konumu üzerinde etkili olmuştur (Erdoğan, Günel, Kılıcı, 2008, s.7 c).

Ankara'da yapılan kazılar sonucunda, Kale'de ilk sakinlerim Hititler olduğu söylenmektedir. Ancak Ankara'nın bilinen tarihi Friglerle (M:Ö XII-VI) başlamaktadır. Frigler bugünkü Hacı Bayram camii'nin bulunduğu yüksek yerde kurulmuş bir yerleşmedir. Fakat onları izleyen Romalılar zamanında kent, güney ve batıya doğru gelişmiş, bu yönde oluşan mahallelerle bir açık şehir haline gelmiştir. Bizanslılar döneminde Ankara'yı yine kale-şehir olarak görürüz. Bu dönemde Anadolu, Arap saldırıları karşısında korumayı amaç edinmiş bir askeri idari birim (thema) halindedir. Ankara kalesi asıl olarak bir Bizans yapısıdır. Türklerin Anadolu'ya egemen olmalarından sonra da Ankara'nın bu özelliği devam etmesine rağmen şehir güney doğu yönünde gelişti. Özellikle XIII. Yüzyıldan itibaren tamamen Türk İslam kültürüne bürünmüştür. Osmanlılar zamanında ticaret yolları üzerinde, önemli bir şehir haline gelmiştir (Ergenç, 1995, s.48).

² http://tr.wikipedia.org/wiki/Ankara_tarihi son erişim 14.05.2013

Hitit döneminde Ankara Kalesi'nin askeri bir garnizon olduğu sanılmaktadır. Ankara Kalesi, Galatların müstahkem mevkilerinden birisi olmuştur. Roma döneminde kent, ovaya doğru gelişirken tepe, akropol olarak yerini korumuştur. Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde kalenin hisarı burada yükselmiştir (Harita 13).

Harita 13: 14-17. Yüzyılda Ankara ve Keçiören'de Yollar ve Başlıca Yapılar

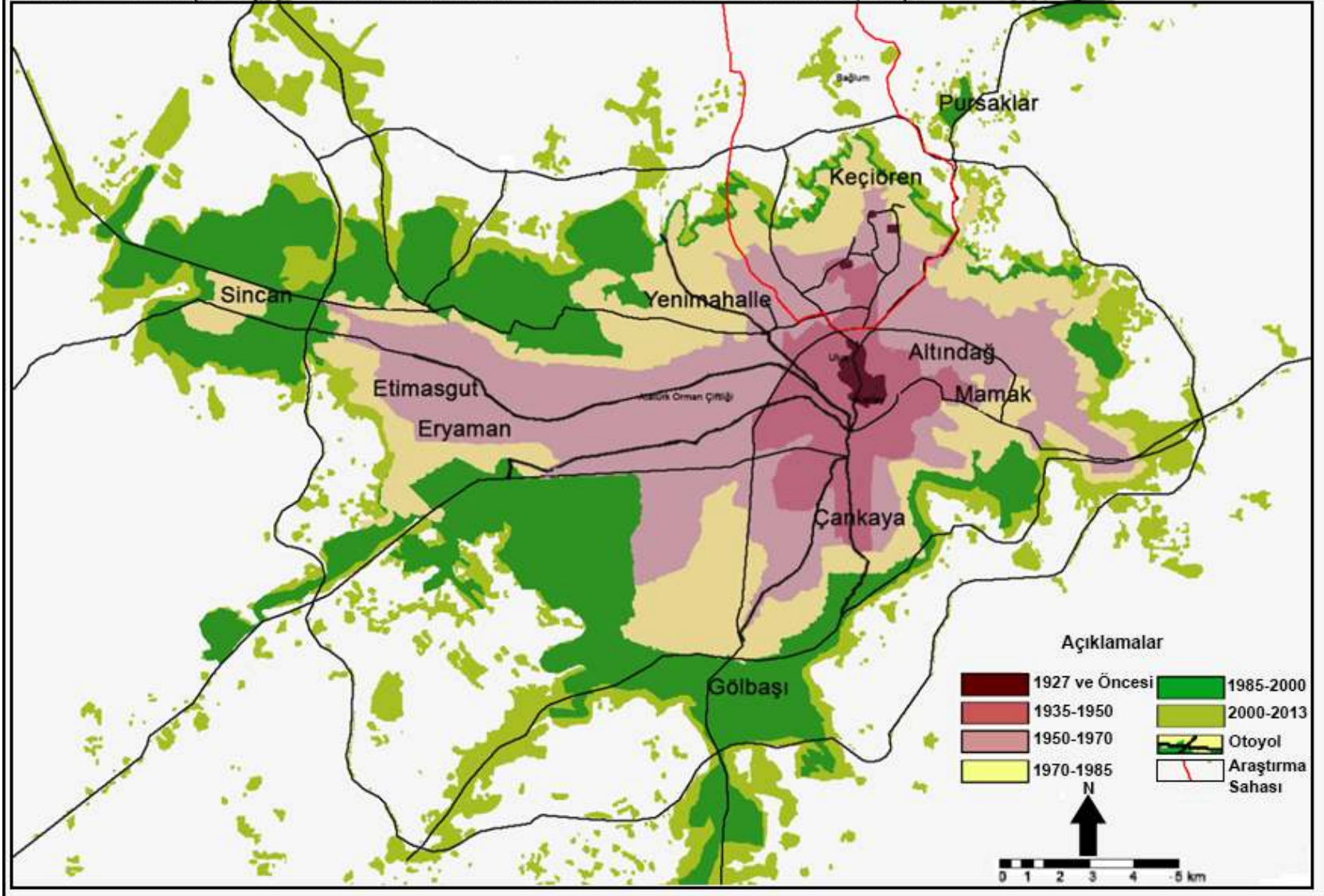
Kaynak: TUNÇER, M., 2001; Ankara (Angora) Şehri Merkezi Gelişimi (14.-20.YY),

19 yüzyılın sonunda şehirde kaleiçi ve kale çevresinde olmak üzere ikili merkez ortaya çıkmıştır. Bu özeklerden en önemlileri Etlik ve Keçiören'dir. At arabalarının şehir içi ulaşımına girdiği bu dönemde şehrin yakın çevresinde bulunan bağ evlerinde yeni bir yaşam biçimi gelişmeye başlamıştır. Özellikle kale içinde yaşayan zengin gayri

Müslim halk tarafından kullanılan bağ evleri zamanla daimi yerleşmeler haline gelmiştir.

Ankara sit olarak çevresine göre yüksekte, savunma ve korunmaya uygun, tarihi yol güzergâhlarının kontrolünün kolay sağlanabileceği bir tepede kurulmuştur. Kale ve çevresinin topografik özellikleri, kent güvenliğini artırmaktadır. Aynı zamanda da kent dokusu ve biçimini sınırlayan unsurdur. 14. Yüzyıldan günümüze kadar kent dokusunu, fizyonomisini ve gelişme yönlerini topografya belirlemiştir. Fakat zamanla Ankara sitüasyonuna bağlı olarak kent, sürekli büyümeye ve kale dışında yayılmaya başlamıştır. Kale dışına yayılmaya başlaması Osmanlı devleti zamanında güvenliği tehdit edecek düşman saldırılarının azalmasından dolayı kale dışında yerleşmeye uygun mekânlarda kent gelişmeye başlamıştır. Cumhuriyet öncesi dönemde kale ve çevresinde gelişme gösteren kent, Osmanlı hükümdarlığının sona ermesiyle birlikte sürekli ve hızlı bir değişime girmiştir. Değişen yönetim ve rejimle birlikte kent çevresinde de kent mimarisi ve konut tipleri değişmeye başlamıştır. 1935 yılına kadar eski kent nüvesini koruyan kent, bu dönemden sonra gelişmeye başlamıştır. Kuzeyde Dışkapı, güneyde Ulusa kadar olan kent nüvesi bu dönemden sonra kamu yatırım ve fonksiyonel değişikliklerle birlikte sürekli büyümeye ve kent çevresinde yayılmıştır. Bu dönemden sonra ise artan nüfusa paralel olarak kent yatay (horizontal) ve dikey (vertical) olarak büyümeye, yayılmaya başlamıştır. 2000 yılıyla birlikte Ankara'da kentsel saçaklanma yaşanmıştır. Kent çevresinde kümeler halinde yeni yerleşim birimleri ortaya çıkmıştır. Ankara'da bu dönemde **periferik (kenar) kentleşme** güneyde anakentten bağımsız gelişirken, Kuzeyde ana kentle bütünleşik ve daha yoğundur. (Harita 13-14).

Harita 14: Keçiören ve Ankara'da Kentsel Dokunun Zamansal Gelişimi

3.1.1. Keçiören İsmi Etimolojisi ve Tarihi

Araştırma sahası Keçiören'in tarihi kesin olarak bilinmemesine rağmen 1200-1300 yıllarına kadar gitmektedir. Keçiören ismi ile ilgili çeşitli rivayetler olmasına rağmen tarihte ilk defa Ankara Mufassal Tahrir Defterinde **“Karye-i Kiçiviran** tabii Kasaba” (Kasaba 'ya bağlı Kiçiviran köyü) olarak geçer. Keçiviran yani Küçük viran olarak rastlanmaktadır (Erdoğan, 2008, s.296 a). Kiçi, küçük, kaşınmak, gicişmek, viran ise harabe, ören yeri anlamına gelmektedir.

Keçiören adı ile ilgili diğer rivayet ise şunlardır; Keçiören ismi söylenip yazıldığı gibi **“keçilerin ören yeri”** kelimelerinin birleşmesiyle oluşur. Ankara keçisinin otlak yeridir ve daha önceleri kullanılan tarihi yerleşim yeri anlamında ören kelimesiyle birleşmiştir. İkinci rivayet: Tarihçi Herodot, Pers İmparatoru'nun M. Ö. 6. yy da Anadolu'nun içlerine kadar uzanan tarihi kral yolundan bahseder. Doğudan gelen bu yol Ankara'dan da geçer. Ankara'ya geliş istikameti Pursaklar, Keçiören üzerindendir ve Ankara'da yaşayan halk, doğuya ve kuzeye; Bağlum üzerinden batıya gidilen yer anlamında yöresel ağızla “geçivermek”, “gidivermek” fiilinin değişimiyle **“geçiveren”** olarak adlandırılmış ve günümüze Keçiören şeklinde ulaşmıştır. Üçüncü rivayet: Ankara ve Orta Anadolu'nun en güzel keçeleri buralarda dökülürmüş. Keçe dökülen bu yerlere zamanla Keçiören denilmiştir. Dördüncü rivayet: Bilindiği gibi tarihi Ankara şehrinin etrafı dağlarla, meşhur zümrüt yeşili alanlarla kaplıymış ve Ankaralıları bu bağlarda otuzun üzerinde üzüm çeşidi yetiştirirlermiş. Ankara'nın en geç olgunlaşan üzüm çeşitleri burada yetiştiği için **“geç veren”** bağları denile denile bugünün Keçiören'ine dönüşmüş (Ankara'nın Parlayan Yıldızı Keçiören).

Keçiören'de bağ evleri 19. Yüzyılın sonları ile 20. Yüzyılın başlarında kent merkezine 3 km uzaklıkta geçici bir yerleşim birimi olarak kurulmuştur. Mevsimsel olarak kullanılan ve daha çok tarımsal üretimin hâkim olduğu bir yaşam tarzı vardır. Bu dönemde bağ evlerinin gelişmesinde Ankara'da demir yolu ağının gelişmesi ve at arabalarının kent içinde yaygınlaşmaya başlamasıdır

Şerif Erdoğan'ya göre kuzeyden başlayarak saat yönünde Ankara çevresini dönersek 32 bağ ve bahçe semti saymak mümkündür. Keçiören'de Çoraklık, Kızlarpınarı, Mecidiye, Hacıkadın Deresi, Karabağ, Solfasıl, Çın Çın, Karaca Kaya şimdi sitelerde bir cadde, Samanlık, Abidinpaşa, Kınalı Köşk, Frenközü şimdiki

Türküzü, Lakavuz büyük Dedeman Otel'inin çevresi, Seyran, Dikmen, Çankaya, Yukarı Öveç, Aşağı Öveç, Keklik, Çatlaklı, Söğütözü, Pamuklar Çiftliği, Etlik Bağları, İğdeli dere ve Ayvalı. Bunlar öncenin bağlık bölge isimleri kışın henüz kent sınırları itibariyle Ulus ve çevresini aşmayan sınırlar içinde oturulur, bahar geldiğinde nisan sonu mayıs ayı başında bağ evlerine göç edilir, ekim ayının sonuna kadar buralarda kalınırdı. Özellikle sosyal tarih projesini gerçekleştirdiğim bu konuda mülakatını yaptığım yaşlılar 23 Nisan'da bayramlara denk düşürürlermiş. 23 Nisan'da bağlar açılır 29 Ekim'de yine bir bayramda da Ankara dedikleri Hamamönü ve Ulus çevresine döndüklerini anlattılar (Türkyılmaz, 2012, s. 1).

Araştırma sahasının tarihi gelişimine bakıldığında ilk yerleşmeler genellikle Etlik, Gazino, Dutluk, Kalaba ve Ovacık mahallerinin bulunduğu alanlarda görülmektedir. Daha öncede bahsedildiği gibi kurtuluş savaşının yönetildiği Karargâh tepenin araştırma sahasında bulunması ilk göçlerin başlamasına sebep olmuştur. Savaş yıllarında Ankara'ya gelen birçok göçmen, Keçiören'e yerleşmiştir. Bu göçmenler, 1927 öncesinde gayrimüslimler tarafından kullanılan ve Anadolu Türk mimarisinin görüldüğü, bağ evlerine yerleşmişlerdir. Fakat Keçiören savaş sonrasında önemini kaybetmiştir. Bunun en önemli sebebi kuşkusuz Mustafa Kemal Atatürk'ün Çankaya'ya taşınması ve bunun bir sonucu olarak o dönemde araştırma sahasına yerleşen birçok siyasetçi ve gazeteci ile Anadolu'dan gelen varlıklı ailelerin Keçiören'den taşınması etkili olmuştur. 1960 yılına kadar kırsal karakter sergileyen Keçiören, daha sonraki süreçte Türkiye'de demografik kentleşmeye önemli bir örnek haline gelecek nüfus uygunluğuna sahip olmuştur. Özellikle 1960'lerden sonra hızlı kentleşme ve göç eğilimlerine bağlı olarak sürekli bir şehirleşme yaşanmaya başlanmıştır. 1985 yılından sonra ise kentleşme ve kentlileşme eğilimleri artmıştır.

Keçiören tarihi gelişim haritası incelendiğinde ilk yerleşim yerleri Etlik ve Keçiören diye iki ayrı nüveden oluşmaktadır (Harita 15). Bu iki kent çekirdeği dönemlerinin karakteristik özelliklerini güzel bir biçimde yansıtmaktadır. Keçiören'de enformel bilgilere göre³ cumhuriyetten önce bağ ve bahçeciliğin yapıldığı küçük bir köydür. Aynı şekilde Etlik'te verimli tarım arazileri üzerinde bağ ve bahçeciliğin yapıldığı yerleşmelerdir. Bu dönemde Keçiören diye anılan yerler ise Ovacık ve Kalaba

³ Bu dönemler içerisinde Keçiören'de yaşamış kişilerin anılarından derlenerek bir sonuca varılmak istenmiştir. Bu bilgiler verili olmadıkları için enformel bilgiler olarak aktarılacaktır.

köyleridir. Kalaba (Galabe) Köyü bir Yörük köyüdür ve Şallılar diye bilinen bir aşiretin yerleştiği yerdir. Keçiören ve Etlik'te bulunan bağ evleri Gayri Müslümlere ait olsa da bu dönemde Kalaba ve Ovacık köylerinde Yörük Türkler yaşamaktaydı. Kalaba, Çubuk çayının kuzeyinden başlayarak o dönemde Toklu'nun bağı olarak bilinen şimdiki Kamilocak, Bağlarbaşı, Çaldıran Mahallelerini içine alan arazi şimdi, Şenlik, Yakacık olarak adlandırılan Cevizin Kırı mevkiine; oradan da Tepebaşı ve Güçlükaya Mahallesiyle Gümüşdere mahallelerini içine alan geniş bir araziye teşkil etmektedir

1950 öncesinde Keçiören'de bulunan mahallelerin genel özelliklerine bakıldığında; kırsal ve boş arazilerdir. Subay evleri mahallesi; hayvan otlatılan mera alanı, Botanik parkın olduğu Çubuk çayının güneyinde ilk gecekondu yerleşmeleri, Hasköy arazisi taş ve kayaların çok olmasından dolayı kaz otlatılan, Taşlıtarla olarak adlandırılmış. Daha sonra Balkanlardan gelen Arnavut göçmenleri Atatürk tarafından buraya yerleştirilmiştir. Şevkat Mahallesi, Şihın tarlası olarak bilinir ve dikenli tarlaların bulunduğu yerdir. Kamilocak, Bağlarbaşı, Çaldıran, Toklu'nun bağları diye anılırken, Yeşilöz keklikleri ile meşhur, yeşili bol bir yerdir. Şimdiki Belediye binasının bulunduğu alanlar ise Ankara (Kale ve Çevresi)'da yaşayanların at arabası ile çöplerini getirip döktükleri yerlerdir.

Bu iki kent çekirdeği 1950 yılına kadar birbirinden bağımsız olarak gelişimlerini sürdürmekteydi. 1930-1950 yılları arasında Ankara'nın kentsel fonksiyonlarında değişmelerin etkili olmaya başlamasıyla birlikte Keçiören ve Etlik birbirlerinden bağımsız olarak büyümeye başlamıştır. 1936 yılında bu iki nüve, idari olarak Keçiören adı altında birleştirilerek Keçiören nahiyesi oluşturulmuştur.

1950-1985 yılları kentleşmenin düzensiz olarak gelişmeye başladığı yıllardır. Bu dönemde Keçiören Ankara il sınırları içerisine alınmış ve kentsel alan olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Çünkü Keçiören boş arazileri Ankara'da artan nüfusu barındıran bir yerleşim birim haline gelmiştir. Bu dönemler arasında kent dokusu ve biçimi ise daha çok gecekonduların hâkim olduğu çarpık, düzensiz ve plansız kentleşmenin ürünüdür. **Keçiören'de ilk apartman binası 1966 yılında Gazino durağında bulunan Fatih apartmanıdır.** Fakat 1950-1960 yılları arasında Ankara'da konut sıkıntısı beraberinde kooperatifleşme getirmiştir. Kavacık Subayevleri kooperatif konutlarının tamamlanmasıyla gecekondu ile kentsel konutlar, birlikte kent dokusunu oluşturmaya başlamıştır.

1985'ten sonra ise kentleşmenin ve kent dokusunda meydana gelen değişikliklerin yaşandığı yıllardır. Bu dönemin en önemli özelliği, Keçiören, Ankara'ya bağlı metropolitan ilçe merkezidir. Bu dönemde çıkartılan imar affı yasaları ile gecekonduların yerini 4-5-6 katlı apartmanlara bırakmaya başlamıştır. Genel olarak konut dokusunun sık ve karmaşık olduğu 2000 yılından sonra Keçiören'de kentsel konutların tamamı imarlı ve yasalıdır. Bu dönemde konutlar düzenli konutlar ve düzensiz konutlar olarak ayrılmaktadır. Özellikle bu dönemden sonra araştırma sahasının kuzeyinde alçak platolar ile yüksek sekiler arasındaki yamaçlarda skyline yapılaşma artmıştır.

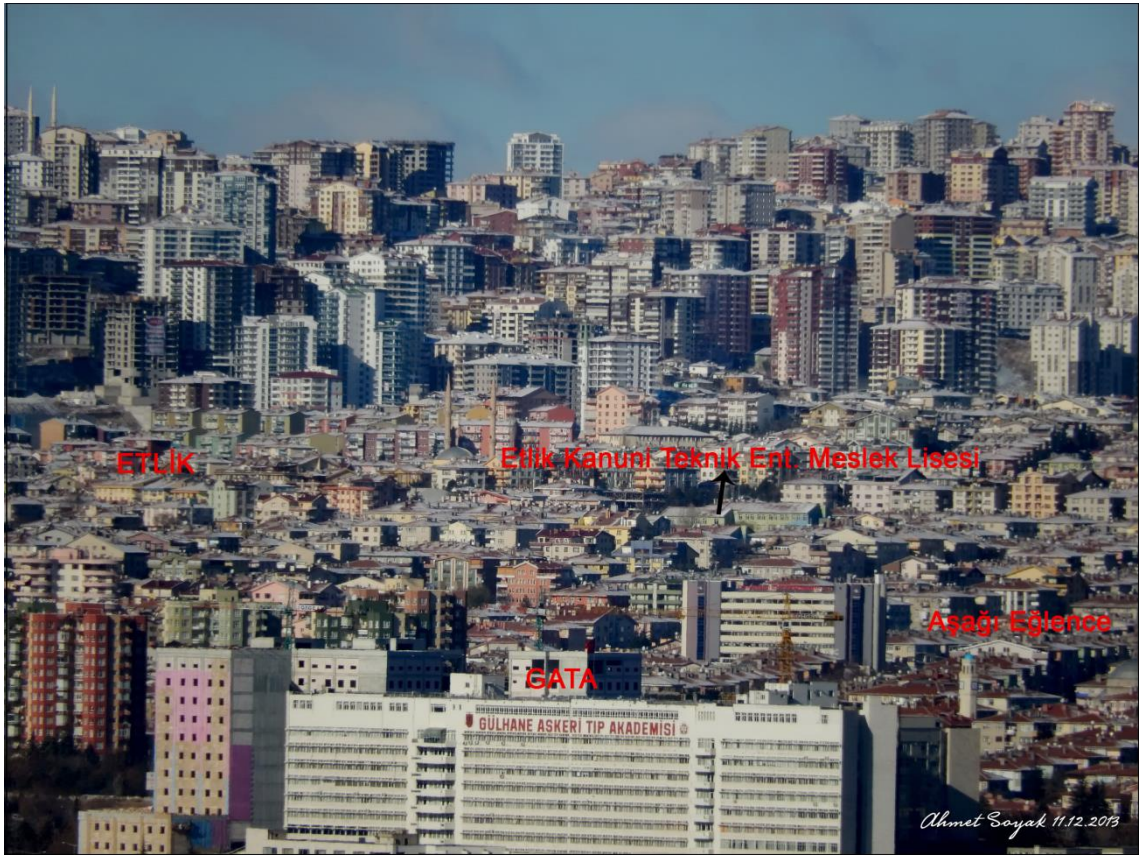
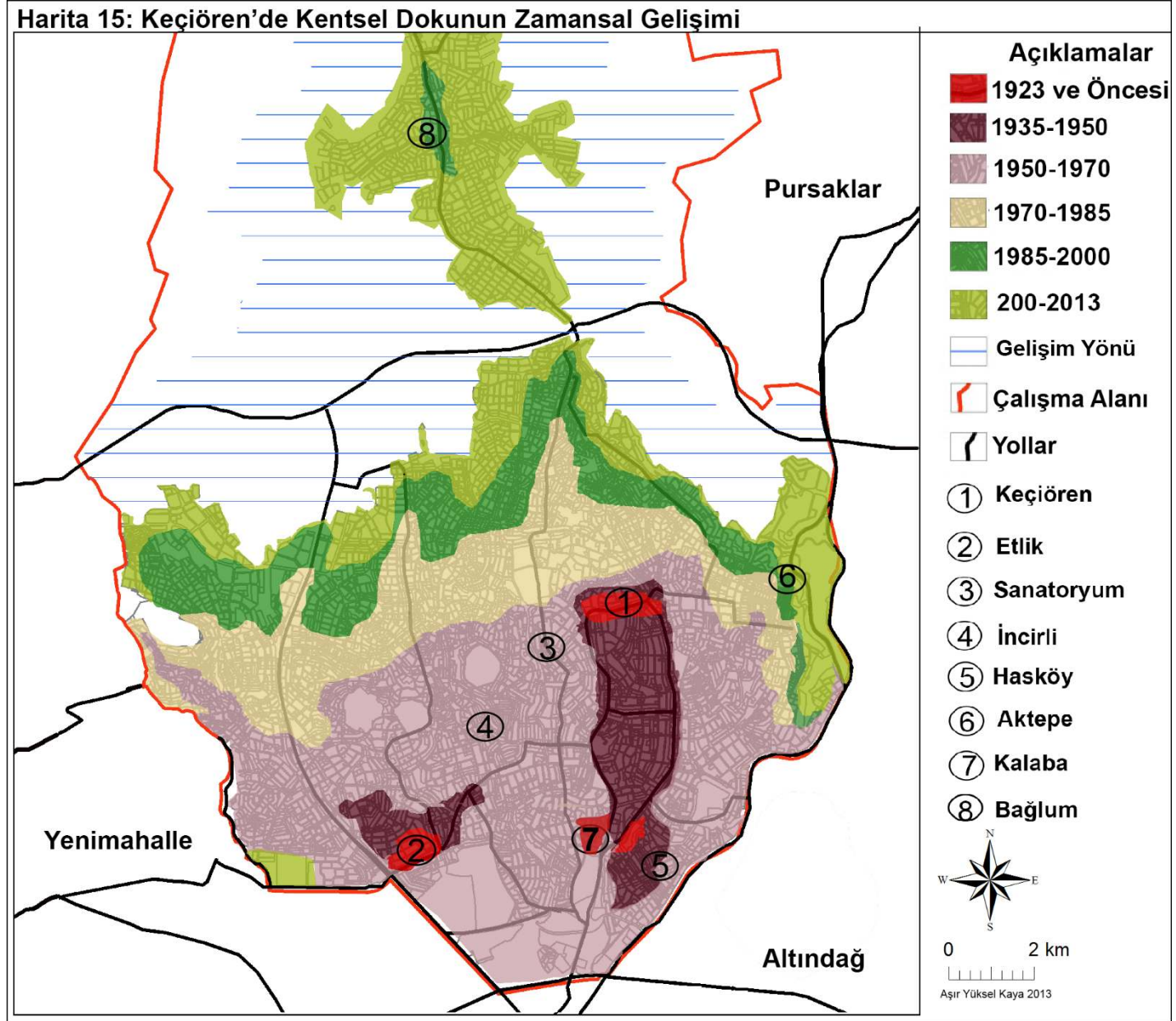

Foto 7: Etlik yamaçlarında skyline konut dokusu; Etlik genel olarak yüksek sekiler üzerinde 1960-2000 arasında 3-4 katlı konutların gelişmiştir. Kanuni Teknik Ent. Meslek lisesi 1966 yılında yapılmıştır. Daha sonra lise çevresinde 3-4 katlı konutlar yaygınlaşmıştır. Bu alanlarda konut kat sınırlamasının olması en yüksek 5 katlı konutların yapılmasına olanak vermiştir. Ancak 2000'li yıllarla birlikte özellikle gecekonduların gelişim alanı olan yamaçlarda skyline mimari hâkim olmuştur.

3.2. Ankara'nın Kentsel Fonksiyonları ve Keçiören'de Kentleşme

Ankara'nın başkent olması, kentteki ekonomik yapının değişmesine sebep olmuştur. Cumhuriyetten önce kale ve çevresinde kırsal yerleşmelerin ve kırsal ekonomik işlevlerin hâkim olduğu bir dönemdir. Başkentlik gibi idari işlevi ve buna bağlı olarak gelişen diğer fonksiyonlar, kentsel ekonominin ve sosyal yaşamın temelini oluşturur. Ankara'da cumhuriyetin ilk yıllarında tarım sektöründe çalışanlar ağırlıktayken, günümüzde tarım önemini yitirmiş ve hizmet-sanayi sektörü ağırlık kazanmıştır

Ankara'nın Başkent olmasıyla kentte yaşanan gelişmeler doğrultusunda Keçiören'de bu gelişmelerden etkilenmiş ve Keçiören yerleşim birimi fizyon ve vizyon değişikliğe uğramıştır. Bu tarihten sonra yaşanan gelişmelerden Keçiören doğrudan etkilenmiştir.

3.2.1. Başkent Olma Süreci ve İdari Fonksiyonların Gelişimi

Ankara'nın başkent olma fikri 1830'lu yıllarda İstanbul'un dış tehditler karşısında savunmasız kalması, başkenti Anadolu'ya taşınma fikrini ortaya çıkarmıştır. 19.Yüzyılda iki defa Ruslar (1829 ve 1878) Osmanlı payitahtının kapılarına dayandı. Bir kez İngiliz donanması (1807) Çanakkale boğazını aşıp kenti topa tuttu. Bulgar orduları Çatalca'da zor durdurulabildi. Başkentini İstanbul'dan Ankara'ya taşınması fikrinin ilk kez 1830 yılında Osmanlı ordusunda danışman olarak çalışan Alman subay Van Moltke'ye ait olduğu sanılmaktadır. Daha sonra 1880 ve 1890'larda Osmanlı ordusunun yenileştirilmesinde önemli rol oynayan Von der Goltz Paşa'da artık İstanbul'un güvenilir bir yer olmaktan çıktığını, başkentini Anadolu'ya taşınması gerektiğini açıkça yazabilmiştir (Koloğlu, 2003, s 10-11).

1900'lü yılların başında İstanbul tamamen güvenliğini kaybetmiş ve Mustafa Kemal Paşa ve kurmaylarının yeni kurulacak ülkeye yeni bir başkent tayin etme girişimleri nihayet Ankara ile sonuçlanmıştır. O dönemde kırsal bir yerleşim yeri olan Ankara başkent statüsüne sahip değildir. Kırsallığın hâkim olduğu Ankara'da modern mimarileri bulmakta neredeyse imkânsızdı. Kent kale ve yakın çevresinde yayılmış durumda olmasına rağmen İstanbul gibi bir dünya başkenti ile kıyaslanamayacak durumdaydı (Koloğlu, 2003, s.18).

Ankara'nın yakın tarihindeki bağımsızlık çabası ve özgürlük anlayışı, savaşın en yoğun olarak yaşandığı Batı Cephesine yakınlığı yanında dış güçlerin doğrudan müdahalesine karşı korunmuşluğu ve 19.yüzyılın ulaşım ve iletişim teknolojisinin (telgraf ve demiryolu) birçok Anadolu kentinde olmadığı halde Ankara'ya erişmiş olması gibi etmenler, Ankara'nın savaşın yönetsel merkezi olmasına neden olmuştur. “Direnişin başından itibaren Millet Meclisi'nin bir an önce seçilip Anadolu'da toplanmasını ve ülkenin kaderini eline almasını isteyen “Ulusal Hareket”, sonunda Meclis'in İstanbul'da da olsa toplanmasını sağlamış, ancak bu toplantıdan önce merkezini 27.12.1919 da Temsilciler Meclisi adıyla Ankara'ya nakletmiştir. Bu karar daha sonra başkentlik işlevlerinin Ankara'da toplanmasının ilk önemli adımını oluşturmuştur. 23 Nisan 1920 de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Ankara'da toplanması, sonrasında da 20 Ocak 1921 tarihli ilk anayasanın kabul edilmesi sürecini başlatmıştır. “Yeni Meclis ve İlk Anayasa ile Ankara töresel bakımdan da başkent olmuş bulunmaktadır”. Ülkenin fiziki merkezinde, İstanbul ve Ege ile kolay bağlantı kurabilen, savaş yılları boyunca fiilen başkentlik işlevlerini yüklenmiş, bu işlev için gerekli prestiji elde etmiş Ankara; Malatya mebusu İsmet bey ve arkadaşlarınca verilen yasa teklifi sonucunda 13 Ekim 1923 de “Türkiye Devletinin Makam İdaresi Ankara Şehridir”. Şeklindeki Anayasa hükmü ile Türkiye Cumhuriyetinin başkenti olarak seçilmiştir(Ankara Nazım İmar Planı s.43) Keçiören Milli mücadelenin kamuta edildiği yer olarak tarihi bir öneme sahiptir. Bu dönemde tarihi kararlar Keçiören Karargahtepe de şimdiki meteoroloji merkez binasından yönetilmekteydi (Foto 8).

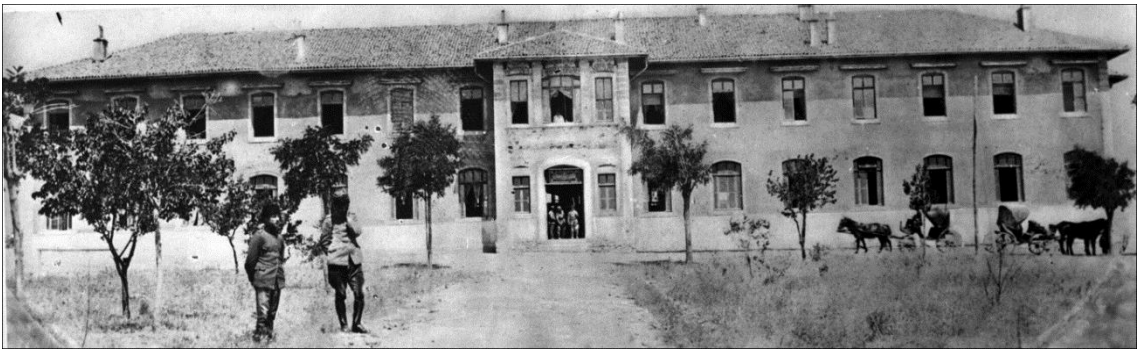

Foto 8: Keçiören Meteoroloji Binası Eski Karargahtepe; Kurtuluş savaşına geçici temsil heyetinin kullandığı dönemin Ziraat mektebi olarak, günümüzde de Meteoroloji binası olarak kullanılan ve her dönemde kamusal alan özelliği göstermektedir.

New York Times 21 Şubat 1923 yayınladığı “ Yeni Türkiye Başkenti” başlıklı yazısında; Ankara'nın yaşanılmaz bir yer olduğu, Türkçe konuşan köylüler, basit kasabalılar ve hiçte kötü olmayan iyi askerlerin diyarı” olarak nitelendirilirmişti. Fakat

Başkentin ilanında sonra 18 Ekim 1923’de Mustafa Kemal Paşa, Fransız gazetesi Le Temps’ e verdiği röportajda Ankara’yı şu sözlerle anlatmaktadır; Bu şehir bugünden yarına bir başkent için gerekli bütün koşulları gerçekleştireceği tabii ki söylenemez. Bazıları şimdiden gerçekleşmiş durumda. Mesela bir şehrin gelişmesi için temel koşullardan biri nüfus yoğunluğudur (Koloğlu, 2003, s 15-17). Demografik kentleşmeye en önemli sebeplerden biri olan bir kentin fizyonomisini değiştirecek yeni işlevlerin kazandırılmasıdır. Başkentlik kararı ile birlikte artan nüfus ve buna bağlı olarak da kentleşme başlamıştır.

Ankara’nın başkent olmasıyla birlikte nüfusunda büyük bir patlama meydana gelmiştir. Özellikle milli mücadele döneminde Anadolu’nun dört bir köşesinden göç almaya başlanmıştır. İzlenen siyasetlerle birlikte kentin çehresi her geçen gün değişmekte ve kent adeta bir şantiye görünümü kazanmaktadır. Artan nüfusun konut sıkıntısı ise kooperatiflerle ve kira yardımıyla çözülmeye çalışılmışsa da kent çevresinde illegal yani gecekondular belirmeye başlamıştır. Takip eden yıllarda konsolosluklarında Ankara’ya taşınmasıyla birlikte kent ülkenin idari merkezi durumuna gelmeye başlamıştır. Çünkü daha önce İstanbul’da bulan elçilikler yeni dönemde diğer idari üniteler gibi Ankara’ya taşınmıştır.

Toplumların iktisadi, idari ve kültürel perspektifte geçirdiği dönüşüm, içinde yaşanılan mekânın şekillenmesinde doğrudan etki eder ve bu değişimler coğrafyanın birincil konusunu oluşturur. Ankara’nın başkent olarak ilan edilmesinden sonra idari işlevlerin egemen olduğu bir kent haline gelmiştir. Kent her alanda gelişim göstermektedir. Kamu yatırımları ile kentleşme hızlanmış, kente yeni kentliler, şehrin akslar boyunca liner olarak gelişmesine olanak sağlamıştır. Cumhuriyet’in ilk yıllarında Kale ve çevresinden ilk önce Ulus’a daha sonra ise Yenışehir-Ulus ve Tandoğan arasında kent gelişirken, kamu yatırımlarının artması ile birlikte bu mekânlarda kentsel doku sıklaşmıştır. Sonraki dönemlerde ise kent girişlerine paralel olarak Eskişehir, İstanbul, Konya, Samsun ve Çankırı yollarına paralel olarak gelişmiştir.

3.3. Kamusal Alanlar-Kentsel Fonksiyonlar ve Kentleşme

Ankara’nın başkent olarak ilan edilmesinden sonra kamu hizmetleri iktisadi yönden ağırlık kazanmaya başlamıştır. Ülkedeki merkezi yönetimin Ankara’da olmasından dolayı kamu kurum ve kuruluşları önemli yere sahiptir. Ankara kamusal hizmetlerde modern bir yapıya kavuşurken, kentsel mekânda değişimler meydana

gelmiştir. Kamusal özeklerin olduğu bu dönemde, iktisadi değişimler kentleşmede önemli bir yer tutmaktadır. Hizmet sektörünün canlılık kazanmasıyla birlikte, kentli nüfus artmış ve kentleşme hızlanmıştır. Bununla birlikte kente yeni gelenlerin ilk yerleşim yerleri ise kent özeğine yakın topografyanın yerleşmeye uygun olduğu, ulaşım ağlarının gelişmeye başladığı Çankaya, Keçiören ve Altındağ'dır.

Karar verici ve halkla ilişkileri yüksek düzeydeki kamu kurumları kent merkezinde belirli alanlarda kümelenme ve bu merkezleri bağlayan ana eksenlerde sıralanma eğilimindedir. Kentin ekonomik temelini başkentlik işlevleri ve kamu hizmetleri oluşturduğu için bu mekânların kent ortamında yer seçmeleri özellikle merkezi iş bölgesinin gelişme dinamiğini belirleyen etmenlerden biridir (Altaban, 1986, s.43 a). Ulus ve Kızılay arasında bankaların merkez binaları, bakanlıklar, Hacettepe'de Hastaneler nüvesi ile Dil Tarih Coğrafya Fakültesi ile Adalet Sarayı gibi kamu kurumlar, Ulus ve Yenışehir arasında yer seçmiştir. Bu mekânın merkezi yer olarak ortaya çıkmasında kuşkusuz kent özeklerine yakınlık önemlidir.

Ankara'nın başkent olarak ilanından sonra ilk kamu binalarında biri TBMM'dir. İlk kamu binaları Ulus ve çevresinde yoğunlaşmaktadır. Bunun en önemli sebebi ise TBMM'nin Cumhuriyet caddesinde bulunmasıdır. Daha sonraki yıllarda Ulus-Yeni Şehir arasında kamusal mekânlar tek tek inşa edilmeye başlanmıştır. İstasyon Caddesi, Cumhuriyet Caddesi Anafartalar, Kızılbey Caddesi boyunca yönetsel özek meydana gelmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında kamu kuruluşlarının yer seçiminde kale ve çevresine yakınlık önemli bir kıstas olmuştur. Bugün merkezi yer özelliğine sahip bu alanlar kamusal mekânlarla işkâl edilmiştir. Daha sonra Milli Müdafaa caddesinde inşa edilen Genelkurmay Başkanlığı ve Milli Savunma bakanlığı ile Atatürk Bulvarı üzerinde kurulan bakanlıklar kamusal alanların en yoğun bulunduğu alanlardır. Devam eden yıllarda Atatürk Orman çiftliğinin kurulması, Güneyde Çankaya köşkünün ve elçiliklerin Çankaya-Atatürk bulvarı üzerinde kurulması şehrin gelişim yönünün güneye doğru olmasına sebep olmuştur.

1960 yılları ile başlayan yeni dönemde, yeni anayasa doğrultusunda kurumsallaşmalar ve kalkınma planları ortaya çıkmıştır. Bakanlık ve bağlı kuruluşları özellikle Ulus ve Kızılay'da kiralık binalara dağılmışlardır. Yürütme organına bağlı kuruluşlar yanında, Anayasa Mahkemesi, Danıştay gibi yüksek mahkemelerde kiralık yapılarda yer seçmek zorunda kalmıştır (Altaban, 1986, s.37 b).

Kentin idari yapısında meydana gelen değişiklikler ilk olarak iktisadi yapıda etkisini göstermiştir. Kamu kurum ve kuruluşlarının sayısının artmasına paralel olarak hizmetler sektöründe çalışanların sayısında artışlar meydana gelmiştir. 1931 yılında kamu hizmetlerinde çalışanların nüfusu 4.920 iken, 1965 90.000'ne 1997'de 230.000 ve 2013 yılında enformel bilgilere göre 400.000'i aşmıştır (Akçura,1971, s.31,Gökçe, 2005, s.320).

Herhangi bir yerleşmenin şehir olup olmama kriterlerinden birisi de İktisadi fonksiyonlardır. İktisadi fonksiyonların oranları iktisaden faal nüfustan ne kadar bir istihdamın yapıldığı bilgileri şehrin hem bugününe hem de geleceğine ışık tutabilir. Buna göre nüfusun %50'sinden fazlası tarım dışı sektörlerde çalışıyor ise o yerleşim birimi kent kabul edilmektedir (Doğanay, 1997, s.424). Bir yerin kır ya da kent kabul edilmesi tarım dışı sektörlerin varlığına bağlıdır (Akdemir 2004 s.205).

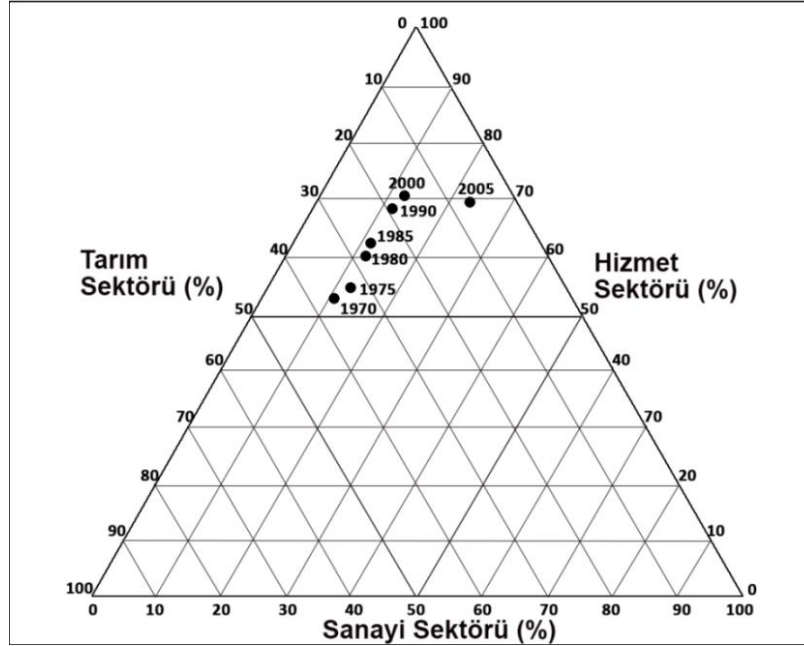
Ankara cumhuriyetin ilanından sonra değişen iktisadi yapısıyla hizmetler sektörünün ön plana çıktığı bir kent durumuna gelmiştir. Kentte yaşanan bu fonksiyonel değişim hizmetler sektörünü canlandırırken, tarım sektöründe ise istihdamın azalmasına neden olmuştur. Çünkü başkentlik fonksiyonu birlikte artan nüfusun, kent çevresinde verimli tarım alanlarını istila etmesin ve tarımda çalışan kişilerin ise hizmet ve sanayi sektöründe geçmeleri bu azalmada etkilidir. Şehrsel fonksiyonlar daima sabit olan ve şehri daima aynı tutan fonksiyonlar değildir (Tablo 14). Fonksiyonu doğuran şartların ortadan kalkması, fonksiyonunda ölümü demektir. Buna ek olarak fonksiyonun yitimi şehirde geri kalması veya ortadan kalkması anlamına gelebilir. Bu nedenle şehrin fonksiyonel devamlılığı şehrin kaderini de tayin eden asli unsurlardandır (Akdemir, 2004, s. 207). Ankara ve Keçiören'de tarımsal fonksiyon önemini kaybederken sanayi sektöründe yaşanan gelişmeler, şehrin devamlılığı açısından son derece önemlidir. Özellikle sanayi alanında yapılan yatırımlar hem ülke hem de Ankara açısından olumludur. İdari fonksiyonlarda meydana gelen değişikliğe bağlı olarak gelişen ve büyüyen şehirde, sanayi alanında yapılan yatırımlar ve her geçen gün büyüyen yapısı ile kentin hizmet + sanayi kenti olmaya götürmektedir. Kentte tarım sektöründe çalışanların payı azalırken, özellikle sanayi sektöründe yaşanan gelişmeler dikkat çekicidir. Sanayi sektöründe yaşanan gelişmelerin en önemli sebepleri ise ulaşım ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler ve kent çevresinde hinterlandını sürekli genişleten sanayi tesislerinin varlığıdır. Ancak sanayi sektöründe yaşanan tüm gelişmelere rağmen kentin hâkim sektörü, hizmetler sektörüdür (Tablo 14).

Tablo 14: Ankara’da İktisaden Faal Nüfusun Sektörel Bölünüşü (1970-2005)

SEKTÖRLER	1970		1975		1980		1985		1990		2000		2005	
	Çalışan Nüfus	%	Çalışan Nüfus	%	Çalışan Nüfus	%	Çalışan Nüfus	%	Çalışan Nüfus	%	Çalışan Nüfus	%	Çalışan Nüfus	%
Tarım	263986	36	313419	32,3	271664	27,6	288097	26,4	200191	18,1	223488	16,2	94000	7,2
Sanayi	79586	10,8	136686	14,1	130490	13,2	141330	13	147758	14,3	184897	13,4	30300	24
Hizmet	343572	53,2	521562	53,6	582053	59,2	660903	60,6	755376	67,61	970314	70,4	89300	69
Toplam	343572	100	971667	100	984207	100	1090330	100	1103325	100	1378699	100	213600	100

Kaynak: DIE, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, Nazım İmar Planı 1970,1990, 2005 Raporları, TÜİK

Ankara’nın iktisaden faal nüfusun sektörel bölünüşüne bakıldığında, kentte hâkim sektörün hizmetler sektörü olduğu görülmektedir (Grafik 11). Bunun aksi bir durumda beklenmemektedir. Çünkü ülkenin idari merkezi olmasından dolayı kentte beraberinde alt hizmetler sektörünün de gelişmesine neden olmuştur. Ankara’da 1970 yılında nüfusun % 53,2 hizmet sektöründe çalışırken, nüfusun % 36 tarım ve %10,8 sanayide çalışmaktadır. Zaman içinde sanayi ve hizmet sektöründe çalışanların sayısı artarken tarım sektöründe çalışanların oranı azalmaktadır. 2005 yılında hizmet sektöründe çalışanlar % 15’lik bir artışla %69’unu oluştururken tarım sektöründe çalışanların oranı %28,7’lik bir azalış ile % 7,3’nü sanayi de çalışanların oranı ise 12,7’lik bir artışla %23,5’lik bir paya sahiptir.

Grafik 12: Ankara’da İktisaden Faal Nüfusun Sektörel Bölünüşü (1970-2005)

Tablo 14 ve Grafik 12’den anlaşılacağı üzere Ankara hizmetler şehridir. Kent’te hizmetler sektörünün bu kadar egemen olmasında yadırganacak bir durum yoktur. Çünkü kentin gelişimi ve büyümesi tamamen hizmetler sektöründe yaşanan gelişmelere paraleldir. Fakat sanayi ve tarım sektöründe 1970’ten 2005 yılına kadar değişimler yaşanmıştır. Tarım sektörü her geçen dönemde önemini kaybederken, sanayi sektörü kente yeni bir kimlik kazandırma yolunda ilerlemektedir. Kentte özellikle 2000 yılından sonra yapılan sanayi yatırımları ve yaratılan yeni istihdam alanları ile yükselme yaşanmıştır. Grafik 12 detaylı incelendiğinde tarım ve hizmetler sektörünün hâkim olduğu bir kent izlenimi vermektedir. Oysa uygulamada durum tam tersidir. Çünkü kullanmış olduğumuz verilerin metropol alan ve diğer ilçe merkezleri ayrı ayrı temin edilememesinden ve TÜİK ile Ankara Belediyesi bünyesinde yapılan çalışmaların il bazında olmasından dolayı hizmet ve tarım sektörlerinin hakim olduğu görüşünü vermektedir. Çünkü Ankara metropol alan ve diğer ilçeler olmak üzere ikili bir yapıdadır. Diğer ilçelerde (Akyurt, Ayaş, Bala, Beypazarı, Çamlıdere, Çubuk, Elmadağ, Evren, Gölbaşı, Güdül, Haymana, Kalecik, Kazan, Kızılcahamam, Nallıhan, Polatlı ve Şereflikoçhisar) tarımsal arazi varlığı ve tarımla uğraşan nüfus varlığı faal nüfusun sektörel bölünüşüne etki etmektedir. Fakat son yıllarda Polatlı OSB, Kazan OSB ve Elmadağ ile Çubuk’ta ulaşım ve teknolojinin gelişmesi, sanayi tesislerinin metropol çevresinde uygun kuruluş yeri bulamamasından dolayı bu ilçelere kayması 2000 yılından sonra sanayi sektöründe canlanmalara neden olmuştur.

Ankara’nın başkent olmasıyla başlayan süreçte nüfus artışına bağlı olarak büyüyen kent, dünya kentlerinin aksine önce hizmet sektörünün yön verdiği bir kent haline gelmiştir. 1970 yılında % 53,2 olan hizmet sektörü istihdamı 35 yılda sürekli artış göstermiş ve toplam istihdamın üçte ikisini oluşturmuştur. Bu artış tarım sektöründe çalışanların azalmasının ve sanayinin de istenilen düzeyde olmamasıdır. 2007 yılı başında Price Waterhouse Coopers (PWC) adlı uluslararası bir danışmanlık şirketi tarafından yayınlanan Dünya kentlerinin ekonomik kapasiteleri ve hacimleri çalışmasında 2005 yılı verilerine dayalı sıralamaya göre, Ankara, Dünyanın en büyük 94. ekonomisine sahip kentidir. Aynı listede Tokyo 1, Newyork 2, Los Angeles 3, Chicago 4, Paris 5, Londra 6 ve İstanbul 34, İzmir ise, 117. sıradadır. 42 milyon \$’lık ekonomik hacminin yıllık %5’lik büyüme hızıyla Ankara’yı 2020 yılında Dünyanın 87. büyük ekonomisi yapacağı tahmin edilen araştırma, İstanbul’u aynı yıl için, 27., İzmir’i ise, 114. sırada öngörmektedir. 2020 yılı için Ankara’yı 87 milyon \$’lık bir ekonomik

hacme çıkacağı yönünde öngören bu analiz verileri, Ankara kentinin kendisine koyduğu ekonomik veriler bağlamında önemlidir (2023 Nazım İmar Planı raporları s.34).

2000 yılında il bazında % 70 olan hizmetler sektörünün istihdamında araştırma sahası Keçiören'in oranı % 20'dir. Bununla birlikte Keçiören'de toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetler % 58 ile önemli bir alan sağlamaktadır. Bunu %16,2'lik kısmı ile mali kurumlar, sigorta, taşınmaz mallar, % 12,1'lik istihdam oranı ile inşaat ve ulaştırma, haberleşme ve depolama ve % 1,7 ile elektrik, gaz ve su alt sektörü izlemektedir (Tablo 15).

Tablo 15:Ankara'da Hizmet Fonksiyonunun Sektörel Bölünüşü (2000)

Hizmetler Sektörü	Altındağ	Çankaya	Etimesgut	Gölbaşı	Keçiören	Mamak	Sincan	Yenimahalle
Elektrik Gaz ve su(%)	1,4	1,2	1,1	9,0	1,7	1,7	2,2	1,8
İnşaat(%)	14,5	7,8	7,2	22,5	12,1	12,3	15,0	9,1
Ulaştırma haberleşme ve depolama(%)	12,8	5,6	5,2	10,1	12,1	9,7	11,2	9,2
Mali kurumlar ve sigortalar(%)	13,0	19,6	10,5	10,6	16,2	12,7	11,8	17,9
Toplum hizmetleri Sosyal ve Kişisel Hiz.	58,3	65,7	76,0	47,8	57,9	63,5	59,8	62,0

Kaynak:2023 Başkent Ankara İmar Planı Açıklama Raporu Etütler ve Müdahale Biçimleri, TÜİK

Çalışanların yaptıkları işlere göre dağılımlarına bakıldığında Çankaya'da ilmi ve teknik işlerde çalışanların oranı hizmetler sektöründe çalışan nüfusun %43,3'ü, idari personel ve benzeri işlerde çalışanlar ise 27,4'ünü oluşturmaktadır. Keçiören'e bakıldığında ise ilmi ve teknik işlerde çalışanlar %4,2 iken, idari ve benzeri çalışanlar ise tüm kentte hizmetler sektöründe çalışanların %47,9 'u nu oluşturmaktadır. Çankaya'da uzmanlık gerektiren işlerde çalışanların yani üst düzey işlerde çalışanların sayısı fazla iken, Keçiören daha çok kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan nüfusa sahiptir (Tablo 16).

Tablo 16:Ankara'da İktisaden Faal Nüfusun Yaptıkları İşlere Göre İlçelere Bölünüşü (2000)

Hizmet Sektörü%	Altındağ	Çankaya	Etimesgut	Gölbaşı	Keçiören	Mamak	Sincan	Yenimahalle
İlmi ve teknik elemanlar, serbest meslek	27,2	43,3	27,4	32,2	4,2	25,1	24,3	39,2
Müşavirler, direktörler ve Üst kademe	7,8	11,1	27,5	8,8	11,6	4,6	4,3	9,0
İdari Personel ve Benzeri Çalışanlar	30,1	27,4	22,0	25,7	47,9	33,7	35,0	32,2
Hizmet İşlerinde çalışanlar	34,9	18,1	23,1	33,3	36,3	36,6	36,4	19,6

Kaynak:2023 Başkent Ankara İmar Planı Açıklama Raporu Etütler ve Müdahale Biçimleri, TÜİK

Tablo 16 incelendiğinde Keçiören'in memur kenti olduğu ortaya çıkmaktadır. Çünkü kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanların büyük bir çoğunluğu Keçiören'de ikamet etmektedir. Kamu kuruluşlarında çalışanların oranlarının aksine, ilmi ve teknik

eleman ve serbest meslek grubunda çalışanların oranı çok azdır. İki hizmet kolu arasındaki kentteki sosyal yapının bir sonucudur. Çünkü Keçiören’de binaların neredeyse tamamı konut olarak kullanılmaktadır. Bu durum yeni istihdam alanları yaratılmasının önüne geçmekte ve uzmanlık gerektirmeyen toplumsal faaliyet kollarında gelişmelere neden olmaktadır. Kent içinde atölye, küçük sanayi tesisleri gibi kullanan mekânların neredeyse hiç olmaması memur kenti olmasına neden olmaktadır. Keçiören’de yaşanan bu farklılaşma kentli nüfusun her gün anakent merkezine hareketine neden olmaktadır. Günlük yaşanan bu hareket, kent nüfusunda dalgalanmalara neden olmaktadır. Örneğin Keçiören’de istihdam edilen nüfusun Ankara’ya hareketi gece-gündüz ve hafta içi-hafta sonu olmak üzere kent nüfusunun değişimine neden olmaktadır.

Yerleşmeler farklı dönemlere ait ekonomik, sosyal, politik ve teknolojik sistemlerin ifadesi olan kentsel düzenleri katmanlar halinde bünyesinde barındırır. Bütün bu düzenlerin içerisinde ulaşım sistemi kent yaşamının değişmeyen koşulu olarak hâkimiyetini sürdürür (Kılınçaslan, 2012, s.49). Ankara’da kentsel ulaşım sistemlerinin tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Tarihi geçiş yolları üzerinde kurulan Ankara kentinde ulaşım sistemleri şehrin kaderini her döneminde etki etmiştir.

Ankara kentinde cumhuriyetin ilk yıllarında ulaşım yaya ve at arabaları ile sağlanmaktaydı. Kale ve çevresinde kurulmuş Ankara’nın dar mekânda yoğun bir nüfus barındırdığı da bilinmektedir (Tekeli, 2009 s.67). Ulus-Bent deresi arasında sıkışmış olan kentte ulaşım yaya olarak sağlanırken, kent çevresinde bulunan ve bağ evlerinin bulunduğu Keçiören ile ulaşım at arabaları ve kanılar ile sağlanmaktaydı. Kent 1930’ lu yıllarda yatay olarak büyümeye başlayınca kent içi ulaşımında gelişmeye başladı. Ulus-Kızılay ve Keçiören arasında gelişim gösteren K-G doğrultulu kent içi ulaşım sistemleri, Keçiören’in bu yollar etrafında toplanmasına, daha sonra da kentsel mekâna saçılmasına neden olmuştur Böylece yerleşik mekânda kentsel yayılmanın başlangıcı olmuştur. Artan nüfusun kent çevresinde yayılmaya başlaması ve gelişen ulaşım ağları, kentin büyümesine önemli katkıda bulunmuştur

Ankara kentinde hem şehir içi ulaşımın gelişmesine hem de şehirlerarası ulaşım ağının düğüm noktası haline gelmiştir. Günümüzde önemli otoyolların birleştiği noktada bulunmaktadır. İstanbul-Ankara, İzmir-Ankara, Samsun-Ankara, Eskişehir-Ankara, Kayseri- Ankara gibi önemli kara yolları şehrin mekânsal olarak büyümesine ve ayrıca sosyo-ekonomik gelişmesine katkı sağlamaktadır. Kent içi ulaşım

incelendiğinde Ankara kentinin büyüme yönünün ulaşım yollarına paralel olduğu görülmektedir. Özellikle nazım imar planı ile birlikte batı koridoruna yönelen kentin bu alanın belirlenmesindeki en önemli sebep ana ulaşım ağlarının etkisidir. Ankara Kenti çevre illerle bağlantısını sağladığı ana ulaşım arterleri boyunca büyüme göstermektedir.

Demir yolu ulaşım ağının geçmişi çok eskilere dayanmasına rağmen her dönemde ihmal edilmiştir. İlk imar planlarında kentin en önemli iş ve ticaret merkezleri istasyon çevresinde kurulması planlansa da hayata geçirilmesi pek mümkün olmamıştır. Türkiye’de demir yolu ulaşım ağının kesişim noktasında bulunmaktadır. Son dönemler de demir yoluna bağlı ulaşımın artırılması için hızlı tren uygulamaları başlatılmış ve Eskişehir Ankara ve Konya Ankara hızlı tren hatları kurulmuştur. Bu iki şehrin Ankara ile olan etkileşimini artıran hızlı tren projeleri her geçen gün üç şehir arasındaki mesafeleri kısaltmakta ve hareketliliği sürekli hale getirmektedir.

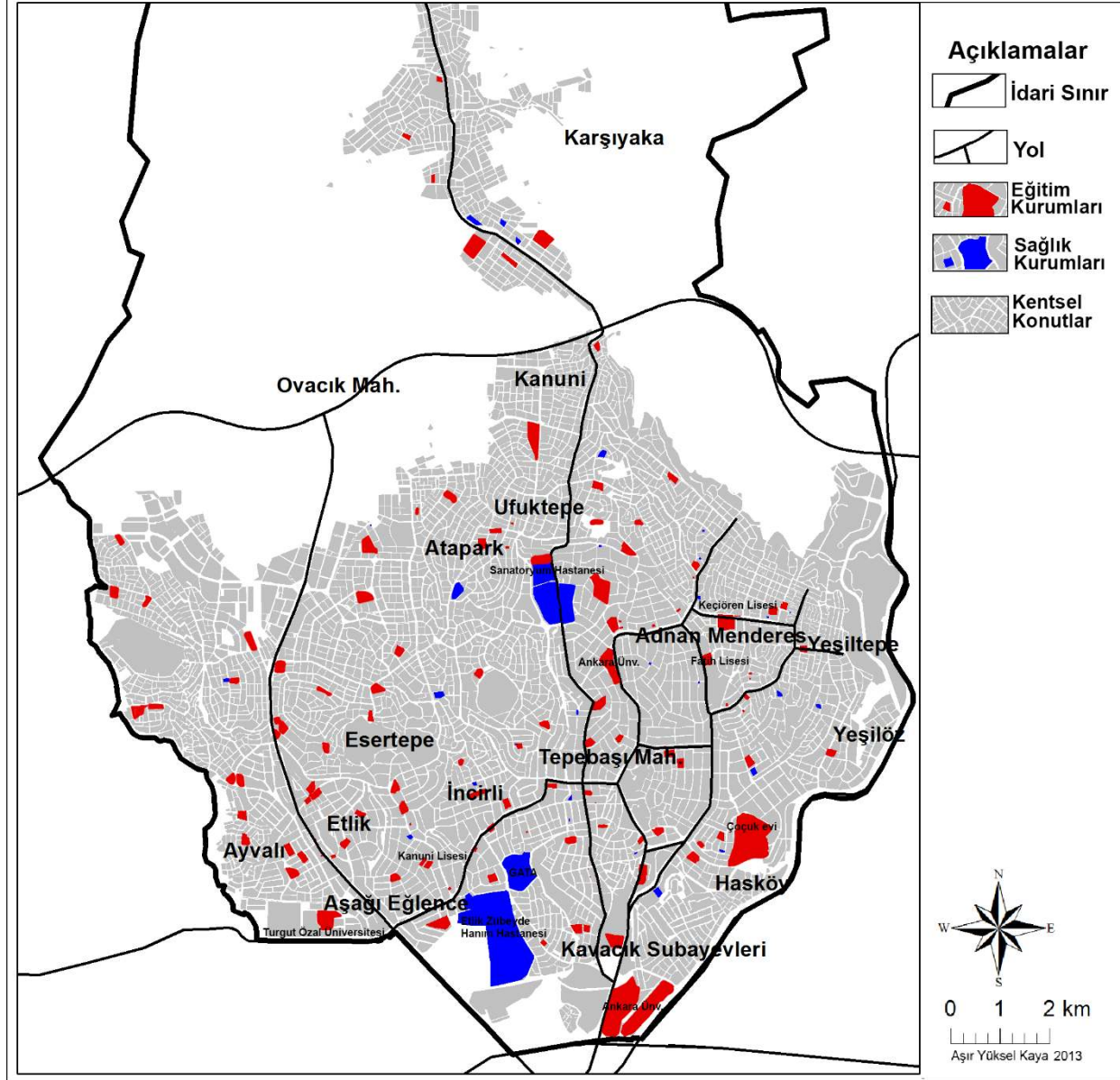
Günümüzde Ankara kenti hem kent içi ulaşımı hem de yurtiçi ve dünya ölçeğinde büyük bir yere sahiptir. Ankara’nın Kuzeydoğusunda kurulan Esenboğa Hava Limanı ülkemizin en önemli havalimanlarından biridir. 1985 yılında kurulan havalimanı 10 milyon yolcu taşıma kapasitesine sahiptir. Havalimanının hızla büyümesi ve etkinliğini artırmasına paralel olarak Ankara’nın sosyal ekonomik olarak büyümesine katkı sağlamaktadır. Artan yolcu kapasitesi ve havalimanının etki sahasının sebebi ile kentin KD-D gelişmesine de katkı sağlamaktadır. Bu etki sebebiyle birçok lojistik ve teknoloji firması Esenboğa yolu üzerinde yer seçmektedir. Ayrıca Keçiören ve Altındağ arasında topografik olarak yerleşmeye elverişli olmayan arızalı reliefe sahip olan Esenboğa havalimanı yolunda düzensiz kentleşme görülmesine neden olmuştur. Son dönemlerde Ankara’nın en prestijli girişi olmasından dolayı kentsel dönüşüm ve yenilemelere sahne olmaktadır. Bu durum Keçiören’in doğusunda, Hasköy, Yeşilköy ve Yeşiltepe mahallelerinin kentsel rantını artırmakta ve geçmişte gecekonduların en yaygın bulunduğu bu mahallelerin planlı ve düzenli bir kent alanı haline gelmesine neden olmuştur.

Ankara ve Keçiören’de eğitim fonksiyonu, kentsel işlevler içerisinde önemli bir yere sahiptir. Okuryazarlık oranı %90’ı bulan kentte okulların yer seçimi önemlidir. Akdemir’in de dediği gibi okul çağındaki nüfusun miktarı, cinsiyete göre bölünüşü, okul-öğrenci-öğretmen korelasyonları, Milli Eğitim Bakanlığı ve taşra teşkilatları tarafından önemli olabilir. Diğer idari teşkilatlar içinde bunu bilmek önemli olabilir. Fakat coğrafyacı için önemli olan ve izah edilmesi gereken, okulların kuruluş yeri

seçiminde doğal ve beşeri evre özelliklerinin, toplumların yaşamındaki şekillendirici ilişkileri olmalıdır. Arazi kullanımında farklılaşmalara neden olduğu için önemli bir fonksiyona sahiptir (Akdemir 2013 s.2). Araştırma sahasında okulların yer seçiminde doğal koşullardan ziyade beşeri etmenler etkili olmuştur. Çünkü kentsel nüfus yoğunluğuna göre okullar yapıma ihtiyacı duyulmuştur. Aslında olması gereken ise doğal ve beşeri faktörler ile kent içi arazi kullanımına göre okulların yerleri seçilmesi gerekirken hızlı kentleşme ve artan okul ihtiyacının karşılanması amacıyla nüfus yoğunluğuna göre okullar yer seçmiştir. Keçiören’de ilköğretim kurumlarının mekâna dağılışı dengeliyken, yükseköğretim kurumları ise Keçiören’in belirli noktalarında dağılışı göstermiştir. Araştırma sahasının Güneyi ve Etlik yükseköğretim kurumlarının bulunduğu mekânlardır. Ankara’da yükseköğretim kurumları ise Nazım imar planı ve kentsel gelişim yönünün Eskişehir aksına taşınmasıyla buralarda yerleşmişlerdi. ODTÜ, Hacettepe Üniversitesi, Bilkent Üniversitesi, Başkent Üniversitesi ve Çankaya Üniversitesi bu aks üzerine taşınmış ve kent içinde okulların dağılışında önemli bir karakter oluşturmuştur.

Araştırma sahasında okulların mekâna dağılışıncı incelendiğinde, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakóltesi, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakóltesi Sosyal Hizmetler Bölümü, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakóltesi, Gülhane Askeri Tıp Fakóltesi, Devlet Meteoroloji Genel Müdürlüğü Yüksekokulu kampüs alanları, araştırma sahasının GB ve G’de bulunmaktadır. Bunun dışında ilk ve ortaöğretim kurumları araştırma sahasında kentleşmenin tamamlandığı, konut alanlarının en yoğun olduğu Kuzey Ankara Çevre yolunun güneyinde yoğunlaşmaktadır. Özel ve remi eğitim kurumları içerisinde en fazla paya % 65 ile dersane ve özel okullar kaplamaktadır. Kamu eğitim kurumları ise %35’lik bir orana sahiptir. Keçiören de devlete ait okulların oranının bu denli yetersiz olması ortaya çıkan eğitim kurumu yetersizliğinin özel okullardan karşılanması şeklinde yorumlanması yanıltıcı olmayacağı gibi araştırma sahasının sosyo-demografik durumunuzda ortaya koymaktadır. Etlik, Ayvalık, Tepebaşı, Gazino, İncirli Mahallesi, Kavacık Subayevleri mahallelerinde yoğun bir dağılışı göstermektedir. Bu mahallelerin hem merkezi yer olması ve sosyo-ekonomik olarak gelir seviyesinin yüksek olmasından dolayı eğitim kurumlarının yer seçiminde önemli olmuştur (Harita 16).

Harita 16: Keçiören'de Eğitim Kurumları ve Sağlık Kuruluşlarının Dağılışı (2013)

Keçiören’de eğitim kurumları ve sağlık kuruluşları, kentsel arazi kullanımı ve yer seçmede önemli bir kriter oluşturmıştır. Özellikle Araştırma sahasının kuzeyinde bulunan Sanatoryum ve Ankara Araştırma Hastanesi çevresine göre cazibe merkezi oluşturmıştır. Adından da anlaşılacağı üzere sanatoryum caddesi üzerinde bulunan bu iki önemli sağlık kuruluşu, ulaşım ağlarının da gelişmesine katkı sağlamıştır. Gelişen ulaşım ve alt yapı sistemleri, yeni kentsel alanlar ve muhtemel bir MİS bölgesi oluşmasına sebep olmuştur. Güneyde bulunan GATA ve Etlik Kadın Doğum hastaneleri ise Keçiören’in etki sahasını geliştirmektedir. Ayrıca bu sağlık kuruluşlarının etkisiyle Yıldırım Beyazıt Üniversitesi ve Turgut Özal Üniversitesi ile Metro ve Antares gibi alışveriş merkezlerinin de yakın çevrelere toplanmasına neden olmuştur. Bu toplanma yani pota etkisi kentsel konutların şekil ve form değiştirmelerine neden olmuştur. Özellikle Antares alışveriş merkezi ile başlayan skyline mimari, ve artan kentsel rantla birlikte çok katlı konutların mekânda görülür hale getirmiştir (Foto 9, 10).

Foto 9: Etlik Yıldırım Beyazıt Üniversitesi ve Skyline Konut Dokusu; Kentsel Fonksiyonların gelişmiş olduğu Etlik, Halil Sezai Erkut caddesi ve Eşref Bitlis Caddesi üzerinde, Gülhane ve Etlik Kadın Doğum hastanesinin etkisiyle ilk olarak Antares, daha sonra Metro gibi alışveriş merkezlerinin gelmesiyle başlayan süreçte konut dokusu ve biçimi değişmiştir. Ayrıca bu gelişmeler doğrultusunda Yıldırım Beyazıt ve Turgut Özel Üniversitesinde bu dairenin içinde kurulmuştur.

Foto 10: Kentsel Fonksiyonların Bir Özekte Toplanması Etlik

Genel olarak kentsel ortam ile ilişkilerine bakıldığında daha çok mekânın belirleyici olduğu görülmektedir. Ancak son dönemlerde Yüksek sekiler ile Alçak plato sahaları arasındaki eğimli yamaçlarda şehir sürekli yükselmektedir. Topografyanın yerleşmeye elverişsiz alanlarında sürekli bir konut dokusu ile bitişik mimarilerin yerini tek tek skyline konutlara bırakmaktadır. Konut tipolojisinde değişim yaşanmasına neden olan en önemli faktör ise kentsel fonksiyonların bir özekte toplanmaya başlamasıdır. Bu özek çevresinde değişime neden olmuştur.

3.4. Cumhuriyet Dönemi, Ankara ve Keçiören’de Kentleşme

Başkent olarak ilan edildikten sonra Ankara’nın peyzajı tamamen değişmeye başlamıştır. Başkent olmanın ve idari yönetim merkezi olmasından dolayı Ankara, ülkenin bütün iktisadi, idari ve toplumsal yaşamını etki sahası içine almıştır.

1923 yılından itibaren artmaya başlayan nüfusla birlikte kent büyümekte ve yeni yerleşim birimleri ortaya çıkmaktadır. Fakat bu dönemde nüfus yoğunluğu Kale çevresinde artmaktadır. Kent merkezi Bentderi ve Ulus civarı iken çıkartılan yasalarla birlikte kent büyümeye başlamıştır. Bu dönemde kırsal karakter gösteren Keçiören, kent özeğinde yaşanan değişim ve dönüşümlerden doğrudan etkilenmemiştir. Çünkü kentsel yatırımlar Ulus-Kızılay odaklı olduğu için, kent çevresinde bulunan yerleşmeler kırsal karakterlerini korumuşlardır.

Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra 16 Şubat 1924 tarihinde 417 sayılı yasa ile Ankara Şehremaneti kurulmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında Ankara’ya verilen önem, rakamlara da yansımış durumdaydı. Yatırımların yeni başkente yönelmeye

başlaması kısa sürede buranın çekim odağı olmasını sağlamış, bunun sonucunda da Ankara Cumhuriyetin ilk döneminde nüfusu en hızlı artan kent olarak kayıtlara geçmişti. Sözelimi, 1919’da 20.000, 1927’de 74.000 olan nüfus 1945’de 226.712’e ulaşmıştır (Yavuz, 1980 s. 13, Keleş, Duru 2008, s.29). Fakat bu nüfus artışından Keçiören etkilenmemiştir. Çünkü kent planları ve yatırımları daha çok Ulus-Kızılay ve Çankaya’ya yapılmasından dolayı yeni kentlilerinde bu ötekler çevresinde yoğunlaşmasına neden olmuştur. Ankara kent nüfusu sürekli artarken, Keçiören’de ise 1960’a kadar 33 yıl nüfus homojen bir yapıdadır (Tablo 17).

Tablo 17: Keçiören ve Ankara’da Kent Nüfusun Gelişimi (1927-2012)

	KEÇİÖREN			ANKARA		
	KIR	ŞEHİR	TOPLAM	KIR	ŞEHİR	TOPLAM
1927	...	...	...	...	74553	74553
1935	6356	...	6356	43818	122720	166538
1940	6356	...	6356	445723	157242	602965
1945	6385	...	6385	468814	226712	695526
1950	7010	...	7010	531157	288536	819693
1955	7037	...	7037	669643	451241	1120884
1960	8725	30562	39287	671313	650067	1321380
1965	11398	45370	56768	738642	905660	1644302
1970	...	154243	154243	805506	1236152	2041658
1975	...	225345	225345	884289	1701004	2585293
1980	...	320810	320810	976934	1877755	2854689
1985	9831	433559	443390	1002161	2304166	3306327
1990	12277	523891	536168	652032	2584594	3236626
2000	47650	625167	672817	650983	3356877	4007860
2007	97174	746361	843535	325866	4140890	4466756
2008	...	779905	779905	153051	4395888	4548939
2009	...	796646	796646	136881	4513921	4650802
2010	...	817252	817252	130460	4641256	4771716
2011	...	831229	831229	128777	4762116	4890893
2012	...	840809	840809	123406	4842136	4965542

Kaynak: DİE Nüfus Sayımları 1927-2000, TÜİK, Nüfus İstatistikleri, ADNKS ve Genel Nüfus Sayımı Sonuçları 2007-2012, İmar ve İskan Bakanlığı Ankara Metropolitan Alan Nazım Bürosu 1970 ve 2010 çalışmaları, Şenyapılı T., 2004; Barakadan Gecekonduya 1923-1960, İletişim Yayınları, İstanbul

Tablo 17 incelendiğinde Ankara ve Keçiören’de kentleşmenin aynı dönemlere denk gelmediğini göstermektedir. Fakat aynı coğrafi ünite içerisinde bulunan bu iki yerleşme arasında kentsel nüfus gelişimin farklı olmasının yegâne sebebi kentleşme politikalarında araştırma sahasına yer verilmemesiyle açıklanabilir. Kentte nüfus yoğunluğunun artması ile birlikte yeni mekânlar kurgulanmıştır. Bu dönemde yapılan yatırımlarının büyük çoğunluğunu kamu binaları oluşturmuştur. Kentsel gelişme harcamaları daha çok idari nüveyi oluşturmak için harcanmıştır. Bu amaçla planlanmış kent Lörcher Planı ile “Eski Kent’i” planlanmış “Yeni Kente” bağlayan Atatürk bulvarı boyunca kamusal mekânlar kurulmuştur. Daha sonraki dönemde uygulanan Jansen

Planı da idari mekânları dayanak olarak almıştır. Kentsel yaşam daha çok buralarda düzenlenen aktivitelerle gerçekleşmiştir.

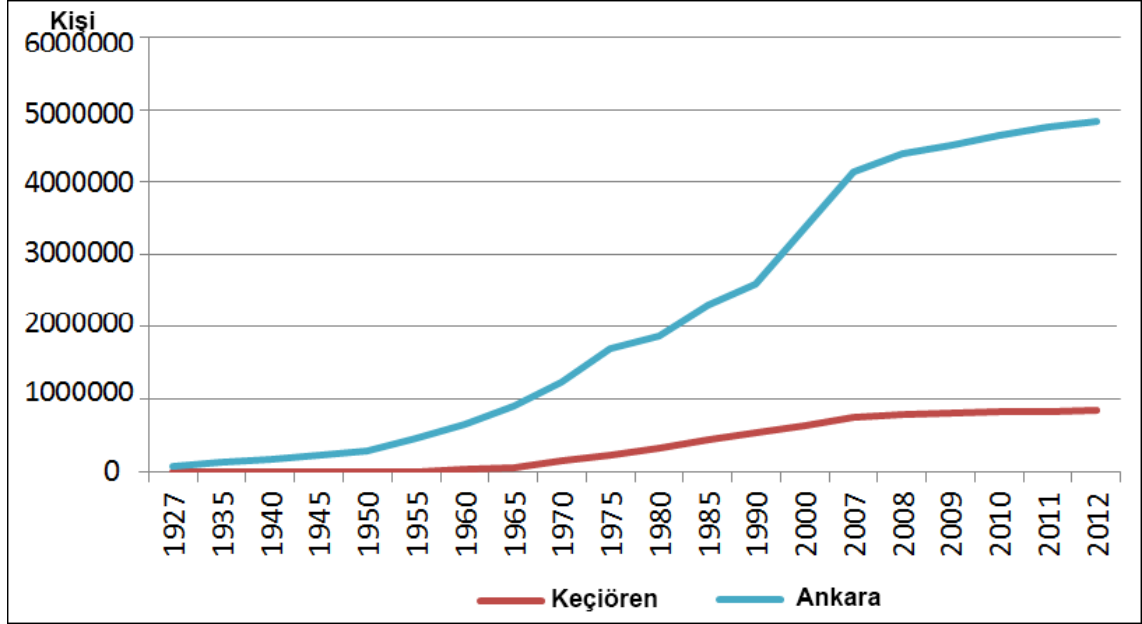
Cumhuriyetin ilk dönemlerinde yerel yönetimlerle ilgili yeni yasalar çıkartılmıştır. 1930'lu yıllar Ankara'sının en önemli özelliği, birbiri ardına gerçekleştirilen kentsel düzenlemelerin yaşama geçiriliş biçiminin denendiği yer olmasıydı. Düzenli bir kentleşmeyi sağlamayı amaçlayan bu yasaların ardında, **Ankara'yı çağdaş kent yaşamını Türkiye'ye yansıtacak mekân olarak tasarlama düşüncesi bulunmaktaydı.** 1930'da Belediye Kanunu, 1933'da Belediyeler Bankası ile Yapı ve Yollar Kanunu, 1934'de Tapu Kanunu ve 1939'da Belediye İstimlâk Kanunu çıkarılırken hep Ankara göz önünde bulundurulmuştur (Keleş, Duru 2008, s.30). Tüm bu kanunlarla birlikte hem ülke kentleşmesi ön planda tutulmuş hem de lokal olarak Ankara kullanılmıştır. İlk uygulamaların Ankara'da olması idari özeğin bulunuyor olmasındandır.

1950 öncesinde nüfusu 50.000'nin üzerinde olan kentlerin nüfus artışları değerlendirildiğinde, kentleşmenin çok yavaş ve genellikle kentlerin kendi iç dinamiklerinden kaynaklandığını ortaya koyan veriler dikkati çekmektedir. Önde gelen birçok büyük kentteki nüfus artışı binde 20-30 arasında değişirken; Ankara binde 61'lik artış hızıyla diğerlerinden kolaylıkla ayrılmaktadır. Kuşkusuz bunun en temel nedeni, Ankara'nın 1923'te başkent ilan edilmesiyle aldığı yoğun göçlerdir ve bu faktör, Ankara'yı 1950 öncesinde nüfusu % 6'nın üzerinde artan tek kent durumuna getirmiştir (Işık, 2005, s.61). Ankara'ya yapılan bu yatırımlar ile birlikte kentsel kriterlere göre nüfusun artmasına ve kentsel mekânın büyümesine sebep olmuştur. Yani kentsel işlevleri değişen Ankara'da kent nüfusunun artmasıyla birlikte kentin sosyal ve iktisadi yapısında değişiklikler meydana gelmiştir. Bu durum Ankara'nın kentleşmesine Ankaralıların ise kentsel yaşam biçimlerine, kentlileşmesine neden olmuştur.

Demografik olarak büyüyen şehir, idari kararlarla birlikte yeni işlevler yüklenmekte ve kentli nüfusu her geçen gün artmaktadır. Bir mekânın kentleşmesinin en önemli sebepleri orada nüfusun rakamsal olarak büyümesiyle mümkündür. Başkent Ankara ve Keçiören'in nüfusu sürekli artmaktadır. Ankara kent nüfusu sürekli artarken, Keçiören'de 1960'lardan sonra kentli nüfus bu artışa dâhil olmuştur (Grafik 13). Daha öncede belirtildiği gibi 1960 yılına kadar homojen bir karakter gösteren Keçiören nüfusu, bu dönemden sonra Ankara'da yaşanan gelişmelere bağlı olarak yeni kentlilerin

ve kentli nüfusun yerleştikleri bir yer haline gelmiştir. Keçiören’de bu nüfus artışına Ankara özeğinden ve kente yeni gelenlerin yerleşmeleri sebep olmuştur.

Grafik 13: Keçiören ve Ankara’da Kent Nüfusun Gelişimi (1927-2012)

3.5. Demografik Kentleşme Dönemi

Kentleşme dar anlamda; kent kabul edilen yerleşim birimleri ile kentlerde yaşayan nüfusun artışını ifade eder. Kentsel nüfus, bir yandan doğumların ölümlerden fazla olmasından, öte yandan köylerden ve kasabalardan gelenlerle, yani göçlerle artar. Gelişmekte olan ülkelerin şehirlerinde doğurganlık eğilimleri genellikle azaldığı için, kentleşmenin daha çok kırsal kesimden kentlere göçle beslenir. Kentleşmenin dar anlamdaki tanımı, demografik nitelik taşır (Keleş, 2010, s.27).

Ankara’da kentleşme 1920’li yıllarda başlamıştır. Bu dönemde meydana gelen kentsel fonksiyon değişimiyle birlikte kentli nüfusun artmasına ve demografik kentleşmeye neden olmuştur. Ancak araştırma sahası Keçiören’de kentleşme, 1960’lardan sonra başlamıştır. Daha önceki dönemlerde bağ evlerinin hâkim olduğu kırsal bir yerleşim birimiyken, 1960’lardan sonra demografik olarak kentleşmeye başlamıştır. Bunun en önemli sebebi kuşkusuz 1960’ler sonrasında başlayan kırdan kente göç olduğunu söylemek yanıltıcı olmaz. 1960 yılına kadar kırsal bir karakter sergileyen kent, bu dönemden sonra yaşanan nüfus artışına bağlı olarak sürekli büyümekte ve gelişmektedir (Tablo 18).

Keçiören’de kentleşmenin yaşanmasında en önemli sebepler, göç ve Ankara’nın fonksiyonel değişimler yaşamasının etkilerini yaklaşık 30 yıl sonra hissetmeye başlamasıdır. Fakat Keleş’in de dediği gibi, kentleşme yalnız bir nüfus hareketi olarak görülürse eksik kavranmış olur. Çünkü kentleşme olgusu, bir toplumun ekonomik ve toplumsal yapısındaki değişmeden doğar (Keleş, 2010 s.27). Bu fonksiyonel değişiklik zamansal olarak Keçiören’i geç etkilemiş gibi görünmesine rağmen Altındağ ve Çankaya’da cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren etkili olmuştur. Özellikle Çankaya ve Altındağ’da yaşanan kentleşme kentin idari yapısında değişmelere bağlı olarak ilk yerleşilen ortamlar olmasıdır. Altındağ kent özeğine yakınlığından dolayı ve Çankaya kamu yatırımlarının merkezinde olmasından dolayı cazibe alanı haline gelmiştir. Altındağ ve Çankaya arasındaki en bariz fark ise kente yeni gelen kırsal nüfus Altındağ ve çevresinde çöküntü alanlarına yerleşirken, Çankaya prestijli konutları, modern mimarilerin ve kent soylularının tercih ettiği bir yerleşim birimidir. Çankaya ve Altındağ’da kentleşme hızı artarken Keçiören ise kent özeğinden farklı bir yerleşme ve kentleşme yaşanmaktadır (Tablo 18).

Tablo 18: Ankara, Keçiören, Çankaya ve Altındağ’da Kentsel Nüfus Artış Hızı ve Oranları (1940-2010)

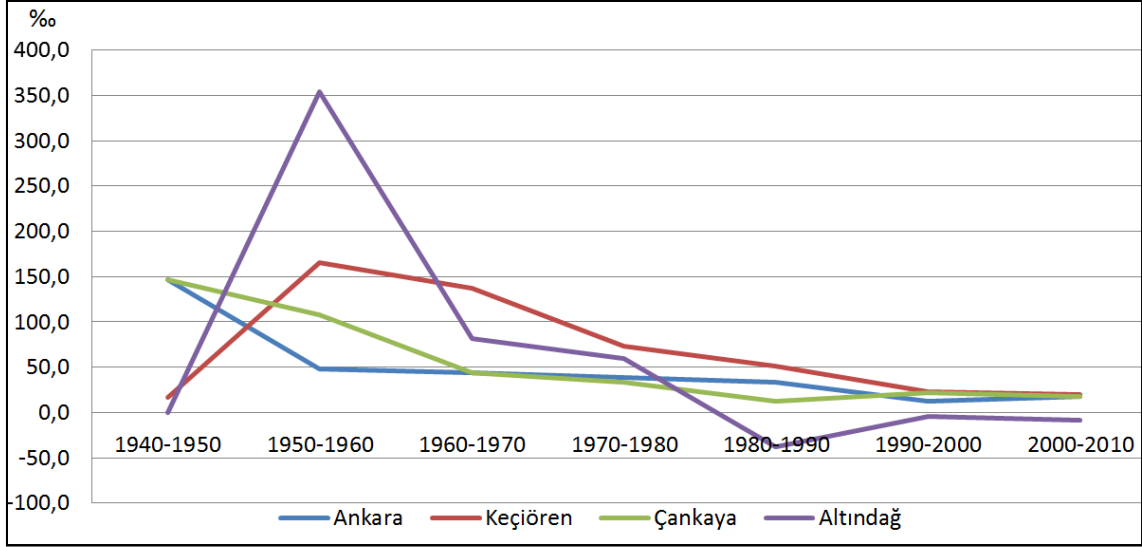
Dönemler	Ankara		Keçiören		Çankaya		Altındağ	
	Artış Hızı (%)	Artış oranı (%)	Artış Hızı (%)	Artış oranı (%)	Artış Hızı (%)	Artış oranı (%)	Artış Hızı (%)	Artış oranı (%)
1940-1950	147,0	335,0	16,9	18,4	147,0	114,6		
1950-1960	47,8	61,2	165,3	49,2	108,1	194,9	353,8	660,2
1960-1970	43,5	61,2	136,8	422,1	43,5	114,8	81,4	125,8
1970-1980	38,3	46,7	73,2	495,9	33,5	41,1	59,7	81,6
1980-1990	33,5	54,5	51,4	292,6	12,6	-22,7	-37,7	-31,4
1990-2000	12,6	57,2	22,7	297,0	21,4	6,5	-4,3	-4,2
2000-2010	17,4	39,8	19,4	108,0	17,4	5,1	-8,9	-8,5

Kaynak: DİE Nüfus Sayımları 1927-2000, TÜİK, Nüfus İstatistikleri, ADNKS ve Genel Nüfus Sayımı Sonuçları 2007-2012, İmar ve İskan Bakanlığı Ankara Metropolitan Alan Nazım Bürosu 1970 ve 2010 çalışmaları, Şenyapılı T., 2004; Barakadan Gecekonduya 1923-1960, İletişim Yayınları, İstanbul

1940-1960 yıllarında en dikkat çekici gelişme Altındağ ve Çankaya ilçelerinde yaşanmıştır. 20 yıllık periyotta Çankaya ve Altındağ kente gelen, kırsal ve kentsel nüfusun katılmasıyla kentsel nüfus artışının yüksek olduğu ilçelerdir. Ancak bu dönemde Keçiören’de nüfus artışı yüksek olmasına rağmen diğer iki ilçe merkezine göre daha yavaştır. Çünkü bu dönemde Keçiören’de kentsel özellikler yeni gelişmeye başlamaktadır. 1960 yılına kadar nüfus artış hızındaki ivmeden dolayı Çankaya ve Altındağ kent çevresine yayılmaya ve ötekler çevresinde düzensiz konut alanları belirlemeye başlamıştır. Her dönem planlamada göz ardı edilen Altındağ kentsel çöküntü alanı haline gelirken, nüfus centrifugal bir eğilim göstererek, dağılma ve saçılmayla

kent çeperinde yeni yerleşim birimleri oluşturmuştur. Bu eğilim Keçiören’de 1960 yılından günümüze kadar demografik olarak büyümesine ve gelişmesine etki etmiştir. 1960 yılından sonra Keçiören’de nüfus artış hızı önemini koruyarak nüfus-konut artışı biçiminde formüle edilecek bir anlayış ile büyümesini sürdürmüştür (Grafik 13).

Grafik 13: Ankara, Keçiören, Çankaya ve Altındağ’da Kentsel Nüfus Artış Hızı ve Oranları (1940-2010)

Keçiören’de nüfus artışı, kentsel mekânın istilasını olarak mekânda, **pota-barut** yani kentsel mekâna **toplanma ve saçılma** şeklinde olmuştur. 1960-1980 yılları arasında Etlik ve Keçiören farkı iki yerleşim birimiyken ulaşım ağlarının gelişmesi ve konut artışından olayı özek çevresinden yayılarak büyümeleri sonucunda kentsel birleşme yani **agglomeration** (conurbation) yaşanmıştır. Bu birleşme, kentsel mekânda toplanma (pota) olmasına ve kent topografyasının özekler ve çevresinden başlayarak istila edilmesine neden olmuştur. Bu istila özekler çevresinde, boş araziler üzerinde gecekondu ile yaygınlaşmıştır. Artan gecekondular sayısının kentleşmeyi olumsuz yönde etkilemesini durdurmak için yasalar çıkartılmıştır. Bu dönemde araştırma sahasının kuzeyinde **Aktepe Gecekondular Önleme** alanı olarak ilan edilmiştir. Fakat her ne kadar yasa çıkartılırsa çıkartılsın, artan nüfusunun konut sıkıntısına çare olamamış ve çarpık kentleşme ürünü olarak gecekondular yaygınlaşmıştır. Aynı zamanda hızlı bir yapılaşma dönemi yaşanmıştır. Bu dönemde kentte yapsatçılar yani küçük girişimci müteahhit tarafından Keçiören, çok katlı binaların yapıldığı bir dönemi yaşamıştır. Kent özeği ve çevresi nüfus-konut artışı, **toplanma ve yığılma** şeklindedir. 1980’den sonra ise özekler çevresinin nüfus taşıma kapasitesinin sınırlarına ulaşması, kentin gelişmeye uygun koşullara sahip alanlara doğru saçılmasına yani barut gibi merkezden çevreye

yayılmasına neden olmuştur. Bu yayılma ulaşım ağlarına bağlı olarak gerçekleşmiştir. Keçiören’de kuzeyde Ufuktepe, Kanuni ve Bağlum gibi yerleşmeler büyümeye ve gelişmeye başlamıştır.

Sonuç olarak Keçiören’de yaşanan kentleşme, nüfus artışına bağlı olarak gerçekleşmektedir. Keçiören’de kentleşme, sanaysiz, altyapısız, plansız bir süreç geçirdiğinden kent çarpık/sağlıksız bir görünüm almıştır. Keçiören’de yaşayanların büyük çoğunluğu kırla olan bağlarını koparmışlardır. Neredeyse tamamı serbest meslek sahibidir, idari yada hizmet sektöründe kente özgü işlerle uğraşmaktadır. Bu insanlar mevsimler ya da güneşin doğuşu batışı tarafından belirlenen tarımsal zaman devirlerini değil-mesai saatlerini- mekanik olarak belirlenmiş zaman aralıklarını izleyen hızlı tempolu uygar yaşam sürerler. Bookchin tarafından yaşanan bu süreç “Kentsiz Kentleşme⁴” olarak tanımlanmaktadır. Bookchin’e göre kent, belirli bir tarihi olan, köklerini doğal çevreden alan son derece ahlaki ve çoğu kez tinsel özelliklere sahip, manevi yerleşmelerdir (Bookchin, 1999, s.32-34).Keçiören’de kentsiz kentleşme yaşanmasının nedenleri;

1. Ankara’nın iktisadi yapısında meydana gelen değişimler sonucunda Keçiören’in yoğun bir göçe maruz kalması
2. Hızlı yapılaşma sonucunda doğal çevrenin yerini suni mekânın alması
3. Hızlı nüfus artışı sonucunda geleneksel yaşam tarzının terk edilerek, yeni kent yaşamının benimsenmesi
4. Kırsal yaşamın bütünleyicilerinin yerini, birbirini tanımayan, bireyselliğin ön planda olduğu yaşam tarzının benimsenmesi
5. Pazara yönelik tüketimin hâkim olması
6. Kırsal karakterlerin görülebildiği kentsel mekânlar ile toplum yapısı

Keçiören’de nüfus artışının fazla olmasından dolayı kentsel mekân aşırı kentleşmiş fakat kentleşme düşük düzeyde kalmıştır.

⁴Bknz: BOOKCHİN M., 1999; Kentsiz Kentleşme, Yurtdaşlığın Yükselişi ve Çöküşü, Ayrıntı Yayınları,İstanbul

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. KEÇİÖREN'İN KENT MORFOLOJİSİ'NİN OLUŞUMU

Kent morfolojisi, yerleşmelerin yapısını, oluşum ve dönüşümünü, mekânsal bünyesini ve karakterini tarih içerisinde geçirdiği evreleri ve yerleşmeleri oluşturan unsurların anlaşılmasına yardım eden bir yaklaşımdır. Bu niteliğiyle kent morfolojisi, kentlerin tarih içerisinde geçirdikleri evreleri, kent dokusunda meydana gelen değişikliklerin belirlenmesinde önemli bir yöntem olarak kullanılmaktadır.

Bilindiği üzere morfolojik yaklaşım, şehir coğrafyası çalışmalarında bir akımı temsil etmiştir. Morfoloji veya fizyonomi şekil, biçim anlamına gelmektedir. Şekil kelimesi “bir nesnenin dış çizgileri bakımından niteliği, dıştan görünüş biçimi olarak tanımlanmaktadır” (Türkçe Sözlük, 1983, s.115). Kavram coğrafyada özellikle yerleşme coğrafyasında yerleşmelerin şekilsel bileşenleri olarak tanımlanabilir (Tolun Denker, 1976, s.4). Yerleşmenin şekil özellikleri ise, onun ana unsuru olan konutların arazi (yerleşim alanı/sit alanı) üzerindeki dağılım düzeniyle ilişkilidir (Özçağlar, 2000, s.64).Şehir mimarisinin gerçekliği, şehrin biçimidir ki buda kentsel artifaktların, kökenleri dâhil bütün kökenlerini özetler gibidir. Şehir Morfolojisi; biçimle ilgili bir betimleme, ampirik olguların hepsini hesaba katar ve ancak titiz bir gözlem aracılığıyla niceliksel olarak ifade etmektir (Rossi, 1982, s.13) Konuyu ele alanlardan biri de Smailes'tir. Smailes, kavramı şehir morfolojisi olarak ele almış, “Urban Landscape” veya “Townscape” (şehrsel görünüm) olarak nitelemiştir. Buna göre “Twonscape”, şehrin fiziksel formu, alan ve binaların yerleşme alanı üzerindeki düzeni olarak tanımlanabilir (Smailes, 1957, s.84). Başka bir anlatımla “Townscape'in” üç önemli bileşeni bulunmaktadır: Bunlar, cadde ve sokak planı veya düzeni, binaların mimari stil ve dizaynı ve arazi kullanımındır(Herbert, Thomas, 1982, s.12). Bütün bu bileşenlere bağlı olarak şehirler, morfolojik olarak, altı grupta incelenmektedir. Bunları lineer (çizgisel), konsantrik, semer, yay ve muhtelif biçimli şehirler olarak sıralamak mümkündür. Fakat zamanla değişik bilim dalları tarafından farklı anlamlarda kullanılan “Townscape”, şehir coğrafyasında yukarıda verilen anlama ek olarak “tamamen öznel şehir imajı” anlamı da kazanmıştır (Carter, 1976, s.142, Johnson, 1966, s.21-23, Aliagaoglu, 2003, s.65)

4.1. Keçiören'in Kent Morfolojisinde Doğal Ortamın Etkisi

Kent morfolojisini ortaya koyabilmek için birçok bileşene ihtiyaç duyulur. Bu bileşenler ise o yerleşimin özelliklerini belirleyen unsurlardır;

1. Kentsel cephe sistemleri
2. Yerleşime açık ve kapalı alanların yoğunluğu,
3. Yerleşimin plan tipolojisi,
4. Sokak görüntüleri,
5. Düğüm noktaları gibi unsurlardır.

Böylece kent biçimi olarak, cadde sokak durumu, binaların yapısı, mesken dokuları, merkezi iş sahası gibi birçok unsur kent morfolojisi içerisinde görülmektedir.

Keçiören'de kent morfolojisini etkileyen doğal etmenler,

1. Topografya, zemin yapısı ve toprak niteliği,
2. İklim
3. Bitki örtüsüdür.

Keçiören farklı jeomorfolojik birimler üzerinde gelişmiş kentsel bir yerleşmedir. Genel olarak arızalı bir topografyaya sahip olmasına rağmen, kentsel arazi kullanımı olumsuz etkilenmemiştir. Arızalı topografya üzerinde, kentleşme yükseltiye bağlı olarak kısmen sınırlandırılmasına rağmen, gelişmeye devam etmiştir. Keçiören ilk yerleşim formuna sadık kalarak büyümemiştir. Yerleşmenin ilk çekirdekleri 850-1000 m arasında gelişmişken, bugün kentleşme 800-1400 m arasında değişmektedir. Keçiören'de ilk yerleşim birimleri olan Etlik ve Keçiören (Asfalt-Dutluk ve Kalaba), alçak sekiler ile yüksek sekiler arasında topografik koşullara bağlı olarak gelişmiştir. Ankara'nın başkent olması ile başlayan süreçte kentleşme K, KD ve KB doğru devam etmiştir. Topografik şartlar elverişli olmamasına rağmen kentleşmenin görüldüğü alanlar ise başta Aktepe Mahallesi olmak üzere, Atapark, Sanatoryum, Köşk mahallesinin bulunduğu alanlarda hem kent dokusu sıktır hem de karmaşıktır (Foto11). Bu mezralarda topografya engebeli ve arızalıdır. Bu durum binaların zaman içinde zeminin kaymalarına bağlı olarak çökmelere, yıkılmalara sebep olmaktadır. Fakat artan nüfus nedeniyle kentsel mekân her geçen gün daha da suni yerler halini almaktadır. Yapay mekân denmesinin nedeni ise bu alanların doğal çevre koşullarından çıkıp beşeri insan tarafından kullanıma açılmaya başlamasıdır.

Foto 11: Keçiören’de konut dokusu; Keçiören’de nüfus yoğunluğunun fazla olması kent topografyasını doğrudan etkilemiştir. Genel olarak topografya kentsel konutlarla örtülmüştür. Fotoğraftan da anlaşılacağı üzere konut dokusu sık ve karmaşıktır.

Keçiören’de kentsel gelişimin ana eksenini G-K doğrultuludur. Çünkü harita 17 görüldüğü gibi D-B yönünde çok fazla engebe bulunmaktadır. Bu durum kentsel gelişimi sınırlandırmaktadır. Çünkü kısa mesafelerde değişen topografya arazi kullanımını zorlaştırmaktadır. Bu durum kent içi ulaşımdan, kent mimarisine kadar birçok unsuru etkilemektedir. Örneğin Keçiören’de sadece Yunus Emre Bulvarı üzerinde, Keçiören-Etlik-Ostim yolu hariç toplu taşıma araçlarının kullandığı D-B doğrultulu ana yol sistemi bulunmamaktadır. Bu durum kent içi hareketliliği kısıtlamakta ve birden çok özekli kentin kendi içinde bağımsız gelişme dönemleri yasamasına neden olmaktadır. Ayrıca çok parçalı bir görünüme sahip topografyanın arızalı alanlarında konut tipolojisi farklılaşmakta ve arazi kullanımı doğal faktörlere bağlı gelişmektedir. Selçuklu caddesinde ulaşım dere yatağından sağlanırken, sarp dikliklerle kesilen topografyanın arızalı bölgelerinde gecekondular, yerleşmeye kısmen uygun alanlarda ise apartmanlar gelişmiştir. Kentin D-B doğrultuda çok fazla parçalanması, ulaşım ağlarının akarsu ve dere yataklarını takiben gelişmesi ile nispeten G-K arazi kullanıma daha elverişli olmasından dolayı kentsel gelişim güneyden kuzeye doğru olmuştur (Foto 12).

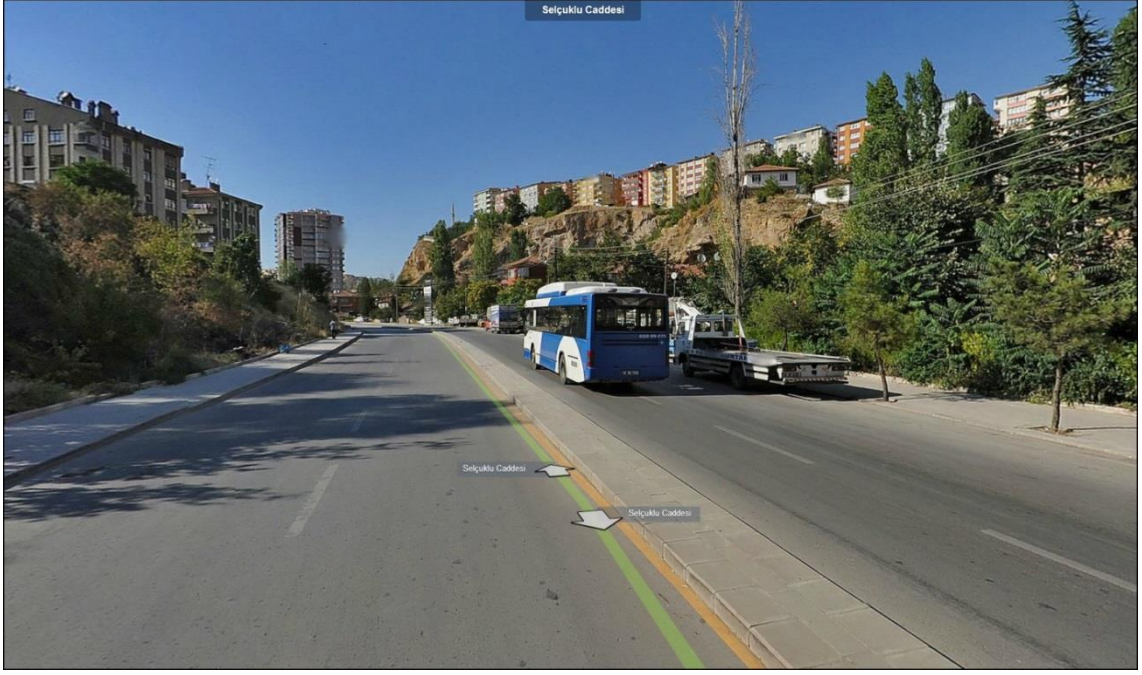
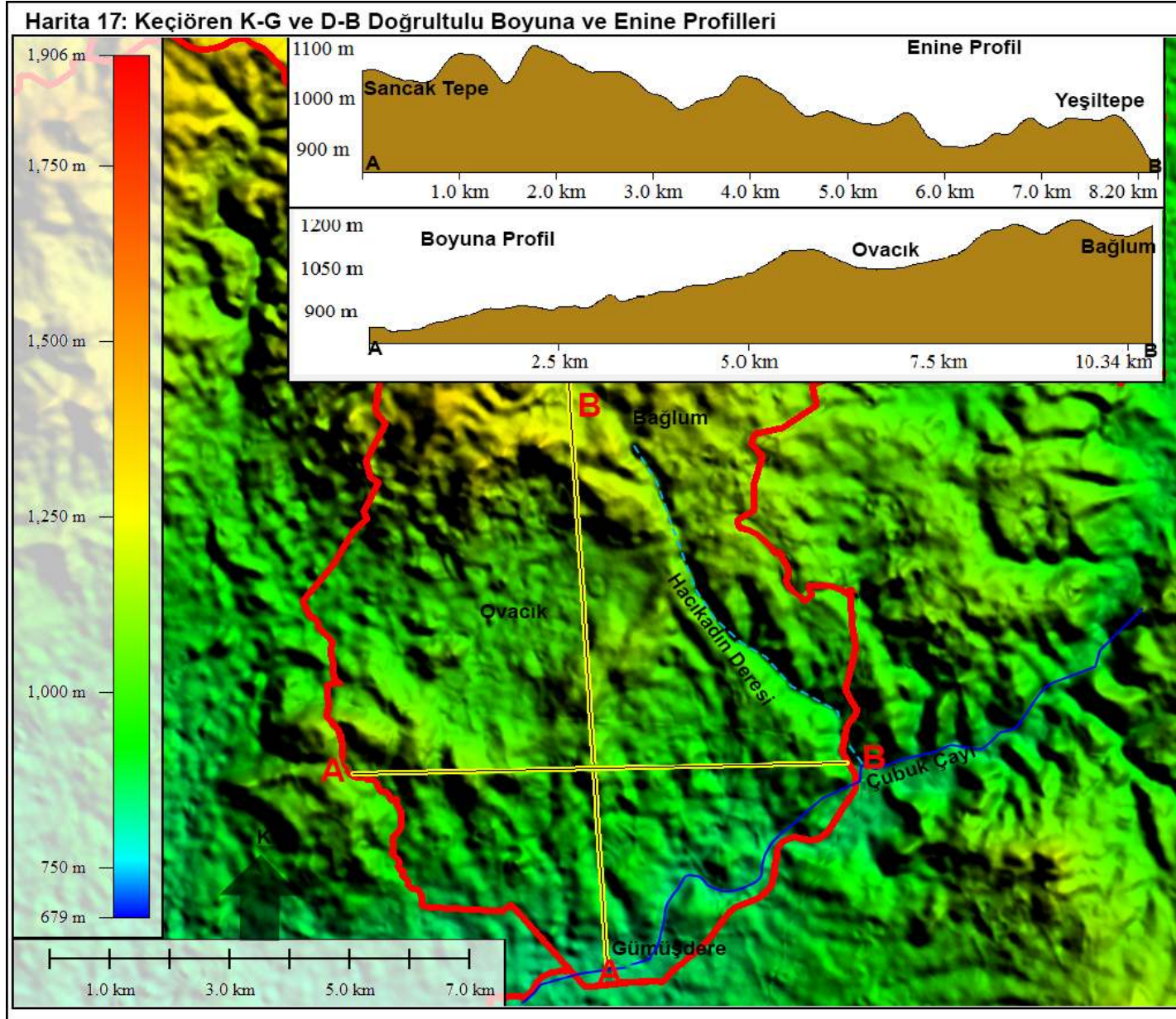
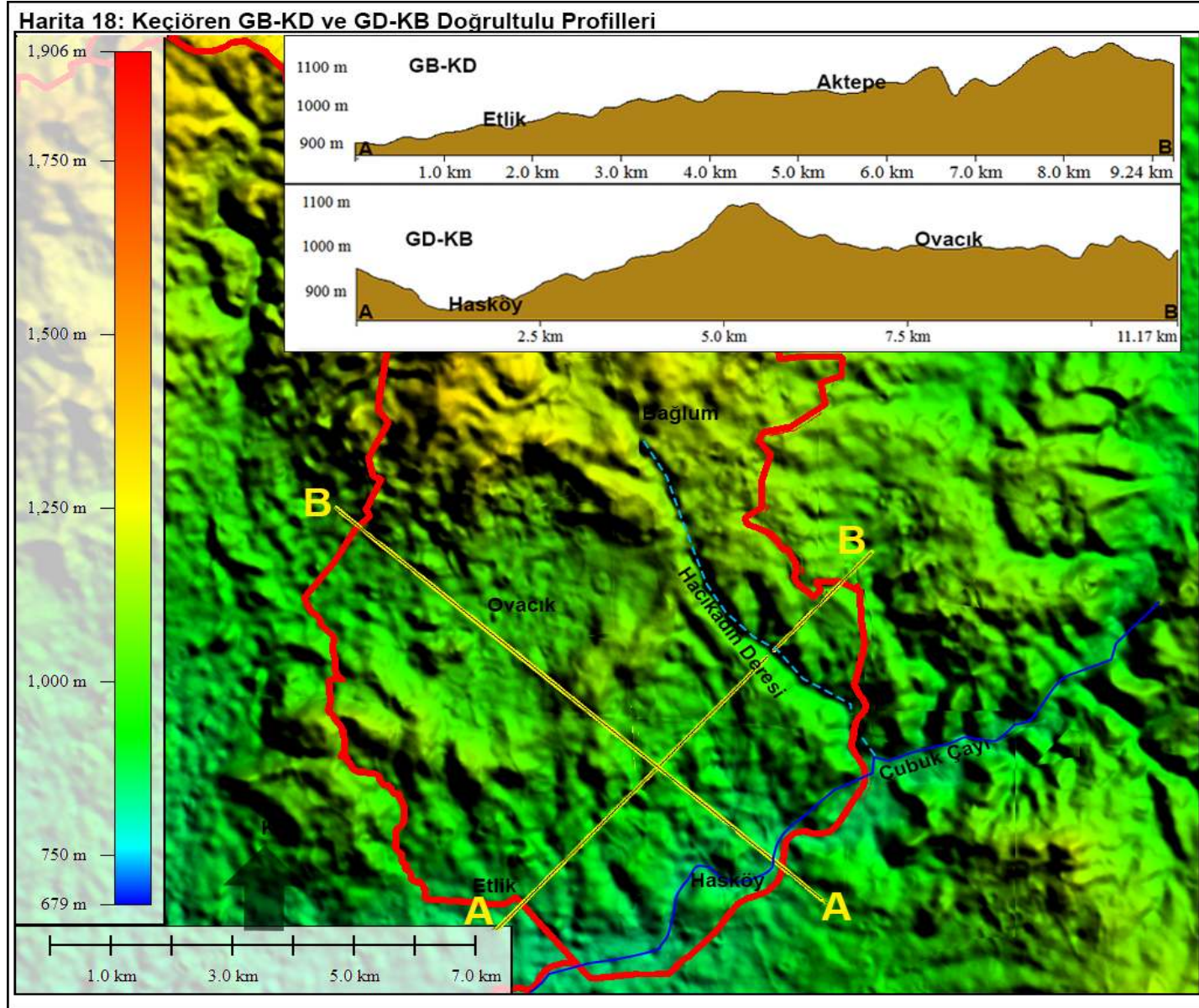

Foto12: Keçiören'in güneyinde Basınevleri mahallesi sınırları içinde Selçuklu caddesinin bulunduğu alan Papaz deresinin yatağıdır. Dere yatağında gecekondular bulunurken, yamaçlarda apartmanlar gelişmiştir. Kaynak: Yandexmap.com.tr

Keçiören GB-KD yönlü gelişime daha uygunken, GD-KB kentsel gelişim, **topografya** tarafından sınırlandırılmıştır (Harita 18) GD-KB yönünde topografya daha arızalıdır. Özellikle vadi tabanından yüksek sekilere geçişte eğimin fazla olmasından dolayı arazi kullanımı sınırlayan önemli bir kriterdir. Ancak bu arılı topografyanın hızlı kentleşme döneminde gecekondularla kaplanması ve günümüzde ise eğimli yamaçlarda çok katlı konutların yapılması ile topografyanın olumsuz şartları göz ardı edilerek bir birinden bağımsız konut dokusu yaygınlaşmaktadır. GB-KD yönünde yükseltinin artması ve eğimin yerleşmeye daha uygun olmasından dolayı kentin ilk nüvesi olan Etlik ve Keçiören bu yönlerde gelişim göstermiştir. Keçiören faklı jeomorfolojik birimlerden oluşması ve parçalanmışlık-yarılmışlığının fazla olmasından dolayı KD kesimlerde daha çok gecekondular yaygındır. Günümüzde ise kentsel dönüşümle birlikte çok katlı korunaklı konutlara dönüşmektedir.

Keçiören’de kentleşmeyi etkileyen bir diğer faktörde **yükseltidir**. Keçiören kentinin 800-1300 metre yükseltiler arasına yerleştiği görülmektedir (Harita 19). Bu durum yerleşmelerin yer seçimlerinde ve kent dokusunda belirleyici olmuştur. Kentsel arazi kullanımının % 78’i 800 ile 1100 metre arasındadır. 1200 metreden sonra kentsel alan kullanımı %3 düzeyindedir. Kuzeyde Bağlum beldesi sınırları içinde kalan bu yükselti aralıklarında 2000 yılından sonra kentsel alan kullanımı artmaya başlamıştır. Fakat sosyo ekonomik farklılaşmaya bakıldığında güneyden kuzeye doğru farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Çünkü kentsel rantın etkili olduğu bu mekânlarda kentleşme 1960’lardan önce kooperatiflerle başladığı için kentsel mekân daha değerli ve kıymetli hale gelmiştir. Aynı zamanda orta yükseltide bulunan düzlük sahalar 3-4 katlı apartmanlar ile örtülüdür. Ancak sarp, dik ve arızalı topografyalar ise geçmişin gecekondusu günümüzde ise 10-13 katlı skyline sağlıklı, plansız kentsel konutları ile kaplıdır. Fakat gelişen teknoloji ve artan nüfus-konut ilişkisi doğrultusunda kent topografyası her gecen gün işlenmekte ve kentleşme sürdürülmektedir.

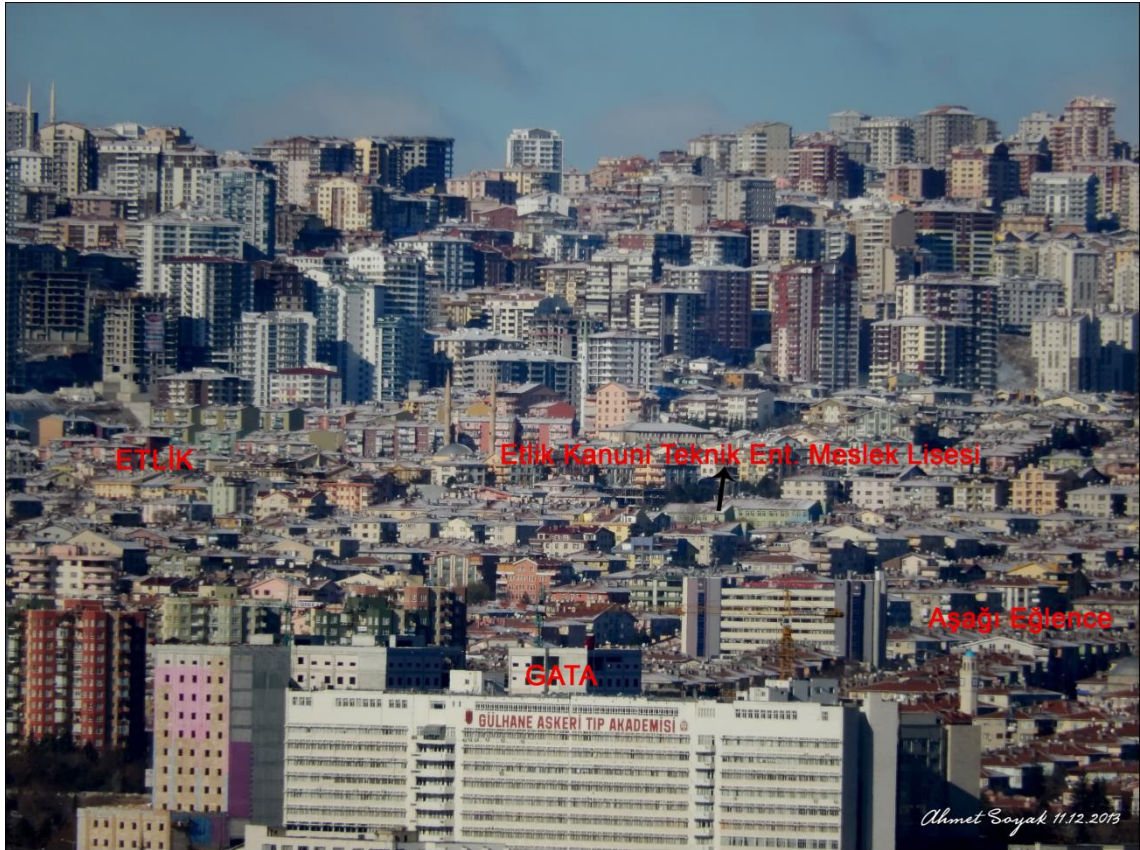
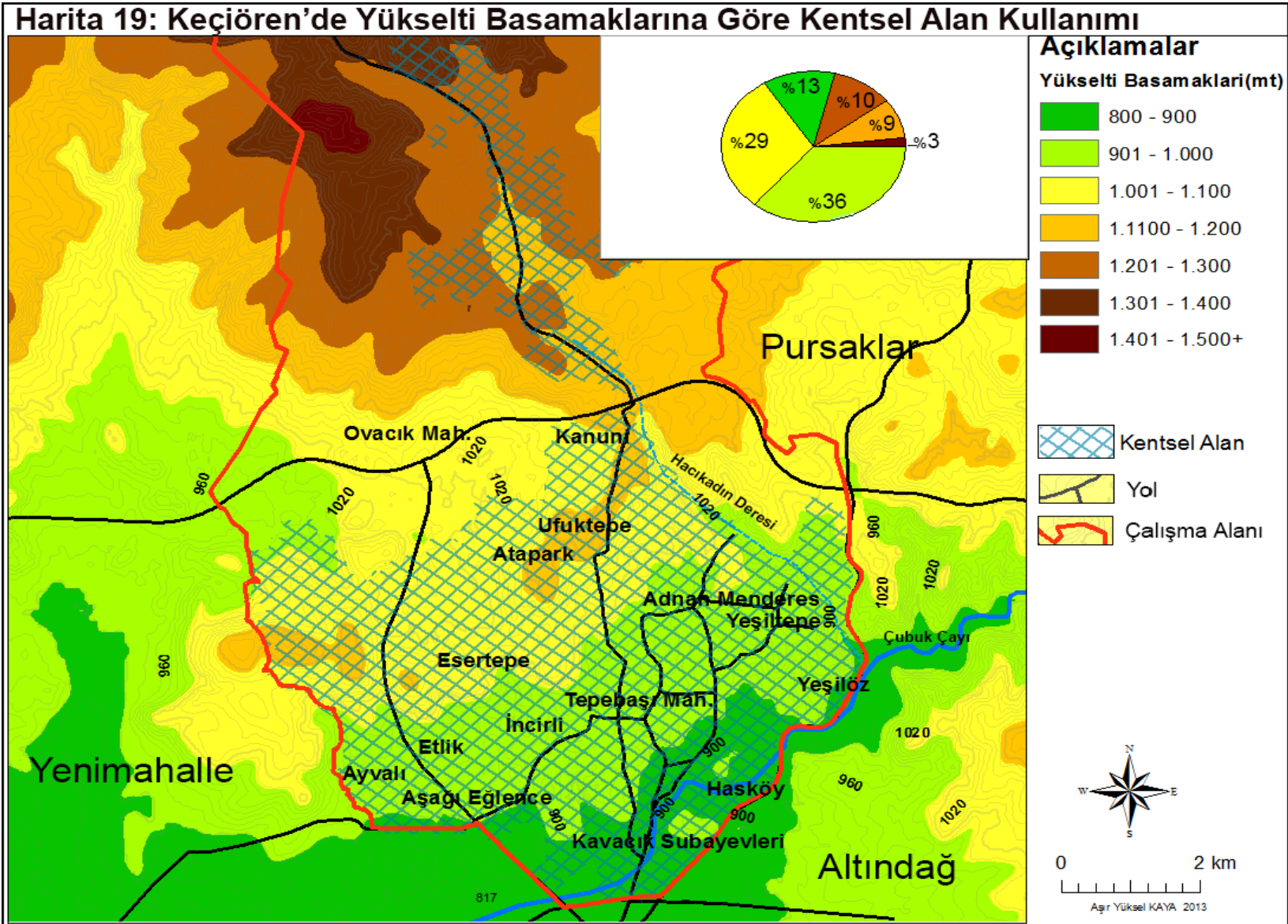

Foto 13: Etilik’te yükselti basamaklarına göre değişen konut tipolojisi; Alçak seki alanlarında 3-4 katlı konut tipolojisi hakimken, 2000’li yıllarla birlikte yamaçlar çok katlı kotular ile kaplanmıştır. Kanuni lisesi 1966 yılında tamamlanmış 3 katlı bir mimaridir. Kent özeğinde kurulan lise ve çevresi bu dönemde imar mevzuatında yer alan kat sınırlaması yasasından dolayı 3-4 katlıdır.

Konutların yer seçiminde **zeminin durumuda** (litoloji) etkili olmuştur. Keçiören'in güneyinde Çubuk çayı havzasında taban suyu yüksek ve zeminin taşıma gücü düşük olduğu için bu alanlarda kentsel yoğunluk daha azdır. Fakat araştırma sahasının kuzeyine doğru yükseltinin artmasıyla birlikte kentin dokusundan, biçiminde ve yoğunluğunda sıkılaşımlar olmaktadır. Bu durum Keçiören'de kentsel ulaşımdan binaların kat sayısına kadar birçok unsuru etkilemektedir.

Kentleşmede etkili olan diğer bir faktör de **kamusal mekânlar ve kamusal mekânların yer seçimidir**. Ankara başkent olduktan sonra idari binaların hızla yükseldiği bir kent haline gelmiştir. Kamusal binaların yer seçiminde ise öncelikli olarak hazine arazileri, vakıf ve diğer idarelerden satın alma, kiralama ve kamulaştırma politikaları etkili olmuştur. Bu çerçevede kamu binaları öncelikli olarak mevcut binaların kiralanması, daha sonra ise hazine arazilerine ve kamulaştırmayla gelişmiştir. Keçiören'in 1960 yılından sonra kentleşmeye dâhil olduğunu varsayarsak aslında kamu alanları kent morfolojisini çok fazla etkilememiştir. Ancak dolaylıda olsa kentsel konutların yer seçiminde kamusal alanlara yakınlık etkili olmuştur. Bu koşuldan dolayı araştırma sahasında güneyde yani Ulus ve Kızılay'a yakın alanlarda kentsel konutlar daha erken dönemlerde gelişmeye başlamıştır. Aynı dönemlerde Keçiören'de iki ayrı özek Etlik ve Keçiören gelişmiştir. Bu özekler ile kamusal alanlar arasında kuzey güney doğrultulu yollar ve küçük konsantrik yollar gelişmiştir.

Yeryüzünün yapısı 'jeolojik açıdan' çeşitlidir. Temel inşaatı için uygun, yani taşıma gücü fazla olan sağlam zemin ile üzerinde yapı yapılması ancak teknik tedbirlerle mümkün olan çürük zemin, yerleşme biçimini etkilemektedir. Kentlerin büyümesi sonucunda bazı alanlarda hassas zeminlere rastlanmasına rağmen kentleşmenin etkisi ve artan nüfusun konut ihtiyacını karşılamak için araştırma sahasında da bu alanlarda yerleşmelere rastlanmaktadır. Kuşkusuz bu arızalı mekânlarda çok katlı yerleşmelerin bulunması risklidir. Araştırma sahasının güneyinde Gümüşdere Mahallesi bu açıdan en riskli bölgesidir. Bu alanlarda birkaç katlı binalar ve gecekondular bulunmaktadır. Fakat iyi bir kent planlaması yapılması için bu mekânlar yeşil alan olarak değerlendirilmesi daha doğrudur. Bu alanların aksine sağlam zeminler üzerine ise çok katlı yüksek yapıların yapıldığını görmekteyiz. Genel olarak sağlam zemin üzerine kurulmuş olan Keçiören kentsel konutlar yerleşmenin ilk kurulduğu alanlarda 4-5 katlıdır, yeni kurulan alanlarda ise kat sayısı artmaktadır. Özellikle kuzeyde yer alan kentsel dönüşüm alanlarında konutların kat sayısı da artmaktadır. (Akdemir 2013).

Yağmur, güneş, rüzgâr, ısı dereceleri ve hava rutubeti gibi iklimik şartlar insanların yaşamalarında başlıca rol oynamaktadır. İklimi meydana getiren unsurlara göre yer seçimi eski kent kurucuları tarafından yapılmış ve kentlerin gelişmesi de kısmen bu şartlara göre oluşmuştur. Prof. Egli çalışmasında, dünya üzerinde nüfus büyüklüklerine göre en önemli kentlerin iklim bakımından da uygun yerlerde yer seçtiklerini ortaya koymaktadır. Hâkim rüzgâr, endüstri bölgesinin yerini ve binaların yerleştirilmesi bakımından da kentin yer seçimini ve gelişme biçimini etkilemektedir. (Bayhan, 1969, s. 20). Araştırma sahası güneşlenme durumu, yolların yönleri, binaların cephelerinin yönlere göre kullanılması ve parsellerin binalarla bağdaştırılması bakımından etkili olmaktadır. Keçiören’de binaların güneşlenme durumunun daha fazla olmasından dolayı merkezi iş ve ticaret sahasının yol boyu olduğu alanlar hariç binaların girişleri güney cepheye bakmaktadır. Çünkü çetin kış şartlarında enerji kullanımını azaltmak temel amaçtır. Aynı zamanda bu cepheler güneş gördükleri için iklimik etmenler sonucunda oluşabilecek rutubetten daha az etkilenirler. Ana yollar kuzey güney doğrultuda iken, ikinci derece öneme sahip yollar ise doğu batı doğrultuludur. Bu durum binaların cepheler sistemleriyle doğrudan alakalıdır. Örneğin Kızılpınarı caddesinde binalar yola paralel olarak kurulduğu için doğu batı yönlüdürler. Ancak Bursa Caddesi üzerinde ise binalar güney-kuzey çephelidir. İki cadde arasında farklılıklar olması elbette iklimik etkenlerle doğrudan bağlanması yanıltıcı olabilir fakat MİS’lerde birincil binalar hariç bu durum geçerlidir.

Foto 14: Bakı ve konut yönleri; Keçiören’de bakı faktöründen dolayı binaların büyük bir çoğunluğu güneşten daha fazla faydalanabilmek için Güney’e göre konumlanmıştır.

4.2. Keçiören Kent Morfolojisinin Antropojen İlişkileri

Şehir, insanın yerleşme, yurtlanma ihtiyacının yalın bir karşılığıdır. Temel bir mekândır, yaşam alanıdır. “ Şehir, insanın, hayatını düzenlemek üzere meydana getirdiği en önemli, en büyük fiziki ürün ve insan hayatını yönelten, çevreleyen yapıdır. Bu yapıya biçim veren tercihler ise insan ve toplumlar, inançlardan ve dinlerden hareket ederek belirler (Cansever, 2013, S.17).

Kentlerin kuruluş amaçları kent morfolojisine yani yerleşme biçimine etki yapar. Başka önemli faktörler olmadığı müddetçe, yerleşme biçimleri sadece kuruluş nedenlerinin etkisi ile biçimlenirler ve bazı kent planlarının incelenmesi sırasında bu nedenler en önemli özellik olarak göze çarpar. Ancak yerleşme biçimini etkileyen kuruluş nedenlerinin yanı sıra bazı diğer durumlar da kentin karakterini etkileyebilirler (Bayhan, 1969, s.13).

Kentlerin kuruluş sebepleri ve kentsel büyümenin toplumsal nedenleri, şehrin sunduğu şu avantajlarda bulunuyordu (Weber, 2012, s.20).

1. Sosyal ve ekonomik nedenler,
2. Coğrafi sebepler,
3. Askeri nedenler ve devlet reislerinin arzusu
4. Eğitim
5. Eğlence
6. Daha yüksek yaşam standardı
7. Entelektüel kuruluşların cazibesi
8. Kentsel ortama alışmak
9. Şehir yaşamının değerlerine ait bilgisi

Şehirlerin ortaya çıkışı ile ilgili birçok teori olmasına rağmen araştırma sahasında şehirleşmenin görülmesinde yegâne sebep idari ve bunun sonucunda göçle gelen nüfusun konut ihtiyacını karşılamak için yerleştikleri mekânların gelişmesi ile açıklanabilir. Bilindiği gibi Ankara'nın başkent olması idari fonksiyonlarının gelişmesi, bununla beraber sanayi, ticaret ve hizmet sektöründe yaşanan değişmelerle birlikte kırdan kente nüfus çekmeye başlamıştır. Kırsal alanlardan gelen göçmenlerin ilk yerleşim alanlarından birinin Keçiören olması, Ankara kent alanının horizontal olarak büyümesine sebep olmuştur.

Ankara kenti 1927 yılında 300 hektarlık bir alana yayılırken, kentin aldığı göç hızı ve büyüyen kent çevresinde kaçak yapılaşma alanları ile makro formu her geçen

gün genişlemekte ve kent jeomorfolojik çanak içerisinde gelişmektedir. Bu dönemde 300 hektarlık alanda 74.553 kişi yaşamaktaydı ve her gün yeni nüfus eklenmekteydi. O dönemde yapılan arazi kullanım çalışmalarında kent sınırları net olarak çizilememektedir. Çünkü kaçak yapılaşma önemli boyutlara ulaşmış ve kent yatay olarak büyümektedir. 1956 yılında kentsel alan 3650 hektar, mevcut nüfus ise 451.241'dir. 1956 yılında nüfus yoğunluğu ise hektar başına 124 kişidir. Bu dönemde kent yatay olarak gelişme eğilimini sürdürmesinde uygulanan imar planları etkilidir. Çünkü Jansen İmar planında kentin daha çok yatay olarak büyümesine olanak tanınmıştır. Keçiören'de bulunan 3-4 katlı konut tipi uygulamalarının temelleri bu dönemde atılmıştır. 1960 yılından sonra Keçiören'de değişen konut tipolojisinde kat sınırlaması etkili olmuştur. 1985 yılına gelindiğinde kent hem yatay hem de dikey olarak büyümeye devam etmektedir. Toplam kentsel yerleşik alan 27.000 hektara, nüfus ise 2.304.166'ye yükselmiştir. Kentsel alanda nüfus yoğunluğu artarken, kaçak yapılaşma ve skyline büyüme eğilimleri de devam etmektedir. 1990 yılından sonra ise kentsel alan kullanımı önceki yıllara oranla azalırken, değişen konut mimarisi ve uygulanan imar mevzuatları kentin gelişiminin batıya doğru çok katlı konutlar şeklinde olmasına olanak sağlamıştır.

Tablo 19: Ankara'da Kentsel Kentsel Alan Kullanımı (1927-2000)

	Kentsel Alan (ha)	Nüfus	Arazi Kullanımı Artışı (%)	Nüfus Artışı (%)
1927	300	74.553		
1932	710	122.720	136	47,5
1945	1900	226.712	167,0	100,0
1956	3650	451.241	92,1	106,8
1970	14000	1.236.152	283,5	171,6
1985	27000	2.304.166	92,8	86,3
1990	56000	2.584.594	107,4	12,1
1997	62000	2.949.771	10,7	14,1
2000	66000	3.356.877	6,4	9,7

Kaynak: İmar ve İskan Bakanlığı Ankara Metropolitan Alan Nazım Bürosu 1970 ve 2010 çalışmaları, **Akçura, T., 1971 Altaban, Ö., 1986 Altaban, Ö., 1998 d**

2005 yılında Nazım İmar Ofisi tarafından yapılan arazi çalışmasında, kentsel yerleşik alanın 16.000 alanını konut alanı oluşturduğu, bu konut alanlarında yaklaşık 11.000 hektarı olan %70'e yakın bölümü düzenli konut alanlarından oluştuğu, bu alanlarda kentte yaşayan nüfusun yaklaşık %77,5'i yaşadığı belirtilmiştir. Mahalle sınırları baz alınarak, mahalle nüfusları ve her bir mahalle bazında dönüşen alanların

tespit edilmesi ile elde edilen bilgiler, düzensiz konut alanlarının kentteki konut yaklaşık %30'unu kapsamakla birlikte bu alanlarda yaşayan nüfus, kentsel nüfusun %27,5'ine karşılık gelmektedir (Nazım İmar Planı açıklamalı raporu, s.67). Bu durum düzensiz yani gecekondu alanlarında yaşayan nüfusun daha az yoğunlukta olduğunu göstermektedir. Ankara kent merkezi daha çok skyline olarak büyümekte ve nüfus yoğunluğu artmaktadır. Kullanılan kentsel alanın artması ve nüfus yoğunluğundan dolayı kent morfolojisinin de değişmesine sebep olmuştur. Konut dokusu, yoğunluğu ve biçimi değişmektedir.

Keçiören kentsel alan içerisinde önemli bir yer teşkil etmektedir. Değişen arazi kullanıma göre kent formu şekillenmektedir. 1955 yılına kadar kentsel alan planlarının dışında kalan araştırma sahası, daha sonra kente ait bir özek olarak planlanmıştır. Keçiören ve Etlik sırtları artan nüfus ve göçlerle birlikte hazine arazileri üzerinde gecekonduyla örtülmektedir. 1980 yılından sonra çıkan imar affı ile birlikte iç içe geçmiş, sık dokulu, otoparksız, bahçesiz birbirine yapışık 4-5-6 katlı kentsel konutların yükselmeye başladığı bir yer haline gelmiştir. Günümüzde araştırma sahasının %90'ı kısmen düzenli konutlardan oluşurken, yaklaşık %10 u geçmişin gecekondu günümüzde ise imarlı, yasal müstakil konutlardan oluşmaktadır. Düzensiz konut alanı olarak anılan bu alanlar, Araştırma sahasının Kuzeybatısında Esertepe mahallesi, Ovacık, Bağlum, Yükseltepe, Aktepe ve Hacıkadın mahallesinde varlıklarını sürdürmektedir. Fakat artan nüfus ve artan konut ihtiyacından dolayı yap-satçı müteahhitler tarafından dönüştürülmektedir.

Şehiriçi arazi kullanımında da antropojen etkiler kendisini göstermektedir. Kentsel mekân sosyal bir mekândır. Süreç içerisinde toplumun sosyokültürel ve ekonomik ihtiyaçlarına ve bu ihtiyaçların karşılanma biçimine bağlı olarak üretilir. Kentsel mekân aynı zamanda parçalanmış bir mekândır. Etnik, sınıfsal ve kültürel farklılıkların yanı sıra ekonomik işlevler ve coğrafi faktörlere göre bölgelere ayrılmıştır. Lefebvre'nin (1991) mekân anlayışından hareketle, kentte her bölgenin işgal edildiği gruplarca dönüştürüldüğü ve yeniden üretildiği ifade edilebilir. Toplumsal olarak üretilen mekân, bu dönüşüm sürecinde çeşitli biçimler alır ve onu işgal eden kişilerin yaşamları üzerinde etkide bulunur (Çetin, 2012, s. 161).

Foto 15: Ovacık düzensiz konut alanları: Keçiören'in kuzeyinde yamaçlarda varlıklarını sürdürmektedirler. Fakat son dönemlerde gecekondu yerlerini apartmanlara bırakmaktadır.

Keçiören'de mekân dizimi (spacesyntax), sosyo-kültürel gruplar tarafından mekânın biçimlendirilmiş ve kendi dinamiklerine göre şekil vermişlerdir. Bu mekânın dönüşüm ve yeniden yapılandırılması çerçevesinde kırsal yaşamın hâkim olduğu dönemlerde bağ evleri, 1960'lardayeni kentli yoksullar tarafından değiştirilmiş ve kentin boş alanları süratle gecekonduyla kaplanmıştır. Gecekonduya yaşayanlar arasında hemşericilik, akrabalık dayanışmasının yüksek olması bu bölgelere yerleşmelerinde önemli rol oynamıştır (Aytaç, Akdemir 2003 s.57). Bu gecekondu alanlarının topografyayı örtmesiyle birlikte kent içinde kültürel farklılıklara, bu farklılıklar ise farklı arazi kullanımlarına neden olmuştur. 1970'li yıllarda Aktepe Gecekondu önleme projeleriyle başlayan, 2000'li yıllarda gecekondu dönüştürme projeleri ile birlikte kent mekânı değişmekte ve yeni bir görünüm kazanmaktadır.

Sonuç olarak Keçiören'de kent morfolojisi; cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar farklı süreçlerin etkisi altında kalmıştır. Bu serüvende topografya işlenmiş ve kentsel alan bugünkü halini almıştır. Keçiören kent morfolojisini; Bağ evleri, Gecekondu, Kentsel konutlar (apartman blokları) ve Kamusal alanlar oluşturmaktadır. Kent Morfolojisine biçim ve şekil veren unsurlar ise Doğal ortam karakteri ve beşeri unsurlardır.

4.3. Kent Dokusu ve Biçimi

Kent dokusu yapılar ile onlar arasındaki boşlukların oluşturduğu, kentin yer aldığı doğal yapı ve sosyal çevreyi de yansıtan kompozisyonudur (Orakcı, 2012, s. 189).

1. Doğal Yapılar, ikiye ayrılır;

1.1 Yapılar; kentsel arazi kullanım biçimi içinde barınma, çalışma, ulaşım, eğitim ve eğlence amaçlı kullanılıyor olabilir ve büyüklükleri, yükseklikleri, anlamları, tarihi özellikleri çeşitlilik sunabilir.

1.2 Boşluklar; yapılar dışındaki parsel alanları, yapı adası boşlukları, sokaklar, caddeler, parklar, meydanlar, su alanlarıdır.

Bu iki temel ögenin (yapılaşmış- yapılaşmamış, boşluk-doluluk) oluşturdukları ilişki ve biçim kentin dokusunu ortaya çıkarır. Bina, parsel, yapı adası, sokak, açık alan gibi yapılaşmış ve yapılaşmamış kentsel öğelerin ilişkisi, derinlik, genişlik ve yükseklik ölçüleriyle boyut kazanarak kent dokusunu oluştururlar.

2. Sosyal Çevre; Kent dokusunu sadece fiziksel değil, aynı zamanda bir sosyal çevre, bir kültür ürünü olarak da görmek gerekir. Çünkü doluluk ve boşlukların tipolojisi, bir araya geliş biçimleri, ilişkileri, formları, taşıdıkları anlam, dokunun olduğu dönemi de ifade eden, sosyo-kültürel çevrenin yansımalarıdır.

3. Kent dokusu, temsil ettiği dönemin teknolojisini, morfolojik özelliklerini, yaşam biçimini, değerlerini, kodlarını anlatır, yerleşmenin kimliğini oluşturur ve kent formunu tanımlar. Kent dokusu kolektif bir üründür

Keçiören’de şehirleşme cumhuriyet döneminde ortaya çıkmıştır. Cumhuriyet öncesi dönemlerde ve 1960 yılına kadar kırsal karakter gösterirken, 1960’den sonra kentleşmeye başlamıştır. Kent genelinde planlı bir yapılaşma olmadığı için kent dokusu sık, birbiri içine geçmiş düzensiz, dağınık ve karmaşık bir haldedir. Bunda en temel neden barınma amaçlı mekânların yapılmaya başlanması ve artan nüfustan dolayı hızlı kentleşmedir.

Keçiören kent dokusu oluşturan ana unsurlar şunlardır;

- Bağ evleri
- Gecekondular
- Kentsel Konutlar(Apartmanlar)
- Merkezi İş ve Ticaret sahaları (MİS)
- Cadde- sokak sistemleri

1960 yılından önce Ankara kent merkezinde yaşayanların yaz aylarında kullandıkları kısmen de daimi kullanılan **bağ evleri**, araştırma sahasının ilk dokusunu oluşturmaktadır. İki bağ evi arasında en az 150 m mesafenin bulunduğu, üzüm yetiştiriciliğinin yapıldığı bu evler daha çok ili katlıdır. Keçiören’de bulunan bağ evleri, Çoraklık, Kızlarpınarı, Cevizlikır, Aktepe, Kubbeli, Hacıkadın, Toklu, Mecidiye, Danışment, Güçlükaya, Deliktaş’tır. Elik’te bulunan bağ evleri ise Ayvalı, Kurtini, Eğlence ve İncirli’dir

Daha önce de bahsettirdiği gibi iki fark kent nüvesi olarak ortaya çıkan Etlik ve Keçiören, 1950 öncesinde bağımsız olarak kentsel mekânda horizontal (Yatay) yayılmaya başlamıştır. Kent dokusunun ilk halini koruduğu bir zaman dilimidir. Bu dönem de kent dokusu seyrek ve cadde sokaklar ise oluşmamasına rağmen günümüzde ana arterlerin ilk izleri oluşmuştur Çünkü nüfus yoğunluğu fazla olmadığı için kentsel mekânda serbest kullanım yaygındır. Araştırma sahası kırsal karakterini kaybetmediği için geniş tarım araziler, bağ bahçeler yaygındır. Ulaşım ağları sınırlı ve doğrusal olarak Güney, Kuzey doğrultulu olup sınırlı araç ve at arabası kullanımı için kullanılmaktaydı.

İki kent çekirdeğinin artan nüfus ve göç ile birlikte mekânda horizontal yayılması ile birlikte kentlere ait **gecekondu** ortaya çıkmıştır. 1960 yılından itibaren kentte ilk gecekondu görülmeye başlanmıştır. Yine enformal bilgilere göre Keçiören’de ilk gecekondu, dönemin Demokrat parti Milletvekili olan Nurettin Ciritoglu’nun annesi tarafından yaptırılan ve Hacer Hanım Mahallesi olarak bilinen, araştırma sahasının güneyinde Batanikpark çevresinde kurulmuştur (Ankara’nın Parlayan Yıldızı Keçiören 2005 s.21). Daha sonra özellikle Aktepe olmak üzere tüm araştırma sahasında gecekondu görmek mümkündür. Kentte tamamen derme çatma olan bu konutlar hazine arazileri üzerine kurulmuş, düzensiz konutlardır. Bu konutların kentsel mekâna yayılması ile birlikte iki kent nüvesinin birleşmiş ve aglomerizasyon meydana gelmiştir. Bu aglomerizasyon kent fizyonomisinin bugünkü halini almasında etkili olmuştur. Keçiören’de mekânsal yayılmada antropojen faktörler doğrudan etkili olmuştur. Çünkü demografik olarak kentleşmeye başlayan Ankara’da kentli nüfusun, barınma ve yeni yurtlar edinme isteği Keçiören’in gecekondu ve kısmen kentsel konutlarla kaplanmasına sebep olmuştur.

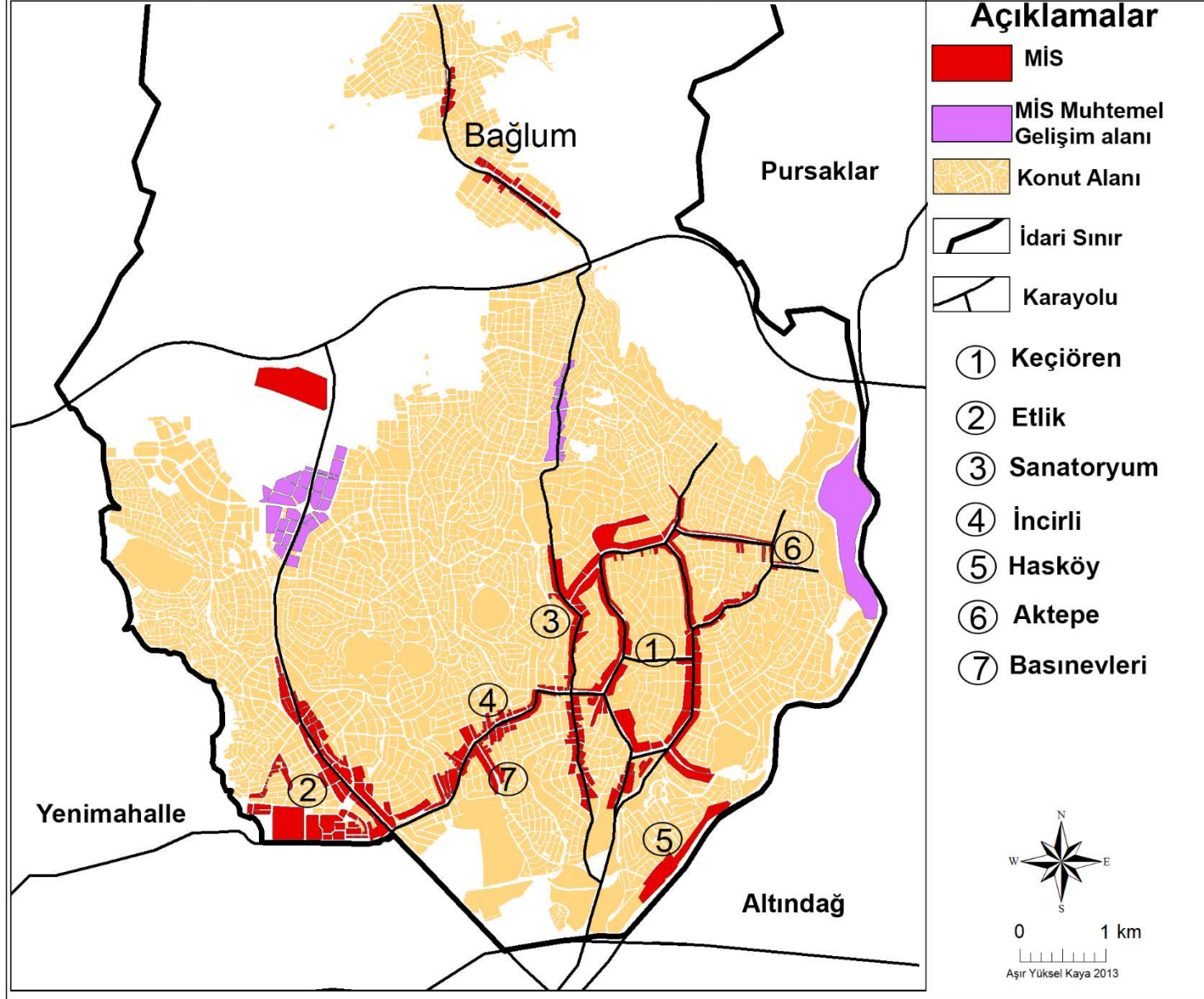
Keçiören’de kentsel konutların (apartmanlar) yapımına 1960-1970’li yıllarda başlanmış ve çok katlı konut uygulamaları ile birlikte kent dokusu ve yapısı, değişmeye başlamıştır. Bu dönemde Keçiören, horizontal yayılma, aglomerizasyon ve vertical (Düşeyse) olarak büyümeye, gelişmeye devam etmektedir. Ankara’da artan konut ihtiyacı ve nüfus artışından dolayı Keçiören’de konut dönüşümleri başlamıştır. İlk çok

katlı konut projesi Subayevleri kooperatifi ve **Keçiören'in ilk çok katlı binası 1966 yılında yapılmıştır**. Özellikle 1970 yılından sonra hızlı bir yapılaşma yaşanmıştır. Genel olarak 4-5 katlı konutların mekânda yayıldığı görülmektedir. Artık ikili kent merkezi olmaktan çok tek bir kent olarak yerini almaya başlayan Keçiören, idari boşlukların fazla olması ve kontrol edilmesi zor bir hale gelmiştir. Keçiören sık dokulu, otoparksız, dar sokaklı konutların yaygın olduğu bir yerleşim birimi haline gelmiştir.

1985 yılından sonra artan nüfus ve konut ihtiyacından dolayı mahalleler daha sık dokulu olmaya başlamıştır. Yapılar dışındaki parsel alanları, yapı adası boşlukları, sokaklar, caddeler, parklar ile mahalleler arasında mesafeler daralmıştır. Bilindiği gibi kentlerde kat sayısını ve konut yoğunluğunu belirleyen en önemli kriterlerin başında kentsel rant gelmektedir. Kentler doğal nüfus artışı ve kırdan gelen göçler sebebiyle sürekli olarak büyüyen, kentin konut yapımına uygun topografik koşulları sağlayabilen hemen hemen her yere konut yapılmakta ve şehir mekânsal olarak büyümektedir. Elbette artan nüfusun konut ihtiyacının karşılanması için konutlarda kat sayısında da artmalar söz konusudur. Artan nüfusun yaşama mekânları -düşük, yüksek yoğunluklu, az ya da çok katlı vd.- her durumda doğanın yerini almakta ve doğayı tüketerek yapay çevreye dönüştürmektedir. Keçiören'de hem düşeyde yükselme hem de yatayda amorf olarak gerçekleşmiştir.

Merkezi iş ve ticaret sahaları kentsel dokunun değişmesinde etkilidir. Keçiören'de MİS'ler dağınık haldedir. Klasik kentlerde olduğu gibi tüm yolların keşişme noktalarında değildir. Bu durum kent dokusu ve şeklinin değişmesine, farklılık kazanmasına sebep olmuştur. Keçiören'de bulunan mis bölgeleri genel olarak yol boyu gelişen sıralı bir sisteme sahiptir. Tamamen plansız ve nüfus yoğunluğuna bağlı olarak oluşan bu MİS'lerde konut dokusu sıkıdır. Yollar, caddeler, sokaklar ve kavşak noktalarının keşişim yerlerinde oluştukları için kent fizyonomisini etkilemektedir. Günümüzde Keçiören'de 7 MİS alanı bulunmaktadır(Harita 20). Keçiören'de muhtemel MİS alanları olarak iki yer bulunmaktadır. Bunlardan birincisi araştırma sahasının kuzeybatısında Yozgat Bulvarı üzerinde olan imar planlarında kentsel servis alanı olarak belirlenen mevkidir. Bir diğeri ise Kuzey Ankara Kentsel dönüşüm Projesi dâhilinde yapılmakta olan ve Esenboğa hava yolu üzerinde, çubuk çayı ile onun bir kolu olan Hacı Kadın dere yatağında kurulan yeni ticaret, kongre ve eğlence alanıdır. Bu alanlarda büyük alış merkezlerinin gelişmesine uygun ulaşım ağları ve pazara yakınlıktan dolayı kentsel mekânda yeni gelişme alanları oluşturmakta ve kentsel topografyanın değişmesine neden olabilecek skyline konutlar ortaya çıkmaktadır (Harita 20).

Harita 20: Keçiören Merkezi İş ve Ticaret Alanları (MİS) (2013)

Kent dokusu ve biçimini etkileyen bir diğer unsurda **cadde ve sokaklar** ile kent içi yollardır. Ulaşım yolları kentlerin temel yapı elemanlarıdır; yaya ve taşıtlar yollarda hareket eder. Parsellerin oluşması, yapı adalarının biçimlenmesi, konut alanlarının ve diğer temel alanlarının sınırlarının belirlenmesi yollarla olur (Kılıçaslan 2012 s.50). Planlı bir şekilde oluşturulan yerleşmelerde kent yapısını ve biçimini cadde ve sokak sistemleri belirler. Cadde – Sokak mesafeleri, nüfus yoğunluğuna göre belirlenir ve kent yapısı ve dokusu buna göre belirlenir. Fakat Keçiören gibi demografik kentleşmenin yaşandığı yerleşmeler sonradan planlamaya dâhil oldukları için genelde plansız bir ulaşım ağına sahiptirler. Bu durum kent fizyonomisinin şekilsiz, amorf, olmasına neden olmuştur. Bu yüzden Keçiören kent içi ulaşımında da büyük sıkıntılar yaşanmaktadır. Örneğin Keçiören’de ana yollar (ana dağıtıcılar) ile ikinci derece yollar (Semt dağıtıcıları) arasında büyük farklılıklar vardır. Özellikle sabah 07:00-10:30 ile akşam 16:30 ile 20:00 saatleri arasında Kızılarpınarı Caddesi, Aşağı Aşağı Eğlence kavşağı, Fatih caddesi ve Fatih Köprüsünde sağa ve sola dönüşler gecikmelere neden olmakta, sokak ve caddelerin çoğu geçmek isteyen araç sayısına göre dar kalmaktadır. Bu durumun temel sebebi kentsel dokunun sık olmasından ve cadde sokakların dar olmasından kaynaklanmaktadır. Keçiören’de sık rastlanan bu olumsuz durum günümüzde de önemini kaybetmeden devam etmektedir. Hatta nüfusun artmaya devam etmesi ve kentsel konut yapısının sürmesinden dolayı hem bu sorun daha önemli hale gelmekte hem de kent dokusu ve biçimi değişmektedir (Foto 16).

Foto 16: Fatih Köprüsü Trafik Akışı; Keçiören’in en önemli ulaşım yolu olan Fatih Köprüsünün aynı noktadan farklı saatlerde trafik yoğunluğu görülmektedir. Sabah saatlerinde kentteki motorlu araç sayısı azalırken, akşam saatlerinde ise artmaktadır. Bu trafik yoğunluğunun en önemli sebebi MİS bölgelerine ulaşımın bu güzergâh ile sağlanmasıdır. Ayrıca Keçiören’de gelişmiş bir çalışma alanı olmadığı için sabah geliş, akşam gidiş trafik yoğunluğu ise çok seyrek.

Kentlerde parsellerin oluşması, yapı adalarının biçimlenmesi, konut alanlarının ve diğer temel alanlarının sınırlarının belirlenmesi yollarla olmasına rağmen Rossi'nin de dediği gibi şehre büyük ölçüde karakterini kazandıran şey her zaman konuttur. Konutun yeri, coğrafi, morfolojik, tarihsel ve ekonomik birçok unsura bağlıdır (Rossi 1982 s. 57-58). Keçiören'de konut morfolojisi ve kent tipolojisine etki eden konutların yapısal biçimleridir. Keçiören'de doğrudan birbirine bağlı olmayan, farklı form ve yapıdan oluşan konut tipleri vardır. Bunlar;

- Bağ evleri
- Gecekondular (İmarsız yapılar)
- Orta yükseklikte konutlar (3-4-5 katlı)
- Çok katlı konutlar- Toplu konutlar – Dönüşüm Konutları

Tüm bu konut tipleri birbirleri ile doğrudan bağlantılı olmasalar da iç içe geçmiş durumda kent biçimini oluşturmaktadır. Bu konut tiplerinin oluşmasında, coğrafi, demografik ve ekonomik etmenler etkili olmuştur.

Keçiören amorf olarak büyüyen, gelişen bir şehirdir. Eski mahallelerde konut yoğunluğu fazlayken, konut ihtiyacının karşılanması konusunda yetersizlikler de mevcuttur. Araştırma sahasının güneyinde konut piyasası yüksek olduğu için kuzeye doğru gidildikçe özellikle çevre yolunun kuzeyinde Bağlum 'da çok düşüktür.

Araştırma sahasından kuzeye doğru gidildikçe konut yoğunluğu azalırken kat sayısında yükselmeler de meydana gelmektedir. Merkezi iş sahasına yakın yerlerde yoğunluğun fazla olması, şehrin yatay yönde K- KD- KB ya doğru gelişmesine neden olmaktadır. Gerek özel müteahhitler gerekse kamu destekli kentsel dönüşümlerle şehir artan nüfusun konut ihtiyacını karşılamaktadır. Bu kentsel büyüme ve konut ihtiyacının karşılanma isteği, şehrin morfolojisini de etkilemektedir. Şehrin az gelişmiş sahalari değişmekte ve yeni yollar, kamu binaları yapılmaktadır.

Bu durum Keçiören de kent morfolojisinin, nüfus erişilebilirlik ilişkisi, kentin yatay ve dikey yönde yayılmasını, kent içi toplu taşıma ulaşımında yetersiz kalınmaya, mesafeye bağlı zaman- mekân ve kent içi hareketliliği gibi sorunlara sebep olabilmektedir.

Kent dokusunu ve biçimini kentin coğrafi konumundan kaynaklanır. Kent biçimini ve dokusunu etkileyen faktörler şunlardır;

- Doğal ortam
- Ulaşım sistemleri (Cadde – Sokak sistemleri)
- Konut tipolojisi
- Nüfus hareketleri
- Göç
- Ekonomi
- Toplumsal ve kültürel yapı
- Politikalar

4.4. Kent içi Ulaşım ve Kent Biçimi

Kent içi ulaşım ve kent biçimi arasında doğrudan ilişkiler bulunmaktadır. Fakat kentsel ulaşım alt yapısının kapasitesi ve ihtiyaçları kentsel nüfusunun ihtiyaçlarına göre şekillenmektedir. Planlı kentlerde bu sistemler nüfus projeksiyonlarına göre oluşturulurken, hızlı kentleşmeye bağlı olarak gelişen kentlerde ise mevcut nüfusun ihtiyacına göre şekillenmektedir. Kentsel ulaşım sistemlerinin mekâna etkisi ise kent doku ve biçimini şekillendirici olarak ortaya çıkar.

Goodman'a göre büyük metropol alanlar kendi içinde işlevsel kademelenme göstererek alt birimlere ayrılır. Her bir birimde talep edilen kentsel donatılar ve ulaşım ağı özellikleri farklıdır. Kademelenme sayısı kentsel nüfus büyüdükçe artmaktadır (Goodman 1968'e atfen, Kılıçaslan 2012, s. 55).

Kent içi yollar kademelerine göre;

- 1. Ana dağıtıcılar;** Şehirlerarası otoyollar
- 2. Semt dağıtıcıları;** otoyollar ile iskân, sanayi, iş merkezi, yönetim alanları arasındaki bağlantıyı sağlar ve bu alanlar arasındaki trafik dağılımını yapar.
- 3. Yerel dağıtıcılar;** İskan, sanayi, merkezi iş sahaları, yönetim alanları içindeki erişim yollarının trafiğini toplar ve semt dağıtıcısı olan ana yollara aktarır. Bunlara toplayıcı yollarda denir. Bunlar konut bölgelerindeki geniş yollardır.
- 4. Erişim yolları;** bunlar ulaşım sistemlerinin en küçük birimidir. Meskenlere ulaşımı sağlayan yollardır.

Keçiören’de ulaşım ağlarının kent biçimine doğrudan etkileri vardır. Zira bu etkiler Keçiören kent fizyolojisini sınırlandırır. Araştırma sahasının en güneyinde eskiden çevre yolu olarak kullanılan ve günümüzde kentleşmeyle birlikte, şehir merkezinde kalan ve ana ulaşım akslarından biri olan D-200 kara yolu (Turgut Özal Bulvarı), Keçiören’in batısında Altındağ ilçesiyle sınır oluşturan D-140 kara yolu (İrfan Başbuğ Caddesi), Ankara’nın Doğu giriş kapısı olan D-20 Ankara Çevre yolu bulunmaktadır (Harita 21). Kent sınırını oluşturan bu yollar ayrıca **ana dağıtıcı yollardır**. Keçiören’de ulaşım sistemlerinin temelini oluşturur. Bu yollar özellikle semtten semte ve şehirlerarası harekette önemlidir. Kuzeyde bulunan D-20 Ankara Çevre yolu ana kent etrafını 360⁰ dolanmaktadır. Bu yol sayesinde Ankara kent trafiği daha sakin bir hal almaktadır. Çünkü kent içi trafik yoğunluğu bu sayede azalmaktadır. Ayrıca Ankara çevre yolu kenti sınırlayan bir özelliği sahiptir.

Keçiören’de bulunan **semt dağıtıcı yollar** ise kentsel hareketliliğin temelini oluşturan ana yollardır. Keçiören’de ana yollar nüfus yoğunluğundan dolayı cadde ve bulvarlardan oluşmaktadır. Bu yollar, İrfan Başbuğ Caddesi, Fatih Caddesi, Cumhuriyet Caddesi, Kızlar Pınarı Caddesi, Sanatoryum Caddesi ve Etlik Caddesi-Yozgat Bulvarında bulunan yollardır (Harita 21). Bu yollar çift şeritli olup gidiş dönüş olarak planlanmıştır. Cadde ve Bulvarlar sayesinde Keçiören’den herhangi başka bir semte ulaşım sağlanmaktadır. Otobüs, dolmuş ve son dönemlerde yeraltından da olsa Metro gibi toplu taşıma güzergâhı bu yollara göre belirlenmiştir. Bu yollar kentsel hareketliliğin temelini oluştururken, toplayıcı yollardan gelen trafiği, ana kent içinde dağıtıcı bir rol üstlenmektedir. Ana dağıtıcı olan bu yollarda belirli saatlerde trafik yoğunluğu artmaktadır. Özellikle sabah ve akşam mesai saatleri arasında trafikte kilitlenmeler olmaktadır. Kuşkusuz bunda en önemli sebep **Keçiören’in iktisadi faaliyetlerde çok gelişmemiş olması ve bu yüzden farklı semtlerde bulunan çalışma alanlarına gidilmesidir**. Keçiören’de semt dağıtıcıları yolların en önemli sorunu ise artan nüfus ve araç sahipliği sonucunda trafik yoğunluğunun her geçen gün artması ve dolayısı ile bu yolların trafik taşıma hacimleri artmasıdır. Bu sorunu ortadan kaldırmanın ön önemli yolu arazi kullanımını maksimum düzeye çıkarmaktır. Fakat bunda önemli bir sorun yol kenarlarında mülkiyet sahipliliğidir. Bu yüzden özellikle Fatih caddesinde yapılması gereken ön önemli çalışma sinyalizasyonu artırmak ve toplu taşıma sistemlerini daha iyi hale getirmek gerekir.

Keçiören’de **yerel dağıtıcılar** ise semt dağıtıcılarından toplanarak, konut alanlarına dağıtır. Bu yollara **vönez** yollarda denmektedir. Keçiören’de bulunan venöz yollar yine ana caddelerden oluşmaktadır. En önemli toplayıcı yollar, Kızılarpınarı caddesi, Fatih caddesi(Tepebaşı Mah.), Yunus Emre Caddesi, Eşref Bitlis caddesi, Gn. Dr. Teyfik Sağlam Caddesi, ve Özyurt Caddesidir (Harita 21). Bu caddeler en önemli toplayıcı yollardır. Trafiği yerel yollardan toplayarak ana yollara yöneltmektedir. Kent içi trafiğin yoğunluğunu belirleyen yollardır. Kent içi ulaşımında temel unsurları meskenler ile ana yollar arasındaki bağlantıyı sağlayıp kent içi hareketliliği devamlı hale getirmektedir.

Yerel yollar, sokaklardan oluşmaktadır. En önemli özellikleri kent özeğinden konut bölgelerine erişimi sağlamaktır. Bu yollar genel olarak trafik hacminin en az olduğu yollardır. Keçiören’de önemli bir yere sahiptir. Çünkü genel olarak plansız bir kentleşme dönemi geçiren Keçiören’de, toplayıcı yollarda yapılan herhangi bir çalışmadan dolayı trafik, yerel yollara dağıtılmaktadır. Trafik taşıma kapasitesi az olan bu yollar kentsel ulaşımında birincil yolları oluşturmaktadır. Bu durum kentsel hareketliliği yavaşlatmakta ve trafik yoğunluğunu artırmaktadır (Harita 21).

Keçiören’de yol sistemlerini etkileyen en önemli faktörler **topografya ve sitüasyondur**. Keçiören farklı jeomorfolojik birimlere sahip olduğu için ana yollar ve semt dağıtıcı yolları, kuzey-güney doğrultulu iken, topografyanın şekillendirdiği mesken alanlarındaki yollar ise genel olarak doğu batı doğrultuludur. Ana yolların kuzey güney doğrultulu olmasında ana neden topografyadır ancak anakent merkezine erişebilirlik de etkili olduğundan bu şekilde bir uzanış sergilemektedir. Çünkü Keçiören, anakentin kuzeyinde yer aldığı için yollar bu şekilde bir uzamış sergilemiştir (Harita 21). Fakat bu yolların oluşumu plansız ve kentleşmenin bir ürünü olduğu için topografya ve kent dokusuna uygun olarak şekil almışlardır. Bazı mahallelerin araç ulaşımına imkân vermeyecek derece eğimli olması merdivenli yol yapılmasına sebep olmuştur. Merdivenli yolların bulunduğu mahalleler ise Yahya Mahallesi, Atapark mahallesi, Uyanış mahallesi, Tepebaşı mahallesi ve Osman Gazi mahallesidir. Araştırma sahasında toplam 5.377.5 metre merdivenli yol bulunur, yapımına devam edilen merdivenli yollarla birlikte 6.200 metreye ulaşacaktır (Foto 17).

Harita 21: Keçiören'de Kent İçi Kademelerine Göre Yollar (2013)

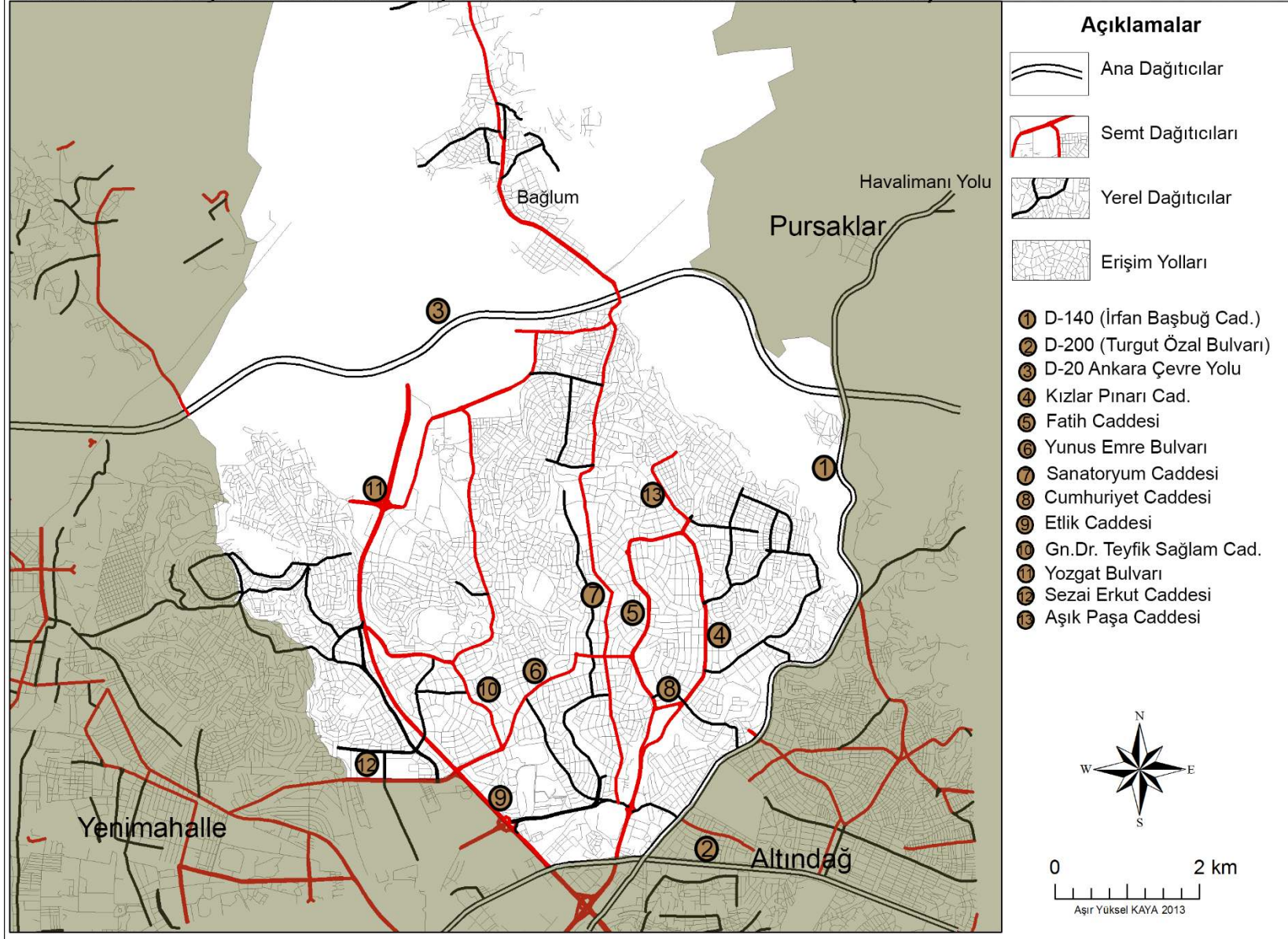

Foto 17: Yahya Mahallesi 1512. Sokaktaki Merdivenli Yol; Topografyanın elverişsiz olduğu yerlerde kara yolunun kenarında çift taraflı merdivenli yaya yolları son dönemlerde Keçiören’de sıkça görülmeye başlanmıştır. Bu merdivenli yol yapımı kısa mesafelerde eğim farkından kaynaklanmaktadır. Fakat konutların topografyanın olumsuz koşullarını gözardı ederek gelişmesi, merdivenli yol yapımına neden olmuştur.

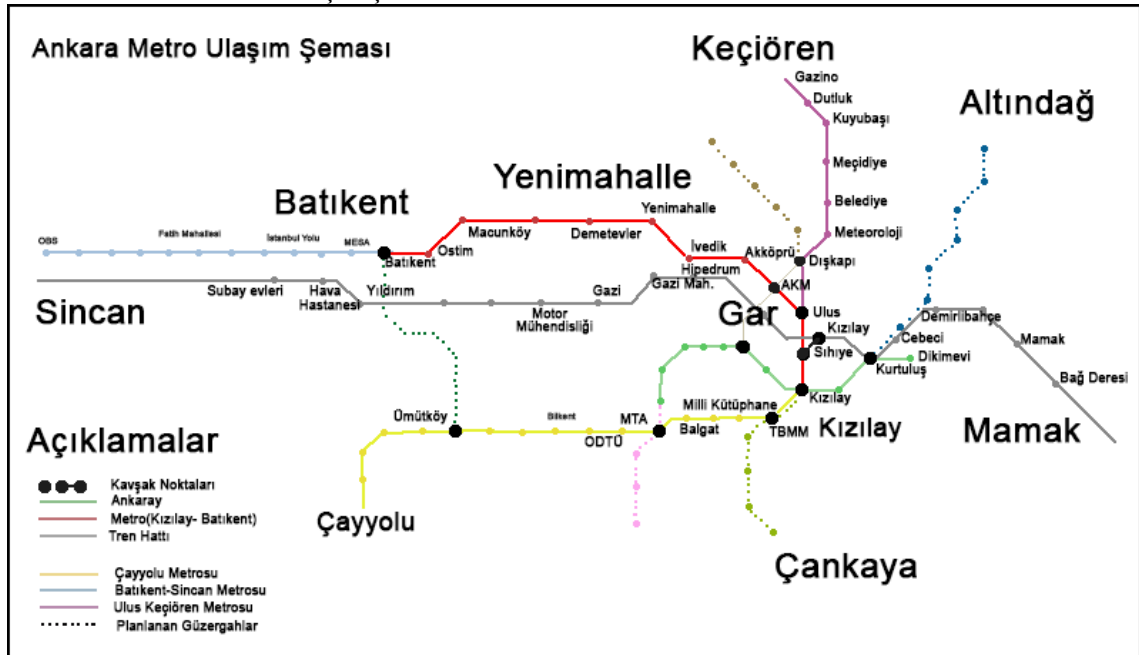
Keçiören’de nüfus artışı ve iyileşen ekonomik duruma bağlı olarak araç sahipliği artmaktadır. Bu durum mevcut yollardaki trafik hacminin artmasına ve kentsel erişebilirliğin düşmesine neden olmaktadır. Kılıçaslan’a göre ana yollar trafik hacmini kaldıramaz hale geldiğinde yolların ıslahı için üç farklı çözüm önermektedir (Kılıçaslan 2012 s.81)

- Kentsel hareket için yeni kapasiteler sağlamak: Örneğin mevcut yollara ilave yollar yapıp trafiği bu yollara aktarmak
- Mevcut yolların tasarımını yeniden yapmak
- Yol sinyalizasyonlarını iyileştirmek

Araştırma sahasında yolların mevcut durumuna bakıldığında Kılıçaslan’ın çözüm önerilerinden ancak sinyalizasyonu daha verimli hale getirmek mümkündür. Çünkü topografya ve kentsel dokunun etkisi altında bulunan ana yollara ek yeni bir yol yapmak neredeyse imkansızdır. Çünkü tamamen kentsel konutlarla kaplı olan topografyada yeni yol açmak mümkün değildir. Bu yüzden daha alternatif düşünceler gerekmektedir. Toplu taşıma sistemlerinin daha iyi geliştirerek kitlesel hareketliliği sağlamak gerekmektedir. Bu sebeple yapımına 2003 yılında başlanan Keçiören metro istasyon inşaatı halen devam etmektedir. 2005 yılında tamamlanması planlanmış

olmasına rağmen ekonomik sorunlardan dolayı yapımı bir türlü tamamlanamayan metro çalışmalarına, yaklaşık 4 yıl kadar ara verildikten sonra 2012 yılı bahar aylarında tekrar başlanmaya karar verilmiştir. ANKARAY hattı ile Tandoğan İstasyonunda, Kızılay–Batıkent Metro (M1) hattı ile AKM istasyonlarından aktarma yapabilecek 10.580 metre uzunluğundaki metro hattı 9 adet istasyon ile hizmet vermek üzere planlanmıştır (Şekil 1). Bu istasyonlar sırasıyla; Gazino, Dutluk, Kuyubaşı, Mecidiye, Belediye, Meteoroloji, Dışkapı, ASKİ, Atatürk Kültür Merkezi ve Tandoğan’dır. Ankara Keçiören metro hattı için bugüne kadar 86.312.805 dolar harcanmış ve hattın inşaat işlerinin %43,19 tamamlanabilmiştir. EGO Genel Müdürlüğü tarafından %43,19’ u tamamlanan Keçiören-Tandoğan Metro hattı, 25.04.2011 tarihinde imzalanan protokol ile Ulaştırma Bakanlığına devredilmiştir. Metro çalışmaları tamamen bittikten sonra EGO genel müdürlüğüne işletmek üzere devredilecektir. Metro tamamlandıktan sonra saatte bir yönde 50.000 kişi kapasiteli olarak tasarlanmıştır (EGO).

Grafik 15: Ankara Metro Ulaşım Şeması

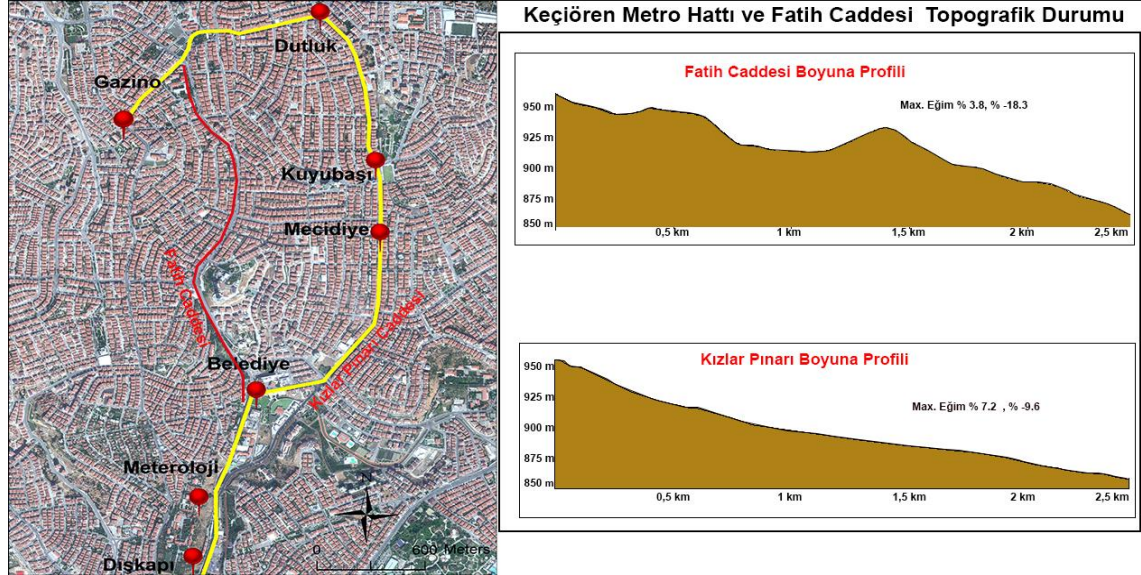

Kaynak: EGO genel müdürlüğü

Keçiören metro yapımında, istasyonların ve yol güzergahının belirlenmesinde topografya doğrudan belirleyici olmuştur. Çünkü son durak Gazino istasyonuna Fatih caddesini takip ederek ulaşılması mümkünken, Kızılarpınarı caddenin takip ederek ulaşmıştır. Bu durum tamamen Kızılarpınarı caddesinin topografik şartlarının metro yapımına daha uygun olmasındandır (Grafik 15). Fatih caddesinde kısa mesafelerde

eğimin fazla değişmesinden dolayı metro güzergahı Kızılarpınarı caddesini takip etmiştir. Topografyanın yön verdiği hat boyunca merkezi iş sahasında da yeni bir yapılanma olması muhtemeldir.

Grafik 16: Keçiören Metro Hattı

Bu yeni tolu taşıma sistemi Kızılarpınarı caddesinin muhtemel bir toplanma yeri olmasına neden olacaktır. Çünkü karayolu ulaşımında önemli kent merkezleri olan Ulus ve Kızılay'da trafik sorununun bulunmasından dolayı daha belirli duraklar istasyon olarak kullanılıp aktarmalı bir ulaşım modelinin gelişmesine neden olması muhtemeldir. Örneğin Aktepe'de oturan birinin kara yolu ile kent merkezlerine ulaşması yaklaşık 50 dk. ile 1 saat arasında (trafik yoğunluğuna bağlı olarak) değişmekteyken, metronun tamamlanmasıyla birlikte otobüs yahut dolmuş ile Aktepe'de en yakın durak olan Dutluk istasyonuna ulaşmasıyla kent merkezlerine daha kolay erişebilecektir. Bu durum metro durakları çevresinde konut kullanım türünün değişmesine ve bu alanların merkezi yer olmasına neden olacaktır.

4.5. Kamusal Mekânlar ve İşlevler

Kamusal mekânlar, yollar, meydanlar, eğlencilen (rekreasyon) alanları ile kentsel mekânda önemli bir yere sahiptirler. Kamu ve kamusal kelimesi farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Türk dil kurumuna göre kamu; hep, bütün, bir ülkedeki halkın bütünü, halk, amme, bütün toplumu ilgilendiren, devlet eliyle yürütülen ve devlet hizmetinde olan, kamusal ise; kamu ile ilgili olan olarak tanımlanmaktadır.

Kamusal mekân (Publicspace) insanların tümünü ilgilendiren, herkese açık, toplumun her bireyi tarafından erişilebilir ve kamusal bir otorite tarafından herkesin kullanımı için sunulan alandır (Akkar, Ercan, 2012, s.178).

Farklı ekonomik, dini, etnik, kültürel sınıf, cinsiyet ve yaş gruplarından insanları bir araya getiren kamusal mekânlar toplumsal kaynaşmayı sağlamaktadır. Böylece çok sınıflı, çok kültürlü, heterojen bir toplum yapısının oluşmasına yardım eder (Akkar, Ercan, 2012, s.178). Kamusal mekânların insanların yaşamları üzerinde çok büyük etkileri bulunmaktadır. Kamuya ait alanlar (mekânlar) kentli nüfusun, suni mekânlarda birlikteliği, farklılığı ve beraber yaşadıkları alanlardır. Kamusal alanlar, kentsel mekânın dinamiğini oluşturmaktadır. Bu yüzden kentsel mekânlarda kamusal işleve sahip alanlara ihtiyaç vardır. Keçiören’de kamusal mekânlar ve işlevleri, kentleşmeyle beraber kentsel kimlik kazanmada önemli bir rol üstlenmiştir.

Keçiören’de bulunan kamu alanları üç gruba ayrılmaktadır.

1. **Açık kamusal alanlar;** özel kişi yâda kurumlara ait olmayan alanlar; Fatih stadyumu ve Aktepe stadyumu, cadde sokak, bulvar, otoyol, park ve bahçeler ve Keçiören anıtlar meydanı
2. **Kapalı Kamusal alanlar;** birden çok farklı kentsel alanı içine almaktadır. Bu alanlar kütüphaneler, camiler, okullar, belediye binası, hastaneler gibi toplumsal hizmetler sunulan mekânlardır.
3. **Yarı kamusal alanlar;** bu alanlar daha çok özel kişilerin yönetiminde ancak kamuya ait alanlardır. Sinemalar, alış veriş merkezleri, spor komplekslerini içine alır. Diğer kamusal alanlardan ayrılmasının en temel nedeni bu alanlarda hizmet karşılığında ödenmesi gereken bir ücretin olmasıdır.

Keçiören’de bulunan kamusal mekânlar iki farklı fonksiyonel değişikliğe uğramıştır. Bunlar;

1. Kamusal mekânların çökmesi, bozulması ve varlıklarını devam ettirememeleri
2. Kurgulanmış kamusal mekânlar; kentleşme ve ekonomik gelişmişliğe bağlı olarak kentsel peyzajı ve kentsel imaj oluşturma isteği ile yeniden dizayn edilmiş mekânlardır.

Keçiören hızlı kentleşmenin ve plansız yapılaşmanın bir arada geliştiği demografik kentleşmeye örnek bir kenttir. Kentsel gelişme ile birlikte kamusal alanlar

yerleşmeye açılmış yahut terkedilerek çöküntü alanları haline gelmiştir. Fakat kentleşme ve refah seviyesinin yükselmesi ile birlikte yeni nesil kamusal mekânlar-kurgulanmış mekânlar- ortaya çıkmıştır. Bu iki kamusal mekân arasındaki en belirgin fark ise özellikle kurgulanmış mekânların toplumsal birleştiricilik ve bağdaştırıldıktan çok küreselleşmenin ve kapitalist ekonominin bir ürünü olarak tüketim mekânları haline gelmiştir.

Keçiören'in ilk kamusal binası 1908 yılında kurulan Ziraat mektebidir. O dönemde Kalaba köyü sınırları içerisinde kalmaktadır. Ziraat mektebinin Keçiören sınırları içerisinde kurulmasının en temel nedeni, okul çevresinin çubuk çayı havzasının verimli tarım alanları ile kaplı bulunmasıdır. Bu dönemde Kalaba Vadisi, Kalaba ve Keçiörenlilerin olduğu kadar Ankaralılarında eğlence alanı olarak kullandıkları açık kamusal alandır. Fakat kentleşme ile Çubuk Çayı havzası istila edilmiş ve eski fonksiyonlarını yitirmiştir. Ancak son imzalanan protokol ile Gümüşdere Ihlamur vadisi olarak tekrar kurgulanmakta ve eski kamusal işlevleri kazandırılması amaçlanmaktadır (Foto 18).

Foto 18: Keçiören Ziraat mektebi; Günümüzde meteoroloji binası olarak hizmet vermekte olan bina, geçmiş dönemlerde önemli fonksiyonlar yüklenmiştir. Çubuk çayının kenarında bulunan okul çevresinde önemli tarım alanları bulunmaktadır. Bu fotoğraf aynı zamanda Keçiören'de 21. yy. başlarındaki kırsal yaşam biçimini yansıtmaktadır.

Keçiören'de bulunan kamusal alanların en büyük özelliği bu alanların kurgulanmış olmasıdır. Bağ evleri geçmişte ekonomik ve sosyal yapıya uygun olarak kentte yaygın kullanılan bir konutken ve kentleşmenin etkisiyle yaygın kullanımı tamamen ortadan kalkmış ve bugün geçmişi andıran fakat özel mülkiyet olmaktan

çıkılmış birkaç bağ evi ile karşılaşmaktayız. Bu bağ evleri artık özel günlerde kullanılan ve kurgulanmış kapalı kamusal mekân haline gelmiştir.

Keçiören kamusal alanlarında en büyük değişimler, 1994 yılında belediye meclis tarafından alınan “ Keçiören sınırları içerisinde bulunan cadde-sokak ve iş yerleri isimleri zorunluluğu” ile başlayan süreçte yaşamıştır. Bu değişimin amacı kent ve kentli bütünlüğünü sağlayarak okunaklı bir kent, bölgeleri, sınırları, yolları kolayca ayırt edilebilen ve bütünlüklü bir doku içinde gruplandırılabilen bir mekân oluşturabilmektir. Bu süreçle beraber birçok sokak ve iş yerinin ismi değiştirilmiştir. Asıl değişiklikler ise kamusal mekânlarda, rekreasyon (eğlencinlen) amaçlı açık alanlarda, kentsel meydanlarda olmuştur. Bu alanda yapılan en önemli değişiklikler, Keçiören girişinde ana arterler üzerinde belediye binasının önündeki Tören Alanı, içinde Orhun Anıtları ve Şehitler Anıtı’nın bulunduğu Açık Hava Müzesi, Şelale ve Estergon Kalesi olarak sıralanabilir. Ayrıca kentsel simge haline getirilmeye çalışılan ve tarihte yer alan Türk büyükleri anıtları ve 16 Türk devletinin bayrakları bulunmaktadır (Foto 19). Sembolik özellikleri olan bu alanlar, tarihi, kültürel, toplumsal ve değerler amacıyla Keçiörenliler için önemli bir yere sahiptir. Keçiören’de bulunan bu kamusal mekânlar, kenti güzelleştiren ve Keçiören’e kimlik kazandıran unsurlardır.

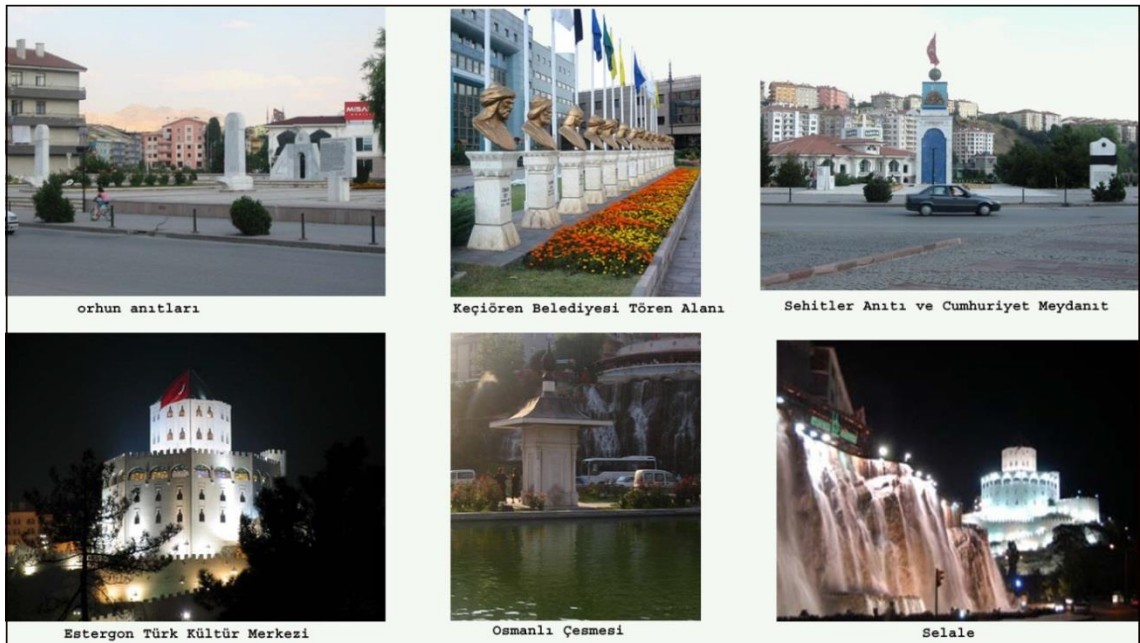

Foto 19: Keçiören Belediye Sarayı Yakın Çevresinden Bir Görünüm;Keçiören Belediye Sarayı Yakın Çevresinde 1994 yılından sonra yapılan ve kent imgesi haline gelmiş yapılar.

Tüm bu kamusal unsurların coğrafi mekânda farklılığı ortadan kaldırmak aynı değerlere sahip bir Keçiören profili oluşturmak amaçlanmıştır. Değişen arazi

kullanımları ile yok olan kültürel değerlerin yeniden canlandırılmaya başlanması, hızlı kentleşme dönemlerinde kent kimliğine sahip olmayan sahte kentleşme yaşayan Keçiören’de, 2000 yılından sonra kentleşme eğilimlerin sonucunda kamusal mekânlar yeniden düzenlenmiştir.

Foto 20: Keçiören Belediye Sarayı Yakın Çevresinden Bir Görünüm; Farklı açılarından çekilmiş iki ayrı fotoğraf; Birinci fotoğraf 1993 yılından bir görünüm sunar iken, 2. Fotoğraf ise 2009 yılında çekilmiştir. İki fotoğraf arasındaki en önemli fark mekânsal kurgunun üst düzeyde olmasıdır. Birinci fotoğrafta kamusal alanların ilk temelleri atılmaktadır. Keçiören’de bu denli değişimlerin yaşanmasının sebebi ise Keçiören Belediyesinin kurulması ve kendi sınırları içerisinde yeni kaynaklar bulmasıdır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. KEÇİÖREN'DE KENT MERKEZLERİ VE ÇEVRESEL İLİŞKİLERİ

Kent merkezleri, tarımsal olmayan üretimin yoğunlaştığı, sanayi ve hizmet etkinliklerinde çeşitlenme ve ihtisaslaşmanın en üst düzeylerde olduğu, yeni iş ve mal türlerinin yaratıldığı art bölgelerdeki faaliyetlerin yönetildiği ve denetlendiği ekonomik, kültürel ve politik üretim karar merkezleri olarak tanımlanmaktadır (Akdemir 2012 c).

Keçiören'de kent merkezleri ve çevresel ilişkileri dikkate alındığında Ankara'dan bağımsız olarak düşünülmesi yanılgıya sebep olmaktadır. Çünkü Keçiören'de kent merkezlerinin oluşması Ankara'da son yıllarda yaşanan iletişim ve bileşim sektörlerinde oluşan gelişmeler, desantralizasyon süreci ve yeni kentsel tüketim davranışları sonucunda merkezlerin yapısının değişmesiyle ortaya çıkmıştır.

5.1. Çankaya-Keçiören İlişkileri (Çöküntü Bölgesi)

Kentler sahip olduğu özellikler sebebiyle çekim alanı olan bölgelerin, bu özelliklerini kaybetmesi, olumsuz özellikler kazanması ya da kentin ekonomik-kültürel merkezinin başka bölgelere kaymasıyla değerini yitirmesi sonucu ortaya çıkan bölgelere çöküntü alanları adı verilir (Sönmez, 2002, s.461, Erkan, 2010, s.30-31). Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere aslında ilk dönemlerde çekim alanı olan mekânların zamanla bu işlevlerini kaybederek nüfusun azalmaya başladığı yerler haline gelirler. Bu alanlar kentlerin eski yerleşim birimleridir. Zamanla uygulanmaya başlanan imar yasaları ile kentsel gelişim yönlerinin değişmesiyle terk edilerek kentsel çöküntü alanları haline gelirler. Elbette bir yerleşmenin çöküntü alanı haline gelmesinde fonksiyon yitimi önemlidir. Örneğin Ankara'da Bentderesi ve çevresi kentin en değerli yerleri iken günümüzde Ankara'nın başkent olmasıyla birlikte fonksiyonel değişim yaşaması, daha önceden kentin önemli merkezi olan Bentderesi ve çevresinin önemini kaybederek kentin gerisinde kalması ve zamanla çöküntü haline gelmesine neden olmuştur. Aynı zamanda araştırma sahası Keçiören'de kurtuluş savaşı sırasında önemli bir idari birim iken, savaşın sona ermesiyle idari işlevler Çankaya'da yürütülmeye başlanmıştır.

Araştırma sahası Keçiören ile Çankaya kıyaslanma yapılmasının en önemli nedeni iki yerleşim biriminin de cumhuriyetten sonra oluşmasıdır. Fakat Çankaya gelişip büyürken, Keçiören, anakentin çöküntü alanı haline gelmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında kent merkezi ve Çankaya kentsel gelişimin en yoğun yaşandığı alandır. Kent planlarında öncelikli alanlar haline gelmiştir.

Cumhuriyetin ilanından sonra Ankara yerleşen Mustafa Kemal Atatürk'e Bulgurluzade Mehmet Bey'e ait bağ evi, Ankara Belediyesi tarafından satın alınarak hediye edilmiştir. Daha sonra bu köşk, Cumhurbaşkanlığı köşküne dönüşmüştür. Bu dönüşüm yeni kurulacak bir semtinde başlangıcı olmuştur. Köşk yakınlarında yoğun ve modern bir yapılaşma dönemi başlamıştır. Çankaya, 1936 yılında Ankara'ya bağlı ilçe konumuna gelmiştir. Kamusal yatırımların yoğun olarak Çankaya'ya yapılması ve İdari yönetim kadrosunun yerleşim yeri olarak Çankaya'yı seçmesinden dolayı kentleşme yoğun olarak görülmeye başlanmıştır. Kentsel yatırımlar, Çankaya Köşkü ve Ulus arasında yoğunlaşmıştır. Aşırı kentleşmeye maruz kalan Ankara'da kent çevresinde ise kamu yatırımlarının sınırlı kalması araştırma sahasının da içerisinde bulunduğu kentin diğer bölümleri ise ikinci planda kalmış ve kentin gelişmemiş çöküntü alanları haline gelmiştir.

Bu durum daha sonraki dönemlerde de devam etmiştir. Ankara'nın güneyinde modern bir kent planlanıp kurulurken, Kuzeyinde ise büyük bir yatırım eksikliği ortaya çıkmaktadır. Çankaya'da yaşanan kentsel gelişme ile birlikte kent nüfusu da sürekli artmaya başlamıştır. Bu dönemde Keçiören kırsal bir karakter sergilerken, Çankaya modern bir kent görünümündedir. Çankaya'da nüfus sürekli artmaktayken, Keçiören de daha durağan ve nüfus artışı ise doğal sebeplere bağlı olarak gelişmektedir.

Keçiören, 1960 yılından sonra yavaş yavaş kentin çöküntü alanı haline gelmeye başlamıştır. Kent Çankaya ve Kızılay arasında Atatürk Bulvarı üzerinde gelişmeye göstermektedir. Jansen imar planı ile Ankara kalesi ve Bentderesi planlama içine alınmamış ve kentsel gelişme güneye (Çankaya'ya) doğru olmuştur. Çankaya'nın gelişmesi ve büyümesi Bentderesi ve araştırma sahasının geleneksel yapısının bozulmadan devam etmesine neden olmuştur. Kentin çöküntü alanları haline gelen bu yerleşim alanlarında özellikle kente yeni gelenler yerleşmeye başlamıştır.

1983 yılında Ankara metropol bir şehir haline gelmiş ve Keçiören ise merkez ilçe olmuştur. Bu dönemden sonra Keçiören'de kentleşme ivme kazanmış yerel yönetimlerin ve küçük yatırımcılarında girişimleri ile kentin peyzajı değişmeye başlamıştır. 1960-1985 yıllarında neredeyse tamamı gecekondularla kaplı olan araştırma sahasında imar aflarıyla gecekonduların dönüşümü gerçekleştirilmiştir. Kuzey Ankara Kentsel dönüşüm alanı içerisi de dâhil edilen araştırma sahasını kentin çöküntü alanı halinden yavaş yavaş çıkmaya başlamıştır.

Günümüzde Çankaya ve Keçiören'de nüfusun ekonomik etkinliklerine bakıldığında, Çankaya'da daha çok ulaştırma, kurum hizmetleri, toptan ve perakende ticaret, madencilğin yoğun olarak yapıldığını görmekteyiz. Keçiören'de ise daha çok

ekonomik olarak orta sınıfa dâhil edilen grubun yaygın olarak bulunduğunu ve daha çok yerel yönetimler, toplum hizmetleri ve toptan perakende hizmetlerde çalışanların olduğu görülmektedir (Güvenç, 2006 s. 194).

Keçiören, her dönemde daha çok orta ve alt gelir grubuna dâhil grupların tercih ettikleri bir yerleşim birimi olmuştur. Özellikle araştırma sahasının KB-KD ve Kuzeyi alt gelir grubunun, GD-GB ve Güneyi ise orta ve üst gelir grubunun yerleştiği ortamlardır. Fakat Çankaya ise Cumhuriyetin ilanından itibaren ekonomik durumu iyi grupların yerleşim yeri olarak seçtiği mekân olmuştur

5.2. Nüfus ve Kent Merkezinin Oluşumu (MİS)

Nüfus artışına bağlı olarak kentler yatay ve dikey olarak büyürler. Büyümeye bağlı olarak kent çevrelerinde yeni kent merkezleri oluşum içindedir. Nüfus artışı ve kent ekonomisinin gelişimi yeni MİS (merkezi iş ve ticaret alanı) alanlarının oluşmasına sebep olur. Türkiye’de büyük şehirlerin aşırı kentleşmesi ve nüfus artışı birden çok kent merkezi oluşumuna neden olmuştur. Bu oluşumda etkili olan faktörler şunlardır;

1. Topografik yapı
2. Ulaşım ağları
3. Nüfus artışı

Ankara kent merkezi oluşumu başkent olmadan önceki Ankara’da kale önünden bugünkü Ulus’a kadar uzanan bir lineer kent merkezi söz konusudur. Ankara’nın geleneksel merkezi, geliştiği dönemdeki ulaşım ilkelerine bağlı olarak kalenin güneyinde odaklanmıştır. Hanlar bölgesi, Samanpazarı ekseninde yoğunlaşan merkez, 1982 yılında demiryolunun Ankara’ya erişmesiyle Ulus’a yönelmiş ve Çıkırıkçılar Yokuşu, Anafartalar Caddesi boyunca kalenin batısında gelişmiştir. Geleneksel merkez işlevleri günümüzde hanlar bölgesi, Samanpazarı ve Çıkırıkçılar Yokuşu yöresinde yaşamını sürdürmekte, bazı kesimlerde turistik faaliyetlerle beslenmektedir (Akdemir 2012 c).

1960’lı yıllarda kent nüfusunun artmaya başlaması ile birlikte yeni kent merkezleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Nitekim Bakanlıklar, Elçilikler ve Cumhurbaşkanlığı Köşkü kentin güneyinde bulunması Kızılay’ı yeni kent merkezi haline getirmiştir. Bunun yanında kent çeperinde gelişen yeni alanlar yeni kent nüvelerini oluşturmuştur. Keçiören, Yenimahalle ve Mamak’ta ikincil merkezler oluşmaya başlamıştır. Bu merkezler birincil kent merkezini tamamlayıcı niteliktedir.

Keçiören’de kent merkezi oluşumu, 1965’lerden sonra ortaya çıkmıştır. Bu döneme kadar geleneksel yerleşim sistemleri ile iç içe girmiş gecekondü alanları yaygın

olarak bulunmaktaydı. Keçiören ve Etik özekleri kenttin ilk nüvelerini oluşturmaktadır. 1965 yılından sonra kent nüfusunun artmasıyla yeni kent merkezleri olarak Etlik, Asfalt, Gazino, Tepebaşı ve Şose, kent merkezi haline gelmiştir. Özellikle nüfus artışı ve kente eklenen nüfusun fazla olması, kaçak yapılaşma, imarsız gelişme, kent çevresinde bulunan hazine arazilerinin parçalar halinde kullanıma açılması, yeni yerleşim birimlerinin kurulmasına ve yeni kent merkezlerinin oluşmasına neden olmuştur (Harita 22).

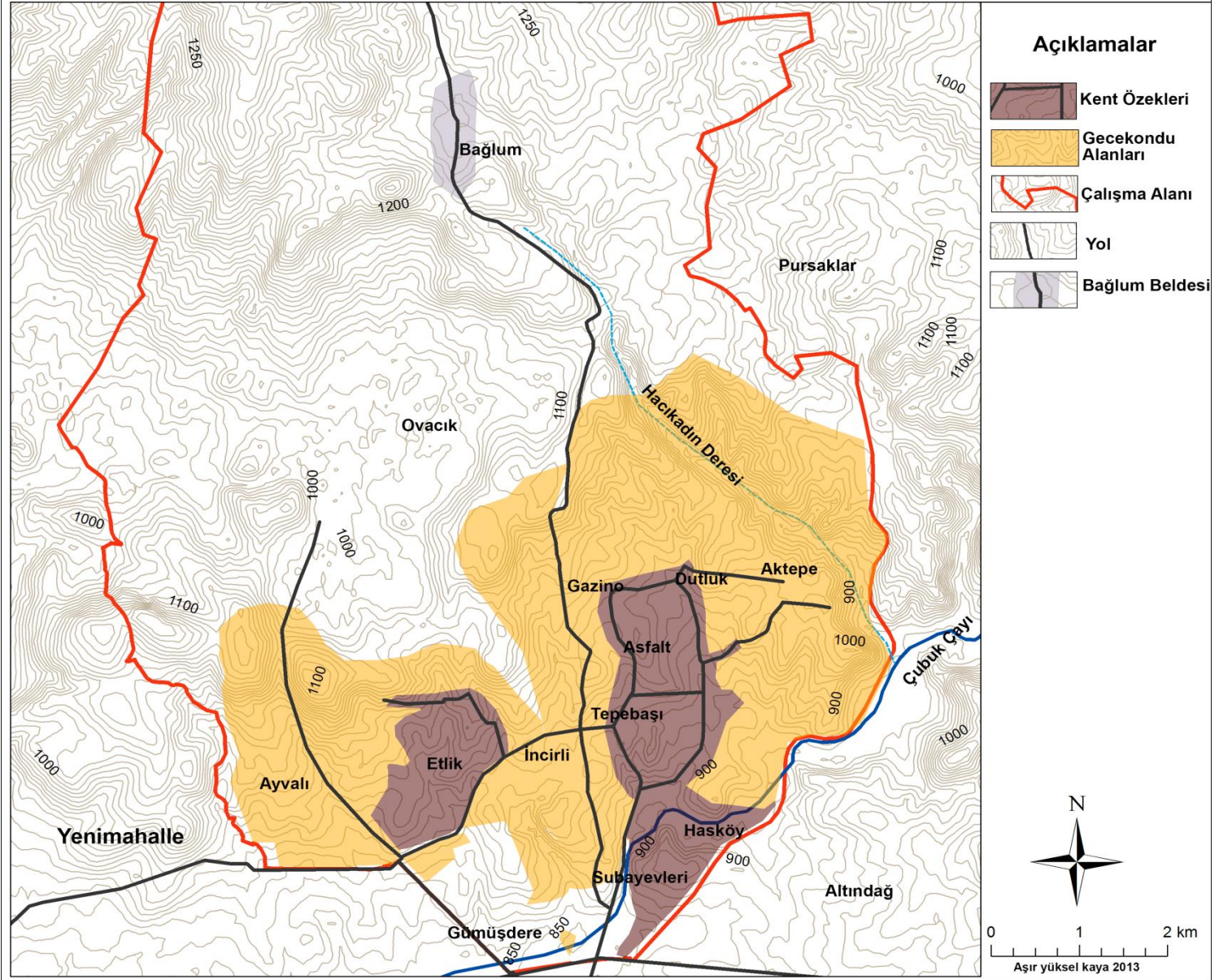
Keçiören’de kent merkezlerinin oluşmasında topografya ve ulaşım ağlarının da önemli bir rolü vardır. Topografyanın etkisiyle mekânda parçalı bir halde bulunan kent merkezleri ulaşım ağlarının K-G ve D-B yönünde gelişmesiyle birleşme eğilimi göstermiştir. Özellikle topografyaya bağlı olarak birbirinden bağımsız olarak ortaya çıkan kent merkezleri daha sonra topografyanın şekillendirdiği ulaşım ağlarına paralel olarak büyüüp gelişmeye başlamıştır. Vadileri takip eden ulaşım ağlarının gelişimi ile kent merkezleri birbirlerini tamamlayıcı bir görünüm almaya başlamışlardır. Bu durum kent merkezleri ve çevrelerinde topografyanın şekillendirdiği kent dokusu ve formu oluşmaya başlamıştır.

Keçiören kent merkezleri ve çevresinde iki farklı konut tipi ile karşılaşmaktadır. Kent merkezi olan Etlik ve Keçiören’de (Şose-Dutluk- Tepebaşı, Kızılarpınarı) Jansen imar planıyla yürürlüğe konulan 3-4 katlı konutlar bulunurken, kent merkezinden çevreye doğru gecekondü meskenleri topografyayı kaplamaktadır. Ulaşım ağlarına paralel olarak gelişen kent merkezleri hızlı nüfus artışına bağlı olarak sürekli değişmekte ve bunun sonucunda kentsel arazi kullanıma açılmaktadır. Artan nüfus ve ulaşım ağlarına bağlı olarak yeni kent merkezleri oluşmaya devam etmiştir.

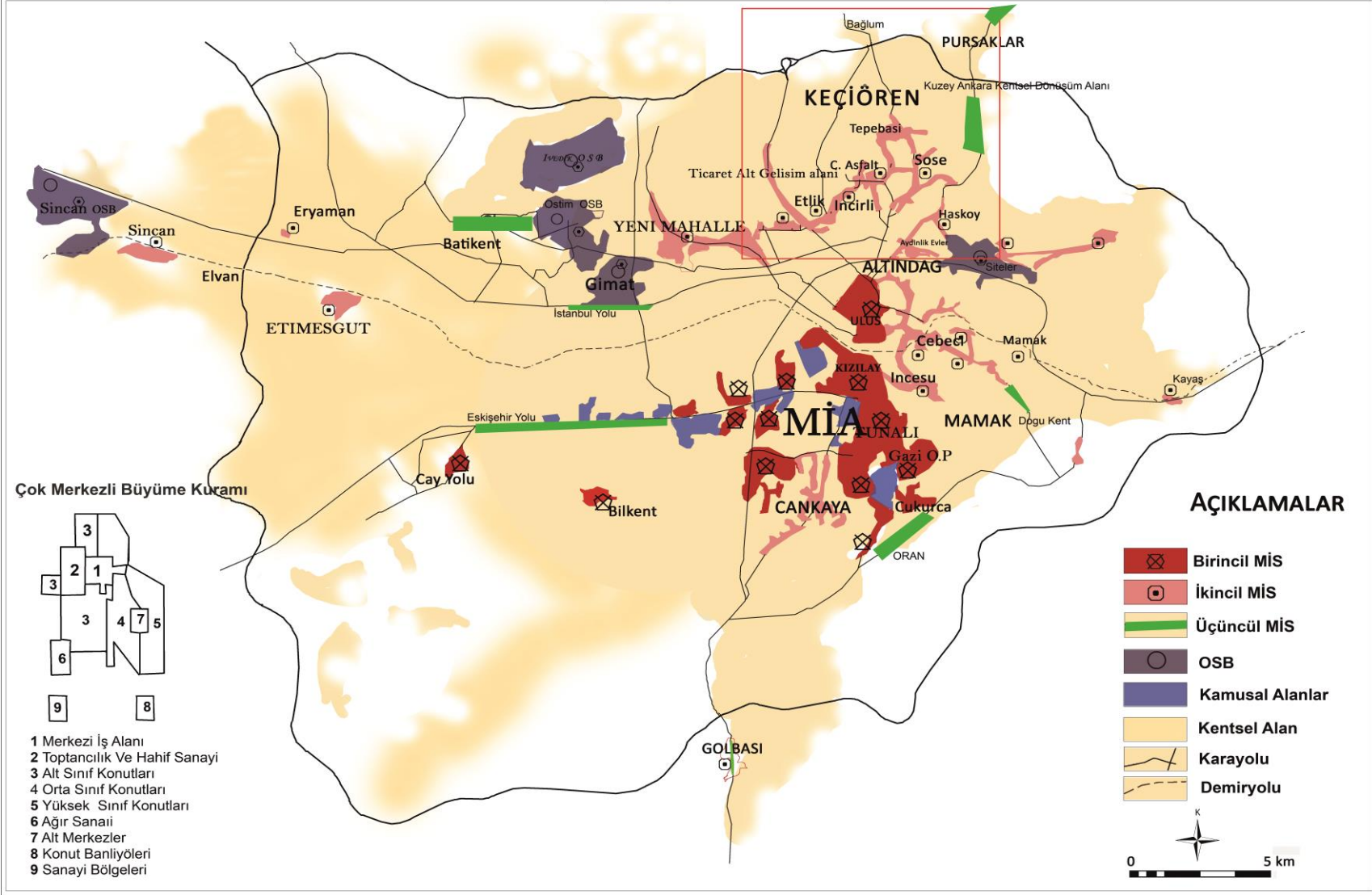
Foto 21:Kızılarpınarı Caddesi MİS alanı ve 3-4 Katlı konut tipolojisi; Keçiören en önemli caddelerinden olan Kızılarpınarı caddesinde konutlar caddeye paralel olarak gelişmiştir. Genel olarak 3-4 katlı jansen Planı döneminde yapılmış konut tipolojisi hakimdir.

Harita 22: Keçiören Kent Merkezleri ve Konut Gelişim Alanları (1970)

Sektör kuramına göre kentlerin temel yönelişlerinin ve özellikle merkezlerin biçimlenmesinde yüksek gelir grupları önemli rol oynar. Ankara'nın merkezi de aynı doğrultuda gelişmiş ve 1960-1980 yılları arasında Kızılay, kentin yeni ve modern işlevlerinin yoğunlaştığı bir merkezi iş alanına dönüşmüştür. Tüketim ve kişisel hizmetleri, iş ve meslek hizmetleri izlemiştir. Kızılay'da daha modern merkez işlevlerinin gelişmesinin sonucu olarak kentin ikili merkez yapısı pekişmiştir. Kızılay özellikle iş ve merkez hizmetleri ile mali kurumların bir bölümünü çekerken, üst gelir grubunun tüketim hizmetleri de Kızılay'da yoğunlaşmıştır. Buna karşılık Ulus bu yarışmada geri kalarak, düşük gelir gruplarının meslek, tüketim ve kişisel hizmetlerine yönelmiş, geleneksel merkez bu tür kullanımlarla bütünlenmiştir (Akdemir 2013 d). Ankara'nın birincil MİS alanı Kızılay olurken, kent çevresinde gelişen ve büyüyen yeni merkezlerde ise daha çok ikincil ve üçüncül Mis alanları oluşmuştur (Harita 23). Ana kentin akslar boyunca gelişmesi yeni oluşacak kent merkezlerini bu yöne sevk etmiştir. İstanbul ve Eskişehir yolu boyunca büyük alışveriş merkezlerinin kümelenmesi mevcuttur. Aynı şekilde Mamak ve Oran'da gelişen ve büyümeye müsait yeni mis alanları oluşmaktadır. Keçiören'de kent merkezlerinin kümelenme alanı olarak Etlikte alışveriş merkezleri ve Hasköy'de oto galericiler kümelenmiş durumdadır. Bunlar dışında kümelenme görülmemektedir. MİS bölgeleri yol boyu gelişim göstermiştir. Karma bir kullanımın hâkim olduğu bu alanlarda bankalar, mali kuruluşlar, şirketler, idari kuruluşlar ve eğlence mekânları bulunmaktadır. Genel olarak lineer bir uzanış gösteren kent merkezinde binaların 1 ve 2 katları iş yeri diğer katları ise oturma alanı olarak kullanılmaktadır. Aynı durum kent çevresinde gelişmiş Yenimahalle, Demetevler, Altındağ ve Mamak'ta görülmektedir. Bu durumun ana nedeni birincil MİS bölgesi olan Ulus ve Kızılay'ın mesken olarak kullanımının düşük yüzdelerde olması ve kent çevresinde yoğun bir konut dokusunun bulunmasıdır.

Harita 23: Ankara Kent Merkezleri ve MİS Alanları (2013)

5.2.1. MİS ve Nüfuz Alanları

Alışveriş ve küçük ticaret alanlarının yoğunlaştığı alanlar; ana caddeler üzerinde dağılmaktadır. Kent içi ulaşım sistemlerinin gelişmiş olduğu otobüs ve dolmuş güzergâhları yer seçiminde önemli olmuştur. Kızılpınarı caddesi, Nuri Pamir caddesi, Fatih caddesi, Gazeller caddesi, Sanatoryum caddesi ve Yunus Emre caddesi yeme içme yerleri, alışveriş merkezleri (butik), akaryakıt istasyonlarının yoğun olarak bulunduğu akslardır. İdari fonksiyonların yoğunlaştığı alanlar araştırma sahasının güneyinde toplanmıştır. Belediye binası, İlçe kaymakamlığı, Vergi dairesi, Milli eğitim müdürlüğü, İlçe emniyet müdürlüğü Fatih caddesi ve Cumhuriyet caddesinin kesiştiği yerde idari özeği oluşturmuştur. Sağlık fonksiyonunun yoğunlaştığı alanlar; nüfusun yoğunluğunun en fazla olduğu Etlik mahallesinde Etlik caddesi üzerinde, Sanatoryum caddesi ve Anavatan caddesi üzerinde yoğunlaşmıştır. Hastanelerin bu caddeler üzerinde bulunması doğal olarak eczanelerinde ağırlıklı olarak bu caddelerde yer seçmesine neden olmuştur. Eğitim kuruluşları dershaneler ve özel okulların yer seçiminde yine MİS önemli bir rol oynamıştır. Belediye ve yakın çevresi ile ulaşım askları boyunca dağılışı göstermişlerdir (Harita 20).

Keçiören'in Merkezi iş ve Ticaret sahasının ulaşım sistemlerinin gelişmesine bağlı olarak, kişilerin günlük gereksinimini Ankara Merkezi İş ve Ticaret alanından karşılaya biliyor olmalarıdır. Ulus ve Kızılay gibi ticaret merkezlerine yakınlığından dolayı Keçiören'de kısa ve uzun süreli ihtiyaçların karşılanabileceği ikincil sektörler gelişmiştir. Keçiören'in, Ankara merkezi iş ve ticaret sahasının nüfuz alanı içinde olmasından dolayı ticaret yolları gelişmiştir. Yani Ankara Merkezi iş alanı olan Ulus, Kızılay, Tunalı, Gaziosmanpaşa, Atakule kadar gelişmemiştir. Birincil kent merkezi ve MİS bölgeleri araştırma sahasını tamamen etki sahası içinde bırakmaktadır. Buna bağlı olarak ikincil iş ve ticaret merkezleri gelişmektedir (Harita 20).

Araştırma sahasında nüfus ve kent özeklerinin oluşumuna baktırıldığında birden çok mahallenin kavşak noktasında kent nüveleri oluşmuştur. Kent demografik olarak büyüdükçe, kent nüvelerinin şehirsal mekânlar olarak değil, önemli yollar boyunca geliştiği görülmektedir. Bunun en önemli parametreleri ise oluşan MİS mekânlarının yakın çevresinde bulunan mahallelerin nüfuslarıdır.

Araştırma sahasında önemli MİS alanları ve nüfus büyüklükleri bakımından 7 bölüme ayrılmıştır. Bu ayrımın yapılmasındaki en önemli ölçüt, mahalleler yakın çevrelerine göre gruplandırılmıştır. MİS alanlarının oluşmasında doğrudan etkiye sahip mahalleler belirlenirken de kent içi ulaşım ağları dikkate alınmış ve buna göre sınıflandırmalar yapılmıştır. Elbette yüzde yüz doğru sonucu elde edilmesi mümkün değildir. Çünkü kent merkezleri cazibe alanlarıdır ve kentin her köşesini etki sahası içine alabilmektedir.

Keçiören’de Merkezi iş ve ticaret alanlarının yoğunlaştığı alanlar⁵; (Tablo 20, Harita 20)

I. Hasköy MİS alanı; Keçiören’in Batısında İrfan Başbuğ caddesi üzerinde gelişmiştir. Hasköy Mis alanın en önemli özelliği galericilerin bu cadde üzerinde yoğunlukta bulunmalarıdır. Altındağ ilçe ile sınır özelliği gösteren ana caddenin iki yakasında da gelişim göstermiştir. İrfan Başbuğ Caddesi üzerinde 792 ha bir alanda lineer olarak uzanmaktadır. Toplam nüfusu 90.781 ve nüfus yoğunluğu ise hektar başına 115 kişidir.

II. Keçiören MİS alanını; Keçiören kent nüvesinde Kızılıpınarı ve Fatih caddesine paralel olarak gelişmiştir. Aynı zamanda önemli bir kent merkezi olan bu mis alanı karmaşık bir yapıda gelişmiştir. Belirli bir toplanma ve dağılma eğiliminden çok karma bir kullanım mevcuttur. Kızılıpınarı ve Fatih caddesi boyunca K-G uzanışlarıdır. Toplamda 456 hektarlık bir alan kaplamaktadır. Bu alanda hektar başına 289 kişi düşmektedir.

III. Sanatoryum MİS alanını; KuzeydeSanatoryum caddesi boyunca gelişim göstermiştir. Nüfus büyüklükleri bakımından en büyük etkiye sahip olan Sanatoryum MİS alanıdır. Sanatoryum MİS alanın nüfusu 188912 olan bu alanda lineer bir MİS gelişimi vardır. Otobüs ve dolmuş güzergâhlarına paralel olarak gelişme göstermiştir. Kent içi toplu taşıma sistemleri kentsel gelişme ve kentsel gelişim yönü tayin etmiştir. Sanatoryum MİS alanı kuzeyden güneye doğru bir gelişim göstermiştir. Güneyde Dalgıç Caddesi, Fatih caddesi ve Yunus Emre Bulvarında nüve oluşturmaktadır. Kent içi erişilebilirliğin yüksek olduğu bu alanda konut alanları ile birlikte MİS oluşmuştur. Binaların en alt ve bir üst katları ticaret hane olarak kullanılmaktadır.

⁵ Keçiören MİS bölgeleri oluşturulurken kullanılan Nüfuslar mahalle ölçeğindedir. Bu yüzden MİS bölgelerinin nüfusları % olarak bu mahallelerin toplam nüfusları esas alınmıştır.

IV. Basınevleri MİS alanını; Güneyde Basınevleri caddesi üzerindedir. Diğer Mislere göre daha küçük ve etki sahası daha sınırlıdır. Nüfus yoğunluğu düşüktür. Daha çok gündelik ihtiyaçların karşılandığı market, berber gibi ticaret haneler gelişmiştir.

V. Etlik MİS alanı; Güneybatıda Ayvalı caddesi, Etlik caddesi ve Halil Sezai Erkut caddesinin kesiştiği alandan ışınsal olarak büyüyen ve Keçiören için önemli bir mis alanıdır. Çünkü kent nüvesini oluşturan bu alanda çok yoğun bir arazi kullanımı mevcuttur. Toplamda 8 mahalleyi doğrudan etkilemektedir.

VI. İncirli MİS alanı; Yunus Emre Bulvarı boyunca gelişim göstermiştir. Bu MİS'in oluşmasında ana neden agglomerazisyona bağlı olarak gelişmiştir. Özellikle Keçiören ve Etlik arasında ulaşım ağları ve kentsel dokunun yoğunlaşması etkili olmuştur.

VII. Aktepe MİS alanı; Özyurt Caddesi ve Anavatan Caddesi'nin kesişim noktasından kuzey ve kuzeydoğuya doğru büyümektedir. Etki sahası kısıtlı bir mis alanıdır.

Keçiören'de merkezi iş ve ticaret alanı ana arterler boyunca, merkezden ışınsal olarak başlar ve lineer olarak gelişen iş yerlerinden oluşur. Bu mekânlara büyük mağazalar, küçük dükkânlar, düzensiz bir şekilde genellikle binaların en alt katlarına yerleşmiş durumdadır. Keçiören'de merkezi iş ve ticaret alanlarının oluşmasında en önemli sebep ulaşım ağları ve nüfusun gelişimi olmuştur (Foto 22). İş hizmetleri; bürolar, sigorta şirketleri, mali kurumlar, bankalar, şirket merkez ve şubeler, Meslek hizmetleri; doktorlar, avukatlar, mimarlık ve mühendislik büroları, Tüketim hizmetleri; konuta yönelik; gıda, beyaz eşya, Sanayi tüketimine yönelik; inşaat malzemesi, nalburiye, Otomotiv; yedek parça, tamirhane, servis birimleri, Eğlence hizmetleri; lokanta, kahve, hediyelik eşya dükkânları, Toplum hizmetleri; kamu kurumları, sosyal hizmetler, yerel yönetim, dernekler, meslek odaları, sendikalar, sağlık, eğitim kurumları, Ulaşım hizmetleri; acenteler, nakliyeciler, bilet satış ofisleri bir arada mekâna düzensiz yayılmış durumda bulunur.

Foto 22: Aşağı Eylence ve Dutluk kavşağı üzerinde gelişmiş MİS alanları genel olarak ana yola paralel bir gelişim göstermiştir. Karmaşık bir yapıya sahip olmalarının yanında binaların birinci ve 2 katları ticaret alanı üst katlar ise konut olarak kullanılmaktadır. İki cadde arasındaki ön önemli fark ise Aşağı Eylencenin daha çok tekstil ürünlerinin satıldığı mağazalar ve dükkânlardan oluşurken, Dutluk ta ise karmaşık kullanım bulunmaktadır. Dersane, eczane, mabilyacı, fırın ve berber ile marketler iç içedir.

Tablo 20: Keçiören Mis Alanlarının Oluşmasında Etkili Olan Mahalleler ve Mahalle Nüfusları

KEÇİÖREN						
MİS BÖLGESİ	Mahalle Adı	ALANI(ha)	NÜFUS		Nüfus Yoğunluğu(ha.)	
			2000	2011	2000	2011
HASKÖY	K. Subayevleri	137	15994	18463	116	134
	Çaldıran	44	6340	15093	144	343
	Hasköy	28	3516	4400	124	155
	Kamil ocak	59	15234	16393	260	279
	Sevkat	81	16877	18362	208	226
	Senyuva	435	3979	4433	9	10
	Yeşiltepe	91	5023	9643	55	106
	Yeşilöz	53	8384	3994	158	75
	HASKÖY TOPLAM	792	75347	90781	95	115
KEÇİÖREN	Çiçekli	48	11728	12400	247	261
	Güçlükaya	78	18524	20975	238	270
	Kalaba	42	15874	13525	377	321
	Karargahtepe	55	13466	13849	244	251
	Senlik	74	30768	29226	418	397
	Tepebaşı	120	27085	25818	225	215
	Yakacık	40	17074	15811	428	396
	KEÇİÖREN TOPLAM	456	134519	131604	295	289
SANATORYUM	Atapark	172	13882	25671	81	149
	Bademlik	96	8708	20374	91	213
	Kanuni	268	10818	17186	40	64
	Kuşcağız	29	15899	39882	556	1395
	Pınarbaşı	20	33137	35069	1677	1774
	Osmangazi	76	7674	18756	101	246
	Ufuktepe	55	5115	15796	92	285
	Uyanış	61	10479	16178	172	266
	SANATORYUM TOPLAM	776	105712	188912	136	243
BASİNEVLERİ	Basınevleri	69	15214	16736	220	242
	Emrah	142	15481	10013	109	70
	BASİNEVLERİ TOPLAM	988	30695	26749	31	27
ETLİK	A. Eğlence	93	30201	28870	323	309
	Ayvalı	201	32209	42780	160	212
	Etlık	131	32209	32209	247	247
	Ovacık	890	2905	3009	3	3
	Sancaktepe	111	8614	9958	78	90
	Şehit kubilay	154	13847	20378	90	132
	Yayla	230	14359	31760	62	138
	Yükseltepe	528	12218	9799	23	19
	ETLİK TOPLAM	3539	146562	178763	41	51
İNCİRLİ	Esertepe	184	17919	30679	97	167
	Gümüşdere	79	2428	1419	31	18
	İncirli	113	27603	34695	245	308
	Ondokuz mayıs	88	27403	29204	313	333
	İNCİRLİ TOPLAM	463	75353	95997	163	207
AKTEPE	Adnan menderes	56	10999	16267	197	291
	Aktepe	34	4876	10030	145	298
	Bağlarbaşı	123	21487	34945	175	284
	Güzelyurt	1494	2591	1377	2	1
	Köşk	1565	7257	11920	5	8
	Yirmiüç Nisan	32	5023	9262	156	287
	AKTEPE TOPLAM	3303	52233	83801	16	25

Keçiören’de Ankara Forum Outlet Alışveriş merkezinin bulunduğu Ovacık Mahallesi Kentsel dönüşüm alanı olarak ilan edilmiştir. Bu alan imar planında kentsel servis alanı olarak belirlenmiştir. Kentsel servis alanları belirlenirken nüfus artışı ve

kentsel gelişim alanları dikkate alınmıştır. Kentsel servis alanında büro, iş hanı, gazino, lokanta, çarşı, kompleks mağazalar, bankalar, sosyo-kültürel tesisler ve yerel yönetimle ilgili tesisler yapılması planlanmaktadır. Ayrıca Sanatoryum caddesinin kuzeyi de muhtemel iş ve ticaret merkezi olmaya adaydır. Çünkü Kentsel gelişimin kuzeye doğru olması ve kent içi ulaşımın artmasına bağlı olarak gelecekte MİS halini alacaktır.

Araştırma sahasında potansiyel MİS alanı, Kuzey Ankara Kentsel dönüşüm projesi dâhilinde inşa edilmektedir. Proje dâhilinde Çubuk çayı ve Hacıkadın deresinin birleştiği vadi kentsel hizmetlere ayrılmıştır. Dönüşümün tamamlanmasından sonra mevcut nüfusun artması ile birlikte Esenboğa Hava limanı yolunun da etkisiyle yeni bir MİS gelişim alanı söz konusudur (Foto 23).

Foto 23: Muhtemel MİS alanı, kentsel dönüşümle birlikte muhtemel MİS bölgesi olarak dönüştürülmek istenen mekân. Eğlendirilen alanlarının yanında İş ve Ticaret alanları yapılmaktadır.

5.3. Mekânsal Büyüme Çoklu Kent Merkezlerinin Oluşumu ve Gelişimi

Pek çok kentte alan kullanma modelleri yalnızca tek bir özeğin değil, birden fazla çekirdeğin çevresinde gelişmiştir. Bu çekirdekler, kimi kentlerde öteden beri var olabildikleri halde, öteki kimi kentlerde, kentler geliştikçe ortaya çıkmış olabilir. Örneğin Ankara'da ilk özek Koyun Pazarı iken, Ulus sonradan belirmiş, onu Yenışehir, Bahçelievler, Yenimahalle izlemiştir (Keleş, 2010, s.114). Araştırma sahasında bu çekirdekler Keçiören ve Etlik bağ evlerinin Ankara'nın göç alamaya başlaması ve

uzmanlaşmanın artmasıyla beraber çoklu kent merkezi oluşmaya başlamıştır. Bu kent merkezlerinin oluşumu nüfus artışına ve merkezi yer özelliğinin değişmesine bağlı olarak gelişmiş ve bugün araştırma sahasında 7 büyük kent nüvesi oluşmuştur.

Kentler içinde özeklerin ayrı ayrı ortaya çıkmalarının nedenleri şunlardır;

- Kimi etkinlikler, uzmanlaşmış özel hizmetlere gereksinme gösterir ve onların bulunduğu yerlere yakın olmak isterler.
- Diğer kimi etkinlikler, kendilerine benzeyen ya da onların tamamlayıcısı olan etkiler ile bir arada bulunmayı yeğler
- Birbirine benzeyen kimi kentsel etkinlikler ise, aralarındaki zıtlaşma yüzünden farklı yönlerde yer seçerler
- Kimi kentsel etkinlikler, kendileri için en çok istenmeye değer yerlerin yüksek rantını ödeme biçiminden yoksun oldukları için ayrı ayrı çekirdeklerin yaratılmasına da yol açabilir (Keleş, 2010, s.114).

Keçiören’de ortaya çıkan kent nüvelerinin birden çok özekli büyüme kuramına göre açıklanması zordur. Çünkü kuram Keleş’inde belirttiği gibi çağın büyük kentlerinde topraktan yararlanma biçimleriyle ilgili kimi gerçekleri yansıtmasına karşın, görgül araştırmalarla desteklenmiş bir kuram değildir. Bu sebepten dolayı araştırma sahasına da birebir uygulanması imkânsızdır. Özellikle ana kentin bir parçası araştırılırken daha da zorlaşmakta ve araştırma sahası Ankara kentinin içinde, kentle sürekli bağlantılı bir yerleşim birimidir. Kuram kusursuz olmasa da genel olarak Ankara kentine uygulandığı zaman Keçiören özeksel iş ve ticaret bölgesine yakın alt ve orta sınıf oturma alanları olarak gösterilecektir. Bunun en önemli ispatı olarak da Keçiören’de binaların %96’sının konut olarak kullanılması gösterilebilir. Ankara merkezi iş ve ticaret sahası olan Ulus ve Kızılay’ ya yakın olan araştırma sahasının güneyi orta sınıfın, kent çevresi ise işçilerin ve dar gelirlilerin yaşadığı alanlardır.

Keçiören kenti, kentsel gelişim ve arazi kullanımı bakımından 1960 yılından sonra büyük değişimlere maruz kalmıştır. 1960’a kadar kırsal yerleşme karakteri gösteren araştırma sahasının, anakent tarafından istila edilmesi çok zaman almamıştır. Keçiören’in topografik ve diğer doğal unsurlar şehrin kümeler halinde etrafa saçılarak büyümesine engel oluşturmamıştır.

Araştırma sahasında kent merkezlerinin oluşumu ise 1960 yılından sonra belirgin hale gelmeye başlamıştır. Bu döneme kadar anakentten bağımsız, kırsal

özellikler gösteren kent nüveleri, ulaşım ve altyapının gelişmesiyle anakente dâhil edilmiştir. Gelişmeye başlayan ulaşım ağları anakent merkezine, nüfus taşıma mantığı ile merkezîleşme “Centrepedal” bir görev görmüştür. Fakat Ankara nüfusu ise “centrifugal” eğilim göstermektedir. Ankara’da nüfus dağılma- saçılma eğilimindeyken Keçiören’de toplanma, yığılma eğilimindedir. Nüfus artışına bağlı olarak Ankara nüfusun merkezden çevreye saçılması ve Keçiören’de ise nüfusun toplanmasının birçok nedeni bulunmaktadır;

- **Ekonomik nedenler:** Ankara’nın fonksiyon değiştirmesi ile başlayan süreçte kentsel fonksiyonlarda birbirini tamamlayacak şekilde gelişme göstermiştir. Bu gelişmişlik kırsal kökenli nüfusun iş bulma ve daha iyi standartlarda yaşama isteğinden dolayı, kent nüfusu artmaya başlamıştır. Artan nüfusun kent merkezinde yeni yerleşim birimleri oluşturamamasından dolayı kent çevresine yayılma-saçılma eğilimi göstermesine neden olmuştur. Fakat Keçiören gibi anakente yakın merkezlerde ise nüfus potalanma yani toplanma eğilimi göstermiştir. Çünkü yeni kentli nüfus, kent merkezine yakın alanlarda başlarını sokacak bir konut arama süreciyle başlayan hazine arazilerine yerleşme, gecekonduları ortaya çıkarmış ve zamanla bu gecekondular conurbation (toplanma) eğilimi göstermişlerdir. Kırın itici kentin ise çekici faktörlerinden dolayı kent öteklerinde nüfus bota ve barut gibi mekâna dağılma ve toplanma eğilimindedir.
- **Teknolojik nedenler;** Ankara’da ulaşım ağlarının ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak centrifugal ve centripedal eğilimler görülmüştür. Ulaşım ağlarının gelişmesi artan nüfusun anakent merkezine kolay ulaşımını sağlamıştır. Özellikle kent merkezinde binaların iş ve ticaret merkezlerine dönüşmesi, rantın yüksek olmasından dolayı kent nüfusu ulaşım ağlarına bağlı olarak çevreye yayılma eğilimindedir. Kent içi ulaşım ağlarının çeşitlenmesine bağlı olarak üniform mahalleler semtler oluşmaya başlamıştır. Bunun en güzel örneklerini Çay yolunda ve Batıkentte görmekteyiz. Keçiören’de ise durum biraz daha farklıdır. Kent merkezinde ulaşım ağlarına bağlı olarak centripedal (toplayıcı) bir durum sergilerken, son yıllarda alt yapı ve ulaşım sistemlerinin gelişmesine bağlı olarak Kuzeyde ulaşım ağlarına paralel olarak artan bir kentleşme eğilimi vardır. Özellikle Sanatoryum caddesi ve Bağlum arasında yerleşmeye uygun ova tabanı bulunmasına

rağmen, Bağlum ve Keçiören kent özeklerinden çevreye kümeler halinde yayılmadan dolayı nüfus toplanma eğilimindedir.

- **Siyasal nedenler;** Ankara’da nüfusun toplanma ve saçılmasında önemli bir hususta yerleşim birimlerinin idari kararlarla değişiklik göstermesidir. 1985 yılında kent özeğinde yeni idari birimler kurulması ve Keçiören’in metropol ilçelerden biri konumuna gelmesi ile kamusal yatırımların artmasıyla kent cazibe alanı oluşturmuştur. Ayrıca Teknolojik ve Ulaşım sisteminde yaşanan gelişmelere paralel olarak 2007 yılına kadar Keçiören’e bağlı olan Pursaklar ayrı bir ilçe konumuna gelmiştir. Pursakların nüfusu kendine çekmeye başlaması ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak yaşanan değişiklikler Keçiören’de nüfusun KD doğru dağılmasına neden olmuştur.
- **Sosyo-psikolojik nedenler;** Ankara’nın sahip olduğu birçok toplumsal ve kültürel olanaklar ve hizmetler nüfus çeken sosyal özellikleridir. Kent çevresinde yeni sosyal olanakların gelişmesi nüfusun kent merkezinden uzaklaşmasına ve bu tesislerin yakınlarında yoğunlaşmasına neden olmuştur. Aynı zamanda 1960-1985 yıllarında yaygın konut tipolojisi bir bitine yapışık duvarlı, pencerelerin karşılıklı olduğu konutlar orta ve üst gelir grubuna sahip insanların tercih ettikleri mekânlar olmaktan çıkmıştır. Çünkü bu mekânlar; dar alan, dar konut ve sıkışık dokulu oldukları için toplumsal strese neden olmaktadır. Bu yüzden orta ve üst gelir grubuna sahip inşalar araştırma sahasının kuzeyinde eğimli yamaçlar üzerinde yükselen skyline konutları tercih etmeye başlamıştır. Bütünleşik konut düzeni kaybolmakta ve dikey korumalı yerleşmeler yaygınlaşmaktadır.

Tüm bu etmenler sonucunda Keçiören’de kentleşme artmış ve bunun sonucunda ise yeni kent merkezleri ortaya çıkmıştır. Keçiören’de 1960 yılında Etlik, Keçiören ve Hasköy nüfusun artmasıyla birlikte kent merkezi olmaya başlamıştır. Bu dönemde Etlik toplam nüfusun %33’nü, Hasköy’ün %27’sini ve asıl Keçiören ise toplam nüfusun %50’sini barındırmaktadır. Bu kent nüveleri birbirinden bağımsız olarak gelişmiştir. 1960 yılında Keçiören kent merkezi toplam 4,30 ha., Etlik 5,40 ha. ve Hasköy 3,3 ha. hizmet alanına sahiptir. Bu alanlar kentin merkezi ticaret alanları olmalarının yanı sıra kentsel servis alanları olarak hizmet vermektedir. Mevcut kent merkezlerine Sanatoryum ve Aktepe nüveleri eklenmiştir. 1970 yılında Keçiören’de toplam 158.243

kişi yaşamaktadır. Kent merkezlerinin nüfuslarına bakıldığında ise Keçiören %26,7, Etlik % 22, Hasköy % 20, Sanatoryum % 16 ve Aktepe %15,3'nü oluşturmaktadır. Artan nüfusla birlikte kentsel hizmet alanları da büyümeye başlamıştır (Tablo 21).

Tablo 21: Keçiören Kent Merkezlerinin Nüfusu ve kullanılan Alan

Kent Merkezi	Nüfus	Kent Merkezi alan(Ha)	%
Keçiören	42289	5,4	26,7
Etlik	35195	7,3	22,2
Hasköy	31345	4,8	19,8
Aktepe	24131	6,82	15,3
Sanatoryum	25283	4,82	16
Toplam	158243	29,14	100

Kaynak: İmar ve İskân Bakanlığı; Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosu 1973

1983 yılında Ankara'nın büyük şehir olarak ilan edilmesi ve Keçiören'in de metropoliten ilçe olarak ayrılmasında çoklu kent merkezleri belirleyici olmuştur. Kentler kompleks bir yapıya sahip olduğu için sınırların nerelerden geçirileceği tam olarak bilinemez. Bu nedenle araştırma sahasının sınırları oluşturulurken cadde ve sokaklar baz alınmıştır ancak asıl belirleyiciler ise çoklu kent merkezleri ve etki sahaları olmuştur. Bu dönemde Basınevleri ve İncirli kent merkezine dönüşmüştür. Nitekim bu dönüşümün en önemli sebebi ulaşım ağlarının doğu batı doğrultuda gelişmiş olmasıdır. Özellikle toplu taşım istikametleri Keçiören Ostim-Batıkent yönünde gelişmesi İncirli'nin yol boyu gelişmesine neden olmuştur. İncirli nüvesinin oluşmasında, Esertepe, Gümüşdere, İncirli ve 19 Mayıs mahallesinin doğrudan etkisi vardır. İncirli nüvesi bu mahallelerin birbirine bağlandığı kavşak noktalarından başlayarak doğu batı doğrultulu gelişmiştir. Basınevleri nüvesinin oluşması ise Etlik ve İncirli nüvelerinin etkisi altında yine ulaşım ağlarına bağlı olarak gelişmiştir.

Keçiören'de mekânsal büyüme, çoklu kent merkezlerinin oluşumu ve gelişimi, nüfus ve ulaşım ağlarına bağlı olarak gelişmiştir. Günümüzde bütünleşik bulunan bu nüveler, kent sakinlerinin her türlü ihtiyaçlarını karşıladıkları alanlardır. Ayrıca bu kent nüveleri, kent sahiplerine kimlik ve aidiyetlik kazandırmaktadır. Örneğin Etlik de oturanlara *nerede yaşıyorsunuz?* diye sorduğunuzda Etlik, Keçiören sınırları içinde kalmasına rağmen merkezi yer olmasından dolayı Etlik cevabını vermektedir. Fakat tümü için aynı savın söylenmesi yanıltıcı olur. Genel olarak bakıldığında araştırma sahasında iki büyük kent merkezi Etlik ve Keçiören diye ayrılmaktadır. Bu ayrılma doğaldır. Çünkü Keçiören entegre bir yerleşim birimidir.

Kentlerin gelişmesi beraberinde kentsel fonksiyonları da geliştirmiştir. Bu durumun mekâna yansımalarıyla arazi kullanımı ve kentsel öğelerin yer seçimi arasındaki ilişki de önem kazanmıştır. Konut alanı yer seçiminde etkili olan faktörler kentin büyüklüğü, yoğunluğu, ulaşım, kentsel rant, konut yoğunluğu, hane halkı büyüklüğü ve mekânın sosyo-ekonomik durumuna göre artmakta ve azalmaktadır

Keçiören’de konutların yer seçiminde etkili olan faktörler;

1. Fiziki Faktörler;

- Topografya
- Jeolojik yapı ve zemin durumu

2. Beşeri Faktörler

- Kent özekleri ve arazi kullanımı
- Ulaşım
- İmar planları

Tüm bu faktörler bir araya gelerek kentsel konutların yer seçiminde doğrudan etkili olmuştur.

Keçiören’de kentsel konutların yer seçiminde topografya doğrudan etkili olmuştur. Daha öncede bahsedildiği üzere Keçiören farkı jeomorfoloji formasyonlar üzerinde gelişmiştir. Topografya ve kentsel konutların yer seçimi arasında uyumsuzluklar vardır. Kentsel alanda düzenli konutlar ve düzensiz konutlar olmak üzere iki ayrı form göze çarpmaktadır. Düzenli konut alanlarının yer seçiminde ilk öncelik topografik şartların uygunlu ve zemin durumu göz önüne alınmıştır.

Keçiören’de kentsel konutlar 850-1050 metre arasında yoğunlaşmıştır. Kentsel konutların yükselti basamaklarına göre kentsel alan kullanımına bakıldığında fazla konut alanlarının 900-1100 metre arasında toplam kentsel alanın % 65’i bu yükselti basamakları arasında toplandığı görülmektedir (Harita 18). Aynı zamanda bu alanlar jeolojik açıdan yerleşmeye en uygun alanlar olup volkanik kayalar Miyosen yaşlı andezit, dasit, aglomera ve tuf birimleri üzerinde kurulmuştur. Düzensiz konutların (gecekondular) yer seçiminde topografyanın elverişsiz olduğu ve konut yapımına uygun olmayan alanlardır. Bu alanlar konut yapımına ve gelişimine uygun olmamasına rağmen gecekondu tarafından istila edilmiştir. Keçiören’in kuzeyinde Hacıkadın dere yatağı ve güneyinde Çubuk çayı vadisi içinde Gümüşlere Mahallesi ve Kalaba hem zemin sıvılaşması hem de alüvyon tabanlı araziler üzerinde kurulmuş gecekondu alanları bulunmaktadır. Bu mekânlar aynı zamanda taban su seviyesinin yüksek avantajlı alanlardır (Foto 4, 25).

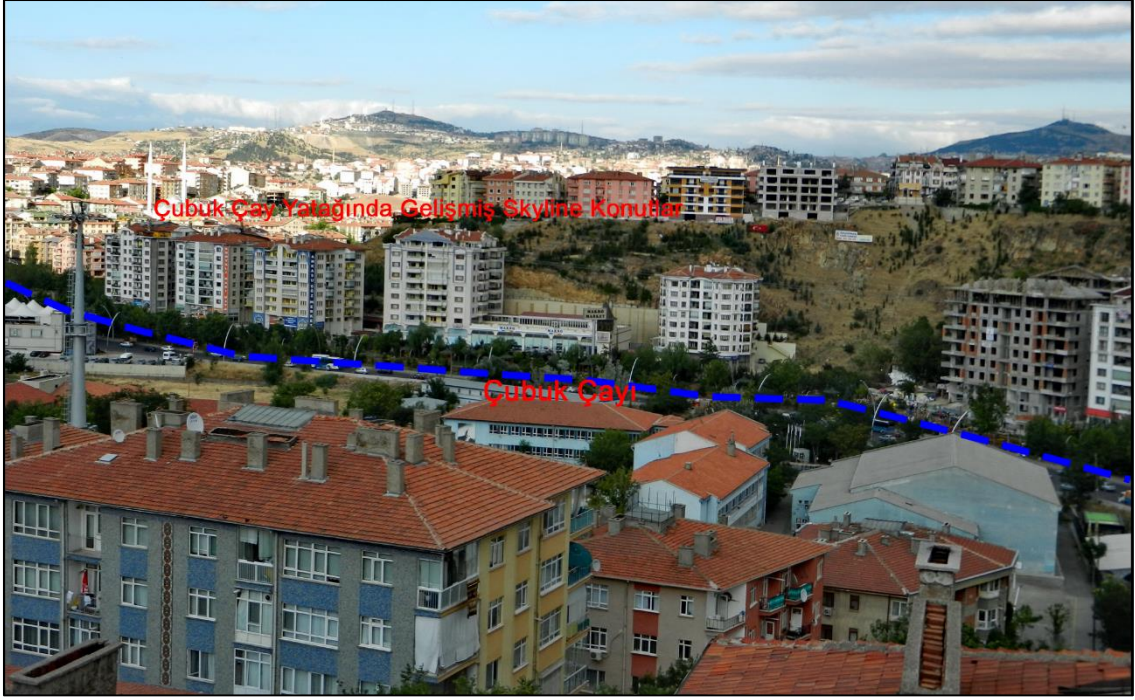
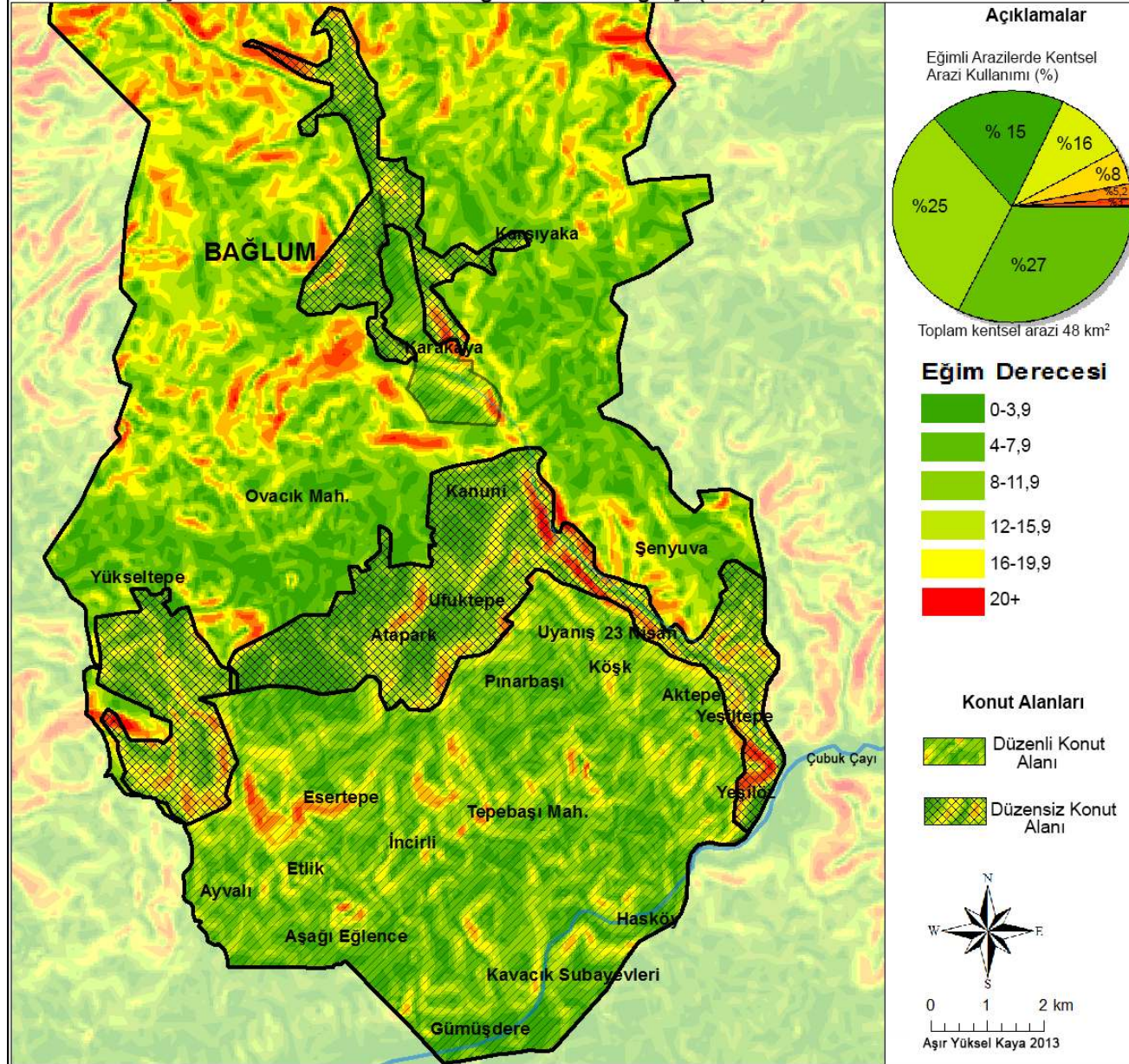

Foto 25: Kalaba vadisi; Çubuk çay yatağında Keçiören'in en prestiji konutları olan siteler taban suyu yüksek, zemin durumu iyi olmayan akarsu yatağında kurulmuştur.

Keçiören'de konutların yer seçiminde etkili olan bir diğer fiziki faktörde, arazinin eğim durumudur. SLEUTH büyüme modeline göre kentsel bir alanın yayılması, arazinin eğime uygunluğu ile mümkündür. Modele göre bir yerleşim biriminin yayılması için en uygun eğim değerleri %0-9 arasıyken, eğim değerlerinin %21'i geçtiği alanlarda kentleşme sınırlanmaktadır. Keçiören'de konutlar genel olarak %3-9 derece eğime sahip araziler üzerinde gelişmiştir (Harita 24). Bu alanlar toplam konut alanları içinde %52'lik bir alana sahiptir. Düzenli konut alanları az eğimli düzlüklerinde gelişmiştir. Eğimin arttığı yerlerde düzenli konut dokusu bozulmuştur. Keçiören'de eğim derecesi genel olarak %9 aşan arazilerde kentsel konutlar azınlıktayken bu alanlarda düzensiz konut tipleri ortaya çıkmaktadır. Özellikle KD da çok eğimli alanlarda düzenli konutlar seyrekleşmekte ve düzensiz konut tipleri ortaya çıkmaktadır. Fakat bu alanlarda uygulanan kentsel dönüşüm projeleri ile birlikte topografyanın olumsuz durumları ortadan kaldırılmakta ve yeni konut alanları açılmaktadır. Ayrıca az eğimli olan Ovacıkta da düzensiz konutlar yaygındır. Ancak burada etkili olan faktör topografyadan ziyade, konut dönüşümünün tam olarak tamamlanamamasıdır ve kent öteklerine uzaklıktan dolayı düzensiz konutlar yaygındır. Gelecek birkaç yıl içerisinde bu alanların da düzenli konutlar haline gelmesi muhtemeldir. Çünkü kentsel gelişim açısından yeni konut alanlarının yer seçmesinde etkili olacak beşeri ve fiziki şartlara sahiptir.

Harita 24: Keçiören'de Konut Alanlarının Eğim'e Göre Dağılışı (2013)

Keçiören’de kentsel konutların yer seçiminde etkili olan beşeri faktörler;

1. Kent özekleri ve arazi kullanımı
2. Ulaşım sistemleri
3. İmar planları

Keçiören’de kentsel konutların yer seçiminde etkili olan beşeri etmenlerden birincisi **Kent özekleri ve arazi kullanımıdır**. Arazi değerlerinin ve kullanımının mekânsal dağılımı konusundaki modellerin büyük bir kısmının çıkış noktasını Thünen’in tarımsal yer seçimine yönelik yaklaşımları oluşturmaktadır Bu kuramı kent arazisine uyarlayan Alonso, kentsel yerleşimi tanımlanmasında yeni bir bakış açısı geliştirmiştir. Arazi değerlerinin ulaşım maliyetine bağlı olarak değişeceğini varsayan geleneksel yer seçimi kuramlarında, konut yer seçimi ve yolculuk mesafesi arasındaki ilişki üzerinde durulur. Alonso parsel büyüklüğünün önemini vurgulayarak arazi değerleri ile yoğunluk arasında da bir ilişki kurmuştur (Kocatürk, 2006, s. 74)

Alonso’nun tek merkezli kent modelinde değişik yerleşim yerleri ile yerleşilen mekânın değeri konut seçiminde önemlidir. Kent merkezlerine yaklaştıkça kentsel konutların fiyatları yükselirken, ulaşım maliyeti düşer. Araştırma sahasında kentsel konutların yer seçimine bakıldığında; Ankara Merkezi İş alanına ulaşımın yakın olduğu ve kamusal mekânların dağılışı gösterdiği güneyde konut fiyatları da yüksektir. Bu yüzden Keçiören’in güneyinde bulunan mahallelerde konut fiyatları yüksektir. Kentin kuzeyine doğru gidildikçe kentsel rant ve kentsel yoğunluk düşmektedir. Bu durum kentsel konutların yer seçiminde en önemli kriteri oluşturmaktadır. Kent merkezine yaklaştıkça konut yoğunluğu artarken, aynı zamanda binaların kat sayılarında da artışlara neden olmaktadır. Araştırma sahasının güneyinde, Botanik parkı yakın çevresinde bulunan siteler buna en güzel örneklerin başında gelmektedir.

Keçiören’de kentsel konutların yer seçiminde etkili olan faktörlerden ikincisi **ulaşımdır**. Ulaşım ağının gelişmiş olduğu alanlarda kentsel nüfus yoğunluğu da artmaktadır. Daha öncede söylendiği gibi kentsel konut yoğunluğunun en fazla olduğu alanlar Kuzey Ankara çevre yolunun güneyindedir. Bu mekânlar hem Keçiören’in ilk yerleşim alanları hem de kentin çekirdeğini oluşturmaktadır. Seyrek dokulu bağ evlerinden, birbirine bitişik konut alanına dönüşen Keçiören’de ana ulaşım ağlarının güzergâhında kentsel konut yoğunluğu artarken, kentin iç kesimlerine doğru yoğunluk ve konut fiyatları düşmektedir. Ana yollar boyunca genellikle ticaret yolları gelişmekte ve binaların birinci ve ikinci katları ticaret hane olarak kullanıma açılmaktadır.

Keçiören’de farklı arazi kullanımı ve artan rant ve nüfus yoğunluğu kent özeği ile kent merkezine uzak mekânlar arasındaki ilişki ulaşım ağlarının gelişmesi ile kentsel konutların özekten uzakta yer seçmelerine neden olmaktadır. Keçiören kent özeğinde kuzeye doğru gidildikçe ulaşım ağının gelişimine paralel olarak yeni konut alanları ortaya çıkmaktadır. Bunun en güzel örneklerini Bağlam ve Sanatoryum caddesinin kuzeyinde görülmektedir. Özellikle 2000’li yıllarla birlikte kent özeğinde konut fiyatlarının yükselmesi ve gelişen ulaşım ağları ile birlikte kentli nüfusun yeni gözde mekânı Keçiören’in Kuzeyinde gelişen mekânlar olmuştur.

Ayrıca 1950 yılında Esenboğa havaalanının yapılmaya karar verilmesi araştırma sahasında kentsel konutlarında yer seçiminde önemli bir yeri vardır. Esenboğa havalimanı yolu üzerinde bulunun ve bugün Kuzey Ankara Kentsel Dönüşüm Alanı olan mekânlarda konutlar yerleşmeye başlamış ve şehrin gelişim yönü İrfan Başbuğ caddesine doğru olmaya başlamıştır. Bütün bunlar, Keçiören başta olmak üzere kuzey Ankara’nın yerleşimde öncelikli yerler olduğunu göstermektedir

Araştırma sahasında konutların yer seçiminde etkili olan faktörlerden üçüncüsü; Ankara genelinde uygulanan **İmar planlarıdır**. Planlamaya tarihi açıdan bakıldığında genel olarak Keçiören ilk yıllarda planlama dışında kalmıştır. Cumhuriyetin ilk beş yılında Ankara yoğun bir yapılaşma dönemi yaşanmıştır. Daha çok Bentderesi, Ulus ve Sıhıye civarında olan bu yapılaşma kısmen saçaklanarak eski dokunun dışına çıkmaya başlamıştır. Lörcher Planı ile ana kent güneye ve doğuya doğru yönlenmiştir. Bu dönemde planlanan Kızılay ve çevresinde ise az katlı, bahçeli konutlar ön görülmüştür. Bu dönemde merkezi iş alanı olarak ise istasyon çevresi düşünülmüştür. Bu planlama dışında kalan Keçiören’de ise tamamen geleneksel tarzda bağ evleri ve kırsal yerleşmeler topografya üzerinde dağılmaktadır.

Araştırma sahasında bağ evlerinin kullanımının yanında 1940’li yıllarda kooperatif mahalleler kurulmaya başlanmıştır. Bu dönemde Ankara’nın birçok semtinde de kooperatif mahalleler kurulmaya başlanmıştır. Bu kooperatiflerde kentsel konutların çok katlı apartman blokları, kimilerinde dört ya da beş katlı apartman anlar denenirken, önemli bir bölümünde de ikiz ya da bağımsız (müstakil) bloklar biçiminde ‘villa’ tipi yapılar kullanılmıştır. Bunlara örnek olarak Dikmende bulunan Milletvekili lojmanları, Batıkent villa tipi konutları verilebilir.

Keçiören’de yapımına 1940’lı yıllarda başlanan Aydınlikevler’de Ankara Aydınlık Evler Kooperatifi (1941) ve Şen Evler Yapı Kooperatifi (1942), Kalaba

civarında Kalaba Mebus Evleri Kooperatifi (1950;52); Mal Dağı civarında Ucuz Subay Evleri Kooperatifi (1950-52) ve Baraj Evleri Kooperatifi (1950-51); Meteoroloji bölgesinde Sümerbank (Merkez Bankası Mensupları) Yapı Kooperatifi (1958-59) Keçiören’de ilk kentsel konut özelliği göstermektedir (Cengizkan, 2002, s136-137). Kooperatif üyelerinin çoğunu milletvekili, bürokrat ve asker kesim oluşturmaktadır

Foto 26: Sümerbank Yapı Kooperatifi tarafından yapılan villa konutları

Bu kooperatiflerin tipolojisine bakıldığında; villa tipi tercih edildikleri görülmektedir. Konutların 400 ila 650 metrekare arasında değişen geniş ve bağımsız bahçeleri vardır. Aslında, bu tür bahçe büyüklükleri, Ankara Belediye Meclisi'nin yeni imara açılacak alanlar konusunda aldığı 2 Mart 1950 tarih ve 690 sayılı kararının bir on koşulu ve sonucudur ve Ankara meskûn bölgesinin kooperatifler yoluyla büyümesinin de bir nedenidir. Kalaba, Ucuz Subayevleri ve Sümerbank'ta konut birimlerinin iki teras (ya da veranda) ile bahçe ile süreklilik kurmaları, ama öte yandan da eve ana giriş ve veranda (ya da mutfak) girişi sunmaları dikkat çekicidir. Aydınlık Evler kooperatifi giriş ve arka verandaları ile tanınır. Verandalarda Çoğunlukla asma ve sarılıcı süs bitkilerinin tırmanmasına yer hazırlayan pergola tasarlanmakta; pencere ve kapılar kepenklerle korunmaktadır. Çoğunlukla çiçek ve sebze amaçlı bulunan bahçelerde, eğer bahçe büyükse meyve ağaçları da bulunmaktadır. Sokağa yakın noktada araba garaj yeri ve bahçede odunluk, kömürlük gibi, genç evi ya da kapıcı bahçıvan evi müştemilat

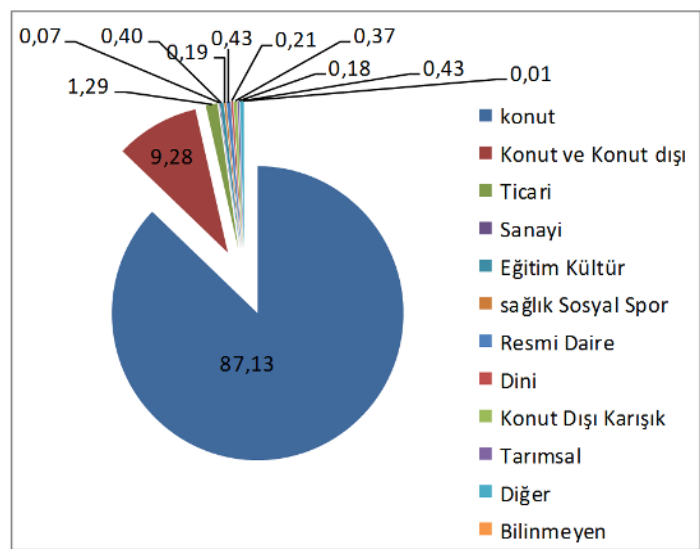
yapıları görülmektedir. “Villa mahalleleri” , bağlar bölgesine ve bağ evlerine göre kent merkezine daha yakın olarak yer alırlar. Bunda, 1950li yıllarda kooperatiflerin yerleşim arayışına yön veren ‘b’ maddesindeki karara uygun olarak, tamamen imar planı sınırlarının dışında yer alması (ve dolayısıyla kentsel hizmetlerden en hızlı ve en kolay biçimde yararlanma kaygısı) etkili olmuştur. Yine aynı uyarınca mahalle tasarımı da önemli tutulmuş, villa mahallelerinin okul, karakol, sosyal yapı (kulüp, gazino) kullanım mekânları ayrılmıştır. Dolayısıyla bu mahallelerin, kentten bağımsız biçimde yaşayabilecekleri düşünülmektedir. (Cengizkan, 2002, s. 137-138)

Araştırma sahasında bulunan binaların 2000 yılı kullanım işlevlerine bakıldığında; konut olarak kullanılan binaların en büyük paya sahip olduğu görülmektedir. Konut alanları % 87,13 bir orana sahiptir. Konut alanlarını %9 paya sahip konut ve konut dışı kullanımlar yani alt katların dükkân üst katların ise konut olduğu binalar takip etmektedir. Keçiören’de binaların işlev bakımından dengesiz bir dağılım göstermesindeki en önemli sebep geçmişte gecekonduların imar afları ile mülk sahiplerine verilmesi ve daha sonra aynı alanlara azami 3-4 katlı binaların yapılmasıdır. Ayrıca araştırma sahası sınırlarında çalışma alanlarının bulunmamasıdır. Ankara’nın gelişim yönünün 1990 Nazım planı ile değişerek batı koridoruna kaydırılması etkili olmuştur. Özellikle yapsat müteahhitleri tarafından en çok tercih edilen alan olması, konut olarak kullanılan mekân oranlarını artırmaktadır. (Tablo 22 Grafik 17)

Tablo 22:Keçiören’de Binaların sayısı ve Kullanım Türleri

	Bina adeti	%
Konut	40533	87,13
Konut ve Konut dışı	4315	9,28
Ticari	602	1,29
Sanayi	31	0,07
Eğitim Kültür	185	0,40
Sağlık Sosyal Spor	90	0,19
Resmi Daire	200	0,43
Dini	97	0,21
Konut Dışı Karışık	173	0,37
Tarımsal	86	0,18
Diğer	202	0,43
Bilinmeyen	4	0,01
Toplam	46518	100

Grafik 17: Keçiören’de Binaların sayısı ve Kullanım Türleri

Sonuç olarak Keçiören’de kentsel konutlar, farklı oluşum dönemi geçirmiştir. Bunlar;

1. Kırsal karaktere sahip bağ evleri
2. Kooperatifleşme ile başlayan ilk konut denemeleri
3. Gecekondulaşma ve yoksul mahalleleri
4. Kentsel konutlar yaygınlaşması ve gecekonduların dönüşümü
5. Toplu konut uygulamaları ve kentsel dönüşüm uygulamaları
6. Üniform mahalleler

Kuşkusuz bu dönüşümlerde etkili olan temel faktör Keçiören ve Ankara genelinde yaşanan sosyo-ekonomik değişimler gösterilebilir. Değişen ekonomik yapı ile birlikte artan nüfus yoğunluğuna göre Keçiören’de farklı tipte ve yapıda konutlar ve kent formları oluşturmuştur. Özellikle son yıllarda toplu konut uygulamaları ve kentsel dönüşüm uygulamaları ile birlikte üniform mahalleler ortaya çıkmıştır.

6.2. Tarihi Süreç ve Anadolu Konut Mimarisi

Anadolu da bulunan ilk yerleşmeler, aynı zamanda bugünün büyük kentlerini oluşturmaktadır. Anadolu konutu tarihi süreç içerisinde varlığını üç bin yılı aşkın bir süredir devam ettirmektedir. Anadolu kentlerinin ve kentlerde bulunan konutlarının temel niteliklerini belirleyen dönem Osmanlı Dönemidir. Osmanlı devletinin kuruluşundan, cumhuriyetin ilk yıllarına kadar toplumsal değişimler görülsede kentlerin mekânsal olarak değişimi 19. yüzyılın sonlarında vukuu bulmaya başlamıştır. Bu dönemden sonra Anadolu da kent ve konutlar üzerinde değişimlerin başladığı dönemdir. Keçiören konut mimarisine karakterini veren bu dönemdir.

Türklerin geçmişte yerleşik oldukları topraklar üzerinde edinmiş oldukları mimari geleneklerle, bu yeni coğrafya üzerinde karşılaşmış oldukları mimari geleneklerin yüzyıllar içerisinde kaynaşması sonucu bu gün genel olarak “Türk Evi” olarak adlandırılan olgu ortaya çıkmıştır (Eldem, 1984, s. 36). Türklerin Anadolu’ya ayak basmalarından itibaren Türk kültürünü ve yaşam tarzını mekâna yansıtmışlardır. Bu sebepten dolayı daha önceleri Anadolu’da var olan medeniyetler üzerine Türk kültürü ve yaşam tarzı eklenerek yeni bir mimari tarz olarak “ Türk Mimarisi” oluşmuştur.

Geleneksel Türk- Osmanlı kentlerinin kurgusuna bakıldığında İslam kenti modeliyle karşılaşılmaktadır. Geleneksel İslam kentlerinde dinsel işlevlerin mekâna yansıdığı ve ibadet merkezlerinin kent özeğinin gelişimini doğrudan etkilediği görülmektedir. Diğer kentlerle kıyaslandığında İslam kentlerinde ıınsal büyüme modelleri görülmez bu yüzden kentlerde halkalar halinde büyüme görülmektedir. İslam kentlerinde mekânsal yaklaşımın beş ögesi bulunmaktadır. Bunlar⁶;

1. Kale
2. Saray ve üst kademe yöneticilerinin oturduğu ve yönetim işlevinin sürüldüğü yapıların oluşturduğu yönetici merkez
3. Cuma camisi, hanlar, bedestenler ve açık Pazar yerlerinin oluşturduğu kent merkezleri
4. Mahalleler(Yoğun konut alanı)
5. Dış mahalleler

Kuban'a göre Türk şehrinin karakteristik unsurlarından bir tanesi daima ev olmuştur. Bu, çoğu kez gösterişsiz, mütevazı evlerin biçimi, doğal bir yapı eyleminin sonucunda ortaya çıkmıştır. Türk evi için, son devrin batılı etkileri altında kalmadığı zaman, asimetrik bir plan olağandır. Bu evin etrafında geliştiğı eleman bir iç avlu veya bahçedir. Avlulu ev Yakınoğu ve Akdeniz bölgesinin en eski geleneklerinin devamı olduğı kadar, genel bir şema olarak İran ve Orta Asya dünyasına da uzanan bir konut tipidir. Bu bakımdan, bu evi sadece Türk hayatının ifadesi olarak görmek doğru olmayabilir. Bununla beraber Anadolu'nun her köşesinde avlu veya bahçe ile bağlanmış ev planının çeşitli varyasyonlarını bulmak, Anadolu insanının yaşantısı ile bu yapı biçimi arasında doğal bir ilişki kurulduğunu gösterir. Ev planlarında hayatların, eyvanların, balkon ve sundurmaların iç avluya ya da bahçeye dönük düzenlemeleri, evin günlük eylemlerinin fonksiyonel verilerine tamamen cevap veren spontane bir planlamaya tekabül eder (Kuban, 1965, s.69)

Ankara ve Keçiören konut mimarisinin başlangıcı tarih öncesi dönemlere kadar dayanmaktadır fakat en önemli ve çarpıcı izler roma dönemine aittir. Selçuklu ve Osmanlılar döneminde ise kent dokusu bozulmamış, üzerine Türk mimarisi ve kullanımı eklenmiştir. Ankara'nın tarihi dokusunun tamamına yakını Altındağ Belediyesi sınırları içerisinde bulunmaktadır. Çünkü her dönemde Ankara kalesi ve çevresinden başlayarak yerleşildiğı için bu alanlara yayılmıştır. Roma Hamamı, Roma

⁶Hourani, A.H., 1970 ; The İslamic City in theLight of RecertReasearch, The İslamic City, Newyork: Üniversity of Pennsylvania Press, s. 21-22 (Akt. Aktüre S., 1978 , S.9)

Tiyatrosu, Roma Yolu, Julien Sütunu, Augustus Tapınağı, Ankara Kalesi, Hacıbayram Camii, Cenabı Ahmet Paşa Camii, Arslan hane Camii, Taceddin Dergâhı, Karacabey Külliyesi, Hacı Musa Camii, Cumhuriyet Dönemi yapıları bölgenin belli başlı anıtsal nitelikteki tarihi eserlerdir (Aslan 2009 s. 30). Aynı zamanda özellikle yaz aylarında kullanılan Keçiören bağ evleri bu tarihi dokuyu yansıtan bir diğer unsurdur.

Keçiören bağ evleri genellikle iki katlı, eve girmek için bir avlu veya bahçeden geçilen, alt tarafı masif kâgir ve kerpiç dolma, üst katı ahşaptır. Doğal eğime uygun olarak açılmış dar ve organik yol dokusu üzerine üst kattaki ahşap çıkmalarıyla binalar çevresel bir bütünlüğe sahiptir (Kömürcüoğlu 1950 s.103) Eski Ankara evleri ve Keçiören bağ evleri, Altındağ belediye sınırları içerisinde Hacettepe mahallesi içinde Hamamönü ve Bentderesinde eski Ankara evleri, bağ evleri ise Etlik, Keçiören ve Çankaya’da etek düzlüklerinde yaygındır. Birçok medeniyetin izlerini taşıyan bu konutlara asıl kimliğini veren ise Osmanlı mimarisidir. Günümüzde bu mimari eserler restore edilerek kullanıma açılmaktadır (Foto27).

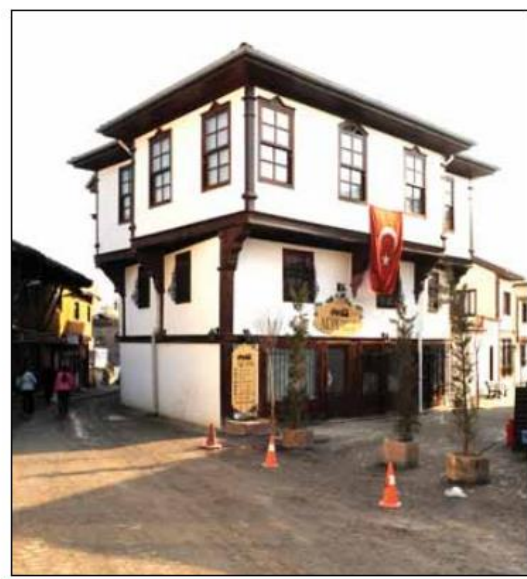
Dutlu Sokak'ın Sokak Sağlıklaştırma Projesi öncesi durumu

Dutlu Sokak'ın Sokak Sağlıklaştırma Projesi sonrası durumu

Sarıkadı Sokak'ın Sokak Sağlıklaştırma Projesi öncesi durumu

Sarıkadı Sokak'ın Sokak Sağlıklaştırma Projesi sonrası durumu

Foto 27: Altındağ Sokak Sağlıklaştırma Projesi Öncesi ve Sonrası **Kaynak:** AslanT.M., 2009

6.3. Bağ Evleri

Keçiören bağ evleri, büyük bir arazi içinde konumlanmaktadır. Bu arazinin, bağ ve meyve-sebze bahçesi olan bölümleri vardır. Kale İçi ya da kent konutlarını çevreleyen avlu ve onu saran yüksek duvarlar bağlarda bulunmaz; çünkü arazinin genişliği, aranan mahremiyet ve güvenlik halkasını oluşturur. Ancak yine de bağ evi, bağ arazisine hâkim bir noktada bulunur. Hayvanların girmesini önleyici çit ya da alçak duvarlar araziye çevreler. Bağ evleri, genellikle sınırlandırıldıkları alan içerisinde görsel olarak bağın denetlenebileceği en yüksek noktaya kurulmuştur. Bağ evlerinin giriş ve çıkış kapıları ise güneydoğu ve güneybatıya yönelmiştir. Bağ evlerinin bu şekilde konumlanmalarının sebebi ise, bakı ve rüzgârdan en uygun şekilde yararlanılmak istenmesidir.

Bağ evleri çoğunlukla iki katlıdır ve üst katlar yaz aylarında, alt katlar ise kış aylarında kullanılır. Birinci kat taşlardan oluşurken, üst katlar tuğla dolgu ahşap bir iskelet üzerine kurulmuştur. Bu evler genellikle karniyarık plan tipine uygun olarak yapılmıştır. Bağ evinin ahır, samanlık gibi eklentileri ise genellikle soğuk havalarda ve kar fırtına gibi afetlerden evi koruyacak şekilde konumlanmıştır. **Çünkü olumsuz hava şartlarında evi korumaları düşünölmüştür.** Arazi içerisinde kuyu ve çeşme bulunur ve bu çeşmelerden bağ evlerinin su ihtiyaçları karşılanır. Aynı zamanda bu çeşme ve kuyuların olduğu alanlarda yaz aylarında oturan havuz ve şadırvan bulunur (Foto28).

Foto 28: Etlik Bağ Evi: Etlik yamaçlarında eğime uygun olarak kurulmuş bir bağ evi. Bu bağ evinin alt katı fonksiyon alanı iken, üst katı ise mesken olarak kullanılmıştır. Günümüzde varlığını muhafaza edemeyerek yok olmuştur. Fakat asıl önemli husus ise günümüzde topografyanın kentsel konutlar tarafından nasıl örtöldüğünü göstermektedir.

Keçiören’de bulunan bağ evlerinden Müslümanlara ait olanlar en fazla iki katlı ve küçük olmalarına rağmen özellikle Ermenilere ait olan bağ evleri, ekonomik durumlarının daha iyi olmasından dolayı çoğunlukla geniş araziler içinde konumlanmış, gösterişli iki-üç katlıdır.

Keçiören bağ evleri seyrek dokuludur. İki bağ evi arasında en az 200 metre mesafe bulunmaktadır. Bağ evleri genellikle Sanatoryum Caddesi, Conker Sokak, Asfalt, Gazino, Dutluk, Pınarbaşı ve Tepebaşında bulunmaktadır. Bu bağ evleri genel olarak 850 ila 1050 metre arasında günümüz kentsel konutlarının yaygın bulunduğu alanlarda bulunmaktaydı. Ayrıca ilk kent nüvelerini oluşturmaları bakımından önemli bir yere sahiptirler. Fakat tüm büyük kentlerde olduğu gibi varlıklarını devam ettirememiş ve ortadan kaybolmuşlardır. Varlığını devam ettiren bağ evleri ise fonksiyonlarını yitirerek apartman blokları arasında sadece mesken olarak kullanımına devam edilmektedir (Foto 29).

Foto 29: Keçiören Bağ Evi; Adnan Menderes Mahallesi 1072. Sokak ta bulunan son bağ evlerinden birinden görünüm. Bu bağ evi günümüzde apartman blokları arasında varlığını sürdürmektedir.

Keçiören’de yerleşmenin ilk temsilcileri olan bağ evleri, demografik kentleşme sonucunda ortaya çıkan konut ihtiyacı ve artan ranttan dolayı dönüşüme ayak uyduramamış ve ortadan kaybolmaya başlamıştır. Mücavir alanı sınırlarına kadar gelişen gecekondu alanları içinde kaybolan bağ evleri varlıklarını devam ettirememişler

ve birer birer kent içerisinde kaybolmuşlardır. Halen varlığını sürdürebilen bağ evleri ise eski fonksiyonlarını tamamen kaybetmiş ya müze ya da yeniden restore edilerek tüketim mekânları olarak kullanımına devam edilmektedir.

6.4. Hızlı Kentleşme Dönemi ve Kentsel Konutlar

1950'lerle birlikte başlayan yeni kalkınma ve modern kentler kurulması, Ankara'da nüfusun dağılışını önemli ölçüde etkilemiştir. Kırdan gelen nüfusun şehre yerleşmeye başlaması ve kır-kent nüfusunun dengelenmesinde etkili olmuştur. Tarımda makineleşme, şehirlerde sanayi ve alt yapının gelişmesi ile birlikte kırdan kente doğru göçe sebep olmuştur. Kırsal nüfus, kentlere kaymaya başlamıştır.

Keçiören'de hızlı kentleşme dönemi 1960'lerde başlamıştır. Bu dönemde dağınık bir dokuya sahip olan bağ evleri konut olarak kullanılırken, artan nüfusun konut ihtiyacı karşılanamamış ve demografik nüfus artışına bağlı olarak gecekondular mekâna süratle yayılmıştır.

Kent bilimler sözlüğünde gecekonduyu; bayındırlık ve yapı kurallarına aykırı olarak, gerçek ya da tüzel, kamusal ve özel kişilerin toprakları üzerine, toprak iyesinin istenç ve bilgisi dışında onaysız olarak yapılan, barınma gereksinimleri devletçe ve kent yönetimince karşılanmayan yoksul ya da dar gelirli ailelerin yaşadığı barınak türü olarak tanımlanmaktadır (Keleş, 2010, s.493). Birçok bilim dalı tarafından gecekondunun tanımı yapılmasına rağmen hep bir eksik vardır. Çünkü Türkiye'de gecekonduların mimarisine bakıldığında kırsal meskenlerden tek farkının, kentin yerleşmeye uygun yahut uygun olmayan alanlarına, sadece barınma amaçlı olarak yapılmış kentsel meskenler olduğu görülür. Kırsal meskenler ile kentsel gecekondular arasındaki en belirgin fark ise meskenin fonksiyonlarıdır. Yani yapı malzemesine sahip aynı topografik şartların egemen olduğu iki farklı mekânda bulunan konutların gecekondu mu yoksa kırsal konut mu olduğu (İmar ve ruhsat yasalarından bağımsız düşünüldüğünde) sadece meskenin fonksiyonel kullanımı ve kırsal alanda mı yoksa kentsel alanda mı olduğu ile ayrılabilir. Eğer şehirden önce ise kırsal, şehirleşme ile gelişmişse gecekondudur. Gecekondu ülkemizde ve Ankara'da 1950'lerden sonra yaygınlaşmaya başlamıştır. Özellikle Ankara'da kentsel konut sıkıntısı ve artan nüfustan dolayı barınma ihtiyacı her geçen gün artmaktaydı. Bu yüzden kente yeni gelen nüfusun, kentsel mekânda barınma ihtiyacını karşılayamamasından dolayı, kendi sorunlarını kendisi çözme yolunu seçmişlerdir. Bu amaçla başlayan süreçte gecekondular zamanla daha yaygın hale gelmiştir.

Tablo 23: Ankara’da gecekonduların Yıllara Göre Dağılışı

Yıllar	Gecekondu	Gecekondu Nüfusu	Kentsel Nüfus (%)
1955	12.000	62.400	21,8
1960	70.000	364.000	56
1966	100.000	520.000	57,4
1970	144.000	748.000	60,6
1975	202.000	1.156.000	64,9
1978	240.000	1.300.000	68,4
1980	275.000	1 450.000	72,4
1990	350.000	1.750.000	58,3
1995	450.000	2.250.000	65
2002	500.000	2.500.000	62,5

Kaynak: Keleş, R. Kentleşme Politikası, 2010 s.49

Ankara’da 1960-1966 arasındaki altı yıllık dönemde, gecekondu sayısı,70 binden 100 bine, 1966-1978 arasındaki 12 yıllık dönemde ise, 100,000’den 240 bine, 2002 yılında ise 500,000’e çıkmıştır (Tablo 23), (Keleş 2010, s. 493). Elbette bu artışta en önemli sebep demografik olarak büyüyen kentin mevcut nüfusa barınma imkânı tanıyacak kentsel konutların yetersizliği ile açıklanamaz. Çünkü bu dönemlerde kente gelen göçmenlerden özellikle alt ve orta sınıfın ilk tercih ettikleri konutlar, gecekondular olmuştur.

Gecekondularının kentsel alana dağılışına bakıldığında, kent özeğine yakın alanlardan, çevreye doğru olmaktadır. Özellikle Altındağ belediye sınırları içerisinde topografyanın kentsel gelişime elverişsiz olduğu alanlarda, gecekondular yaygınlaşmıştır (Foto 30).

Foto 30:Hıdırlıktepe Gecekonduları; 2012 yılında Ankara Kalesinden çekilen bu fotoğrafta, Hıdırlıktepe’de sarp yamaçlara yayılmış gecekonduları görmekteyiz. Tamamen ruhsatsız ve kentsel peyzajı olumsuz yönde etkileyen bir alandır. Bu gecekondular özellikle inşaat sektöründe çalışan işçilerin barınakları olarak kullanılmaktadır. Ayrıca Ankara’nın kentsel çöküntü alanlarından en önemlisidir.

Ayrıca Keçiören, Etlik, Mamak, Yenimahalle ve Sincan'da ağırlıklı olmak üzere Ankara sınırları içerisinde hemen hemen her yerde gecekonduyla karşılaşmaktadır. Keleş'inde dediği gibi bu gecekonduya, ne Batının yoksulluk yuvalarında olduğu gibi kent özeğine özgü bir olay olarak kalmış, ne de çoğu kez ileri sürüldüğü gibi, yalnız kenti çevreleyen, kent dışı yerleşim türleri oluşmuştur. Ankara'da bulunan gecekonduya her iki özellik birlikte görülebilmektedir (Keleş, 2010, s. 493).

Keçiören'de gecekonduya durumuna bakıldığında; Ankara'dan bağımsız geliştiğini söylemek yanıltıcıdır. Özellikle Ankara'nın sosyo-ekonomik olarak gelişmeye başlaması ve bunun sonucunda göç alması ile birlikte, Keçiören'de gecekondulaşma eğilimleri artmıştır. Keçiören'de ilk gecekonduya ortaya çıkışı 1950'li yılları göstermesine rağmen, yayılma dönemleri biraz daha geçtir. Bunda şüphesiz etkili olan faktör yine göç ve nüfus artışıdır. Fakat Keçiören'de gecekonduya yayılmasında bir etmen de kentsel gelişim alanı olarak imar planlarının dışında kalmasıdır. Jansen Planında Etlik- Keçiören yolları arasındaki alanlara işçi sınıfı yerleşmesi planlanmıştır. Özellikle Jansen imar planlarında kentsel çöküntü alanı olarak gösterilen Keçiören, ancak Yücel-Uybadin planlarında kentsel alana dâhil edilmiştir. Bu durum kırsal kökenli nüfusun Etlik ve Keçiören'i ilk yerleşim yeri olarak seçmesinde etkili olmuştur. Çünkü dönemin şartları düşünüldüğünde bireylerin kente iş bulmak ve daha iyi standartlarda yaşama isteği, bunun yanında mevcut ekonomik durumlarının yetersizliği ve kırdan kopamama gibi sebeplerle imarsız alanları istilaya ile başlayan süreçte kente özgü gecekonduya inşa etmişlerdir.

Kentsel mekânın 1960'dan sonra biçimlenmesinde etkili olan gecekondu sorununa gerek ekonomik, gerekse fiziki mekânda yerini hazırlayan etmenlerin başında hızlı nüfus artışı yatmaktadır. Araştırma sahasının 1955'de nüfusu 7010 iken, 1960'de % 79, 1970 yılında % 244,7'lik bir artışla 56.768 yükselmiştir. Nüfusun bu denli artmasında ve kent ekosisteminin bozulmasında etkili olan faktörler ise Ankara'nın başkent olması ile birlikte kentin yeni istihdam ve hizmet alanları oluşturmasıdır. Bu yeni istihdam alanları özellikle modern bir şehir kurulmaya başlandığı için inşaat, idari işlevlerin artmasından ve alt hizmetler sektörlerinin gelişmesi ile hizmet, devlet eli idaresi ve iradesinde de olsa sanayi sektörünün gelişmesi gecekonduya yaygınlaşmasında etkili olmuştur.

Kent formunu doğrudan etkileyen gecekonduya, Keçiören'de 1955 yılında güneyinde ortaya çıkmıştır. 1960-1965 yılları arasında ise araştırma sahasının birçok

yerinde gecekondularla karşılaşılırmaktaydı. Özellikle Keçiören'in KD'da Aktepe Mahallesi tamamen gecekondulardan oluşmaktadır⁷. 1970-1980 yılları arasında Keçiören'de K-KD-KB'ta kent dokusunu gecekondular oluşturmaktadır (Harita 22).

1960 yılından sonra imarlı alanlarda kaçak yapılaşmalar ve imarsız alanlarda kaçak yapılaşmalar olmak üzere iki tür yapılaşma ortaya çıkmıştır. Keçiören'de İmarlı alanlar Etlik, Keçiören, Hasköy, Basınevleri ve İncirli Bölgeleridir. Bu bölgelerde özellikle kent çekirdekleri 3-4 katlı, ara sokakların dar olduğu alanlardır ve bu mekânların içlerine kadar sokulan ruhsatsız kaçak binalar yapılmaya başlanmıştır. İmar dâhilinde olmalarına rağmen insanlar kendi konutlarını yapmaktadır. İmarsız alanlar Aktepe gecekondular alanı, Yükseltepe, Ufuktepe, Köşk, Kanuni, Şehit Kubilay, Atapark, Esertepe, Ayvalı mahalleleri gecekonduların hızla yayıldığı alanlardır (Harita 22). Gecekondular meskenlerinin Keçiören'de hızlı bir biçimde yayılmasının nedenleri;

1. Ankara'nın cazibe merkezi olması ve yoğun göçe maruz kalması
2. Kent özeğinde konut sıkıntısı
3. Keçiören'in çalışma sahalarına yakınlığı
4. Yerleşmeye uygun topografik şartlar
5. Ulaşım sistemlerinde gelişmelerin olması
6. İmar planlamalarından Keçiören'in işçi sınıfı gelişim alanı olarak alınması
7. Hemşericilik
8. Hazine arazilerinin izinsiz kullanımına göz yuman idari denetimsizlik
9. Rant ve arsa spekülasyonu

Tüm bu nedenlerden dolayı Keçiören'de gecekondular hızla topografyayı kaplamış ve mantar gibi büyüyen bir kent haline gelmesine neden olmuştur. Bu durum

⁷Mevcut gecekondular alanlarını yasallaştırmak ve gecekondular gelişimini engellemek için 1965 yılında Aktepe gecekondular önleme bölgesi olarak kararlaştırılmıştır. Aktepe gecekondular önleme bölgesi 96 hektar alana 4.000 konut ünitesi için planlanmış olduğu tespit edilmiştir. Burada beş değişik konut yapım modeli denenmiştir. Apartman türü konutlardan 60-80 m² büyüklükte 755 tanesi "Tasarruflu Ev Yap" modeli, 80-100 m² büyüklükte 500 tanesi "Konut kooperatifi" modeliyle yapılmıştır. Prefabrik yöntemle tek katlı 40 m² taban alanı olan 60 konut üretilmiştir. Diğer iki model ise "kendi evini yapana yardım" yöntemi uygulamasıdır (Türel 1985 s.61). Fakat tüm çalışmalara ve planlamalara rağmen demografik kentleşmenin ilk eseri olan gecekondular alanları, Aktepe gecekondular alanının büyük bir kısmını istila etmiştir.

aşırı kentleşme yaşanan Keçiören’de şehir kriterlerine uymayan enformel arazi kullanımına neden olmuştur. Hızlı kentleşme dönemi içinde nüfusun kentsel fonksiyonlara göre çok gelişmesi ve Keçiören yerleşim birimlerinin kent kabul edilmesine rağmen kentli karakterinin gelişmemesi **sahte kentleşme** neden olmuştur.

Hızlı kentleşme döneminde Keçiören’de kentsel konutlara bakılacak olursa; araştırma sahasının güneyinde Etlik, Asfalt, Gazino, Dutluk ve Kızılarpınarı Mahalleleri 3-4 Katlı ruhsatlı yapsat apartmanların bulunduğu alanlardır. Araştırma sahasının Kuzey doğusunda Aktepe Mahallesi sınırları içerisinde ruhsatsız çok katlı konutlar bulunmaktadır. Ayrıca bu alanda gecekondü meskenleri yaygındır. Kooperatifler ise araştırma sahasının güney doğusunda ve güney batısında yayılmaktadır. 1970 yılında genel olarak araziye bakıldığında kuzeyde kenti sınırlayan ve bir kuşak oluşturan gecekondü alanlarına rastlanmaktadır. Ayrıca Etlik bölgesinde merkezde 3-4 katlı konutlar yayginken, Kuzeye doğru gidildikçe konut dokusunda değişimler olmaktadır. Genel olarak bakıldığında güneyde düzenli konutların, kuzeye doğru gidildikçe düzensiz konutlar ve gecekondülara rastlanmaktadır). Bu durumun en önemli sebebi ise kentsel alan kullanımının topografya tarafından belirlenmesi ve kent merkezlerine uzaklıkla açıklana bilmektedir (Harita 25) .

1970 yılında araştırma sahasının sınırları Sanatoryum Devlet Hastanesinin güneyinde kalmaktaydı. Bu dönemde Ankara’ya bağlı bir mahalle konumunda bulunan Keçiören’de 6 büyük mahalle bulunmaktaydı. Bu mahallelerin nüfuslarına baktıldığında % 26 ile Keçiören özeği dikkat çekmektedir. Kentleşmenin en yoğun olduğu bölge ise Kentsel arazisi en fazla olan Etlik bölgesidir. Etlik bölgesi, Keçiören’de toplam şehirleşme oranının %34’üne, Keçiören ise %24,8’i ne sahiptir. Gecekondulaşma ve çarpık kentleşmenin hâkim olduğu Aktepe bölgesi ise nüfusun ve kentleşmenin en az yaşandığı bölgedir (Tablo 24).

Tablo 24: Keçiören’de 1970 yılı arazi kullanımı

Bölge	Nüfus	Toplam alan (ha)	Kentsel Alan (ha)	Konut Alanı (ha)	Yerleşmeye uygun boş alan (ha)	Yerleşmeye uygun olmayan Alan (ha)
Etlik	35195	886	766,87	617,14	40,01	48,12
Sanatoryum	25283	565,5	453,75	350,10	72,25	39,5
Keçiören	42204	687,5	595,00	364,50	92,5	
Aktepe	24121	464,5	247,50	245,25	110,5	107
Hasköy	31346	556,5	336,50	332,73	211,5	8,5
Toplam	158149	3160	2399,12	1909,22	526,76	203,12

Kaynak: Ankara- Kentsel servisler ve Çevre Standartları-1973

Foto 31:Keçiören Belediyesi kurulmadan önce Belediye binası ve çevresi gecekonduyla kaplı iken günümüzde hem kurgulanmış kamusal mekânları hem de kentleşmenin geldiği boyutları gösteren iki ayrı fotoğraf. Hem kent dokusu hem de fizyolojisinin değişimini yansıtmaktadır.

Günümüzde arazi kullanımına bakıldığında kentsel alanın büyük çoğunluğu düzenli konutlar ile kaplıdır. Topografyanın akarsular tarafından çokça parçalandığı ve K-G uzanışlı vadi sistemleri geliştiği alanlarda konutlar, genellikle vadi sistemlerini takip eden ulaşım ağlarına paralel uzanırken, topografyanın yerleşmeye uygun olmayan alanlarında ise gecekondu yayılmıştır. Keçiören’de arazi kullanımını topografya belirlemiştir. Yükseltiye göre değişen kentsel alan kullanımı ve konut tipolojisi mevcuttur. Düzenli konut alanları 800-1100 metre arasında değişirken, düzensiz konut alanları kent çevresinde vadi ve etek düzlüklerinde, eğimli yamaçlarda gelişmiştir (Foto 32). Son yıllarda kent çevresinde bulunan bu enformel konut dokusu, değişmekte ve dönüştürülmektedir. İmar afları ile yasallaştırılan gecekondu, Keçiören kent özeğinde artan rant ve spekülasyonlara bağlı olarak, K-KD-KB büyüme eğilimindedir. Fakat kentleşmeyi sınırlayan vadi sistemleri ve jeomorfolojik birimler kentin iki farklı nüveye dönüşmesine neden olmuştur. Keçiören ve Bağlum farklı doğal ortam karakterine sahip yerleşmelerdir. Keçiören’de konut piyasasında yaşanan değişimler Bağlum’un yerleşmeye uygun alüvyal arazileri üzerinde liner olarak gelişmesine neden olmuştur. (Harita 25).

Harita 25: Keçiörende Konutların Kentsel Mekana Dağılışı (2013)

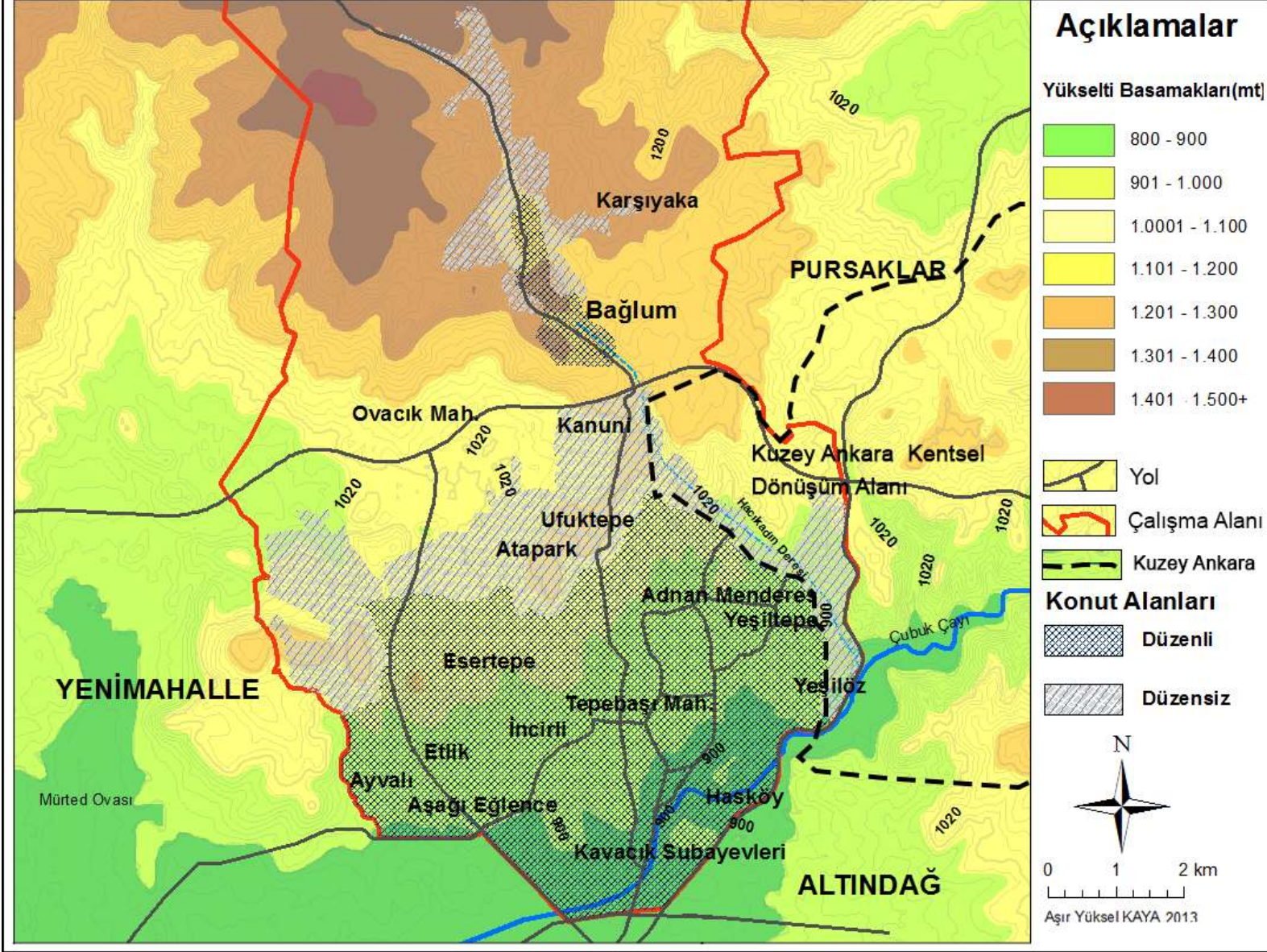

Foto 32:Topografik durumun kentsel alan üzerinde sınırlayıcı ve belirleyici etkisi vardır. Hacıkadın deresi eğimli yamaçlarında gecekondular gelişim gösterirken, yerleşmeye daha uygun alanlarda apartman türü konutlar gelişmiştir.

6.5. Kentsel Dönüşüm Uygulamaları ve Kentsel Konutlar

Kentsel dönüşüm en basit anlamıyla mevcut arazi kullanımının planlama sonucunda değiştirilmesi düzenlenmesidir. Kentsel dönüşüm; kentlerin problemlili sahalarında sorunların çözümünü sağlayan, bu alanların doğal ve beşeri çevre faktörleri göz önüne alınarak, kalıcı çözümler üretilmesi ve mekânın yeniden kurgulanmasıdır.

Ülkemizde uygulanan en önemli kentsel dönüşüm projesinin bir bölümünü araştırma sahası oluşturmaktadır. Kuzey Ankara kentsel dönüşüm projesi olarak adlandırılan projede, Altındağ, Altındağ'a bağlı Altınova Belediyesi, araştırma sahası ve araştırma sahasına bağlı belde ve bucak merkezleri olan Bağlum, Saray yerleşimleri ile Pursaklar, Akyurt ve Çubuk ilçe merkezlerini ve Çubuk ilçesine bağlı, Sirkeli, Esenboğa, Çavundur Belediyelerini kapsayan geniş bir alandır.

Foto 33: Kuzey Ankara Kentsel Dönüşüm Alanı; Dönüşüm çerçevesinde Konut alanı ve Çubuk vadisi rekreasyon alanı ile muhtemel mis Alanı görülmektedir. Proje başlamadan önce tamamı gecekondularla kaplı olan araştırma sahasının kuzeyi günümüzde skyline yapılaşma hakimdir.

Araştırma sahasının KD topografik durumu ve mevcut gecekondü dokusunun yaygın olmasından dolayı şu sorunlar yaygın olarak bulunmaktaydı;

1. Mevcut konut dokusunun sağlıklı ve sahte kentleşme eğiliminde olması
2. Kentin çöküntü alanı olması
3. Ankara'nın ön önemli giriş kapısı üzerinde bulunmasına rağmen kentsel gelişimin gerisinde kalmış, yetersiz altyapı ve teknik donatı eksikli
4. Yerleşmeye uygun olmayan eğimli yamaçlarda kurulmuş konut dokusu
5. Çubuk çayı ve Hacıkadın dere yataklarına kurulmuş olmalarından dolayı sel ve taşkın gibi afetlerin yaşanabilmesi
6. Hazine arazileri yâda başka kişilerin arazileri üzerinde kurulmuş olmaları
7. Sosyo-ekonomik olarak alt gelir grubunun oturduğu alanlar olması ve kent ile bütünleşememe sorunu
8. Eğitim, sağlık gibi toplumsal hizmetlerin gelişmemiş olması
9. Konut erişim yolları ile ana yol bağlantılarının yetersiz olması

Tüm bu olumsuz koşulları gidermek “ gecekondü konutlarını yüksek kalitede konut ve çevreler üreterek mekânı iyileştirmek, kentsel teknik ve sosyal alt yapıyı iyileştirerek kamusallaştırmak” esas alınarak hayata geçirilmiştir. Kuzey Ankara Projesi yaklaşık 70.000 nüfusu kapsamaktadır. Proje kapsamında ele alınan arazilerde imar

ıslahı yapılmış alanların yanında gecekondulu alanları da önemli yer teşkil eder. Özellikle araştırma sahasının kuzeyinde protokol yolunun güneyi engebeli topografya üzerinde yoğun gecekondulu meskenleri ile kaplıdır. Kuzey Ankara projesini biçimlendiren en önemli doğal unsurlar ise Çubuk çayı geçiş bölgeleri, Hacıkadın ve Kalaba vadileri ile Esenboğa Protokol yolu boyunca yer alan yükselti alanlarıdır. Bu yükselti alanlarına gecekondulu meskenleri yerleşmiştir.

Kuzey Ankara projesi toplamda 3.989.000 m²'lik bir alanı kapsamaktadır. Proje üç etaptan oluşmaktadır. I. Etap Keçiören'in kuzey doğusu 962.000 m², Vadi bölümü 720.000 m² ve Altındağ bölümü ise 2.307.000 m² bir alan kapsamaktadır. Projede Keçiören ve Altındağ yerleşim yeri olarak dönüştürülmekte bu iki ilçe arasında kalan ve coğrafi bir sınır olan vadi boyunca ise rekreasyon alanı olarak belirlenmiştir. Bu yaklaşım Erol'un 1973 yılında vurguladığı vadi tabanlarının eğlendirilen alanı olarak ayrılması gerektiği gibi planlanmıştır. Genel toplamda 6.760 bin konut dönüşüme katılmıştır. Dönüşüm sonrasında 18 bin konut yapımı gerçekleştirilecektir. Konutlar az katlı konutlar ve çok katlı konutlar olarak tasarlanmıştır. Az katlı konutlar 1-4 katlı iken çok katlı konutlar 4-24 katlı olarak belirlenmiştir (Tablo 25).

Tablo 25: Proje Alanı Büyüklüğü ve Planlanan Yapılar

Öncelikli Alan Büyüklüğü	3.600.000 m ²	Konut Alanı	2.700.000 m ²
Hak sahibi konut sayısı	6.760 adet	Ticaret	120.000 m ²
Toplam konut sayısı	18.000 adet	Turizm	120.000 m ²
Özel rekreasyon alanı	470.000 m ²	Park Bahçe	240.000 m ²
Gölet alanı	180.000 m ²	Yönetim	60.000 m ²
Otel ve kongre merkezi	2 adet	Eğitim	90.000 m ²
Yol tünel viyadük uzunluğu	3 km.	Diğer Kullanımlar	60.000 m ²
Proje toplam maliyeti	1,5 milyar \$		

Kaynak:Kuzey Ankara Kent Girişi Proje Raporları., Ankara Büyükşehir Belediyesi Kentsel Dönüşüm Birimleri, 2001

Keçiören idari sınırları içerisinde çubuk çayının batısında kalan alan 962.000 m² eğimli yamaçlar ve vadi alanı dönüşüme katılmıştır. Keçiören idari sınırları içerisinde yaklaşık 3 bin gecekondulu dönüştürülmüş ve toplamda 5504 konut hak sahiplerine dağıtılmıştır. Fakat dönüşüm kentli iyileştirmekten çok kentsel peyzajı yenilemeye yöneliktir. Çünkü kentsel dönüşüm alanı incelendiğinde Hacıkadın dere yatağında ve Aktepe, Bademlik sırtlarında kurulmuş gecekondulu alanlar dönüşüme dâhil edilmemiştir. Bu alanlarının dönüşüm dâhilinde eğlendirilen amaçlı dönüşüme dâhil edilmesi gerekmektedir (Foto 34).

Foto 34: Kuzey Ankara Dönüşüm Alanı; Kentsel dönüşüm ile birçok gecekondu dönüştürülmesine rağmen Hacıkadın dere yatağında bulunan gecekondu planlama kapsamına alınmamıştır. Vadi içinde gelişen gecekondu yerleşmeye uygun olmayan çok eğimli yamaçlarda gelişmiştir.

Kuzey Ankara Projesi dahilinde arızalı topografyanın yeniden dizayn edilmesi sırasında olası sel ve taşkınlara karşı önlemler alınmıştır. Bu doğrultuda Çubuk çayı ve Hacıkadın deresinin ıslahı yapılmıştır. Ancak kent topografyasının asfalt ve beton ile kaplanması akarsu drenaj ağlarının kaybolmasına neden olmuştur. Olası yağışların ani yüzeysel akışa geçerek konutların zarar görmesine neden olabilir. Fakat ıslah çalışmaları yapılsada afet riski yüksek alanlarda skyline konutlar gelişmiştir (Foto 35).

Foto 35: Hacıkadın Deresi yüksek Katlı Konutlar

Keçiören’de kentsel konutlar her geçen gün değişmekte ve dönüşmektedir. Arazi kullanımı en üst düzeye çıkmaktadır. Kuzey Ankara kentsel dönüşümü sadece konut dönüşüm projesi değildir. Aynı zamanda Ankara’nın hızlı kentleşme dönemlerinde en karaktersitik konutları olan gecekonduların düzenlenmesidir. Keçiören’in kuzeydoğusunda 1960’lı yıllarda başlayan ve 2000’li yıllara kadar önemi koruyan gecekondular günümüzde yerlerini yüksek katlı konutlara bırakmıştır. Kentin en önemli çöküntü alanı olarak gösterilen Keçiören’in kuzeyi dönüşümle birlikte önemli konut alanı haline gelmiştir. Günümüzde hak sahipleri öncelikli yerleşime açılan konutlar, Ankara’nın en önemli yerleşim yerlerinden biri haline gelmiştir.

SONUÇ

Keçiören'in, Ankara'nın kentleşme sürecinde ayrı bir yeri, özgün bir konumu vardır. Çünkü Başkent Ankara Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze kadar önemli kentleşme ve kentlileşme eğilimleri göstermiştir. Bu eğilimler sonucunda ülke kentleşmesinin olumlu ve olumsuz yönlerinin ilk ortaya çıktığı kenttir. Kent farklı parçaların bir araya geldiği entegre bir yapıda olduğu için her bir nüve doğal ortam karakterine uygun olarak gelişim göstermiştir. Özellikle 1950 yılına kadar Ankara içinde Çankaya ve diğer yerleşmeler olarak bir ayırım söz konusudur. Bu dönemlerde kent ölçeğinde Çankaya gelişip büyürken, Keçiören'inde içinde bulunduğu kent öteklerine yakın merkezler hızlı kentleşme sonucunda ortaya çıkan sorunların kaynağı durumuna gelmişlerdir. Keçiören, Ankara içinde önemli kamu yatırımlarına, kooperatiflere tanıklık ederken aynı zamanda kentte yaşanan sağlıklı kentleşmeye, hızlı nüfus artışına, arsa spekülasyonlarına tanıklık etmiştir.

- Keçiören 1960 yılına kadar Ankara'ya bağlı ancak Ankara'dan bağımsız bir gelişim dönemine sahiptir. Ankara kamu yatırımlarıyla ülke kentleşmesinde ilk örnekleri oluştururken, Keçiören bu dönemlerde kırsal karakterin bozulmadığı, geleneksel yaşam tarzlarının, bağ evlerinin hâkim olduğu bir yerleşim birimidir.
- 19. Yüzyılın sonları ile 20. Yüzyılın başlarında kent merkezine 3 km uzaklıkta bağ evleri yaygındır. Kale sakinlerinin yaz aylarında yerleştikleri, geniş tarım arazilerine sahip, bağ ve bahçeciliğin yaygın olduğu bir yerleşim birimidir.
- Ankara'nın başkent olması ile kent merkezinde yaşanan hızlı değişimler, kentin büyümesine ve çevreye yayılmasına neden olmuştur. Bu dönemde özellikle konut sıkıntısının fazla olması, kente yeni gelenler kent çevresine yerleşmeye başlamasına neden olmuştur.
- Ankara'nın idari, iktisadi ve toplumsal yapısında meydana gelen değişikliklerin ilk etkilerini hissetmeyen Keçiören, 1950'lerde ülke genelinde yaşanan kırdan kente göçle birlikte yeni bir döneme girmiştir.
- 1950'li yıllarda özellikle büyük şehirlerde hızlı nüfus artışı kentlerin yeni bir döneme girmelerine neden olmuştur. Ankara'nın sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerinde gelişmelerin olması yoğun göç almasına neden olmuştur.
- 1960 yılında Keçiören, kent genelinde yaşanan nüfus artışından en çok etkilenen yerleşim birimlerinden biri olmuştur. Keçiören'in 1960 yılıyla

birlikte yoğun bir nüfuslanması ve bu nüfus artışına hazırlıksız yakalanan kentin tek yönlü bir kentleşme yaşanmasına neden olmuştur.

- 1960’larda nüfus artarken, kentleşme demografik bir olgu olarak gerçekleşmektedir. Ancak bu dönemlerde kentleşme ile kentsel fonksiyonların gelişimi aynı oranda gerçekleşmediği için 1960-2000 yılları arasında **sahte kentleşme** dönemleri yaşanmıştır.
- Kent nüfusu artmakta fakat kent tarihi ve kültürü oluşmadan gelişen bir yerleşim birimi olan Keçiören’de sadece nüfusa bağlı kentleşme yani **kentsiz kentleşme** yaşanmıştır.
- 1960’larla başlayan süreçte kent çevresinde yaşanan değişimlere ayak uyduramayan geleneksel bağ evleri birer birer yok olup giderken, alt kentleşmenin (suburbanization) ilk mimarisi gecekondu kentsel alanda yayılmaya başlamıştır.
- Hızlı kentleşme dönemi içine giren Keçiören’de kentsel fonksiyonlar ile nüfusun aynı oranda büyümemesi sağlıklı, çarpık bir kent görünümü kazanmasına neden olmuştur.
- Artan nüfusun konut ihtiyacı kentsel topografyanın işgaline neden olmuştur. Jeolojik ve topografik olarak yerleşmeye uygun olmayan alanlar gecekondu tarafından kullanıma açılmıştır.
- Hızlı kentleşme sonucunda 1000 metrenin üzerinde eğimli alanlar da kentleşmeye sahne olmaya başlamıştır.
- Bu dönemde, Keçiören KD-KB ve K’de eğimli araziler üzerinde gelişme eğilimindedir.
- Özellikle Kuzeybatıda Etlik yamaçları ve Kuzeydoğuda Yeşiltepe, Yeşilöz arasında skyline konutlar yoğunlaşmıştır. Konut-nüfus perspektifinde gelişmenin olumlu olduğu düşünülse de bu alanlarda eğimin yerleşmeye uygun olduğu alanlarda konut gelişimi olurken, kamusal mekanlar topografyanın elverişsizliğinden dolayı sınırlı bir alan içinde kalmaktadır.
- Güney’de Gümüşdere ve Kalaba vadisi boyunca yerleşmeye uygun olmayan zemin yapısına sahip alanlar çok katlı konutlar tarafından kullanıma açılmıştır.
- Keçiören farklı jeomorfolojik birimler üzerinde geliştiği için ana ulaşım ağları vadi içlerini takip ederek G-K doğrultulu gelişmiştir.

- D-B doğrultulu kentsel gelişim sınırlıdır. Çünkü bu doğrultuda farklı jeomorfolojik formasyonların görülmesi, çok parçalanmış bir topografyanın hâkim olması kentsel gelişimin G-K doğrultulu olmasına neden olmuştur.
- G-K doğrultulu kentsel gelişimin yaşanmasında önemli bir sebep de Ankara kent merkezi olan Ulus ve Kızılay'a yakınlık etkili olmuştur.
- Hızlı kentleşme konut tipolojisini doğrudan etkilemiştir. Kent özekleri olan Etlik ve Keçiören merkezlerde 3-4 katlı konutlar yaygınken, 1965-1990 yılları arasında özekler çevresinde gecekondular, 1990 sonrası gecekondular dönüştürülmesiyle çok katlı konutlar gelişim göstermiştir.
- 2000'li yıllarda konut-nüfus ilişkisinde doğrusal gelişim devam etmesi-kent merkezinde çok katlı prestij konutları yükselmesine neden olmuştur. Özellikle topografyanın yerleşmeye uygun olmadığı alanlarda varlıklarını sürdüren gecekondular alanları gerek TOKİ gerekse özel sektörün girişimleriyle çok katlı konutlara dönüştürülmüştür.
- Keçiören'de çalışma alanları genel olarak kent özeklerinde ulaşım yollarına paralel olarak gelişmiştir. Binaların 1 ve 2. Katları iş yeri, diğer katları ise konut olarak kullanılmaktadır.
- Yol boyu gelişim gösteren MİS alanları Ankara Premier MİS bölgesini tamamlayıcı bir yapıdadır.
- Keçiören'de MİS alanlarının kümelendiği iki yer bulunmaktadır. Hasköy ve Elik'te iki ayrı özek oluşmuştur. Elik'te alışveriş merkezleri, Hasköy'de ise oto galeriler kümelenmiştir.
- Ulaşım ağları-nüfus ilişkisi sonucunda yeni kent merkezleri ortaya çıkmıştır.
- Keçiören'de çalışma alanlarının sınırlı olması, günlük kent içi hareketin fazla olmasına neden olmuştur. Özellikle kent nüfusunda gece ve gündüz yoğunluğu farkı olmasına neden olmuştur. Bu durum kent giriş ve çıkışlarında trafik yoğunluğuna, kent içi ulaşım sistemlerinin yetersiz kalmasına neden olmuştur.
- Kent dokusu karmaşık ve sık olduğu için ana yollar ve kent içi erişim yolları kent içi nüfus taşıma kapasitesini aşmıştır.
- Konutların sadece barınacak yer olarak tasarlanması erişim yolları üzerinde ve sokak aralarının otopark olarak kullanılmasına neden olmuştur.
- Günümüzde Keçiören'de en önemli kentsel sorun hızlı kentleşme döneminden kalan altyapı ve sosyal donatılar eksikliğinin giderilmesidir.

Hızlı kentleşme döneminden günümüze biriken nüfus miktarı ve konu ihtiyacından dolayı sürekli ihmal edilen sosyal donatılar için önemli çalışmalar yapılmaktadır. Ancak apartman blokları ile kaplı topografya kamuya ait alanları sınırlandırmakta yahut küçük metrekareler içine sıkıştırılmaktadır.

- Keçiören’de 4 tane büyük alışveriş merkezi bulunmaktadır. Bu alışveriş merkezleri, yaklaşık %5 ve altında eğime sahip Etlik, Kalaba ve Ovacıkta kurulmuştur. Ancak bu alışveriş merkezlerinin kurulmasında en önemli sebep Keçiören’de nüfus miktarının fazla olmasıdır. Özellikle FTZ ve Antares alışveriş merkezleri nüfus-pazar endeksli olarak yer seçerken, Kuzeyde bulunan Forum Ankara Outlet Alışveriş merkezinin yer seçiminde daha çok ulaşım ağları belirleyici olmuştur. Çünkü Keçiören sınırları içinde eğimi % 5’in altında olup da yerleşmeye açılmamış tek yer Ovacık olduğu için ve Kuzey Ankara yolu ile Yozgat (Etlik) bulvarı ile kolay erişim sağlanabilmesi bu alışveriş merkezinin yer seçiminde etkili olmuştur.
- Keçiören’de bulunan alışveriş merkezleri ve çevresinde kent dokusunda önemli değişimler yaşanmaktadır. Özellikle Forum ve Antares, Avmler çevresinde konut tiplolojisinin değişmesine neden olmuştur. Bu alanlarda yoğun yapılaşma ve konut dokusunun sıklaşması ile birlikte blok mimari yerini tek tip skyline konutlara bırakmıştır.
- Günümüzde Keçiören’de yerleşim yerleri insanların barınma ihtiyaçlarının giderildiği paylaşım mekânlarından çok tüketimin üst düzeylerde olduğu bir alandır. Her geçen gün artan nüfusu ile bireyler kent dokusundan uzaklaşmakta, doğadan kopmakta ve fiziki ortama sadece işlevsel olarak bakmaya başlamaktadır. Bunun sonucunda da yanlış arazi kullanımları ortaya çıkmaktadır. Bu yanlış arazi kullanımının asıl nedeni ise kentin, meteorolojik, jeolojik ve topografik durumu göz önünde bulundurulmadan yapılan imar çalışmaları, hızlı kentleşme ile alt yapı eksikliklerinin giderilememesi gibi sorunlardır.
- Gelecekte Keçiören hem nüfusu hem de değişen kent mimarisi ile doğal ortamın tamamen tüketilmesine neden olmakla birlikte ulaşım ve alt yapı sorunlarının halen devam ettiği bir kent görünümünden kurtulması pek mümkün gözükmemektedir. Çünkü nüfus artış hızında düşüşler olsa da kent nüfusu halen yüksek oranda artmaktadır.

- Gelecekte Keçiören, Ankara kenti içinde yaşanılması en zor yerleşim birimlerinden biri haline gelecektir. Çünkü mevcut arazi kullanımı ve gelecekte nüfusun durumu göz önüne alındığında, topografyanın nüfus taşıma kapasitesi aşılabacağı için mevcut kentsel sorunların büyümesine neden olacaktır. Bu durum hızlı kentleşme dönemi arazi kullanımının plansız ve ihtiyaca yönelik olmasından kaynaklanmaktadır. Hızlı kentleşme döneminin sonucu olarak günümüzde yaşadığımız yanlış arazi kullanımı, gelecekte daha amaca yönelik planlamayı gerekli kılmaktadır.
- Keçiören’de doğal ortam–insan etkileşimi göz önüne alınarak geleceğe yönelik arazi kullanımının coğrafyacılarında içinde bulunduğu bir ekip tarafından yeniden gözden geçirilmelidir. Keçiören’in günümüzde yaşamış olduğu çarpık kentleşme ve coğrafi ortamın yeniden nüfus–konut perspektifinde planlanması ancak bu şekilde mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

- İSMAİL, A.A, 1972;** İdeology and Physical Patterns of Arap Urbanisation, Ekistick Society, Cilt 33, Sayı 195
- AKÇURA, T., 1971;** Ankara: Türkiye Cumhuriyetinin Başkenti Hakkında Monografik bir Araştırma, ODTÜ Yayın No:16 Ankara
- AKDEMİR İ.,O., 2004 (a);** Gölbaşı İlçesi'nin (Adıyaman) Beşeri ve İktisadi Coğrafyası, Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, ELAZIĞ
- AKDEMİR İ.,O., 2009 (b);** Şehir Coğrafyası Ders Notları, Fırat Üniversitesi Coğrafya Bölümü, Teksir Basım, Elazığ
- AKDEMİR İ.,O., 2012 (c);** Nüfus Coğrafyası Ders Notları, Fırat Üniversitesi Coğrafya Bölümü, Teksir Basım, Elazığ
- AKDEMİR İ.,O., 2012 (d);** Şehir Coğrafyası Ders Notları, Fırat Üniversitesi Coğrafya Bölümü, Teksir Basım, Elazığ
- AKDEMİR İ.,O., 2013 (e);** Şehir Coğrafyası Yüksek Lisans Ders Notları, Fırat Üniversitesi Coğrafya Bölümü, Teksir Basım, Elazığ
- AKDEMİR İ.,O., 2013 (f);** Şehrsel Fonksiyonlar-Doğal Ortam İlişkileri: Elazığ Eğitim Fonksiyonu Örneği, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi Cilt: 23 Sayı 1, Sayfa 1-17, Elazığ
- AKKAR ERCAN M., 2012;** “Kamusal Mekan”, Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük, 2012, İstanbul
- ALİAĞAOĞLU A., 2003;** “Afyon’da Şehir Morfolojisinin İki Unsuru: Cadde-Sokak Sistemi ve Konutlar”, Coğrafi Bilimler Dergisi, 2003, 1(2), 63-83, Ankara
- ALTABAN, Ö., 1986 (a);** “Ankara Kentsel Alanın Doğal Çevreye Yayılımı-The Urban Sprawl With Reference To Physical Environment in Ankara”, 1985’den 2015’e Ed. ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Çalışma Grubu, Ankara Büyükşehir Belediyesi EGO Genel Müd. S.126-149, Ankara

- ALTABAN, Ö., 1986 (b);** “Kent Formunu Belirleyen Faktörler: Kent Fiziki Coğrafyasından Gelen Etkiler”, Ankara 1985’den 2015’e ODTÜ Şehir Bölge Planlama Bölümü Çalışma Grubu, Ankara Büyükşehir Belediyesi EGO Genel Müd. S.7-16, Ankara
- ALTABAN, Ö. 1986 (c);** “Kamu Yapıları Yer Seçim Süreçleri”, Ankara 1985’den 2015’e ODTÜ Şehir Bölge Planlama Bölümü Çalışma Grubu, Ankara Büyükşehir Belediyesi EGO Genel Müd. S.31-41, Ankara.
- ALTABAN, Ö., 1998 (d);** “Cumhuriyet’in Kent Planlama Politikaları ve Ankara Deneyimi” 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık ed. Y. Sey. Türk Tarih Kurumu ve Türkiye İş Bankası Ortak Yayını İstanbul, s.41-64
- ASLAN T.M., 2009;** “Ankara-Altındağ İlçesindeki Sokak Sağıklaştırma Projeleri”, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Tarihi Çevre Koruma: Yaklaşımlar, Uygulamalar, Dosya 14.2 s. 30-34, Ankara
- AYAZLI, İ.E-KILIÇ, F-DEMİR, H., 2013;** “The Determining of the Bosphorus Bridges effect on Urban Growth Using Simulation”, Journal of Engineering and Natural Sciences, Sigma Dergisi 31, S. 235-245
- AYTAÇ, Ö.-AKDEMİR, İ.O, 2003;** “Türkiye’de Yeni Kentli Yoksulluk Sorunu”, Yoksulluk Sempozyumu, Deniz Feneri Yayınları, II. Cilt S.50-77, İstanbul
- BAYKAN G., 1969;** Şehir Planlaması, İskender Matbaası, Ankara
- BAYRAK E., 2007;** “Jeoloji ve Ankara”, Ankara Kent Sorunları Sempozyum Kitabı, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Ankara
- BİLGİN İ., 1998;** “Modernleşme, Modernizm ve Konut”, Arredamento Mimarlık , No:1 I, pp. 86-93.
- CANA, B., 2004;** “Ankara’nın Parçalanmış Kamusal Alanını Yeniden Onarmak Olası mı?”, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Bülten 25, Ankara, s.40-43
- CANSEVER T., 2013;** Osmanlı Şehri, İstanbul, Timaş Yayınları, İstanbul
- CARTER, H., 1972;** The Study of Urban Geography, Edward Arnold, London

- CENGİZKAN A., 2002;** “Bağ Evinden Villaya: Ankara Keçiören Bağ Evleri ve Kent Konutu Tipolojisinde Dönüşüm”, Modernin Saati, Ankara
- CHAPUT, E, 1931;** Ankara Mıntıkasının 1/135000 Mikyasında Jeoloji Haritasına Dair İzahat, İstanbul Darülfünunu Jeoloji Enstitüsü No.7, 1-3
- CHAPUT, E, 1976;** Türkiye’de Jeolojik ve Jeomorfojenik Tetkit Seyahatleri, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul (Çvr: Tanoğlu ,A.)
- CHAUNCY, C. D.-ULLMAN, E. L., 1957;** “The Nature of Cities”, 20.Yüzyıl Kenti Kitap Bölümü 54-75 1. Basım 2002 Ankara
- ÇETİN, İ., 2012;** “Kentsel Ayrışma ve Mekânsal Kümelenme Biçimleri”, İdeal Kent, Sayı 7, Ankara
- DOĞANAY, H., 1986;** “1980 Genel Nüfus Sayımına Göre Türkiye’deki Şehirli Nüfus ve Şehir Sayılarındaki Artışlar (1960-1980)”, Atatürk Üniversitesi. Fen-Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi S. 15, Fasikül 2, Erzurum.
- DOĞANAY H., 1994;** Türkiye Beşeri Coğrafyası, Gazi Büro Kitapevi, Ankara
- DOĞANAY H., 1997;** Türkiye Beşeri Coğrafyası, Milli Eğitim Bakanlığı Yay. Ankara.
- ELDEM S.H., 1984;** Türk Evi Osmanlı Dönemi, T.A.Ç. Vakfı Yayınları, C. 1, İstanbul
- ERDOĞAN, A., 2008 (a);** Adım Adım Ankara, Ankara Tarihi Kültür Dizisi 7 , 2. Baskı Ankara
- ERDOĞAN, A.-GÜNEL, G.-KILCI, A., 2008 (b);** Cumhuriyet ve Ankara, Ankara Tarihi Kültür Dizisi , 2. Baskı Ankara
- ERDOĞAN, A.-GÜNEL, G.-KILCI, A., 2008 (c);** Tarih İçinde Ankara, Ankara Tarihi Kültür Dizisi , 2. Baskı Ankara
- ERGENÇ, Ö., 1995;** XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya, Ankara Enstitüsü Vakfı Yayınları:1, ANKARA
- ERKAN, R., 2010;** Kentleşme ve Sosyal Değişme, Bilim Adamı Yayınları,3. Baskı Ankara

- EROL O., 1956;** “Ankara ve Güneydoğusundaki Elma Dağı ve Çevresinin Jeoloji ve Jeomorfolojisi Üzerine Bir Araştırma”, MTA Enstitü Yayınları, Ankara
- EROL O., 1973;** “Ankara Şehri Çevresinin Jeomorfolojik Ana Birimleri”, Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Coğrafya Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, No 240
- GÖKÇE, B., 2000;** Ankara Metropolitan Alan Büyük kent Bütünlüğü Merkezler yapısı Değerlendirmesi, Gazi üniversitesi Yüksek lisans Tezi
- GÖKÇE, B., 2005;** Ankara’da Merkezi İş Alanı ve Merkezler Sisteminin Dönüşümü Kuramlar ve Merkezlerin Yapısını Etkileyen Siyasallar Üzerine Tartışmak”, TMMB Planlama Dergisi, Sayı 2005/4, s.73-85, Ankara
- GÖNEY S., 1977;** Şehir Coğrafyası, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul
- GÜVENÇ, M., 2006;** “Toplumsal-Mekânsal Farklılaşmayı Haritalandırma; 1990 sayımlarında Ankara Manzaraları”, Cumhuriyetin Ankara’sı kitap bölümü s.185-199, Ankara
- HERBERT, T. D., THOMAS, J. C. 1982;** Urban Geography, John Wiley & Sons, New York
- IŞIK Ş., 2005;** “Türkiye’de Kentleşme ve Kentleşme Modelleri”, Ege Coğrafya Dergisi, Sayı 14 , Sayfa 57-71, İzmir
- İNCİLİ Ö.F 2013;** XIX. Yüzyıl Kilis Şehri’nin Coğrafi Özellikleri, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ
- JOHNSON, J. H. 1966;** Urban Geography an Introductory Analysis, Pergamon Press, Oxford.
- KARABORAN,H.H. 1987;** “İslahiye ve Hassa’da Şehirsel Fonksiyonlar Açısından Nüfusun Gelişmesi-Dağılışı ve Şehirleşme Hareketleri”, F.Ü. Sosyal Bil. Derg., C:1, S:1, s. 95-129, Elazığ.
- KARABORAN,H.H. 1989;** “Şehir Coğrafyası ve Şehirsel Fonksiyonlar”, F.Ü. Sosyal Bil. Dergisi., C:3, S:1, s.81-118, Elazığ.

- KARABORAN, H.H., 1992;** “Türkiye Coğrafyasına Giriş”, F.Ü. Fen Ed. Fak.Coğ. Teksir Basım, Elazığ.
- KARADAĞ, A., 2003;** “Kamusal Alan Modelleri: Çoğulcu Perspektiften Bir Değerlendirme, İnönü Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Malatya
- KARADAĞ, A., 2009;** “Kentsel Ekoloji: Kentsel Çevre Analizlerinde Coğrafi Yaklaşım”, Ege Coğrafya Dergisi, Sayı:18 (1-2), s.31-47, İzmir
- KELEŞ, R. 1998;** Kentbilim Terimleri Sözlüğü, 2. Basım, İmge Yayınları, Ankara
- KELEŞ, R.-DURU, B., 2008 ;** “Ankara’nın Ülke Kentleşmesindeki Etkilerine Tarihsel Bir Bakış”, Mülkiye, Cilt XXXII sayı 26
- KELEŞ, R, 2010;** Kentleşme Politikası, 11. Baskı, İmge, Ankara, ,
- KILIÇASLAN İ., 2010;** Kent Ekonomisi, Nivova Yayınları İstanbul
- KILIÇASLAN T., 2012;** Kentsel Ulaşım Sistemi-Toplu Taşıım-Planlama-Politikalar, Nivova Yayınları İstanbul.
- KOCATÜRK F.Ö., 2006;** “Konut Alanı Yer Seçimi ve Hanehalkı Hareketliliğine Yönelik Kuramsal Bir İnceleme”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S.21:73-95
- KOÇYİĞİT, A. 2003;** “Orta Anadolu’nun genel Neotektonik Özellikleri ve Depremselliği. Haymana-Tuzgölü-Ulukışla Basenleri Uygulamalı Çalışma”, TPJD, Özel Sayı:5, S.1-26
- KOLOĞLU O., 2003;** Osmanlı’nın Son Dönemlerinde İki Kent ve İlişkileri, İki Şehrin Hikayesi Ankara-İstanbul Çatışması (Derleyen S. ÖZGİDER), Aykırı Tarih, İstanbul
- KÖMÜRCÜOĞLU, E.,1950;** Ankara Evleri, Doçentlik Tezi, İTÜ, İstanbul
- KUBAN, D., 1965;** “Anadolu-Türk Şehri Tarihi Gelişmesi, Sosyal ve Fiziki Özellikleri Üzerinde Bazı Gelişmeler”, Vakıflar Dergisi, C. 7, S.53-73, Ankara.
- KUBAT, A.S, TOPÇU,M., 2009;** “Antakya ve Konya Tarihi Kent Dokularının Morfolojik Açından Karşılaştırılması”, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt 6, Sayı 2, s.334-347

- MOUGHTİN,C. 1999;** Urban Desing : Street and Square, Architectural Press, Oxford
- MURPHY, R.E. 1974;** The American City Urban Geography, Mcgraw-Hill Book Company, New York
- ORAKÇI, M., 2012;** “Kent dokusu”, Kentsel Planlama, Ansiklopedik Sözlük, S.189
- ÖNGİDER S., 2003;** İki Şehrin Hikayesi: Ankara İstanbul Çatışması, Aykırı Tarih, İstanbul
- ÖZÇAĞLAR, A. 2000;** Coğrafyaya Giriş, Hilmi Usta Matbaacılık, Ankara
- ÖZDEMİR, R., 1998;** XIX Yüzyılın İlk Yarısında Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 694, Kültür Eser Dizisi, 59, Ankara
- ÖZGÜR M.E., 2011;** “Nüfus Coğrafyası”, Ders Notları, Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Coğrafya Bölümü, Url: <http://www.geography.humanity.ankara.edu.tr>
- PEKİN, U., 2007;** Kentsel Akarsu Koridorlarının Geliştirilmesi ve Ankara Çayı Kavramsal Yeşil Yol Planı, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Doktora Tezi Ankara
- ROSSİ A., 1982;** The Achitecture of the City, The MIT Press, 11 Baskı 2002, Çevr. Gürilek N.,2003; Şehrin Mimarisi, Kanat Yayınları, İstanbul
- ROWLAND, D. T., 2006 ;** Demographic Methods and Concepts, Oxford University Press, New York.
- SENCER. Y., 1979 ;** Türkiye’de Kentleşme bir Toplumsal ve Kültürel Değişme Süreci, Kültür bakanlığı Yayınları Ankara
- SMAİLES, A.E. 1957;** The Geography of Towns, Hutchinson & Co (Publishers) Ltd., London
- SMALL, R. J., WİTHERİCK, M., 1986.** A Modern Dictionary of Geography, London
- SÖNMEZ, ÖZBEK, İ., 2002;** “Türkiye Metropollerinde Gettolaşma, Yoksulluk, Kent Yoksulluğu ve Planlama”, Dünya Şehircilik Günü 26. Kollokyumu, 6-8 Kasım , Ankara

- SUNGUR, K. 1977;** “Ankara’da Hava Kirlenmesi Bakımından Isı Terselmesinin Rolü”, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi, S:22, sa:119-126, İstanbul
- TANOĞLU, A., 1966;** Nüfus ve Yerleşme, İ.Ü. Edebiyat Fak. Yayınları, İstanbul.
- TEKELİ İ., 1986 ;** Kent İçi Yolcu Taşıma Hizmetlerinin Örgütlenmesinin Gelişimi, Ankara 1985’den 2015’e, EGO yayınları Ankara
- TEKELİ İ., 2008;** Göç ve Ötesi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul
- TEKELİ İ., 2009;** İstanbul ve Ankara için Kent İçi Ulaşım Tarihi Yazıları, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul
- TEKELİ, İ., 1993;** “Kuramlarda Kent Merkezi; Ankara MİA Kuzeybatı Kesimi Planlama ve Geliştirme Yarışması”, Bilgi Kitabı ve Alan Tanıtımı, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Ankara
- TEKELİ, İ., 1998;** “Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması” .75 Yılda Değişen Kent Ve Mimarlık. Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- TOLUN-DENKER B., 1976;** Şehiriçi Arazi Kullanılışı, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul
- TOLUN-DENKER, B., 1977;** Yerleşme Coğrafyası, İst. Üniv. Yay. No: 2275, Coğ. Ens. Yay. No: 93, İstanbul.
- TUNÇER M., 2001;** Ankara (Angora) Şehri Merkezi Gelişimi (14.-20 yy.), Turizm ve Kültür Bakanlığı Yayınları/ 2603, Ankara
- TÜMERTEKİN, E., 1973;** “Türkiye’de Şehirleşme ve Şehirselleşme Fonksiyonlar”, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları, No: 72, İstanbul.
- TÜMERTEKİN, E., 2011;** Ekonomik Coğrafya, Küreselleşme ve Kalkınma, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- TÜMERTEKİN, E., ÖZGÜÇ, N., 2002,** Beşeri Coğrafya İnsan, Kültür, Mekan, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- TÜREL, A.,1985;** “Ankara’da Konut Yapım Süreçleri,” Ankara 1985’den 2015’ EGO Yayınları, Ankara

TÜRKÇE SÖZLÜK, 1,2, 1983; Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, Ankara

TÜRKYILMAZ, M., 2012; “Eski Ankara Bağ Evleri Yaşantısı”, Atılım Üniversitesi Konferans Metin Basımı, Ankara

UGUR, A., 2003; “Aydın Şehrinin Kuruluşu ve Gelişme Evreleri”, , Coğrafi Bilimler Dergisi, Cilt 1/2 , Sayfa 41-62

ÜNER, S., 1972; Nüfus Bilim Sözlüğü, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, D-17, Ankara.

WEBER M., 2012; Şehir- Modern Kentin Doğuşu, Çevr; Çeylan M., 2012 İstanbul

YÜKSEL, Ü., 2005; Ankara Kentinde Kentsel Isı Adası Etkisinin Yaz Aylarında Uzaktan Algılama ve Meteorolojik Gözlemlere Dayalı Olarak Saptanması ve Değerlendirilmesi Üzerinde Bir Araştırma, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara,

ZEYDANLI, H., 2006; Kentsel Dönüşüm Projeleri ve Kuzey Ankara Kent Girişi Projesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Bültenler

Ankara'nın Parlayan Yıldızı Keçiören, Keçiören Belediye yayınları 2005, Ankara

Ankara Çevre Durum Raporu 2009, 2010, 2011, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Ankara

Ankara Çevre Durum Raporu 2011, TOMMOB Çevre Mühendisleri Odası, Ankara

D.S.İ., Ankara projesi Çubuk Ovası Planlama Arazi Tasnif Raporu, D.S.İ. Genel Müdürlüğü Etüd Raporları no:17-332 Proje No :1203 Ankara

İmar ve İskân Bakanlığı; Ankara Metropoliten Alan Nazım Plan Bürosu Ankara-Kentsel Servisler ve Çevre Standartları 1973, Ankara

İmar ve İskân Bakanlığı; 2023 Başkan Ankara Nazım İmar Planı Açıklama Raporu, Etütler ve Müdahale Biçimleri, Ankara

İnternet Kaynakları

URL 1:http://tr.wikipedia.org/wiki/Ankara_tarihi Erişim Tarihi: 14.05.2013

URL2 :http://www.kecioren.gov.tr/default_B0.aspx?content=1035 Erişim Tarihi: 12.05.2013

URL3 :<http://www.vekam.org.tr> Erişim Tarihi: 16.04.2013

URL 4 :<http://www.ankara.bel.tr>Erişim Tarihi: 17.04.2013

URL5:http://www.panoramio.com/user/1346054?comment_page=1&photo_page=225.05.2013

URL6 :<http://kansudan.blogspot.com/2013/04Bir-zamanlar-ankara-etlik-baglar.html> 25.08.2013

URL 7 :<http://ankaraarsivi.atilim.edu.tr/index.php> 25.08.2013

ÖZGEÇMİŞ

1986 yılında Kırşehir'in Kaman ilçesine bağlı Kurancılı Kasabasında dünyaya geldim. İlköğretim'in ilk 5 senesini Kurancılı'da son 3 yılını ve lise öğrenimimi Ankara'da tamamladım. 2009 yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Uşak Fen Edebiyat Fakültesinden mezun oldum. Şuanda Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Coğrafya Bölümünde çalışmaktayım.

Aşır Yüksel KAYA

Elazığ